ALDOUS HUXLEY
FRUNZE USCATE
în românește **de IUBIE** IONESCU Prefaţă de MARIAN POPA
Editura VIVALDI Bucureşti, 1996
Ilustraţia copertei: THEODOR PETROSANU

THO&E BARREN LEAVES
by *ALDOUS HUXLEY*
£ t(L& \Vindus ^ Lond (c) Mrs. Laura Huxley 1925

HUXLEY MORALISTUL

-,; Poate că proza lui Huxley trece în lume printr-o criză de popularitate. Se găsesc cîteva explicaţii. Huxley a adoptat o schemă literară care constituia o noutate într-o vreme, acum patru sau cinci decenii. Dar în linia formalului romanesc, s-au produs ulterior inovaţii mult mai complicate, dacă nu şi rnai importante. Apoi, opera sa îşi bazează un procent din personalitate pe ceea ce, în genere, se numeşte *livresc.* Livrescul este prezent la Huxley la diverse nivele şi, dacă nu la toate, la unele supără. Recunoaştem o linie narativă „livrescă", rezistentă timpului, şi personaje.— suport pentru idei, personaje ce devin prin aceasta livreşti, realizînd un proces de devalorizare de care însuşi autorul era conştient în teoriile romanului, inteoduse rnai oriunde. Există, în sfîrşit, un caracter de lexicon artistic al probei lui Huxley, Oricare dintre romanele sale conţine sute sau mii de trimiteri la autori de literatură, de opere aparţinînd artelor vizuale, la idei politice şi oameni politici, la savanţi şi ştiinţe, la filozofi şi filozofii. Aceste trimiteri se pot împărţi în două mari categorii : vechi şi noi. Or, ambele suferă un anumit proces de deteriorare. Ideile lui Huxley privitoare Ia prima categorie definesc atmosfera europeană de pînă la primul război mondial şi au marele neajuns că, nefiind suficient de vechi, par" cu totul banale, şi sînt cu adevărat curente. Ideile despra fenomenele mai noi au- un defect asemănător : fiind îndrăzneţe pentru epoca respectivă, ele devin inactuale prin inactualitatea relativă a numelor de care sînt legate. Fără doar şi poate că atunci cînd trimiterile vor fi suficient de bine uitate, Huxley îşi va regăsi suta toate raporturile o nouă modernitate, şi el va poseda tot ceea ce se cere unui autor serios : adică toate acele date capabile să formeze o magazie de documente ale unei epoci. Pînă atunci, să vedem cart sint posibilităţile de supravieţuire a prozei sale. prin ce poate] *lnc&* atrage Huxley pe cititorii contemporani. I

Aceasta este cu putinţă printr-o anumită plastică a grupului j uman, prin caractere, şi prin ideile morale profesate. Huxley este creatorul unei caracterologii ; în acest domeniu, el face destul pentru ca opera sa să intereseze moralismul. Caracterologia sa va avea evidente temeiuri sociale, morale, -mistice, literare şi ştiinţifice. Din punct de vedere sociologic, se poate constata că nici un alt autor englez nu a dat o imagine' mai adecvată a lumii artistice şi semiartistice naţionale din prima jumătate a acestui secol. Din punct de vedere literar, se va observa că, seîectîndu-şi parcimonios materia umană, Huxley conservă predilecţiile caracterologiei umorale engleze, gustul pentru *hobbpi* pentru nonsens, pentru satiric şi grotesc, adică tot ceea ce particularizează o literatură de la Swift la Sheridan, şi de la Shakespeare şi Ben Jon-son la Thackeray şi Wilde. Dm punct de vedere ştiinţific, prozatorul optează pentru tipologia fundamentată pozitivist, dar teoriile acceptate pot suporta, iarăşi, trimiteri foarte depărtate. în sfîrşit, aspectele morale se bizuie pe utilitarismul englez Ia început, şi ajung a susţine,sau a *se* susţine prin doctrinele mistice orientale. Desigur, a urmări opera din punctul terminus al evoluţiei ei e mai instructiv şi mai clar.

La un prim nivel, descrierea personajelor create de Huxley s-ar putea face mai lesne pornind de la unele lecturi ale autorului, mărturisite destul de tardiv. Lui Huxley, comportamentul uman îi pare cel mai exact clasificat de către doctorul William Sheldon în *The Varities of*

Human Physique şi în *The Varities of Temperament.* Sheldon delimitează trei clase umane principale, despre care îşi ia măsura de precauţie să afirme că nu apar în realitate în stare pură, dar că ele se ilustrează prin • manifestări ale echilibrului sau dezechilibrului comportamental. Temperamentul viscerotonic, asociat cu fizicul endomorf, are o trăsătură dominantă în sistemul intestinal ; în condiţii favorabile el evoluează în direcţia amplorii formelor, grăsimii şi .greutăţii. Omul va iubi confortul, luxul ; gurmanderia e condiţionată, de consumul hranei în grup. Amabilitatea nu cunoaşte distincţii, solitudinea nu e suportată, dificultăţile pretind ajutorul semenÎT Ier, oamenii interesează mai mult decît activitatea, tipul se orientează către copilărie şi relaţiile familiale.
Temperamentul somatotonic e asociat fizicului mezomorf ; trăsătura principală o dă musculatura. Omul e viguros, activ, afirmă prestanţa, mişcarea, aventura fizică, nevoia de risc, indiferenţa la durere, energia şi rapiditatea în decizie, setea de putere şt dominare, curajul în luptă, spiritul competitiv, claustro-fobia, insensibilitatea psihologică. Pentru el, scopul scuză mijloacele, activitatea interesează mai mult decît oamenii ; este orientat către preocupările tineretului.
Temperamentul cerebrotonic, asociat cu fizicul ectomorf se defineşte prin predominanţa sistemului nervos, de unde sensibilitatea extremă. Se observă reţinerea în atitudine şi mişcare ; intensitatea deosebită a reacţiilor fiziologice duee Ja sexualitatea exacerbată. Alte particularităţi sînt : predilecţia pentru existenţa privată, excesul de atenţie şi înţelegere, tăinuirea sentimentelor şi reţinerea emotivă, aversiunea faţă de grup, timiditatea şi inhibiţia afirmării oratorice, agorafobia, rezistenţa la formarea obişnuinţelor şi incapacitatea de rutina, tendinţa spre introver-siime, conştiinţa proceselor mentale proprii, nevoia de singurâiate în caz de dificultăţi, orientarea către scopurile mr.luriUitii <\ bătrâneţii.
Lectura oricăreia dintre operele lui Huxley dă toarte precis măsura atenţiei acordate caracterologici canonizate. Aceasi.'i formalizare cuprinde pe Philip Quarles şi pe Rampion, pe Bidlake şi pe Herbert Comfrfiy, pe Zoe şi pe Coleman, pe Calamy şi pe Cardan, pe oricare alt personaj. Prin aceste convenţii prozatorul îşi obţine un prim nivel al verosimilului, şi al stabilirii reacţiilor în conflict. Iată un exemplu luat cu totul la întîmplare djn *Foint Counter Point {Contrapunct* — 1928). Lui Philip Quarles îi moare băiatul. Spandrell îi prezintă condoleanţele. Huxley notează : *„Philip mormăi ceva şi păru stingherit ca şi cum s-ar fi aflat htir-o situaţie penibilă. Nu putea suferi ca cineva să se amestece vi durerea lui îngrozitoare, li aparţinea, tainică, sacră. Suferea clnd Torhea despre ea, se ruşina".* în funcţie de un anumit moment social şi religios, artistic sau moral, omul oricărei categorii va fi obligat să se manifeste dezechilibrat sau prin multilateralitatea echilibrului plenar. Dezechilibrul este însă predominant în lume, şi el este ilustrat prin diferitele tipuri de contradicţii ale dualităţii, prin măşti, prin discontinuitatea funcţiilor temperamentale.
Dar, indiferent de temperament, există un al doilea nivel al formării umane, prin posibilitatea de a figura un ideal, în genere acela al perfecţiunii spirituale, indicînd comuniunea cu transcendentul. Graţie dezvoltării capacităjilor sale mentale, omul poate lua cunoştinţ-'î de *Realitate* .şi de *Eternitate,* printr-un exerciţiu de detaşare. Unii procedează în acest sens, alţii ignoră privilegiile perfecţiunii. Huxley opune aici idealul transcendent celui ima- j nent, pornind de la tradiţionalul *Pater noster.* Pentru ca să sej poată spune *„Vie-mpărăţia Ta",* trebuie ca anterior să se fi spus : *„Moară împărăţia Mea".* împărăţia personală a omului are, după Huxley, două provincii : *pasiunile* şi *distracţiile* sau mai bine | spus, *distragerile..*
Despre pasiuni s-a vorbit destul. Etica şi disciplinele legate de practicarea virtuţii s-au ocupat de ele. Mult mai importante, deşi ignorate, sînt distragerile, pe care Huxley le defineşte prin însuşirea lor de a fi obstacole în faţa unei vieţi unitare. Pasiunile prezintă în esenţă un scop, aduc un sfîrşit ; gîn-durile, emoţiile, fanteziile au: legătură cu scopurile reale sau imaginare propuse, dacă nu sînt chiar mijloacele prin care acestea pot fi atinse. în cealaltă extremă se află distracţiile, forme de manifestare a incoerenţei şi lipsei de scop în

viaţă. Omul nu e o slugă credincioasă a pasiunilor şi impulsurilor biologice, şi nici cu exclusivitate raţional ; sîntem deopotrivă creaturi po-sedind o maşină psihofiziologică, spune Huxley, care îşi lansează în inconştientul nostru fragmente din indefinitul nftmăr de permutări şi combinaţii mentale constituite în timp ce funcţionează pr̀.n hazard. Aceste permutări şi combinaţii n-au nimic de-a face cu pasiunile sau raţiunea : *„sînt pur şi simplu imbecilităţi, simple deşeuri ale activităţii psiho-fiziologice".* Cînd nu sînt folosite de pasiuni, vor deveni obstacole formidabile în calea oricărui progres spiritual. Imbecilul, observă Huxley, spre deosebire de nebun, rămîne în libertate, activ, şi pâre inofensiv. în corpul omenesc, imbecilul coabitează cu criminalul dement, cu animalul petrecăreţ, cu bunul cetăţean. Distragerea constituie păcatul originar al omului, dar abia civilizaţia modernă, societatea de consum am spune azi, a idealizat distragerea, transformînd-o în cea mai înaltă manifestare a activităţii umane. Aceste idei, fundamentale pentru explicarea prozei lui Huxtey, vor apare în eseul *Ţhe Door of Perception (Poarta percepţiei* — 1954), preluate însă din *Grey Eminence (Eminenţa cenuşie* — 1941). Dar ele sînt ilustrate în întreaga sa opşră romanescă anterioară, de unde par
a fi extrase. Existenţa fără scop a personajelor sale este strîns' legată de teoria existenţei ca distragere. Denunţul distragerii oferă posibilitatea atitudinii moralizatoare, extinsă în toate domeniile vieţii moderne. Toate tipurile de neînţelegeri, laşităţi, de drame ignorate, de subterfugii meschine, complexele de superioritate şi de inferioritate, minciunile, amabilităţile inutile şi sincerităţile inutile, timpul pierdut, contrapunctul, totul provine din distragere. Puţine vor fi personajele care vor urma drumul recluziunii şi detaşării, dar şi acestea o vor face la capătul unor experienţe ale distragerii. Philip Quarles pleacă în lume pentru a scăpa de durerile sale. Calamy din *Frunze uscate* (1925) alege sihăstria montană ca mijloc de concentrare şi iluminare. Se-bastian Barnack din *Time Must. Have A Stop (Timpul trebuie să se oprească* — 1944) realizează acelaşi drum ca şi autorul, atras în ultima parte a vieţii de explicarea doctrinelor asiatice şi de mescaîină, în care găseşte în fond posibilitatea de a obţine legăturile absente ale totalităţii, fluidul, magicul suport mistic. La fel procedaseră altădată scriitori ca Balzac sau Tolstoi, folosind ideile unor Swedenborg, Charles Bonnet, Hamann, Spalanzani. Eterni? tatea — iată ce aduce detaşarea, trăirea eternităţii fiind o obsesie a autorului şi a personajelor sale, care o caută, au impresia că o găsesc în diverse locuri şi situaţii, singuri, cuplaţi, în grupuri, îr, mase. Dar aici intervine ironia ; căci orice eternitate trăită c^te autentică, dincolo de substanţa şi modul în care se exercită. Experienţele erotice ale insignifiantului Burlap sînt echivalente cu cele metafizice ale lui Barnack, sau măcar sînt exprimabile prin aceleaşi cuvinte. Trăim în cea mai bună dintre lumi, susţine o formulare. de origine leibniziană preluată de Huxley ca titlu al unui roman utopic ; dar imaginile celei mai bune dintre lumi apar prin toate operele, personajele şi situaţiile evidenţiate de prozatorul sceptic, iar mecanismul de funcţionare a universului pare a folosi unei iminente evoluţii către parodie şi degradare. Nivelul de realizare a omului este condiţionat, în plus, de niiii mulţi factori, amintiţi în *Seven Meditations (Şapte meditaţii).* Huxley expune acolo cele şapte elemente care ar da, după el, unitatea omului cu universul : Dumnezeu, Frumuseţea, Dragostea, Pacea. Sănătatea, Graţia, Bucuria. Este evident că absenţa unuia sau a mai multor elemente din existenţa personajelor, ca şi percepţia lor falsă, deformată, imperfectă, oferă o caracteristică a umanităţii cunoscute de Huxley. Frumuseţea se naşte numai

atunci cînd părţile unui ansamblu au raporturi între ele şi c^ totalitatea, percepută astfel ca ordonată *şi* semnificativă. 'Contra-! punctul arată discontinuitatea, existenţa monadelor simple, şi nu a marii monade. Lipsa .congruenţei în 'viaţa individuală <şi 'colectivă explică distragerea şi -"lacunele jnorale ale personajelor, în măsura în care frumuseţea arce rmai irtfîi de toate *o* valoare morală şi apoi una estetică. Josnicia morală, afirma iHuxley, Be.iraeşte din afirmarea unui "Eu case -strică raporturile "necesare între fiinţele superioare. Xa Iei, urîţenia

'estetică şi intelectuală TSC naşte cînd o parte a unui tot e ..excesivă <sau insuficientă. Atuirei or-, dinea e ruptă, semnificaţiile -deturnate, raportului -Korect i se substituie unul fals, manifestat simbolic nu prin «originea transcendentă a frumuseţii totale, ci prin dezvoltarea haotică, ţreoprie creaturilor egocentrice. Iubirea, (dincolo de principiul absolut, e idolatrie, în forme .numeroase, dar reductibile toate la iubirea de sine : satisfacţii senzoriale, laude, lucruri, locuri, instituţii, persoane. Iubirea, pacea, bucuria ;sîrrt fructe ale spiritului. Pacea activă e creatoare : duşmanii ei sînt furia, violenţa şi invers, inerţia, gratuitatea. Omul îşi pierde pacea atunci cînd işi dă eon-simţămîntul de participare la rebeliunile sau afirmaţiile Eului, ţinînd cu o parte oarecare a fiinţei, refuzînd totalitatea. Graţia reprezintă darul gratuit dE salvare. 13a se pierde în mijlocul fap-telor curente, numeroase. Cînd Graţia e cultivată unilateral, cu obstinare, voinţa personală creează un univers închis,, ale cărui ziduri sînt impenetrabile pentru lumina spiritului, iar în interior totul devine un lanţ de erori. .Evenimentele vieţii nu sînt fortuite, ci aranjate, ca probe de încercare : dacă se crede că ordinea nu există, ea nu se va revela. Colaborarea dintre trăsăturile amintite dau unitatea fiinţei, eternul clipei oprite. Interesant este că la Huxley percepţia lor este reală şi falsă. Dacă un savant preocupat de excremente în *Contrapunct,* sau altul care-şi face un scop al vieţii din urmărirea efectelor transpiraţiei în *Antic Hay (Joc grotesc),* reprezintă destul de exact graţia cultivată obstinat, Graţia nu este chiar numele unui personaj din *Două sau trei graţii,* femeia fiind graţia falsă pentru sine şi pentru alţii'? Asemenea duble interpretări, în ..ordinea terestrului şi spiritualului, vor fi necesare chiar şi ca măsură de precauţie în lectura operei unui sceptic.

Distragerea îşi găseşte forma de ilustrare într-un contrapunct acceptat pur mecanic. Conflictul dintre pasiuni şi distragere, co-

jaibMotec- ' • :.AGA" Albi

--- JU-,,, ..., „ | 1 ...

eiat cu cel, dintre spiritual şi economie defineşte relaţiile inter-bmane. Fenomenul e afirmat pretutindeni, deseori în eseuri, Iluxley avînd grijă să fixeze epoca, favorabilă, adică aeeea în care... *Valorile dexin iluzii, spiritualitatea nw. mai reprezintă decît dorinţele luate drept realitate, şi pe* care *sexul o dirijează rău".* Niciodată, prin Huxley, senzualitatea nu e trăită direct ; în genere ea devine obiectul analizelor... jhterioai-e, al' teoretizărilor şi discuţiilor.. Trăirea e confundată. cu> teoretizarea ei, pentru care constituie un pretext. Omul reface drumul către realitatea afectivă, prin. intermediul, imaginilor culturale, asociaţiile provocînd degradarea, unuia, dintre termenii apropiaţi şi descalificarea cul-tur.ală< sau: sentimentală a personajului. Intivun cadru montan, tatăl. lui. Chelifer îi citează acestuia din Wordsworth, probabil cel mai important poet universal al misticii, naturii în *The Prelude* şi aiurea.; personajul e grav, reuşeşte să dea o sugestie a infinitului, după care îşi conduce fiul la. hotel, unde e redus la atracţia exercitată, asupră-i de mirosul de ceapă, prăjită, Chelifer, matur acum, este pe pun'ctul de a se îneca la fal ca Shelley şi în acelaşi ioc ; dar el nu se îneacă definitiv, şi. nu este nici Sheiley. Autori ■ geandioşi apar în receptări reduse, oportuniste, în derizorii parţia-■^lizări : Elver nu reţine din. Dante. deeît sugestia unei ambianţe Pîn. care şi-ar putea ucide sora» pentru a o moşteni. Infinitul şi absolutul, în fond idei poetice, sînt descalificate prin aplicări /concrete. In Joc *gvotesc* se vorbeşte despre fascinaţia etichetei k „Spirit absolut". Burlap din *Contrapunct* echivalează eternitatea [.cu atmosfera erotică generată de o fată aproape bătrînă. A descalifica, sau. a degrada inconştient, a nu» ţine seama de funcţionaţi tatea celuilalt termen, iată distragerea, incompetenţa existenţială, într-un cadru natural splendid, Hovenden cu Irene, Mary Thri-plow cu Calamy sau cu Cardan degradează, natura ignorînd-o. I»a fel vor face Everard Webley cu. Elinor Quaiies în *Contrapunct,* sau tot acolo Spandrell cu. o nenorocită, prostituată, reeditînd o cunoscută postură baudelairianăi

t, Aşadar, în funcţie de universul uman dat, se conturează o particularitate a prozei .lui Huxley : ironia, generată de dubla funcţionare a ideilor, prin oameni. Există o competenţă a asumării ideilor, o compatibilitate între fiinţă şi ideea atribuită ei. Dar, ideile mari pot fi puse în. legătură cu situaţii derizorii, cu un comportament nesincer, după cum sinceritatea neadecvată poate trece drept prostie, afectare, cochetărie, dacă nu este cumva
11
tia învăţată, Iară a asculta ce spune conlocutorul, fără a fi \eresat dacă e înţeles sau ascultat. Fiecare doreşte o poziţie .rivilegiată, din egoism, din comoditate. De aici rolul decisiv al iisimulării, apariţia conduitei duale, a cărei execuţie constituie _____ „Ciotului «i «n neelasi timD tristeţea moralistului. In
prinzătoare, întrucîtva paradoxale, cinice, şi exprimă o brutalitat
eleganta. Ei nu-şi dau seama cît de serios este tot ce le spurX0 7d ne aflăm în prezenţa unor „.-----.....„--------, -
Ei *nu văd tragedia şi delicateţea care stau la bază.* Vedeilii «tragerea sau lăsîndu-se pradă ei, cînd una dintre ipostazele
■ . , _,*._!- Fixarea
'11, «l^JcUifcla U*Jv*wx*^_» t.it«u*w, ^ _____ _____,**
ilăcerea artistului şi în acelaşi timp tristeţea moralistului.
structuri contrapunctice, generînd
01 "» *oaa trăgeam şi delicateţea care stau la bază.* Vcdeţfcistragerea sau lăsîndu-se pradă ei, cind una aintre *1 dumneavoastră... încerc să realizez ceva nou : un compus* chiroi*,celuiasi individ intră în contact cu ipostazele altuia. *din **mai** multe etemp/n.tet — n nnmhinnti»* „»„ „„™i„___ .._____,.^T . *_____» ,!„■„;„» on+omn*- <-> mnnifpstare a SDirit
din mai multe elemente — o *combinaţie de nepăsare, tragedie frumuseţe, inteligenţă, fantezie, realism, ironie şi sentimentalism Cititorii n-o găsesc decît amuzantă."* Această reţetă dă o imagin* a infatuării personajului ; dar ea este chiar cea folosită de Huxley, care o introduce printr-un personaj despre ale cărui aptitudini spirituale cititorul nu-şi poate face o opinie dintre cele mai favorabile. Burlap este pus să confrunte atitudinea sq cu universul luat absolut. Sentimentul pierderii în infinit nu e trăit de personajele elevate, ci de cele foarte terestre. în schimb,
un Chelifer este legat prin salariu de o revistă zoologică. De-lo
gradarea continuă prin tot felul de interferenţe; în *Frunze* M.scatâ|cu Cardan, cu ceilalţ
Calamy explică idei filozofice prin elemente de cofetărie, dup
cum Philip Quarles în *Contrapunct* face acelaşi lucru prin cel
aparţinînd bucătăriei propriu-zise. Liste de bucate similare schit;
aceluiaşi muinu mu» Ju „^.«„-v — .,---------- ....
acestor fenomene devine automat o manifestare a spiritului moralist şi satiric. Personajele sînt ceva şi vor să pară altceva, cu sau fără voia lor. Un torent de absurditate duce astfel pe oameni la degradare prin distragere. Irene este o fată simplă, cu reacţii naturale, dar se obligă faţă de o mătuşă să se exerseze în arte. Calamy acuză un *mal de siecle* dar continuă să facă ce nu-i place |şi uită că face ce nu-i place, pînă în finalul romanului, parcă iarăşi o parodie după *Sihastrul* de Wordsworth, cînd personajul intră într-o fază ascetică necesară detaşării. Mary îşi compune
mască pentru Calamy, disimulează în raport cu amfitrioana, Cardan, cu ceilalţi. Ea este, astfel, inteligentă printr-un efort
:traordinar, prin refulare, prin defulare, prin timiditate, prin cinism, prin platitudinea altora, prin disponibilitatea atentă, în
— --■>- iJ~;i- «««««wţiio tunica *Ac* n&\ ne.* /»nrp-i
extraordinar, prin refulare, prin defulare, prin timiditate, prin n, prin platitudinea altora, prin disponibilitatea atentă, în

_____ .....„„^ „.„„„ stare să adune personajele, ideile, expresiile emise de cei pe care-i Fielding odinioară, dar acum procedeul nu mai ilustrează un in-l întovărăşeşte la plimbare sau în pat. Iată deci un nou contrapunct : între inteligenţa reală a omului şi autoarea inteligentă
peul nu mai ilustrează un *m-t*
finit material, cît o relativitate esenţială. Ideile cele mii sedu-j datoare sînt avansate prin Cardan, omul cu comportamentul cel! mai insalubru.
i
Asociaţia unor elemente depărtate in scopul evidenţierii derizoriului e clară la începutul unui capitol din *Frunze uscate,* care începe cu frazele : *„A fi sfîşiat între imperative diferite este soarta dureroasă a aproape oricărei fiinţe umane. Intre cer ţi demon, intre materie şi spirit, între dragoste* şi *datorie, intre raţiune şi venerata prejudecată..."* Comentariul eseistic e continuat pe aproape o pagină, apoi se ajiT^e la concreta dilemă a Irenel : *.„Pusă cu curaj, în forma *n ",0, mai concretă, problema era următoarea : ce să facă ? Să pitteze şi să scrie, sau să se apuce să-ţi eoasâ lenjeria* ?"
Caracterul distras decurge şi din relaţiile interpersonaie. Oamenii lui Huxley nu sînt singuri, dar reuşesc cu mai mult sailj mai puţin dramatism să dea măsura infernului în comun, prir .necomunicare. în cele mai simple discuţii, personajele par a
n
ct : mire înieugeu^a irau *a* umu.1.1.1 v. „—.„_____o___
din cărţi. Illidge din Contrapunct se află întf-o situaţie similară Dar Huxley asocidză astfel de aspecte la nesfîrşit, prin simetrii Philip Quarles e pus să simtă foarte fizic lîngă Molly Exergillod, ■i vorbeşte însă de cultură, ignorîndu-şi sexul. Discuţiile -i- J,^ «»""«iii finomnei AirKvinkle fiaurează un **mod**
care-i . _.. ,
purtate de oaspeţii doamnei Aldwinkle figurează
„Kitsch" de avansare a banalităţilor drept adevăruri profunde şi, invers, a adevărurilor profunde drept banalităţi, domeniu în care lui Huxley cu greu i s-ar găsi un rival. Un alt tip de contrapunct trădînd masca, provine din opţiunile sociale ale personajelor» Există un fel de aspiraţie a celor cu trecut umil de a-şi ascunde originea joasă prin intrarea într-o lume bună, în care nu se simt în largul lor, dar al cărei comportament doresc să-l mimeze. în sensul opţiunilor sociale ale personajelor, respectînd de asemeni simetriile, Huxley nu uită nici ipostaza aristocratului preocupat de problemele clasei muncitoare, prin tînărul lord Hovenden care,
13
iarăşi Falx.
ironie, este fascinat
.
a
condiţii pedestre
o vreme de laburistul aristocratizAin *Frunze uscate,* Coleman din Joc *grotesc,* Paxton-Silenus din
v . *JMonoclul-.* Cinicul nu e însă
nociv ; ca să întrebuinţăm formula
TM "eo" TM*S°a m* com P^Gr'amentul social aduce chiar o schinAin titlul unui roman de Solo S^ub_ ei" sînt *diavoli meschini.* Ei
aţii. Lordul Hovenden, tînărul imbecil din Fraiiajiu distrug pe nimeni, iar acţiunea lor demonică se înrudeşte cu un timid pieton care-şi capătă însă o *nrr*r.n«v,+JM,ce">a* a vechiului bufon. Catdan e parazitul doamnei Aldwinkle ; volanul "
. . . .

supună sufleteşte prm forţă o fată inhibă. Gregory din *Monoclul* îşi
o Personalîtatlceea a vechiului bufon. Gatdan
PUteiiniC autom«M> un supraom gata Jentru a-şi asigura libertatea este însă în stare să se însoare cu fOrtă o £ată calre ^ condiţii pedt * redusă mintală. Nihilismul personajelor lui Huxley e îndulcit,
d lt
-chimh J i«««wocMM iş1 pune un monoclu pentru a-Jtransformat în produs monden de salon. JB semmncauv, ae ait-
.,._: . personallt atea dispreţuită. Theodore Gumbril din J<Jfel că tipurile de nihilist! absoluţi se elimină, anulîndu-se ca Lsi SAlnv 5ntatorui Pantalonilor cu perne de cauciuc amortizantelextreme ale acţiunii şi gîndului : fascistul Webley e asasinat de *Man"* 'n?aZa ¡° rba 5∗ timidului ∗ ∗ substituie un *„the* c«w«te«Jdostoievskianul şi gidianul Spandrell, care se va sinucide apoi. , mascul nmr- r-Q™ ,,,,,,,*,,__, _ . ... «» sensul contrar cinismului, se vor sinucide cei slabi : femeile
Ipărăsite, legate de cîte o mască a celui iubit, ca în *Contrapunct,* sau artişti de felul lui Casimir Lypiatt din Joc *grotesc,* care capătă conştiinţa aparenţei artei lor.
O altă particularitate a operei lui Huxley e dată de stereoti-
mascul cinic care acostează pe stradă pe necunoscuta Roşi Shearwater, transformată rapid în amantă. Dar, din nou prin simetriile acelui contrapunct oferit de mască, Gumbril
Emify, apropiat asemănător cu e dificil
o va pierde
id exact ipostaza de care s-ar f| Gumbril, cel fără mască. Femeile se
*
comporţ
e comporţi
r CUpluri stabile sau efemere si poatJPia caracterologie! şi de numărul redus de roluri, de altfel ex-
azul lor o ă d t «iit dă ăt Mry Thriplow e un
Mer
disociat, în cazul lor, o mască de chip ; fiecare ehi e o mască, iar suma lor dă o imagine a relativităţii eternului fi minin. Mary Thriplow, s-a văzut, adopta o mască faţă de Ca4 lamy ; Elinor Quarles se realizează în chipuri diferite în ra?>ort| cu Everard Webley şi cu soţul ei, Philip Quarles. Roşie este
savantului
Sh'eafWater> devine
soţi
, -------- *„the Great Lady",* şi înj
această calitate, amantă a lui Theodore Gumbril, modelîiidu-sej pe masca de *nnin* o „«««-
*...-- -.
acestuia ; îl caută pe Theodore şi dă pcst Mercaptan, libertinul preţios în stilul secolului al XVIH-len, şt devine amanta acestuia ; îl caută în continuare pe Theodore şi devine amanta violentului Coleman. Grace Peddley din Două sau *trei graţii,* reuşeşte să-.şi creeze o personalitate în cadrul domestic, şi altele în raport cu prietenul familiei, cu pictorul modernist Rodney Clegg, şi cu Kingham, următorul amant. în spatele acestor măşti se află egoismul cel mai mărunt, inconştienţa, într-un cuvînt, distragerea. Intîlnirfle umane nu se produc de aceea în sensul profunzimii, ci al efemerului.
în altă ordine de idei, este greu de deosebit datul organic de realitatea atribuită sau asumată a personajelor cu o conduită .fermă. Tabloul caracterologie! cuprinde bunăoară la Huxley un personaj cinic sa.ii dur, termen de referinţă extrem. Contrapunctul e realizat de personaje în raport explicit cu celelalte, atît ca acţiune cit şi ca raţionament. In acer.stii categorie intră
Cardnn

plicate pozitivist, după cum s-a văzut. Mary Thriplow e un Mercaptan feminin ; ultimul seamănă cu Burlap. Elinor Quarles e o Grace Peddley, aceasta seamănă cu Moira Tarwin din Cura *de odihnă,* Irene Aldwinkle e o Moira în perspectivă. Parodia tipului o oferă Roşie Shearwater. Doamna Aldwinkle îşi găseşte o imagine fidelă în Hermione din *Monoclul,* amfitrioana care deteriorează tot ce atinge, hainele de pe ea, cuvintele, relaţiile umane. Dar amîndouă seamănă cu doamna Escobar din *Naşa zînelor,* filantroapa din egoism, dînd pachete inutile săracilor pentru a-şi satisface de sus o perversiune a caritătii. Această agresiune a stupidităţii se remarcă mai ales de sus în jos, de la stăpîn la subordonat, prin blocarea reacţiilor celor care trebuie să fie politicoşi. Un alt caracter al distragerii îl oferă femeile fatale, vampe, indolente sau cinice : Molly Exergillod, Lucy Tan-tamdunt, Molly Voles, Myra Veaveash. în sfirşrt, există o stereotipie a intelectualilor artişti : Philip Quarles seamănă în fond cu Mark Rampion, amîndoi amintesc de Calamy şi de Chelifer etc. Distragerea dă contrapunctul în una din formele sale, afir-mînd o discontinuitate esenţială sau, pentru cei detaşaţi, o continuitate dual㠄 relaţionată prin idee. Daj- contrapunctul poate avea şi o structură temporală, prin situarea afectivă a aceluiaşi individ în raport cu acelaşi obiect, dar în momente diferite. O dragoste a lui Chelifer este legată de o femeie vulgară şi fără ima-
15
ginaţie. Chipul ei e acelaşi în ambele momente, dar relaţiile sîn altele. Mary TKriplow sau Myra Veaveash confruntă iubiri pre zente cu primele lor iubiri, dar totul decurge în sensul degradări prezentului, incomparabil cu situaţia erotică veche a personajelor Contrapunctul temporal va fi însă dezvoltat masiv abia prin Ori *prin Gaza,* prin zece serii cronologice intervertite, cuprinse întri anii 1902 şi 1935.

Un contrapunct extrem de personal lui Huxley este realiza prin mijlocirea raţionamentelor. El este prezent pretutinden: gîndit de autor, de personajele sale, teoretizat sau exemplificai sursa a naraţiunii. In mod normal, o cauză nu se află în contra punct cu efectul ; dacă există însă o succesiune de cauze şi d efecte, prima cauză formează prin raportare un contrapunct c ultimul efect. Prostia care se ignoră, a doamnei Aldwinkle, s< bizuie pe faptul că în diverse puncte ale globului, mii de oamen. trudesc pentru a-i aduna averea prin care ea are posibilitate să fie o imbecilă, ascultată politicos de parazitul Cardan, Mary Thriplow etc. A situa o mişcare individuală, o situaţie, într-un nivel de semnificaţii superior, a o integra în structuri superioare pentru a-i revela valoarea exactă prin ironie, esi aproape o obsesie a prozatorului intelectualist. Irene poartă o rochie fără mîneci, şi-i este frig. Prozatorul comentează : *„Căli dura brapilor ei goale era luată de vlnt, ceea ce făcea ca temperatura atmosferei înconjurătoare să crească cu o sutime di miliard dintr-un grad~.* Prin aceste procedee, Huxley introduce in-' certitudinea asupra lumii aparent echilibrate ; poziţia sa e în fond a stoicului, a moralistului care crede în manifestarea universală simfonică, variantă a motivului lumii ca teatru. Iar uriaşul spectacol cuprinde şi rolurile oamenilor care nu cunosc lumea ca teatru, absolutizîndu-se pe ei şi conflictul lor insignifiant. Acest uriaş ansamblu de simultaneităţi, care apropie pe criminal de leagănul unui copil, pe amîndoi de mişcarea astrelor, e perceput de Philip Quarles în *Contrapunct,* de Sebastian Barnack în *Timpul trebuie să se oprească,* de Calamy -în *Frunze uscate.* E interesant că în prima parte a creaţiei contrapunctul e mai ales manifestare a distragerii şi deci o posibilitate de funcţionare a *moralismului* prin satiră şi ironie ; dar în partea ultimă, în eseuri îndeosebi, contrapunctul e privit în sens absolut, leibnizian, ca armonie universală, şi pretext pentru *moralizare* şi predică, sau discurs mistic.

Nu lipsesc- la Huxley contrapunetete geografice< reductibile uneori la valori spirituale. Acţiunea din *Frunze uscate* se petrece ţn Italia. Aşadar Nordul vizitează SuduL **Antiteza e familiara romanticilor. Dar noutatea adusă de Huxley constă în schimbarea perspectivei asupra celui care** se deplasează. Se cunoaşte în **genere un** călător englez **care-** călătoreşte

fără să vadă altceva (Jecît ce-i indică ghidurile, şi care se stabileşte într-un loc străin doar pentru a-l ignora sub aspect **uman. Acest** călător, repudiat de toţi artiştii continentali, este privit din interior de Huxley. Heine observa că **nu** există probabil **un** lămîi italian care să nu **aibă** lîngă el o englezoaică fascinată de mirosul frunzelor lui. Huxley pare a prelungi situaţia, constatînd că poate nu există valoare arhitecturală italiană al cărei proprietar să nu fie englftz. Dacă în *Cura de odihnă,* o englezoaică reuşea să intre în contact cu stilul erotic macaronar, în *Frunze uscate,* există numai un decor italian pentru .drame engleze. Doamna Aldwinkle îşi ţine oaspeţii englezi în proprietatea ei închisă. Rătăcit în noapte, Cardan dă nu peste italieni, ci peste o familie de englezi. Calamy rămîne în munţii italieni pentru asceză. Tot în Italia pleacă Philip Quarles, Siena urmînd să-i aducă o anumită linişte sufletească. Dar locul care asigură contrapunctul nu se dovedeşte în cele mai numeroase cazuri decît un mijloc de a evidenţia şi mai pregnant deteriorarea unităţii interioare a omului.

In sfîrşit, o formă a contrapunctului priveşte chiar compoziţia romanelor. Huxley evită naraţiunea cu acţiune liniară, dominată de un singur personaj, în favoarea montajelor eterogene, con-trapunctice. Totalitatea nu poate fi descrisă, dar ansamblul ei e posibil de sugerat prin părţi cît mai neasemănătoare. Romanele sale pot fi descompuse în povestiri autonome, povestirile autonome pot fi tăiate şi interferate sub forma unui roman, toate romanele şi povestirile pot fi luate la un loc şi amestecate într-un singur roman. Orchestrarea polifonică e prezentă şi sub aspectul genurilor : în *Frunze uscate* apare jurnalul inserat în naraţiunea propriu-zisă. Prin Chelifer se introduc versuri. în *Contrapunct* apare jurnalul lui Philip Quarles, în *Joc grotesc* o piesă care artticipă, altfel, teatrul absurdului. Timpul *trebuie să se oprească* foloseşte de asemeni jurnalul, ca şi diferitele decupaje.

In sfîrşit, contrapunctul trebuie realizat şi dincolo de opera în sine, prin raportare la orchestraţia romanescă a timpului. Romanul lui Huxley, eseistic, ironic, se realizează în fond ca un

contrapunct pentru romanul tradiţional. Romanul era un gen a acţiunii ; el devine unul al sporovăielii statice, la care participi autorul şi personajele monologînd interior sau exterior, prin dia-loguri-eseu ca în colocviile antice. Huxley iace în roman ceea, ce făcuse Shaw în teatru, vorbind la nesfîrşit despre orice, atră-; gînd, plictisind, iritînd prin orice mijloace şi pe orice temă. Este fără îndoială particularitatea cea mai greu de imitat din această operă atît de specifică unui secol alexandrin.

De asemeni caracteristică acestor romane este lipsa de finalizare. Nici unul dintre romane nu se termină, practic. Huxley nu pune punct unor destine, din raţiuni filozofice dintre cele mai diferite. Stoicul nu poate oferi o soluţie realităţii, sau el poate constata două serii de orientări ale oamenilor. Unele vor fi indi- ■ cate prin finalurile suspendate, în care ultimul episod aduce per^ sonaje ridicole :• Burlap în *Contrapunct,* Shearwater în *Joc gro- ; tesc;* celelalte prin personaje purtătoare de cuvînt, ca Sebastian Barnack în *Timpul trebuie să se oprească,* sau Calamy în *Frunze uscate.* Contrapunctului îi lipseşte, desigur, începutul şi sfîrşitul: realitatea e o reţea încîlcită de fapte produse de marionete. Pentru a realiza contrapunctul universal, Huxley adoptă oj poziţie intelectualistă. Această poziţie îi dă detaşarea, iar deta-j sarea îl conduce către evidenţa morală. Şi poate că puţini autori \ mai mari decît Huxley au făcut mai mult decît el pentru valo-i rile trainice, demne şi modeste ale speţei umane.

MARIAN POPA

PARTEA I

O seara ta doamna Aldwinkle

Hm.

i* a

Capitolul I

Orăşelul Vezza se află la confluenţa a două rîurî repezi care coboară prin văiugi adinei din munţii Ape-nini. Unindu-şi şuvoaiele, ele străbat grăbite localitatea — ea şi cum şi-ar mai aminti de izvoarele lor iuţi din munţi ; linişte în Vezza este sinonim cu vuietul neîntrerupt al apelor învolburate. Rîul îşi schimbă apoi cu încetul înfăţişarea : valea se lărgeşte, colinele rămîn în urmă, iar apele, line ca ale unui canal olandez, abia se strecoară printre pajiştile ţărmului, pierzîndu-se în unda liniştită a Mediteranei.
împlîntat între cele două văiugi, un promontoriu abrupt domină Vezza. Aproape de vîrf se înalţă o clădire impunătoare, străjuită de stejari şi chiparoşi scaieţi, a căror culoare sumbră se profilează distinct pe fundalul fumuriu al crîngului de măslini. Faţada-i solemnă şi geometrică priveşte prin cele douăzeci de ferestre ale sale orăşelul, peste chiparoşii şi măslinii plantaţi în terase. Dincolo şi deasupra ei, tot felul de clădiri se caţără în dezordine pe colinele din spate. întreaga scenă este dominată de un turn înalt şi zvelt, încununat, după modelul italian, de metereze. E reşedinţa de vară a familiei Cybo ^lalaspina, pe vremuri prinţi de Massa şi Carrara, duci de Vezza ; marchizi, conţi şi baroni, partînd numele multor alte sate din vecinătate.
o *-j~.*
2*
I
Abrupt este drumul care urcă de la Vezza la palatul Cybo Malaspina, cocoţat pe colină, chiar deasupra ora-şuhii. Soarele Italiei poate să-şi arate puterea şi în septembrie, iar frunzele de măslin nu prea ţin umbră. Un tînăr cu şapcă şi o geantă de piele, prinsă cu o curea pe după umăr, îşi împingea încet şi fără vlagă bicicleta Ia deal. Din cînd în cînd se oprea, îşi ştergea obosit faţa şi ofta. „Pentru bieţii poştaşi din Vezza, gîndea el, ziua în care nebuna asta de englezoaică bătrînă, cu un nume atît de imposibil, a cumpărat castelul a fost o zi cu ghinion, o zi blestemată : şi, cu siguranţă, o zi şi mai blestemată atunci cînd s-a hotărît să vină să locuiască aici." Pe vremuri, locul acesta era aproape pustiu. Doar cîteva familii de ţărani locuiau în clădirile anexe. Cel mult dacă se primea o scrisoare pe lună, cît despre telegrame — nimeni nu-şi aminteşte să fi venit vreuna pentru castel. Dar acum s-a zis cu zilele fericite; nu era zi, sau oră, fără ca cineva de la oficiul poştal să nu se opintească la deal, spre această blestemată casă, cînd ′ cu colete şi ziare, cînd cu scrisori recomandate şi telegrame.
E adevărat că se dă bacşiş gras pentru o telegramă sau o recomandată,- se gîndea tînărul. Pe de altă parte, însă, dacă ar fi avut ,de ales, ca băiat isteţ ce era, ar j fi ales odihna şi riii banii. Cheltuiala de energie nu putea fi compensată de cele trei lire pe care le va primi la capătul urcuşului. Banii nu-ţi dau nici o satisfacţie dacă trebuie să munceşti pentru ei; dacă munceşti ca să-i capeţi, nu mai aiiimp să-i cheltuieşti.
Idealul, reflecta el în timp ce-şi punea din nou şapca pe cap pornind la deal, idealul ar fi să cîştige lozul cei mare. Dar să fie cu adevărat lozul cel mare:
Scoase din buzunar o bucăţică de hîrtie pe care un cerşetor i-o dăduse chiar în dimineaţa aceea pentru doi bani. In cuvinte rimate i se prezicea viitorul — şi ce viitor j Cerşetorul fusese foarte generos. Se va căsători cu aleasa inimii lui, va avea doi copil?-va deveni unul dintre negustorii cei mai bogaţi din localitate şi va jtrăi pînă la vîrsta de optzeci şi trei de ani. Acestor preziceri nu le dădu însă prea multă crezare. Numai ultima strofă
20
1 se păru — nici el nu ar fi putut spune de ce — demnă de atenţie. I se dădea un sfat concret :
Intanto se vuoi vincere [vJ] *Un bel ternone al Lotto*
Giuoca ii sette e ii sedici Uniţi al cinquantotto. *
Reciti de mai multe ori strofa pînă o învăţă pe dinafară, apoi împături hîrtiuţa şi o puse la loc. Şapte, şaisprezece şi cincizeci şi opt — nici vorbă că aceste numere aveau ceva fascinant.
Giuoca ii sette e ii sedici Uniţi al cinquantotto.
Era hotărît să facă tot ce i-a poruncit oracolul. Era o vrăjitorie, un descîntec de care soarta

trebuia să asculte : nu puteai pierde cu aceste trei numere. Se şi gîndea ce-ar face cu cîştigul. Tocmai se hotărîse ce marcă de automobil să cumpere •— unul din noile Lancia de 14—40 cai putere ar fi mai elegant decît un Fiat, şi mai ieftin (judecata sănătoasă şi spiritul de economie nu-l părăsiră nici acum cînd se scălda în belşug) decît. un Isotta Fraschini sau un Nazzaro.— cînd se pomeni în faţa treptelor de intrare în castel. îşi sprijini bicicleta de zid şi, oftînd adînc, sună. De data aceasta majordomul îi dădu numai două lire în loc de trei. „Aşa-i viaţa!" îşi spuse el, în timp ce cobora prin crîngul'de măslini argintii.
Telegrama era adresată doamnei Aldwinkle ; .dar, în lipsa gazdei care plecase, împreună cu toţi invitaţii, să-şi petreacă ziua pe plaja din Marina di Vezza, majordomul dădu telegrama domnişoarei Thriplow.
Domnişoara Thriplow se afla în acel moment într-o odăiţă întunecată, în stil gotic, din cea mai veche aripă a palatului şi îşi elabora, pe o maşină de scris „Corona", cel de-al patrusprezecelea capitol al noului său roman.
[1] Dacă vrei sâ cîştigi Un premiu frumos la loto Joacă pe şapte şi pe 'şaisprezece ■ împreună cu cincizeci şi opt.
21
1
Era îmbrăcată într-o rochie ecosez cu carouri mari *aU* bastre pe fond alb, cu talia foarte ridicată şi fusta, foarte lungă şi largă : era o rochie demodată şi totodată extrem de modernă, simplă, ea o uniformă, de şcolăriţă şi totuşij emancipată, modestă dar în acelaşi, timp mult mai în-; drăzneaţă decît cele care se. purtau în saloanele dirt Chelsea. Faţa-i era foarte netedă, bucălată şi palidă, atî de netedă şi bucălată încît nimeni nu i-ar fi dat ce 30 de ani bătuţi pe muche. Avea trăsături delicate,, ocliii căprui închis, iar sprîneenele arcuite erau parcai trase cu penelul de un pictor oriental pe o mască, dii porţelan. Părul, aproape negru, strîns într-un coc boga« pe ceafă, îi lăsa fruntea literă. Urechile, descoperite, erau foarte albe şi mici. Era o faţă inexpresivă, ca de păpuşă, dar o păpuşă extrem de inteligentă.
Luă telegrama şi o deschise.
— E de la domnul Calamy, îi spuse ea. majordomului. Soseşte cu trenul de 3.30 şi va. veni pe jos de la gară, Cred că ar fi bine să-i pregăteşti camera.
Majordomul plecă ; în. loc să-şi continue romanul, domnişoara se rezemă de spătar şi-şi aprinse gînditoare o ţigară.
Coborî la ora patru, după siestă, în salon. Nu mai purta aceeaşi rochie de dimineaţă, albă cu carouri albastre, ci-ş.i pusese cea mai frumoasă rochie a ei de după-amiază — din mătase neagră cu volane ti\y.te cu alb. Pe acest fundal negru, colierul de perle căpăta, o strălucire deosebită. îşi împodobise cu perle şi. urechile mici şi albe, iar degetele şi Ie încărcase de inele. Crezuse de cuviinţă să facă toate aceste pregătiri,, după tot Ge auzise de la gazdă despre Calamy, şi era. bucuroasă că sosirea lui neaşteptată îi oferea prilejul să fie singură cu el la prima întîlnire. în felul acesta, era mai uşor să producă prima impresie justă şi favorabilă', ceea ce are întotdeauna o importanţă atît de mare.
. După cele povestite de doamna Aldveinkle, domnişoara Thriplow era încredinţată că ştia precis ce fel de om e Calamy. Bogat, frumos şi galant cu femeile! Doamna Aldwinkle se oprise bineînţeles îndelung şi cu admiraţie asupra acestei din urmă calităţi. Era solicitat (de cele mai elegante femei, agreat în cercurile cele mai şi mai înalte. Ţinuse însă să precizeze că domnul jCaxauiy nu era un fluture de salon. Dimpotrivă, era in--teligettţ, extrem de serios, îl interesau artele, etc. Mai mult deeît ^atit, părăsise lioWra $>e cînd se afla la apogeul succesului şi începuse să cutreiere lumea pentru --' îmbogăţi cunoştinţele. Da, Calamy era un bărbat ie poate de serios. Domnişoara Thriplow ascultase toate acestea cu oarecare îndoială ; cunoştea slăbiciunea doamnei Aldwinkle pentru oamenii celebri, iar atunci cînd celebrităţile consacrate lipseau, promova la asemenea rang cunoştinţele sale care nu -aveau

nimic extraordinar. Re-dncînd, ca de obicei, cu 75% apologia făcută de doamna Aldwinkle, imaginea pe care şi-o făcuse despre Calamy era cea a unui privilegiat al soartei, stăpânit, aşa cum se întîmplă uneori cu această categorie de oameni, de un sentiment de simplă şi cucernică veneraţie pentru misterele artei;; în consecinţă, aceşti autodidacţi aristocraţi se simt obligaţi să frecventeze saloanele în care se adună crema intelectualităţii, să ofere poeţilor mese foarte costisitoare, să achiziţioneze desene cubiste, şi să încerce chiar ei înşişi să scrie "versuri sau să picteze pe ascuns. „Da, da, se gîndea domnişoara T-hriplow, cunosc eu perfect de bine acest gen de oameni." De aceea a şi ■făcut toate aceste pregătiri: s-a îmbrăcat cu rochia neagră, care era o capodoperă a 'eleganţei, şi-a pus perle şi inele şi a adoptat o atitudine pronrajcatoaEe, ca a acelor cuconiţe aristocrate, spirituale, dar ca "un aer cam echivoc, la care, după spusele doamnei Aldwinkle, el se bucura de cele mai mari succese sentimentale. 'Căci domnişoara Thriplow nu dorea ca succesele pe care le-ar avea la acest tînăr — deşi în -general îi plăcea să aibă succes — să se datoreze faptului că era o cunoscută ro-nraneieră. Şi pentru că el era un privilegiat al soartei, avind întîmplător şi o slăbiciune pentru artişti, dorea, la rîndul ei, să-i apară tot ca o privilegiată a soartei, înzestrată, într-un mod tot atît de întîmplător şi neesenţial, cu un talent de scriitoare. Domnişoara Thriplow voia să-i arate că se afla la înălţimea poziţiei lui sociale, deşi fusese pe vremuri săracă şi, pe deasupra, guver-

nantă (cunoscînd-o tot atît de bine pe doamna Aid winkle era convinsă că aceasta nu pierduse ocazia să-povestesscă toate amănuntele lui Calamy). De vreme c amîndoi erau privilegiaţi ai soartei,. se vor întîlni p picior de egalitate. Mai târziu, după ce o va plăcti pentru însuşirile ei deosebite, vor putea cobori amindq pe tărîmul artei şi el o va putea admira şi ca scriitoarj talentată, în aceeaşi măsură în care o admirase ca pj o tinără femeie spirituală făcînd parte din aceeaşi lum* ea şi dînsul.

în primul moment cînd îl văzu, se felicită că a \ ases ideea să-şi pună toate bijuteriile şi să adopte o atitudin provocatoare. Tînărul pe care îl anunţă majordomul parcă tocmai coborîse de pe coperta unei reviste ilus« trate, desprinzîndu-se din îmbrăţişarea alesei inimii sale: Nu, de fapt era cam nedrept să-l descrie aşa. Nu er. chiar atît'- de intolerabil de frumos şi de stupid. Era pu şi simplu unul dintre acei tineri foarte drăguţi, bin crescuţi, nu prea cultivaţi, care sînt atît de binevenit uneori, după ce ai fost prea mult în compania intelectuj alilor. Brun, cu ochi albaştri, înalt şi impozant. Se v dea cît de colo că venea din „înalta societate" ?i avi acea cuceritoare încredere în sine pe care o au cei c s-au născut bogaţi, cu o situaţie sigură şi privilegiată poate puţin cam insolent, pentru că era conştient d<3 frumuseţea şi succesele lui sentimentale. -Dar de-o insolenţă leneşă : prea-i cădeau toate mură-n gură, fără nici un efort. îşi coborî privirile cu o insolenţă arogantă Domnişoara Thriplow îşi dădu imediat seama cu cîn< are de-a face. Ştia de pe acum totul despre el, absolu totul.

Stătea în faţa ei, privind-o de sus, zîmbind, cu sprîn-cenele ridicate interogativ, fără vreo urmă de sfialăJ Domnişoara Thriplow îl privi şi ea tot atît de nepăsător Cînd dorea, putea şi ea să fie insolentă.

— Domnul Calamy ? spuse în cele din urmă.

El încuviinţă din cap. i

— Sînt Mary Thriplow. Toţi sînt plecaţi de-acasă. Mă voi strădui să vă ţin de urit.

Calamy se înclină din nou, strîngîndu-i mîna.

Am auzit multe despre dumneavoastră de la Lilian

, spuse el.

„Ce, că fusese guvernantă ?" SP întrebă domnişoara 'hriplow.

__ Şi de la mulţi alţii, continuă el. Fără să mai vor-

esc de cărţile pe care le-aţi scris.

O, nici să au vorbim de ele — şi cu mîna schiţă ;n gest de parcă ar fi vrut să le dea la o parte. Cărţile oastre mai vechi nu mai au nici o semnificaţie pentru irezent, de vreme ce sînt scrise de cineva care a încetat *ă* mai existe. Să lăsăm morţii cu morţii. Singura carte e are vreo însemnătate pentru scriitor este cea pe :are o scrie. Odată publicată, după ce alţii au început -o citească, ea îşi pierde actualitatea. Aşa încît un criitor nu este niciodată interesat să discute despre reuna din cărţile sale. Domnişoara Thriplow vorbea pu-;in tărăgănat, pe un ton languros, cu surîsul pe buze, 1 cu ochii abia întredeschişi. Să vorbim despre ceva ai interesant — adăugă ea.

— Despre vreme, sugeră el. ■— De ce nu ?

— Ei bine, despre acest subiect; spuse Calamy, pot ă vorbesc în momentul de faţă cu un real interes, aş pune chiar cu căldură. îşi scoase din buzunar o batistă oloratâ din mătase şi îşi şterse faţa. Niciodată n-am trăbătut drumuri mai infernale şi mai prăfuite ca cel in vale. Trebuie să mărturisesc că uneori lumina or-itoare din Italia mă face să tînjesc după mohorîta

ndră, de sub umbrela ei de fum, după ceaţa care estompează contururile clădirilor şi ascunde după un văl [subţire orizonturile.

— îmi amintesc că am cunoscut un poet sicilian — spuse domnişoara Thriplow, inventîndu-l pe loc pe acest succesor al iui Teocrit — care spunea exact acelaşi lucru. Numai că prefera oraşul Manchester — *„Bellissima* Manchester! * Lşi ridică privirea în tavan şi bătu din Palme. Era un specimen din acea celebră menajerie pe care o întîlneşti la lady Trunion. Numele acesta merita să-l laşi să-ţi scape ca din în-ml Salonul doamnei Trunion era dintre acelea

„*«*.^ uusurai şi. cam într-o ureche — într-

cuvînt, artişti. Folosind termenul de „menajerie*, dom şoara Thriplow se şi situa, împreună cu Calamy, «de «< laltă parte a grafiilor.

Cuvântul magic n-a avut însă asuipna lui efectul scontat.

— Tot se mai agită femeia asta îngrozitoare ? întrel el. Nu uitaţi că sînt plecat de un an de zile şi nu .na, sînt la -curent.

Domnişoara Thriplow îşi reajusta pe dată expres feţei'şi tonul. Surîzînd cu un .dispreţ ,plin de înţeleşii răspunse:

— Ea încă nu-i nimic în conitparaţie »cu lady ' nu-i aşa ? Dacă vrei să vezi adevărate orori, acdl] trebuie să mergi. Casa aceaa e im -adevărat *„tnaunai*

Şi mîinilc ei. încărcate de bijuterii, făcură gestul ca[racteristic al celor care au avut prilejul să cunoasc groaza.

Calamy însă nu fu întru totul de aceeaşi părere. — Poate că-i mai vulgar, dar în orice caz la familj Giblct nu-i mai rău, rosti el pe un ton şi cu o expres cai'e avură darul s-o convingă pe domnişoara Thriplow că era sincer în cele ce spunea şi nu se dădea cîtuşi *f* puţin în vînt după asemenea desfătări sociale. Să li: seşti — aşa cum s-a întîmplat cu mine — un an sau d şi, întorcîndu-te în lumea civilizată, să dai de aceia! oameni, făcând exact aceleaşi idioţenii, ţi se pare ce\ aproape neverosimil. M-aş fi aşteptat — nu ştiu de ce -ca totul să fie altfel: poate pentru că eu însumi am d. venit altul. Totul însă a rămas exact ca înainte : Gible Trunion şi, ca să fim sinceri, chiar şi gazda noastră -deşi ţin cu adevărat la scumpa Lilian. Nimic nu s-, schimbat, şi asta-i mai mult decît neverosimil, e chia,: îngrozitor.

Abia acum domnişoara Thriplow îşi dădu seama ^ făcuse o greşeală enormă şi că apucase pe un drum ero nat. încă puţin şi această eroare oribilă în apreciere; [1] Loc rău famat (fr.).

-″■

poziţii sociale ar fi fost ireparabilă, ar fi fost pur simplu „o gafă", cum ar fi denumit-o în momentele \ de juvenilă exuberanţă. Şi domnişoara Thriplow era parte sensibilă la, asemenea gafe. Amintirea lor îi răs-olea sufletul, provocînd răni care, la drept vorbind, nu vindecau

niciodată. Chiar şi cicatrizate, vechile răni i dor dîn cînd în cînd. Uneori aşa, dintr-o dată, în ijlocul nopţii, sau chiar în toiul celor mai vesele sin-rofii, îşi amintea, fără nici un motiv, de vreo gafă ;ehe—uite-aşa, d *propos de bottes*[x], şi era cuprinsă [mediat de remuşcări şi de o ruşine retrospectivă. Şi u exista nici un remediu, nici o profilaxie spirituală, străduia să născocească alternativele cele mai juste ;i mai potrivite la gafa săvîrşită — să-şi închipuie, de ildă, că a spus s-mrorii ei Fanny cuvinte împăciuitoare in locul acelor vorbe grele şi jignitoare ; că a părăsit iemnă şi nepăsătoare atelierul lui Bardolph, că a ieşit in străduţa sordidă, a trecut prin faţa casei cu colivia de canar atîmată la fereastră (amănunt delicios, acest canar), şi s-a du*s departe, departe — cînd de fapt (O ! Doamne, cît de ridicolă fusese atunci şi cît de nenorocită mai tîrziu !) rămăsese pe loc. Făcea tot ce putea ; niciodată însă nu era în stare să se convingă că nu săvârşise gafa. Imaginaţia se poate strădui să şteargă o amintire odioasă; ea nu are însă puterea să câştige o victorie decisivă.

Chiar şi acum, dacă nu ar fi fost atentă, o nouă gaia i-ai? fi înveninat existenţa şi i-ar fi făcut memoria să supureze ca o rană. „Cum de-am putut fi atît de stu-pMă !" se gîndi ea, „cum de am putut?" Căci acum era evident că tonul provocator, travestirea ei după ultima modă, toate erau nepotrivite cu situaţia de faţă. Era evident că domnul Calamy nu aprecia cîtuşi de puţin acest gen ; poate că îl apreciase cîndva, dar acum categoric nu ! Dacă ar fi continuat tot aşa, l-ar fi determinat [s]-o catalogheze pur şi simplu ca frivolă, mondenă şi [s]noabă ; şi i-ar trebui timp şi eforturi enorme pentru a înlătura această primă impresie dezastruoasă.

[1] Fără lirei o legătură (fr.)

Domnişoara Thriplow îşi scoase pe furiş inelul opal din degetul mic al mîimi drepte, îl ţinu cîtva ti: strîns în mîna stingă, iar apoi, cînd Calamy privi altă parte, îl vîrî în crăpătura dintre pemă şi spete; fotoliului acoperit cu creton, în care şedea.

— îngrozitor, repetă ea ca un ecou. Da, acesta e cuvântul. într-adevăr, îngrozitor. Statura valeţilor ! şi ridică mina deasupra capului. Diametrul căpşunilor ! îşi duse în faţă amîndouă mîinile (din păcate îi prea strălucitoare cu bagajul lor de inele !) şi le ţ: la o depărtare de vreo 30 de centimetri una de ceala Stupiditatea vînătorilor de lei ! Răgetul leilor ! Acum mai avea nevoie să se servească de mîini; le lăsă t cadă în poală, profitînd de acest prilej pentru a se < barasa de şevalieră şi de inelul cu briliante. Şi, asei-nea unui. prestidigitator care spune verzi şi uscate pen a distrage atenţia publicului de la trucurile sale, aplecă înainte şi începu să vorbească repede şi eît poate de serios. Intre noi fie vorba — continuă ea ci voce gravă, făcînd să dispară orice urmă de zhn- pentru ca faţa-i să devină uimitor de rotundă, serio; şi inocentă — cîte inepţii nu ascund răgetele aces lei ! Probabil că am dat dovadă de o naivitate îngrt toare, dar mi-am închipuit pe vremuri că celebrită trebuie să fie mai interesante decît ceilalţi oameni, nu sînt !

Se lăsă cu un gest dramatic pe speteaza fotoliul prinzîndu-şi ca din întîmplare mîna la spate. O retra imediat, dar nu înainte ca şevaliera şi inelul cu bri: ante să dispară în ascunzătoare. Nu rămăsese decît ii Iul cu smaragd ; acesta putea rămîne. Era foarte *a* Perlele, însă, nu va fi niciodată în stare să le sco< fără ca el să observe. Niciodată — deşi spiritul de servaţie al bărbaţilor este extraordinar de redus, inele a putut să se debaraseze cu uşurinţă, dar de colier... Şi nici măcar nu erau perle veritabile !

Calamy rîse.

— Mi-amintesc că am făcut aceeaşi descoperire, început, destul de dureroasă. Ai impresia că ai fost-înşel tras pe sfoară. Ştii ce spunea Beethoven : „Rareori în execuţia celor mai înzestraţi virtuozi acea p„!«.■-- la care mă credeam îndreptăţit să sper". Avem drep-il să ne aşteptăm ca celebrităţile să fie la înălţimea •putaţiei lor ; ele *ar trebui să* fie interesante.

Domnişoara Thriplow se aplecă din nou, manifestîn-i_şi asentimentul cu un entuziasm copilăresc.

— Cunosc o mulţime de oameni neînsemnaţi, spuse i, care sînt mult mai interesanţi şi mai

originali, se
e, decît celebrităţile. Originalitatea contează în pinul rînd, nu-i aşa ? Calamy o aprobă.
— Cred că-i greu să fii tu însuţi, continuă domni-iara Thriplow, mai ales cînd eşti celebru, sau o perso-
[alitate cunoscută, sau ceva de acest gen. Apoi tonu-i leveni confidenţial : Sînt pur şi simplu înspăimîntată !înd îmi citesc numele în ziare, cînd fotografii se în-;hesuie în jurul meu, iar • diferite persoane mă invită
cină. Mi-e tea.mă că-mi pierd ungherul meu obscur, 'riginalitatea se dezvoltă numai în întuneric. Ca ţelina.
Cit de mică şi de obscură era ea ! Cît de ..săracă, ar cinstită", ca să spunem aşa. Toţi acei „lei" care „ră-eau" în saloanele doamnei Trunion, toate acele femei ilictisitoare care se dădeau în vînt după aceştia... Ce peranţă ar mai putea avea să treacă prin urechea acului !
— Mă bucură aceste vorbe, răspunse Calamy ; ce bine r fi dacă toţi scriitorii ar gîndi la fel !
Domnişoara Thriplow încuviinţă, respingînd cu mo-estie complimentul ce-i era adresat indirect prin această emarcă.
— Sînt ca Jehova, spuse ea : Nu sînt decît ceea ce înt, şi nimic mai mult. De ce să dau impresia că aş fi ltcineva ? Deşi, mărturisesc, adăugă cu o candoare
Plină de îndrăzneală, că am fost atît de intimidată de reputaţia dumneavoastră îneît am încercat să mă prefac i mondenă decît sînt în realitate. îmi închipuiam că sînteţi extraordinar de monden şi de filfizon. Am simţit o imensă uşurare cînd mi-am dat seama că nu sîn-teţi.
28
— „Filfizon", repetă Calamy făcînd o strîmbătură.
— Din spusele doamnei Aldwinkle apăreaţi într lumină atît de mondenă !
Şi pe măsură ce rostea aceste cuvinte, se simţea <
devine din ce în ce mai obscură şi mai neînsemnat
Calamy rîse.
— Poate că pe vremuri m-am aflat şi eu prinia asemenea imbecili ; acum, însă, în sfîrşit, sper că m| trecut.
— îmi închipuiam, continuă domnişoara Thriploţ străduindu-se în ciuda obscurităţii sale să fie selipitoar îmi închipuiam că sînteţi unul dintre acele personaje „Sketch", care se plimbă prin parc cu o „prietenă" ştiţi, o prietenă care pînă la urmă se dovedeşte ai cel puţin o ducesă sau o distinsă scriitoare. Să nu întrebaţi cît am fost de nervoasă !
Se cufundă din nou în fotoliul adînc. Sărmana ! tuşi perlele, deşi nu erau veritabile, continuau s-o s jenească.
Capitolul II
ị •
Cind doamna Aldwinkle se întoarse acasă, îi găsi pe-lerasa superioară, admirînd privelişte a. Era ora cînd soa-f ele stă gata să apună. La picioarele lor, oraşul Vezza era"
:operit de umbra versantului enorm, care la extremita-" ;ea vestică a celor două văiugi domină valea. Mai *de*-^
rte însă, cîmpul era încă luminat şi se desfăşura în âţa lor ca o hartă : drumurile erau albe, pădurile de irad de un verde închis, apele — nişte firicele argintii, 'goarele şi pajiştile — carouri arămii sau ca smaragdul,
r calea ferată — o dungă de culoare închisă ce se în-[indea de la un capăt la altul. Dincolo de valea care se jfîrşea cu crînguri de pini şi plaje de nisip, se întindea
area de un albastru închis. Spre acest tablou gigantic,
cadrat de munţii abrupţi — unul la răsărit, colorat
că în portocaliu sub lumina ultimei raze, celălalt la pus, cufundat în întuneric — cobora o scară cu nenu-îărate trepte, tăindu-şi drum prin terasa de jos şi colo-adele de chiparoşi, şi îndreptîndu-se spre o mare poartă culptată, situată cam pe la jumătatea versantului.

Stăteau acolo tăcuţi, cu coatele rezemate de balustradă, domnişoara Thriplow se gîndea că, de cînd nu-şi mai ădea aere mondene, se înţelegeau de minune. Era con-tientă că îl atrăgea prin acel amestec de inocenţă mo-[a]la şi sofisticare intelectuală, de inteligenţă şi origina-tate. De ce, oare, încercase să se dea drept altcineva ecît o fiinţă simplă şi naturală ? La urma urmelor, [3]ta şi era — sau cel puţin hotărîse să fie.

31

Din curtea de la intrare situată în aripa de vest palatului, se auzi un claxon şi vocile mai multor p soane.

— Au sosit, spuse domnişoara Thriplow.

— Aproape c-aş fi preferat să nu fi sosit, răspunse oftînd şi, îndrqptîndu-şi spinarea, îşi luă rămas bun la peisaj şi intră în casă. E ca şi cum ai arunca un boi van într-un eleşteu liniştit — mă refer la tot vacarn asia.

Considerîndu-se printre incîntările liniştite ale sej domnişoara Thriplow luă comparaţia drept un complime

— Ah, de cîte ori n-auzi cum se sparge cristalul jurul tău ! exclamă ea. Aproape în orice clipă, dacă mai sensibil.

Prin saloanele pline de ecouri ale palatului, se a tot mai aproape o voce. „Calamy", striga aceasta, „ lamy" ! Şi cu fiecare silabă tonul urca tot mai sus, f, să treacă însă prin intervalele cunoscute în muzică, într-o succesiune întîmplătoare şi incoerentă. „Calamy !" ca şi cum un suflu de âer, venit de cine ştie un ar fi încercat să articuleze acest nume. Se auziră j grăbiţi şi foşnet de draperii. în cadrul impunător uşii, în capul scărilor care coborau spre terasă, ap silueta doamnei Aldwinkle. (

— în sfîrşit ! strigă ea în extaz. Calamy îi ieşi în îi tîmpinare.

Doamna Aldwinkle era una dintre acele femei îna şi frumoase, care pot fi văzute în tablourile vechilor mai tri şi care par să fie alcătuite din două părţi aparţini; unor persoane diferite : o statură de Junonă şi n umeri foarte laţi, din mijlocul cărora se înalţă un foarte subţire şi un cap mic, ca de copil. Aceste fen arată cel mai bine între 28 şi, să zicem, 35 de ani, cîi corpul a ajuns la maturitate, iar gîtul, căpşorul, trăsăfc rile feţei, încă nealterate, par să aparţină unei fete nere. Frumuseţea acestor femei devine mai frapantă mai atrăgătoare tocmai prin bizara discordanţă a corn nentelor sale.

— La treizeci şi trei de ani, obişnuia să spună do; nul Cardan, Lilian Aldwinkle-plăcea tuturor acelora

32

L mod instinctiv, sînt bigami, rămînînd însă credincioşi kceleiaşi femei. Era la mansardă ca o adolescentă, şi ca Măduva Didona la etajele de jos, Aveai impresia că eşti :u două femei în acelaşi timp. Foarte tulburător !

Din păcate, el vorbea de trecut, deoarece doamna Ald-vjnkle nu mai avea treizeci şi trei de ani de cel puţin oisprezece sau cincisprezece ani, sau chiar de mai mulţi, 'ormele sale de Junonă mai erau încă impunătoare şi [t]u deveniseră prea masive. Privit din spate, capul, aşe-at între umerii laţi, mai părea, ce-i drept, ca de copil, 'aţa însă, care pe vremuri fusese într-o măsură atît de lare elementul cel mai tînăr al acestei combinaţii, de-" iise, în cursa cu timpul, corpul şi era îmbătrînjtă şi ită, arătînd mai mult deeît adevărata ei vlrstă. Dar .hii mai păstrau ceva din tinereţe : mari, albaştri, strălucitori şi cam bulbucaţi, te priveau întotdeauna cu multă insistenţă. Pleoapele erau însă zbîrcîte ca nişte pungi rechi. Două riduri orizontale îi brăzdau fruntea largă, la nas, coborau două cute adînci care se prelingeau lîngă gură, unde erau parţial întrerupte de o altă serie cute în prelungirea buzelor şi ajungeau la marginea inferioară a maxilarului, formînd un fel de linie de- demarcaţie, foarte bine conturată, între obrajii fleşcăiţi- şi bărbia puternica şi proeminentă. Gura .era mare cu buze vag conturate, ceea ce era şi mai bine accentuat de rujul aplicat foarte neglijent. Era ca un pictor impresionist; n-o, interesa decît efeetul de la distanţă, eteeortil teatral. Chiar cînd se afla în

faţa oglinzii, nu avea răbdarea prerafaeliţilor de a migăli detaliile.
Se opri o clipă în capul scărilor ca o apariţie impunătoare şi maiestuoasă. Rochia-i lungă şi largă de un verde deschis îi învăluia corpul în falduri statuare. Voalul verde, prins în jurul pălăriei de pai cu bor larg, îi flutura pe umeri. De braţ îi atîrna o poşetă voluminoasă ; iar un întreg tezaur de obiecte din aur şi argint, pendula *ia* capătul unui lănţişor ce atîrna de cordon.
— Ai sosit! îl întîmpina ea pe Calamy, eu un surîs t^are pe vremuri fusese fermecător şi dulce.
Acum însă, din păcate, nu mai prezenta decît cel mult Un. interes istoric. Cu un gest exagerat de teatral şi, în

acelaşi timp inexpresiv, doamna Aldwinkle îşi desfăi deodată bravele în semn de bun veait şi cofaorî în fii] treptele pentra a-l întîmpi-na. Mişcările doam-nei Alsfcwi: kle erau tot atît de discordante şi nesigure ca şi voce Mersul îi era s.tîngaci şi rigid. Maiestuoasa-i înfăţişa dispăruse.
— Dragă Calamy ! strigă ea şi—1 prinse în braţe. T: buie să te sărut. Nu te-arn văzut de secole ! Apoi, ar cînd o privire bănuitoare domnişoarei Thriplow o între .De cîtă vreme e aici ?
— Dinainte de ora ceaiului.
— De ora ceaiului ? repetă doamna Aldwinkle ca ecou, cu o voce stridentă şi iritantă. De ce nu m-ai an' ţat din timp cînd soseşti ? continuă ea, adresîndu-i-se Calamy.
Era contrariată că acesta sosise în timp ce lipsea mai mult decît atît, că-şi petrecuse tot acest timp compania domnişoarei Thriplow. Doamna Aldwinkle veşnic obsedată de teama de a rata vreo ocazie extraor nară. De mai mulţi ani, parcă întregul univers conspî împotriva ei pentru a o ţine departe de acele locuri unde petrecea ceva interesant şi unde se spuneau lucruri min rtate. în dimineaţa aceasta o lăsase, cu îndoiala în sufl< pe domnişoara Thriplow singură. Doamnei Aldwinkle nu' plăcea ca invitaţii ei să ducă o existenţă independen dincolo de cîmpul său vizual. Iar dacă ar fi ştiut, dacă ar bănuit cît de cît că în absenţa ei va sosi Calamy şi rămîne ore întregi *en tete ă tete* cu Mary Thriplow, ar mai fi coborît deloc pe plajă. Ar fi rămas acasă ori de atrăgătoare ar fi fost perspectiva unei băi de mari
— Văd că te-ai îmbrăcat foarte elegant pentru aceas' ocazie, continuă doamna Aldwinkle, privind perlele do nişoarei Thriplow şi rochia-i din mătase neagră cu voia tivite cu alb.
Domnişoara Thriplow admira priveliştea şi se prefă a nu auzi cuvintele amfitrioanei. Nu dorea deloc o disci ţie pe această temă •
— Ei, acum, se adresă doamna Aldwinkle noului săi ■invitat, trebuie să-ţi arăt priveliştea, casa şi toate c lelalte.
__Domnişoara Thriplow a fost foarte amabilă şi mi
|0-a şi arătat, spuse Calamy.
Doamna Aldwiakle para extrem de contrariată.
— Dar n-a pubJt să-ţi arate tDtul, răspunse ea, pentru ;ă nici nu ştie ce trebuie arătat. Şi, în aîară de asta, nici iu cunoaşte istoria palatului, nici pe cea a familiei Cybo
[alaspina, nu ştie nimic despre artiştii care au decorat alatul, nici~. făcu un gest care exprima că, de fapt, Mary rhriplow nu ştia absolut nimic şi era cu totul incapabilă să arate cuiva clădirea şi grădinile ce o înconjurau.
— în orice caz, spuse Calaaay care se străduia să nu facă vreo gafă, am văzut suficient ca să-mi dau seama ;â locul este încântător.
Dar doamna Aldwinkle nu se mulţumi cu această admi-•aţie spontană, la care ea nu contribuise cu nimic. Era convinsă că nu văzuse cum trebuie frumuseţea priveliştii, ;ă nu a înţeles-o, n-a ştiut să discearnă farmecul tuturor letaliiksr. Se avîntă în descrierea acestora.
— Chiparoşii fac un contrast minunat cu măslinii, în-:epu ea să dea explicaţii dirijîndu-şi

vîrful umbrelei în diferite direcţii, ca şi cum ar fi ţinut o conferinţă cu proiecţii de diapozitive în culori.
Bineînţeles, nimeni nu cunoştea toate acestea mai bine decît dînsa, ea era cea mai calificată să aprecieze totul în cele mai mici amănunte. Doar acum şi privelиştea îi aparţinea. De aceea era şi cea mai frumoasă privelişte din lume ; şi numai ea avea dreptul să arate toate acestea. întotdeauna sîntem înclinaţi să supraevaluăm tot ce ne aparţine. Galeriile de artă din oraşele de provincie sînt întotdeauna pline de tablouri de Rafael şi Giorgione. Dublin, după părerea locuitorilor săi, este metropola cea mai strălucitoare din întreaga lume creştină. Gramofonul Şi Fordul meu sînt mai bune decît ale dumitale. Ah ! şi cît de înduioşător de plicticoşi sînt acei turişti neînstăriţii dar înzestraţi cu o anumită cultură, care ne arată colecţia lor de ilustrate cu reproduceri după diferite tablouri, cu aceeaşi mândrie cu care ne-ar fi dezvăluit nişte °pere originale, dacă le-ar fi posedat.
Odată cu palatul, doamna Aldwinkle achiziţionase şi alte domenii vaste nespecificate în contract. Mai ,întîi, feili Cybo Malaspina, cu întreaga lor istorie. Această familie — al cărei singur titlu de glorie era faptul _ cu puţin înainte de a se stinge, dăduse viaţă acelui prii cipe de Massa Carrara cu care fusese logodită bătrîna *d\ Candide* (pe vremea cînd era o tînără şi încîntătoare fi a unui papă) — devenise acum pentru doamna Aldvrinl la fel de strălucită ca familia Gonzaga, d'Este, Medici s_ Visconti. Pînă şi mediocra familie a ducilor de Modenj care - fuseseră proprietarii palatului după moartea ultf •mului Cybo Malaspina şi pînă la întemeierea Regatul? Italiei (cu excepţia scurtului interludiu napoleonian), pîri şi aceşti duci profitaseră de pe urma legăturii lor cu acesi meleaguri devenind, în imaginaţia doamnei Aldwinklj protectori ai artelor şi părinţi ai poporului. Iar sora *i* Napoleon, Elisa Bacciochi —• care, pe vremea cînd fusea prinţesă de Lucea, petrecuse aici, pe aceste coline, o var întreagă —• fusese înzestrată de actuala posesoare a pal tului cu un entuziasm neţărmurit faţă de artă şi, „ce< ce în ochii doamnei Aldwinkle era şi mai minunat, acelaşi entuziasm neţărmurit faţă de dragoste. Găsise * Elisa Buonaparte-Bacciochi un suflet înrudit, pe car numai ea îl putea înţelege.
Acelaşi lucru se ,putea spune şi despre privelişte. Pri veliştea îi aparţinea pînă la linia cea. mai îndepărtată i orizontului şi numai ea, doamna Aldwinkle, putea evalul justa ei valoare. în afară de aceasta, rit de mult îi aprecij ea pe italieni ! Din momentul în care cumpărase o cas în Italia, devenise singura persoană strădnă care îi ci ■noştea îndeaproape. întreaga peninsulă, cu tot ce era ,-ea, devenise proprietatea şi secretul său : arta, muzicj-melodioasa ei limbă, literatura, vinurile şi bucătăria, fruj museţea femeilor şi virilitatea fasciştilor. îşi însuş'i fire pasionată a italienilor ; *cuore, amore, dolore* * îi aparţi neau. Nu uită să cumpere nici clima Italiei — cea ma bună din Europa, nici fauna ei (cu cîtă rriîndrie citea îl ziarele de dimineaţă că un lup devorase un vînător di] Pistoia, la 15 km de casă), flora ei — în special anemonei roşii şi lalelele sălbatice, vulcanii ei — atît de extraordj nar de activi, cutremurele...
[1] Inimă, amor, durere (it.)

.— Şi acum, spuse doamna Aldwinkle, după ce termină ou peisajul şi-i întoarse spatele, acum trebuie să vedem casa ! Aripa aceasta a palatului- — îşi continuă ea expunerea — datează aproximativ din anul 1630. Îşi îndreptă virful umbrelei în sus ; diapozitivele color erau axate acum pe teme arhitecturale. Un exemplar minunat al barocului timpuriu. Geea ce a mai rămas din vechiul castel, împreună cu turnul, constituie aripa de est a palatului...
Domnişoara Thriplow mai auzise toate acestea, dar asculta cu acea expresie de înmărmurire pe care o surprinzi uneori pe feţele copiilor care asistă la expunerile de la Royal Institution ; în parte, pentru a atenua în ochii doamnei Aldwinkle ofensa de a fi fost acasă în momentul sosirii lui Calamy şi, în parte, pentru a-l impresiona pe acesta prin capacitatea ei- de a se lăsa absorbită în mod sincer, total şi fără discernămînt, de micile evenimente ale clipei de faţă.
— Acum am să-ţi arăt interiorul palatului, sţmse doamna Aldwinkle ureînd treptele care

duceau de la terasă spre apartamente ; bijuteriile-i zornăiau la capătul lănţişorului, la fiecare pas. Domnişoara Thriplow şi domnul Galamy o urmară supuşi.
— Majoritatea tablourilor, începu cu emfază doamna Aldwinkle, sînt opera lui Pesquale de Montecatini. Un ■mare pictor — îngrozitor de subestimat, clătină cu tristeţe din cap.
Domnişoara Thriplow se simţi puţin caro încurcată, cînd, auzind această remarcă, Calamy se întoarse spre ea cu o grimasă aproape imperceptibilă. Să-r surîdă confidenţial şi cu ironie, sau să ignore grimasa şi să-şi menţină expresia copiilor de la Royal Institution — aceasta era întrebarea. în cele din urmă, se hotărî să se prefacă a nu fi observat confidenţa tacită.
La intrarea în marele salon îî întâmpină o fată în rochie roz deschis, cu o faţă foarte tînără şi plinuţă (expri-•mînd o inocenţă de altă natură decît cea a domnişoarei Thriplow), o faţă care părea că priveşte printr-o feres-fruică dreptunghiulară, tăiată parcă într-un clopoţel de pâr arămiu şi lins. De sub bretonul drept, ca de metal, ^ priveau doi ochi mari, de un albastru palid. Avea năsu-
V
ă !
cui în vînt. Buza superioară mai. scurtă, îi dădea ai patetic şi totodată vesel pe care îl au copiii. Era Ire: nepoata doamnei Aldwinkle. îi întinse mîna lui Calamy.
— S-ar cădea să-ţi declar că ai crescut de cînd te-am văzut, îi spuse el. Dar am impresia că ai răi pe loc.
— Nu-i vina mea, răspunse fata, Sufleteşte, însăj Sufleteşte, Irene era mai bătrînă decît pietrele pe care erl clădit castelul. Nu degeaba petrecuse ea aceşti ultimi ci ni ani, cei mai plini de impresii din viaţa ei, sub aripa ocr titoare a mătuşii Lilian.
Nerăbdătoare, doamna Aldwinkle interveni :
— Priveşte plafonul, îl îndemnă pe Calamy. Ca ni găini care beau apă, toţi ridicară capul spre „Răpi Europei". Doamna Aldwinkle îşi coborî privirea : Uită' şi la această operă rustică, înfăţişînd un grup de zei marine. în două nişe mari, căptuşite cu cochilii şi pia ponce, nişte fiinţe imaginare cu cozi de peşte se zbat parcă cu furie. E un *seicento* adorabil, urmă ea.
între timp, Irene, considerîndu-se scutită să mai aco: prea multă atenţie acestor zeităţi care-i erau atît de miliare, observă că husele fotoliilor erau mototolite. Fii ordonată din fire, şi de cînd locuia împreună cu mătu Lilian trebuia -să fie ordonată pentru amîndouă, traven camera în vîrful picioarelor pentru a le netezi. Aplecî du-se asupra fotoliului celui mai apropiat, apucă husa şi—1 scutură puternic înainte de a o aranja cu grijă la Io-Husa se umflă ca o pînză de catarg şi, ca şi cum Irenj ar fi executat un număr de prestidigitaţie, din ea se rj vărsară bijuterii strălucitoare, rostogolindu-se, zornăind, dale. Zgomotul o întrerupse pe domnişoara Thriplow contemplarea extatică şi infantilă a nişelor din pia ponce. Se întoarse la timp pentru a vedea un inel, ca din cauza ornamentelor, se rostogolea spre ea, sărind o minge peste dale. Cînd ajunse mai aproape, îşi pieri viteza, se poticni şi căzu pe o parte. Domnişoara Thripl *i*\
ridică.
>— Ah ! sînt inelele mele, spuse cu un aer detaşat, şi cum era lucrul cel mai firesc ca inelele ei să sară di!
ifotolU în.momentulj
i nimic -Irâroăsese pironita
^Din^ericire doamna Aldwinkle era rele ce_i povestea lai Calamy despre
cătini.
care Irene netezea husele. Lasă linişti pe Irene, care bijuteriile răspîndite
tfi
■ ***r.r***
• *'li:*

Cina fu servită în Salonul Strămoşilor. In imaginat înflăcărată a doamnei Aldwinkla, între aceste zidu ■— chiar cu secole înainte de a fi fost ridicate — avusesei loc minunate simpozioane şi festinuri intelectuale. Ai Toma d'Aquino împărtăşise unuia din primii Malaspin: îndoielile sale ascunse privind caracterul previzibil a relaţiilor şi, ţinînd in mînă o cupă cu vin, îi reproşaşi marchizului brigand slăbiciunea sinderezei sale. Dantq insistase asupra avantajelor de a avea o amantă plato-l nică, nemsiîntîinită de nimeni, care, la nevoie, ar putea fi identificată cu teologia. Petru din Picardia, în drum spre Roma, recitase aici din versiunea sa rimată *t Physiologus-ului,* versurile despre Hienă, o lighioană ca în afară de faptul că este hermafroditâ, are în ochi şi piatră ; ţinută în gură, această piatră dă omului putere să vadă viitorul ; arătarea simbolizează totodată avariţi şi desfrîul. Beccaccio cel învăţat vorbise despre genealo-t gia zeilor. Pico della Mirandola susţinuse, citînd dir Cabala, doctrina sa privind sfînta treime, în timp ce 1 masă se servea un cap de mistreţ. Michelangelo descrises planurile sale pentru faţada bisericii San Lorenzo di: Florenţa, Galileo făcuse diferite presupuneri în legătu" cu faptul că pînă la înălţimea de 10 metri Natura teme de vid. Marini uimise adunarea cu extravaganţe sale. Făcînd un pariu, Luca Giordano pictase, între frji tură şi desert, portretul în mărime naturală al lui Hann bal traversînd Alpii. Şi cîte minunate doamne nu dăd seră, prin prezenţa lor, o şi mai mare strălucire acest festinuri ! Frumoase, veşnic tinere, tot atît de desăvîrşiti ca protagonistele *Curtezanului* lui Castiglione, devotate *\4*

40

infinit amorului,- îi însufleţiseră pe oamenii de geniu să se avînte spre culmi şi mai înalte şi încununaseră vorbele lor de duh cele mai îndrăzneţe cu replici pline de graţie şi feminitate.

Chiar din momentul în care cumpărase palatul, doamna Aldwinkle nutrise ambiţia de a reînvia aceste splendori trecute. Se- şi vedea, prinţesă fără titlu, înconjurată de o pleiadă de poeţi, filozofi şi artişti ; de femei frumoase care, nutrind cele mai arzătoare sentimente de dragoste pentru bărbaţi gentili, ar pluti prin saloanele şi grădinile sale. Şi, pentru că apartamentele piticilor pe care, Cybo Malaspina, imitîndu-l pe Gonzaga, le indusese în palat, reclamau locatari corespunzători — în mod periodic, doamnele ar naşte, fără dureri, copii concepuţi cu geniile înconjurătoare. Chiar de la naştere, bebeluşii ar avea părul creţ, toţi dinţii şi vîrsta de doi ani : nişte copii minune bineînţeles, pleiade întregi de micuţi Mozart. într-un cuvînt, palatul Vezza ar deveni din nou ceea ce nu fusese niciodată decît în imaginaţia doamnei Aldwinkle. Iar ca să-ţi dai seama de ce fusefe el în realitate, era deajuns să priveşti portretele strămoşilor, după care se dăduse numele sălii de ospeţe-.

Din firidele circulare, construite sus în pereţii enormei săli dreptunghiulare, nobilii Msssa Carrara priveau peste secolele care trecuseră. Erau cu toţii adunaţi aici de jur împrejur, începînd de la stînga şemineului şi terminînd în dreapta acestuia cu penultimul Cybo Malaspina, cel care amenajase sala. Şi, pe măsură ce marchizii şi prinţii se succedau, devenea tot mai evidentă expresia de imbecilitate de pe chipul lor. Nasul acvilin şi maxilarul proeminent al primului marchiz-brigsnd se transformau treptat în pseudo-trompe ca la ursul-furnioar, în diformităţi caracteristice criminalilor congenitali. Cu fiecare generaţie fruntea se îngusta mai mult, ochii inexpresivi, ca de faianţă, priveau tot mai tîmp, expresia orgoliului afişat devenea tot mai pronunţată. Membrii familiei Cybo Malaspina se lăudau că nu au făcut niciodată mezalianţe Şi că moştenitorii lor fuseseră întotdeauna legitimi. Era deajuns să arunci o privire la ultimii trei prinţi ca să-ţi dai seama că mîndria lor era pe deplin justificată. Aceştia să fi fost oare prietenii Muzelor ?

41

■— Imaginaţi-vă splendoarea spectacolului, exclamă ex-tatie doamna Âldwinkle, pătrunzînd, la braţul lui Calamy în Salonul Strămoşilor. Candelabre fără număr, mătăsuri, bijuterii. Şi toată această mulţime păstrînd o ţinuţi cît se poate de demnă, potrivit regulilor celor mai

stricte . ale protocolului. Ultimul reprezentant, deşi adopth al acestor prestigioase fiinţe — doamna Âldwinkle — îş înălţă şi mai mult capul şi, cu un aer şi mai impunătorj traversă salonul imens, îndreptîndu-se spre măsuţa undej într-un lux moderat, succesorii nobililor Cybo Malaspina urmau să ia cina. Trena rochiei de catifea de culoares coralului foşnea în urma ei la fiecare pas.

— Trebuie să fi fost foarte frumos, încuviinţă Calamy Desigur, din punct de vedere al pitorescului, am pierdu mult o dată cu renunţarea la etichetă. Mă întreb und< vom ajunge tot renunţînd la convenţionâlisme. La bătrl nete, domnul Gladstone a făcut o vizită la Oxford şi *t* fost îngrozit de noua modă la studenţi. Pe vremea lui orice tînăr care se respecta avea cel puţin o pereche d« pantaloni cu care nu se aşeza niciodată, de teamă să nu-i diformeze la genunchi, iar costumul cu care ieşea la plimbare nu costa mai puţin de 70 sau 80 de lire. Şi, cînd te gîndeşti, atunci cînd a avut loc vizita, studenţii mai purtau gulere scrobite şi melon ! Ce-ar mai spune domnul Gladstone dacă i-ar vedea acum ? Şi ce vom spune noi peste cincizeci de ani ?

Se aşezară în jurul mesei. Calamy, în calitate de nou venit, ocupa locul de onoare, la dreapta doamnei Âldwinkle.

— Aţi abordat un subiect foarte interesant, începu domnul Cardan, care stătea în faţa lui Calamy, în stînga gazdei. Foarte interesant, repetă el. despăturindu-şi şervetul.

Domnul Cardan era un bărbat de talie mijlocie şi robust. Cureaua pantalonilor săi descria o curbă geodezică amplă, umerii-i erau laţi, gîtul puternic şi scurt. Faţa roşie era aspră .şi noduroasă ca o măciucă. O faţă enig*' matică şi echivocă ; vulgară dar exprimînd un senzualism' rafinat : serioasă dar puţin cam batjocoritoare. Avea gura[1] mică şi buze subţiri, care se îmbucau perfect, ca nişte pjese mobile ale unei maşinării desăvîrşite. Linia pe care

o formau era aproape dreaptă ; doar la un capăt devia puţin în jos, ca şi cum domnul Cardan ar fi vrut mereu să-şi stăpînească un surîs echivoc ce încerca, în mod inoportun, să-i tulbure atitudinea reţinută. Părul lins, argintiu, părea al unui sfînt. Nasul scurt şi drept, ca al unui leu, devenise cu vîrsta — şi din cauza traiului bun — cam borcănai. Din păienjenişul de riduri, te priveau doi ochi mici, strălucitori, de un albastru intens. In urma unei boli — sau poate datorită celor şaizeci şi cinci de ani ai săi — una din sprîncenele încărunţite era lăsată în jos. Dacă-l priveai din profilul drept, aveai impresia că-ţi face cu ochiul în mod misterios şi confidenţial. Profilul stîng, dimpotrivă, era mîndru şi aristocratic, cu orbita lărgită parcă de un monoclu invizibil, prea mare pentru ea. Cînd vorbea, avea o expresie binevoitoare, dar în acelaşi timp caustică ; iar cînd rîdea, fiecare faţetă strălucitoare şi roşiatică a chipului său noduros iradia veselie, ca şi cum ar fi fost iluminat, subit, din interior. Domnul Cardan nu era poet, nici filozof, şi nici nu provenea dintr-o familie prea strălucită ; dar doamna Âldwinkle, care-l cunoscuse îndeaproape timp de mulţi ani, îi justifica prezenţa în suita sa prin aceea că era unul din Marii Ignoraţi : un om care ar fi putut deveni orice, dar care, aşa cum se prezintă lucrurile, din cauza indolenţei a rămas necunoscut.

Înainte de a-şi continua ideea, domnul Cardan înghiţi cîteva linguri de supă.

— Un subiect foarte interesant, repetă el Vccea-i era melodioasă, coaptă, plină de sevă, deşi puţin cam răguşită, ca vocea celor care au băut zdravăn, au mîncat bine şi au făcut dragoste din plin. Convenţionalismul, fastul, eticheta — dispariţia lor efectivă din viaţa modernă este într-adevăr extraordinară — dacă stăm să ne gîn-dim. Convenţionalismul şi fastul erau una din caracteristicile esenţiale ale vechilor forme de guvernămînt. Tirania, atenuată de efecte scenice — aceasta era formula tuturor formelor de guvernămînt din secolul al XVII-lea, în special în Italia. Dacă-i ofereai poporului cam o dată pe lună o procesiune, sau vreun alt spectacol de acest gen, puteai face orice. Aceasta a fost *par excelience* metoda papală Dar ea a fost imitată de toţi marii seniori

şi chiar de cei mai mărunţi conţi din această peninsula Priviţi cum arhitectura din acea epocă

era subordonat nevoii de paradă. Rolul arhitecţilor era de a face decoruj pentru necontenitele spectacole de amatori ale patronilc lor. Panorama vastă a saloanelor comunicante pentru de»| îăşurarea ceremoniilor, bulevarde largi destinate procesij unilor, scări întinse pe care Marele Monarh să poatf coborî din cer. Nici un fel de confort : deoarece conforl tul este privat — în schimb fast cu ghiotura, pentru-impresiona pe spectatorul din afară. Napoleon a fost ultiJ mul suveran care a aplicat această metodă în mod siste-i matic şi ştiinţific, pe scară mare. Parările, intrările şi] ieşirile triumfale, încoronările,' căsătoriile şi botezurile/ toate aceste efecte scenice pregătite cu grijă — iată i reprezenta jumătate din secretul succeselor sale ! Acun insă, fastul acesta a disparat. Conducătorii noştri sînl oare atît de stupizi şi dispreţuiesc într-atît învăţăminte^ istoriei îneît să neglijeze aceste auxiliare ale puterii Or poate că gusturile noastre s-au schimbat ; poate c masele nu mai au nevoie de aceste spectacole şi nu mal sînt impresionate de ele ? Adresez această întrebare prie-l tenilor noştri care se ocupă de politică. J

Domnul Cardan -se aplecă înainte şi, ocolind-o cu privirea pe domnişoara Thriplow, aşezată la stingă sa, surise] tînărului care şedea alături de ea şi bărbatului mai vîrst-' nic de lîngă Irene Aldwinkle, de cealaltă parte a mesei.\ Tînărul, care părea încă şi mai tînăr decît era în< realitate — de fapt nu trecuseră mai mult de două luni • de cînd lordul Hovendcn atinsese majoratul — surise cu amabilitate domnului Cardan, clătină capul şi se adresă plin de speranţă vecinului din faţă.

— Nu ştiu se să spun, zise el. Hovendcn era sisiitJ Se părere avesi, domnule Falx ?

i

In timp ce aştepta răspunsul domnului Falx, pe faţa § sa copilărească şi plină de pistrui se aşternu o expresie de atenţie respectuoasă. Era clar că oricare ar fi fost răspunsul acestuia, lordul Hovenden l-ar fi considerat pro-* fetic. îl admira, îl venera chiar pe domnul Falx. Şi, într-adevăr, domnul Falx inspira respect şi admiraţie. Cu barba-i albă, pletele cărunte şi onduiate, cu <jchii negri şi limpezi, fruntea largă şi nasul acvilin, părea

într-adevăr un profet. Şi aparenţa nu era înşelătoare, într-o altă epocă, într-un alt mediu, este foarte probabil ,că domnul Falx ar fi fost un profet : un acuzator, un crainic al cerurilor, ar fi propovăduit salvarea sufletelor şi ar fi anunţat mînia divină. întrucît, însă, se născuse la mijlocul secolului al XlX-lea şi-şi petrecuse anii tinereţii practicînd meseria pe care şi-o doreşte orice băiat între vîrsta de trei şi şapte ani — şi anume aceea de mecanic de locomotivă — devenise nu chiar profet, ci doar un lider laburist.

Lordul Hovenden, al cărui drept de a figura în suita doamnei Aldwinkle era asigurat de faptul că aceasta îl cunoscuse încă de pe vremea cînd era copil, că descindea din Simon de Montfort şi că eră putred de bogat, mai avea un merit : devenise un socialist înflăcărat. Un tînăr profesor plin de zel îi dezvăluise faptul — de care pînă atunci nu avusese decît o vagă cunoştinţă —■ că există un mare număr de oameni sărmani, a căror viaţă este foarte nenorocită şi grea şi că dacă li s-ar face dreptate, soarta lor ar fi mult mai bună. Impulsurile sale de generozitate fuseseră astfel puse în mişcare. în entuziasmul său tineresc dorea să precipite nişte evenimente milenare. E drept poate că entuziasmul âău avea o contingenţă şi cu ambiţia egoistă de a se remarca printre camarazi. La persoanele care prin naştere ocupă o poziţie privilegiată şi în acelaşi timp sînt bogate, chiar snobismul îmbracă uneori forme oarecum diferite de cele obişnuite. Este adevărat că aşa ceva nu se întîmplă întotdeauna ; există şi un mare număr de persoane înstărite şi nobile care privesc bogăţia şi titlurile de nobleţe cu acelaşi respect servil pe care îl manifestă şi cei care nu cunosc nobilimea Şi pliitocraţia decît din romane şi din paginile săptămîna-lelor ilustrate. Unii, însă, care nutresc ambiţia de a se ridica deasupra mediului lor, de a ajunge în sfere intelectuale dintre cele mai înalte, se contaminează de un snobism care-i atrage irezistibil spre lumea artelor şi politicii. Acest gen de snobism — snobismul celor de sînge nobil care aspiră la nobleţea intelectuală —

s-a îmbinat la lordul Hovenden, chiar fără să-şi fi dat seama, cu elanurile sale pur umanitariste şi i-a dat aripi noi. Cînd l-s cunoscut pe domnul Falx, bucuria lordului Hovenden
45
a fost nemărginită ; iar gîndul că dintre toţi prietenii şj cunoştinţele sale numai el avea privilegiul de a-l cunoaşte pe domnul Falx, că numai el avea acces liber în lumea politică atît de interesantă în care trăia acesta, îi stimulase şi mai mult entuziasmul pentru cauza justiţiei sociale. Au existat însă momente — şi ele se cam înmulţiseră în ultimul timp — cînd lordul Hovenden îşi dădea seama că exigenţele vieţii intense pe care o ducea îi lăsau foarte puţin timp pentru domnul Falx, sau pentru socialism." Pentru cineva care dansa atît de des şi de mult ca dînsul, era foarte greu să mai acorde atenţie şi altor probleme, în răstimpurile dintre distracţii îşi amintea cu ruşine că nu-şi făcuse datoria conform noilor sale principii. Şi tocmai pentru a recupera din rămînerile în urmă faţă de elanurile de entuziasm, şi-a întrerupt el brusc vînătoarea de cocoşi de munte pentru a-l însoţi pe domnul Falx la o Conferinţă Laburistă Internaţională care urma să aibă loc la sfîrşitul lunii septembrie, la Roma; lordul Hovenden mai sacrificase însă şi o altă lună de vînătoare propunînd ca, înainte de începerea conferinţei, să petreacă împreună cu domnul Falx cîteva săptămîni la doamna Aldwinkle. „Vino cînd vrei, şi invită pe cine vrei" —. aşa sunase -invitaţia primită de la Lilian. li telegrafiase doamnei Aldwinkle că domnul Falx avea nevoie de repaos şi că dorea să-l aducă. Ea îi răspunsese că era îneîntată să-l găzduiască. Acum, amîndoi se aflau la castel.
Domnul Falx făcu o pauză înainte de a răspunde .la întrebarea domnului Cardan. Privi cu ochii săi negri ş: strălucitori comesenii, ca şi cum ar fi vrut să se asiguri că toată lumea îl ascultă ; apoi începu să vorbească cu vocea aceea melodioasa şi pătrunzătoare care entuziasmase de atîtea ori publicul :
— în secolul al XX-lea cercurile conducătoare respeelâ prea mult democraţia cultivată pentru a încerca s-o mis tifice şi s-o menţină, prin spectacole ieftine, într-o stare de falsă mulţumire. Democraţiile cer raţiune.
— Haida-de, protestă domnul Cardan. Cum se explică! atunci agitaţia pe care o face domnul Bryan împotriva evoluţiei ? ■
46
__Mai mult decît atît, continuă domnul Falx ignorînd întreruperea, noi, cei din secolul -al XX-lea, am depăşit aceste nimicuri.
.__ Se prea poate, spuse domnul Cardan. Deşi nu-mi pot închipui cum de-am făcut aceasta. Ideile se schimbă __ fără îndoială — dar atracţia pe care o exercită spectacolele nu-i o idee. Ea se bazează pe ceva mai profund, ceva care nu are nici un motiv să se schimbe. Domnul Cardan clătină din cap. Aceasta îmi aduce aminte, continuă el după o mică pauză, de o altă schimbare tot atît de profund înrădăcinată şi pe care nu mi-o pot explica : schimbarea în ceea ce priveşte susceptibilitatea noastră la linguşiri. Citindu-i pe moraliştii din antichitate e imposibil să nu găseşti la ei numeroase avertismente împotriva linguşitorilor. „Gura care linguşeşte pregăteşte ruina" — spune Biblia. Şi tot aici este arătată şi pedeapsa care îl aşteaptă pe linguşitor. „Pînă şi pe copiii celui care-şi linguşeşte prietenul ochii îi vor înşela" — deşi ameninţarea cu pedeapsa prin substituirea persoanei, ar fi putut-o face — în concepţia unora — mai puţin îngrozitoare. Dar, oricum, se pare că în vechime demnitarii şi oamenii bogaţi erau la cheremul linguşitorilor. Iar aceştia îşi exercitau meseria fără nici o reţinere şi în modul cel mai grosolan ! Oare plutocraţia luminată din acele vremuri se lăsa chiar aşa dusă de nas ? în orice caz, s-ar părea că acum se lasă mai puţin ; acum linguşeala trebuie să fie cu mult mai subtilă pentru a putea produce acelaşi efect. De altfel, nu am găsit în lucrările moralizatorilor moderni avertismente împotriva linguşitorilor. Fără îndoială că s-a produs o schimbare : dar de, ce, n-aş putea spune.

— Poate că a existat un progres în evoluţia moralei,
sugeră domnul Falx.
Lordul Hovenden îşi îndreptă privirea, pînă atunci fixată cu multă veneraţie asupra domnului Falx, spre domnul Cardan, căruia îi surise cu un aer triumfător, ca Ş! cum l-ar fi întrebat : „Ei, ce-ai'de răspuns la aceasta ?"
— Poate, repetă domnul Cardan pe un ton mai degrabă
îndoielnic.
Calamy sugeră un alt motiv :

— Aceasta se datorează' cu siguranţă poziţiei diferit pe care o ocupă astăzi demnitarii şi oamenii bogaţi. Iii trecut, ei înşişi credeau, împreună cu toată lumea, că pozi-i ţia pe care o deţineau le revenea in virtutea unui drept divin. De aceea li se părea că şi linguşirile, chiar şi ceftj mai grosolane, li se cuveneau de drept. Acum, însă, drepj tul de a fi prinţ sau milionar pare să fie mai puţin divii decît în trecut. Linguşirile, care altădată erau doar expre sla respectului datorat, ni se par acum deplasate ; şi cee ce altădată părea să exprime un sentiment aproape sincer, acum se interpretează ca o ironie.
— S-ar putea să aveţi dreptate, spuse domnul Car-ţ dan. In orice caz, una din consecinţele crizei la bursa linguşirilor o constituie modificarea radicală a tehnicii] parazitului.
— Să fi suferit schimbări această tehnică ? întrebareaj pusă de domnul Falx, fu trecută mai departe de lordul Hovenden, cu un surîs interogativ, domnului Cardan. f Parazitul nu a fost oare, în toate timpurile, acelaşi — tră-j ind pe spinarea societăţii, fără să-şi aducă contribuţia Jaj fondul comun ? j
— Vorbim despre genuri diferite de paraziţi — explicai domnul Cardan, privindu-l jovial pe profet. Paraziţii Ia] care vă referiţi dumneavoastră sînt bogătaşii care nu fac! nimic ; cei la care mă refer eu sînt săracii care nu faci nimic şi care trăiesc pe spinarea celor dinţii. Puricii mari] au purici mai mici ; mă refeream la teniile care au altei tenii în organismul lor. E una dintre cele mai interesantei specii de vieţuitoare, vă asigur; şi niciodată istoria natu-l rală a omenirii nu s-a ocupat cum trebuie de ea. Ce-ij drept, există monumentala operă a lui Lucian despre arta] de a fi parazit, care, de altfel, este şi foarte frumoasă. [Numai că-i puţin cam demodată, în special în partea refe-j ritoare la linguşire. Mai valoros decît Lucian este Diderot. 1 Dar *Le Neveu de Rameau* se ocupă de un singur tip dej parazit, şi nu dintre cei mai reuşiţi şi demni de urmat. \ Nici domnul Skimpole din *Bleak House* * nu este de lepă-j dat. Dar e lipsit de fineţe ; el nu-i un model perfect! pentru o tenie în faza de ucenicie. Se pare că nici un]
[1] Referire Ja romanul *Casa umbrelor* de Ch DiekPns.
scriitor, cel puţin după cîte ştiu eu, nu a aprofundat cum trebuie problema parazitismului. Consider lacuna lor _. adaugă domnul Cardan aruneînd o privire mai întîi doamnei Aldwinkle, apoi celorlalţi invitaţi — aproape ca un afront personal. Eu care mă iniţiez — sau mai bine zis încerc să mă iniţiez — în misterele parazitismului, consider că această conspiraţie a tăcerii este de-a dreptul jignitoare.
— Cit eşti de absurd! exclamă doamna Aldwinkle. Aluziile pline de complezenţă la propriile-i defecte şi
slăbiciuni morale erau frecvente în convefsaţis domnului Cardan. Pentru a-i dezarma pe eventualii critici, luîn-du-le-o înainte, pentru a şoca şi a pune în încurcătură pe cei susceptibili de aşa ceva, pentru a-şi afişa elibera$_r$ rea de prejudecăţile curente, recunoscînd cu uşurinţă defectele pe care alţii ar fi vrut să le ascundă — pentru toate acestea, domnul Cardan era în stare să-şi expună defectele cu cea mai mare dezinvoltură.
— Absurd ! repetă doamna Aldwinkle.
— Cîtuşi de puţin, protestă energic domnul Cardan. Nu spun decît adevărul. Pentru că, din păcate, este adevărat că nu am fost niciodată un parazit reuşit; Aş fi putut fi un linguşitor destul de bun; din nefericire, însă, trăiesc într-un secol în care linguşirea nu mai are trecere ;

aş fi putut fi un bufon acceptabil dacă aş fi fost mai prost şi ceva mai vesel. Dar, chiar dacă aş ft putut fi bufon, m-aş fi gmdit de două ori înainte de a alege această branşă, a parazitismului. £ primejdios să fii nebunul Curţii şi, pe deasupra, e şi o ocupaţie precară. Un timp eşti agreat; dar, plnă la-urmă, fie că devii plicticos, fie că-ţi ofensezi patronii. *Le Neveu de Rameau* al lui Diderot este cel mai ilustru personaj literar de acest tip; Ştiţi bine ce viaţă mizerabilă a avut. Nu, parazitul care reuşeşte întotdeauna aparţine, cel puţin în ziua de astăzi, unui tip cu totul diferit, unui tip căruia, din păcate, ori-cîtă silinţă mi-aş da, nu mă pot conforma.

— Sper că nu, spuse doamna Aldwinkle ridieîndu-se în apărarea .a ceea ce avea mai bun domnul Cardan.

Acesta se înclină în semn de recunoştinţă şi continuă : ,:

48

— Toţi paraziţii cu adevărat reuşiţi pe care i-am tîln,it recent aparţin aceleiaşi specii. Sînt liniştiţi, K şi patetici, în felul lor. Ei mizează de obicei pe instin materne de protecţie. în. general, sînt înzestraţi cu vi talent fermecător — niciodată apreciat de vulg, dar cunoscut de patron, în mare măsură, bineînţeles, s meritul acestuia ; este o linguşire dintre cele mai sub Nu jignesc niciodată, aşa cum face bufonul ; şi nici rii impun în mod ostentativ, ci-şi privesc stăpînul ca n cîini credincioşi ; se pot face aproape invizibili cînd zenţa lor devine obositoare. Protecţia ce li se acordă tisface dragostea de putere şi instinctul matern altr care ne îndeamnă să-i ajutăm pe cei slabi. AI putea s la nesfîrşit pe această temă, continuă domnul Car adresîndu-se lui Mary Thriplow. Ai putea face aceasta o carte voluminoasă şi profundă. Aş fi făcut-o însumi dacă aş fi fost scriitor ceea ce, de-ar fi vrut Di nezeu, nu ar fi fost imposibil. îţi ofer dumitale id Domnişoara Thriplow îngînă ceva în semn de r turnire. în tot timpul mesei tăcuse chitic. După t riscurile prin care trecuse în după-amiaza aceea, du gafele pe care era cît pe-aci să le facă, se gîndise ca mai bine să stea- liniştită şi să arate cît mai inocentă ; nesofisticată cu putinţă. Cîteva mici retuşuri aduse toal" tei sale înainte de masă o transformaseră radical. M întîi îşi scosese colierul de perle şi chiar inelul cu sm raid, în ciuda castităţii modelului. „E mai bine aşa", i spusese în timp ce examina tînăra mărunţică — îmbri cată în rochie neagră, modestă, fără nici o bijuterie, mîinHe atît de albe şi delicate, cu faţa atît de palidă i netedă —. care o privea din oglindă. „Cît de sincer \ inocent mă priveşte cu ochii ei mari şi căprui !" — şi închipui ea pe Calamy şoptindu-i lui Cardan; punsul lui Cardan, însă, nu şi-l putea imagina. E: atît de cinic ! Dintr-un sertar scoase un şal negru < m.ătase — nu pe cel veneţian cu franjuri lungi, ci unij mult mai puţin romantic, cum poartă femeile în Angli burgheză — pe care4 avea de la mama ei. îl aruncă pesfe umeri şi-i strânse capetele peste piept, ţihîndu-le cu amîri două mîinile, Persoana din oglindă semăna cu o călugî riţă, sau, şi mai bine-zis — se gîndi ea — cu o elevă

50

li şcoala *de* maiei — una din sutele de fete, în uniformă neag^» *^{n} P$^{80\wedge01*'1}$ cu volănaşe de dantelă coborînd pînă la gî^{CZI}^ă, care se pErobă perechi, perechi, în rîn-dari lungii aidoma unor crocodili uriaşi cu capul de un metru cincizeci şi opt şi cu o coadă ce se subţie treptat oină ajunge la vreo 90 de centimetri. Dacă şi-ar fi înfăşurat capul în şal, ar fi părut şi mai modestă, şi mai săracă dar cinstită — ca una dintre muncitoarele în saboţi de leian> care fac să răsune caldarîmul străzilor ce duc spre filatura de bumbac. Dar ar fi însemnat să întreacă măsura. Doar nu era o fetişcană din Lancashire. Teribil de cultivată, fără să fie pervertită de - eultură ; inteligentă, dar simplă şi inocentă — asta era ea. în cele din urmă, coborî la masă învelită in şalul negru. Mică şi tăcută ca un şoricel. Eleva fruntaşă de la şcoala de maici avea toate calităţile ; deocamdată, însă, nu va vorbi decît dacă I se va adresa cineva. De aceea îi mulţumi domnului Cardan într-un mod cît se poate de reţinut şi modest.

— între timp, continuă Cardan, nenorocirea este că nu am reuşit niciodată să conving pe cineva să mă ia complet sub oblăduirea sa. E adevărat că, am înghiţit zeci de kilograme din mîncărurile şi am băut hectolitri întregi din băuturile altora — îşi ridică paharul şi, privind-o

pe amfitrioană pe deasupra acestuia, îl goli în sănătatea ei — lucru pentru care le sînt extrem de recunoscător. Dar nu am reuşit niciodată să trăiesc în mod permanent pe spinarea lor. De altfel, nici ei nu au manifestat nici cel mai mic indiciu că ar dori să mă reţină pentru tot-deauna. Din păcate, nu-s făcut psntru aşa ceva. în primul rînd nu sînt patetic. N-am lăsat niciodată femeilor impresia că aş avea nevoie de ocrotire maternă. Adevărul este că dacă am avut un oarecare succes la ele — şi pot spune acest lucru fără să mă laud — aceasta s-a datorat mai degrabă puterii decît slăbiciunii mele. Acurii, însă, la şaizeci şî şase de ani... Dădu trist din cap. Ei, dar aceasta nu înseamnă că trebuie să devenim şi mai Patetici !
Domnul Falx ale cărui concepţii morale erau simple ?i ortodoxe, clătină dezaprobator din cap ; nu putea fi î*[e] acord cu toate acestea. Şi, pe deasupra, domnul Cardan [h] intriga.

51

— In ce mă priveşte, începu el, ceea ce pot să sp este că, după ce.vom ajunge la putere, în scurt timp vor mai exista paraziţi de genul celor descrişi de dom: Cardan, pentru simplul motiv că nu, vor mai exista general nici un fel de paraziţi. Toţi vor trebui să-şi fi datoria.
■— Din fericire, replică domnul Cardan luînd încă porţie de salată de fructe, am să mor pînă atunci. N-mai putea suporta o lume căreia domnul Falx şi prie! nii săi îi vor fi administrat praf de pirită şi viermifi Ah. voi tinerii, continuă el întoreîndu-se spre Mi Thriplow — ce îngrozitoare greşeală aţi făcut venind lume în această epocă !
— N-aş schimba-o pentru alta, îi răspunse domnişoi Thriplow.
—- Nici eu, adăugă Calamy.
— Şi nici eu, răsună ca un ecou glasul doamnei Aldj vvinkle, care se asocia cu entuziasm grupului celor tineri, Se simţea, doar, la fel de tînără ca şi ei. Chiar mai tînă; deoarece adolescenţa ei se scursese-pe vremea cînd lumea era mai tînără, şi ea reuşise să păstreze gînduri şi sentimentele unei generaţii ferite de griji, care a ajui calm la maturitate — sau poate nici nu a ajuns încă ea. Evenimentele care maturizaseră prin mijloace atît violente şi de nefireşti pe cei mai tineri decît ea, nu schimbaseră nicidecum, ca şi cum timpul s-ar fi oprit ' loc, după ce-i modelase imaginea o dată pentru totdeai Din punct de vedere spiritual, ei erau mai în vî decît ea. j
— O epocă mai pasionantă ca aceasta este de ne! chipuit, continuă Calamy. Senzaţia că totul este cît poate de trecător şi de provizoriu — totul, de la insti ţiile sociale şi pînă la ceea ce am considerat pînă aci ca fiind adevăruri ştiinţifice sacre — senzaţia că i mic — începînd cu Tratatul de la Versailles şi termini cu Universul care are o explicaţie logică — nu este tfl nic, convingerea intimă că se poate descoperi orice — alt război, crearea pe cale artificială a vieţii, dovada < tinuării existenţei şi dincolo de moarte — ei bine, t acestea sînt extrem de tonifiante.

52

— Chiar şi posibilitatea ca totul să fie distrus ? în-.ebă domnul Cardan.
__Şi acest lucru este tonifiant, răspunse Calamy cu un iurîs. ' .
Domnul Cardan protestă :
— Sînt poate prea prozaic ; dar mărturisesc că prefer o viaţă mai tihnită. Continui să cred că aţi greşit venind pe lume într-o perioadă în care tinereţea voastră a coincis cu războiul, iar primii ani de maturitate cu această pace îngrozitor de precară şi de săracă. Eu, de pildă, mi-am aranjat existenţa incomparabil mai bine! Apariţia pe Iunie mi-am făeut-o pe la sfîrşitul deceniului al şaselea al secolului trecut —• aproape concomitent cu *Originea speciilor...* Am fost crescut în credinţa simplă a materialismului seeolului al nouăsprezecelea — credinţă netul-burată de îndoieli şi nesofisticată încă de modernismul ştiinţific tulburător care-i în stare să-l transforme acum pe cel mai îndîrjit fizician-matematician într-un mistic. Pe vremea aceea eram cu toţii uimitor de optimişti, credeam în progres şi în posibilitatea ca pînă la urmă totul să poată fi explicat de fizică şi chimie, credeam în domnul Gladstone şi în superioritatea,

noastră morală şi inter lectuală asupra oricărei alte epoci. Şi aceasta era cît se poate de firesc. Deoarece, pe zi ce trecea, deveneam tot mai bogaţi..Clasele de jos, pe care aveam încă îngăduinţa, să le etichetăm cu acest nume delicios, mai erau respectuoase, iar perspectiva revoluţiei era extrem de îndepărtată. Ce-i drept, tot pe vremea aceea am început să avem senzaţia vagă şi inconfortabilă că aceste clase de jos duceau o viaţă destul de neplăcută şi că legile economice nu erau poate chiar atît de neinfluenţabile de factorul uman, cum presupusese într-un mod atît de liniştitor domnul Buckle. Iar cînd dividendele ne soseau — la acea epocă mai aveam dividende (domnul Cardan deschise o Paranteză şi oftă) — cu regularitatea solstiţiilor, aveam, ce-i drept, un fel de mustrări de conştiinţă ■socială. Reuşeam însă să ne înăbuşim aceste remuşcări, cu o părticică difr mărunţişul ce ne prisosea, şi cu un număr inutil de Ves Pasiene din faianţă albă pentru muncitori. Aceste vespasiane aveau pentru noi aceeaşi valoare ca şi indulgen-™e. papale pentru contemporanii mai puţin iluminaţi de

53

pe vremea lui Chaucer. Cu factura acestor vespasien buzunar, ne puteam încasa cu conştiinţa pe deplin împăt dividendele noastre trimestriale. Ea ne scuza în c noştri şi micile destrăbălări. Şi ce destrăbălări ! Evi că procedam în mod discret. Deoarece pe vremea a nu puteam proceda char atît de fără perdea ca voi, as Şi totuşi, ne distram de minune. Parcă-mi aminte» petrecerile noastre nesfîrşite între burlaci, La care fi fermecătoare apăreau din torturi gigantice şi da „pas *seuls"* [1] pe masă, printre porţelanuri.

Cuprins de extazul amintirilor, domnul Cardan « —. Destul de idilic, interveni domnişoara Thri accentuînd ultimul cuvînt.

Era un obicei al ei să accentueze cu voluptate cir tele mai deosebite sau mai savuroase, care parcă-şi cr drum în propoziţiile, sale.

— Aşa a fost, într-adevăr, confirmă domnul Car Şi aceasta cu atît mai mult cu cit era contrar orie reguli ale acelor zile fericite şi trebuia să procedăm multă discreţie. Poate pentru că pur şi-simplu am im trînit şi mintea mi s-a îngroşat o dată cu arterele : am impresia că nici dragostea nu mai este astăzi la de palpitantă cum era pe vremea tinereţii mele. ^ fusta atingea pămintul, pînă şi vîrful unui pantof[l] depăşea tivul îţi dădea fiori. Şi, pe vremea aceea, fr ascundeau totul. Nimic nu apărea la lumina zilei, ni fel de realitate palpabilă ; rămînea numai imaginaţia. E; ca nişte butoaie pline cu pulberea inhibiţiilor şi cea mică sugestie acţiona ca o seînteie. Astăzi, cînd tine umblă cu fuste scurte şi cu spinarea goală, ca nişte sălbatici, nu mai eşti cîtuşi de puţin excitat. Cărţile date pe faţă, imaginaţiei nu-i mai rămîne nimic. T este la vedere şi, în consecinţă, plictisitor. Ipocrizia afară de faptul că reprezintă tributul pe care viei[1] aduce virtuţii, constituie totodată unul din artificiile care viciul se face mai interesant. Şi, între noi vorba — spuse el în mod confidenţial — viciul n poate dispensa de aceste artificii. în *La cousine Be,*

[1] Paşi sole (fr.)

^ Balzac, este un pasaj foarte interesant în această privinţă. Vă aud aduceţi aminte ?

I— Ce roman minunat î exclamă doamna Aldwinkle cu gcei entuziasm general nediferenţiat, pe care-l manifesta

faţă de orice capodoperă.

— Mă refer la pasajy 1 în careV baronul Huk>£ cade în mrejele doamnei Marneffe; bătrînul curtezan de pe timpul imperiului şi tînăra femeie crescută în spiritul unei Renaşteri romantice şi al virtuţilor epocii victoriene timpurii. Să încerc să mi-l amintesc. Domnul Cardan îşi încruntă sprîncenele, şi, ttapă câteva clipe de giadire, continuă, într-o franceză apî»ape curgătoare: *„Cei komme de Femptre, kabitue om genre ernpire, devait ignorer ab-sdument Ies faqons de l'amow moderne. Ies lumveaux* scrapuies, *Ies dijferentes cotwersations hwentees depuîs 1830, et* ou. *la «pauvre fenble* f«mme» *ftnit par se jaire can-âdirer comme la victime des disirsjde son amant, comm? ■am soeur de ckarite qui panse Ies blessures, cornme uit ■ ange qui se devoue. Ce nouvel ort tfaimer consomme enonnement de pardles*

evangeliques ă Voeuvre du diable. Ls. passion est vn martyre. On aspire ă Vlieal,«, Vinfini de part «t *d'autre; l-on veut devenir meilleur par Vamour. Toutes ces belles phrases sont un pretexte ă met-tre encore plus d'ardeur dans la pratique, plus de rage dans Ies chutes, que par le passe. Cette hypocrisie, le caractere de notre temps a gangrena la galanterie".*[1]
Cît de clar sînt' exprimate toate acestea, spuse domnul Cardan, cît de cuprinzător şi de profund ! Nu pot fi însă [1] Acest bărbat de pe vremea Imperiului, obişnuit cu genul «empire", ignora complet, prin forţa împrejurărilor, manierele amorului modern, noile scrupule, modalităţile diferite, inventate după 1830, de a purta o conversaţie, cînd „sărmana femeie slabă* ajunge să se considere drept o victimă a dorinţelor amantului ţî> o soră de caritate care alină rănile, un înger care se sacri-ncă. Această nouă artă de a iubi se foloseşte de o groază *âe* cuvinte pioase pentru desăvîrşirea operei diavolului. Pasiunea este ^ martiraj. De ambele părţi se aspiră spre un ideal, °Pre infinit; toţi doresc să devină mai buni prin dragoste. Toate aceste fraze frumoase sînt doar un pretext pentru se depune şi mai multă ardoare în practica amorului, o înver-wnare şj mai mare jn momentele căderii. Această ipocrizie, ca-[a]«eristică vremurilor noastre, a cangrenat galanteria.
55
54
de acord cu sentimentul exprimat în ultima propoz;; Deoarece, dacă, aşa cum spune Balzac, ipocrizia insut'i şi mai multă ardoare practicii amorului şi duce la „o fo verşunare şi mai mare în momentele căderii", atunci nu $ poate spune că a provocat o cangrenare a galanteriei Dimpotrivă, a' îmbunătăţit-o, a tonifiat-o, a făcut-o ia interesantă. Ipocrizia secolului al nouăsprezecelea a fo| contemporană romantismului literar al acestui secoj ca şi acesta, ea a frst o reacţie inevitabilă împotriva cl| s'cismului excesiv al secolului al optsprezecelea, in ft ratură, clasicismul este intolerabil, pentru că impune m număr prea mare de reguli restrictive ; în dragoste t este intolerabil pentru că impune prea puţine. Ambele ai însă un lucru în comun, cu toate că în mod aparent & deosebesc, şi anume : sînt prozaice şi reci. Numai născo cind dragostei reguli ce pot fi încălcate, numai acordîn. du-i o însemnătate aproape supranaturală, ea poate f făcută interesantă. In jurul alcovului trebuie să ro;as|c deopotrivă îngerii, filozofii şi demonii ; altminteri, L baţii şi feme'lo inteligente n-au ce căuta în el. Aceste f sonaje lipseau în epoca clasică ; ca să nu mai vorbim cea neoclasică. întregul proces se desfăşura cum nici nu poate mai simplu,- prozaic, cotidian şi *„terre-â-terr* Devenise aproape tot atît de puţin interesant ca şi carea — ceea ce, să ne înţelegem, nu înseamnă că aş preţui-o, astăzi mai puţin ca oricînd; în tinereţe, î — domnul Cardan oftă — îi acordam mai puţină im tanţă. Dar, chiar şi acum, trebuie să recunosc, că a mî nu este nici ceva prea interesant şi nici prea poetic, mai în ţările unde există tabu-uri severe asupra mîncă satisfacerea foamei îmbracă un aspect romantic. I: închipui că un evreu din vremea lui Samoil, crescut respectul tuturor principiilor religioase, se simţea un tentat, în mod irezistibil, să mănînce un homar, sau animal cu copita despicată dar nerumegător. Mi-l chipui spunînd nevestei că merge la sinagogă şi, ci colo, furişîndu-se pe o ulicioară dosnică pentru a sep îndopa pe ascuns, într-un local rău famat, cu carne de
• homar cu maioneză. O dramă întreagă. Iţi cedez ideea, Gratuit, ca subiect de roman, o ^-Vă sînt foarte recunoscătoare, repetă domnişoara
Banal (frj
56
— Şi, nu trebuie să uitaţi că, a doua zi dimineaţa, după o noapte de coşmar, el va fi şi mai habotnic, fariseul fariseilor, şi va trimite şi o sumă de bani Societăţii pentru apărarea moravurilor, şi o alta Ligii împotriva consumului de homar. Va scrie şi ziarelor, arătînd cît este de ruşinos că se permite tinerilor romancieri 'ă publice cărţi cu scene revoltătoare în care se mănîncă şuncă într-o ambianţă dubioasă, se fac orgii în localuri unde se vînd stridii, şi în care se descriu şi alte obscenităţi culinare, prea oribile pentru a putea fi menţionate. Nu-i

aşa că el va face toate acestea, domnişoară Mary ?
— Cu siguranţă. Şi aţi mai uitat să spuneţi, adăugă domnişoara Thriplow, uitîndu-şi rolul de elevă premiantă într-o şcoală de maici — că va insista mai mult ca oricînd ca fiicele sale să fie crescute în cea mai deplină ignoranţă în ceea ce priveşte existenţa cîrnaţilor.
— Aşa este, întări domnul Cardan. Toate acestea arată numai cît de captivantă ar putea deveni pînă şi mîncarea, dacă i s-ar adăuga şl puţină religie ; agapele ar deveni taine, iar imaginaţia ar începe să lucreze, ori de cîte ori s-ar auzi gongul. Şi, dimpotrivă, cît de plictisitoare devine dragostea cînd este tratată pur şi simplu ca ceva de la sine înţeles, ca şi mîncarea. Pentru a nu muri de plictiseală, femeile şi bărbaţii de prin anii 1830 au fost obligaţi să născocească acea *„pauvre jaible femme"*[1] martira, îngerul, sora de caritate, să vorbească în citate din Biblie, în timp ce desăvîrşeau opera diavolului. Genul de dragoste practicată de predecesorii lor în secolul al optsprezecelea şi în timpul imperiului li se părea o îndeletnicire prea prozaică. Ei au recurs la ipocrizie numai din instinct de conservare. Generaţia actuală, însă, care s-a săturat să se mai joace de-a Madame Marneffe, a revenit ta principiile Baronului Hulot din vremea imperiului... Nimic de zis, în felul ei, emanciparea este un lucru excelent. Dar, pînă la urmă, ajunge să anihileze ţelul în nu-

[1] Sărmana femeie neajutorată (fr.)

mele căruia se produce. Oamenii vor libertate ; dar îa cele din urmă nu se aleg decît cu plictiseală. Pentru toţi cei la care dragostea a devenit o îndeletnicire fireasca precum e mîncarea, şi pentru care nu există nici un fel de taine menite să-i facă să roşească, nici un fel de reticenţe, nici un fel de secrete care să le incite imaginaţia, ci numai nişte fapte naturale cărora trebuie să li sg spună pe nume — cît <3e hidoasă şi răsuflată trebuie să li se pară tuturor acestora întreaga afacere ! Este nevoie de crinoline pentru a incita imaginaţia, şi de guvernante implacabile pentru a înflăcăra dorinţa şi pasiunea. Prea multele discuţii uşuratice despre complexul lui Oedip şi despre homosexualitate nu fac decît să tocească dragostea, în cîţiva ani, şi nu mă feresc să fac profeţii, voi tinerii veţi începe să vă şoptiţi din nou tot felul de cuvinte sublime despre îngeri, surori de caritate şi infinit. Veţi fi din nou cocoloşiţi şi veţi suspina pe după gratii. Iar dragostea, în consecinţă, vă va părea mult mai romantică, mai atrăgătoare decît în aceste zile de emancipare.
Domnul Cardan scuipă ultimele seminţe de strugure, dădu la o parte farfurioara de fructe, se lăsă pe speteaza scaunului şi se uită triumfător de jur împrejur.
— Cît de puţin înţelegeţi voi femeile ! exclamă doamna Aldwinkle în mod reprobator. Nu-i aşa, Mary ?
— Pe unele femei, în orice caz, încuviinţă domnişoaia Thriplow. Am impresia că aţi uitat, domnule Cardan, că Diana este un tip de femeie tot atît de reală ca şi Venus.
— întocmai, spuse doamna Aldwinkle. Nici nu te puteai exprima mai succint. Acum optsprezece ani, ea şi cu domnul Cardan fus&H seră amanţi. Pentru o scurtă perioadă de timp i-a urmaţi Elsevir pianistul, ca după aceea să vină la rînd lordtâl Trunion — sau poate doctorul Lecoing — sau amîndoiTl Acum, doamna Aldwinkle uitase toate aceste fapte. I cînd se întîmpla să şi le aducă aminte, ele îi apăreau al fel decît ar fi apărut în memorja celorlalte persoane — a domnului Cardan, de pildă. Acum totul i se părea nunat de romantic ; şi ea tot timpul fusese o Diană. -îs
— Dar sînt cu totul de acord cu dumneavoastră, răspunse domnul Cardan. Sînt cu totul de acord cu existenţa fui Artemis. Aş putea chiar să vă demonstrez acest lucru în mod empiric.
, A
__ Eşti foarte drăguţ, spuse doamna Aldwinkle, încercînd să pară sarcastică.
— Singura făptură din Olimp pe care am considerat-o întotdeauna ca fiind pur mitologică, continuă domnul Cardan, fără nici o legătură cu faptele vieţii, este Atena. O zeiţă a

înţelepciunii — o *zeiţa !* repetă el cu emfază. Nu-i oare cam exagerat ?
Doamna Aldwinkle se sculă în mod maiestuos de la masă.
— Să mergem in grădină, decretă ea.
'ĂV
'3-
«1 Ol

–
----Capitolul IV
Doamna Aldwinkle achiziţionase chiar şi stelele.
— Cît sînt de strălucitoare ! exclamă ea ieşin(j| fruntea micului ci detaşament de oaspeţi pe terasă.^ cum sclipesc ! Cum palpită ! Parcă ar fi nişte fiinţe Niciodată nu arată aşa m Anglia, nu-i aşa, Calamy ?
Calamy încuviinţă. Descoperise că a fi de acord *H* un mijloc de a-şi cruţa eforturile, o adevărată necesită in acest Cămin Ideal. încerca întotdeauna să fie de acoi cu doamna Aldwinkle. T
— Şi cît. de clar se vede Ursa Mare ! continuă doamc Aldwinkle lansîndu-şi aproape perpendicular vorbele î înaltul' cerului. Ursa Mare şi cu Orionul erau aproar, singurele constelaţii pe care era în stare să le recunoasi Şi ce figuri stranii şi frumoase, nu-i aşa ? Aproape s-fi putut spune că fuseseră desenate de un arhitect a] latului Malaspina.
— Foarte stranii, admise Calamy.
Doamna Aldwinkle îşi coborî privirea de pe boî cerească, se întoarse şi-i zîmbi insistent, uitînd că întunericul profund farmecele sale erau cu totul zada nice. In noapte se auzi vocea blîndă, puţin copilărc a domnişoarei Thriplovv.
— Ca nişte triluri pasionate ale tenorilor italieni, în gistrate pe firmament. Cu asemenea stele deasupra cap lui, nici nu-i de mirare că viaţa are tendinţa să devî uneori cam teatrală în această ţară.
Doamna Aldwinkle era indignată :
— Cum poţi spune asemenea blestemăţii despre stele Amintindu-şi apoi că împreună cu castelul achiziţiona
j muzica italiană, fără să mai vorbim de obiceiurile şi ^prinderile întregului popor italian, continuă : Şi ce sînt aceste glume ieftine despre tenori? La urma urmelor, aceasta este ultima ţară în care belcanto este încă... Făcu un g$^{KSt\ cu\ mma}$- Şi îţi aminteşti cît de mult îl admira VVagner pe, cum îi spune ?...
— Bellini, îi şopti nepoţica pe cit putu de discret. O mai auzise pe mătuşă-sa vorbind despre această admiraţie a lui Wagner.
— Bellini, repetă doamna Aldwinkle. Şi, în afară de aceasta, viaţa nu este deloc teatrală în Italia. Este plină de pasiune adevărată.
Pentru un moment, domnişoara Thriplow nu găsi răspuns. Se pricepea la asemenea mici glume. Dar, în acelaşi timp, îi era extrem de teamă că oamenii ar putea-o considera doar deşteaptă, dar insensibilă, o tînără dură şi caustică. Fără îndoială că ar fi fost posibile o sumedenie de replici ; ar fi însemnat să uite însă că în fond era atît de simplă, atît de Wordsworthiană, ca violeta de lîngă piatra acoperită cu muşchi — mai ales în această seară. Oricît de bună ar fi părerea pe care o avem despre capacităţile noastre intelectuale, şi oricît de puternică ar fi dorinţa noastră de a' le etala, de multe ori simţim că nu este momentul potrivit să ne lăudăm cu ele. In ceea ce priveşte însă calităţile noastre sufleteşti, sîntem mai puţin timizi ; vorbim fără reticenţe despre bunătatea noastră care este aproape o slăbiciune, despre generozitatea noastră, care ne determină să comitem acte aproape nebuneşti (încercăm să atenuăm laudele pe care ni le aducem, arătînd că aceste calităţi sînt atît de exagerate încit ajung să fie defecte). Domnişoara Thriplow făcea totuşi Parte din acele persoane rar întâlnite a căror inteligenţă ^{e} atît de evidentă şi îndeobşte recunoscută, încît ar fi putut menţiona oricît. de

des acest fapt, fără să stîrnească obiecţiuni. Oamenii nu ar califica această atitudine decît ca o autoapreciere pe deplin justificată. Dar domnişoara Thriplow se încăpăţîna să nu dorească să fie apreciată Pentru inteligenţa ei. Se străduia să fie apreciată pentru [su]fletul ei. Atunci .însă 'Cînd se lăsa, ca de data aceasta, Prea tare antrenată de înclinaţia şa firească spre causticitate, sau cî,,n,d, tentară de dorinţa de a se face agrea| într-o societate de oameni inteligenţi, se surprindea sj nînd lucruri inteligente ce distonau cu imaginea pe cai voia s-o acrediteze, şi anume de persoană sinceră şi sofisticată, de fiecare dată se stăpînea şi începea în graţ să îndrepte impresia greşită pe care o crease printre pei soanele de faţă. De aceea, după un moment de gîndir| se opri asupra unei replici care, se felicită ea, îmbina dr gostea cea mai autentică de natură cu o aluzie elegantă aceasta din urmă adresată în special domnului Carda care, fiind un gentleman de şcoală veche, ştia să apr cieze şi să admire erudiţia.

— Da, Bellîni, spuse ea în extaz, sesizînd referinţ din ultima frază a doamnei Aldwinkle. Avea darul minis nat al melodiei, *Casta diva,* vă amintiţi ? Şi, cu o voce sub ţire, începu să cînte prima frază, destul de lungă, linie melodică frumoasă ! Ca şi profilul acestor creste orizont !

Arătă cu mâna.

De cealaltă parte a văii, la vest de promontoriul pe car se afja amplasat castelul, se proiecta pe cer un lanţ munţi. De pe terasă, se vedea ca o masă enormă şi *it* punătoare... Spre ea arăta acum domnişoara Tliriplonj urmărind cu degetul conturul unduios şi zimţuit.

— în Italia, pînă şi natura este o operă de art adăugă ea.

Doamna Aldwinkle se mai linişti :

— Foarte adevărat. 4 Şi îşi începu plimbarea de seară de-a lungul teras

Trena rochiei de catifea foşnea în urma ei pe lespezii prăfuite. Nu-i păsa cîtuşi de puţin că se murdărea. Nur efectul general avea importanţa ; petele, praful, rămii relele care se agăţau de rochie şi miriapozii care mişunau toate acestea nu erau decît» detalii. în consecinţă, trata rochiile cu o nepăsare aristocratică. Micul deta| şament o urma.

Era o noapte fără lună ; numai stelele străluceau firmamentul de un albastru închis. Pe piedestalele Io de-a lungul balustradei, Hercule şi Atlas cel încovoie Di ana în tunica-i scurtă şi Venus care îşi ascundea

amândouă mîinile farmecele, într-un gest de o pudoare seducătoare, îşi profilau siluetele negre şi plate pe cer, ca nişte dansatori pietrificaţi. Printre ele ae vedeau stelele. Jos, în valea întunecoasă, licăreau constelaţii de lumini galbene- De departe, din nişte bălţi invizibile, se auzea, abia perceptibil, dar foarte clar, orăcăitul neobosit al broaştelor.

— Asemenea nopţi, spuse doamna Aldwinkle, oprin-du-se şi privindu-l cu intensitate pe Calamy, te fac să înţelegi pasiimea Sudului.

Avea un obieei alarmant ca atunei cînd spunea cuiva nişte lucruri eare nu erau cîtuşi de puţin intime sau serioase, să-şi apropie foarte muit iaţa de cea a interlocutorului, să-şi deschidă ochii la maximum şi să-i arunce o privire fixă şi pătrunzătoare, ca cea a unui oculist cînd îşi examinează pacientul.

Asemenea vagoanelor unui tren a cărui locomotivă a frînat brusc, musafirii doamnei Aldwinkle se opriră, po-ticnindu-se unii de alţii, când se opri şi ea.

— Aşa este, încuviinţă Galamy.

Chiar şi la lumina slabă a stelelor, reuşi să discearnă strălucirea alarmantă din ochii doamnei Aldwinkle, cînd îşi apropie faţa de a lui.

— In acest oribil secol burghez — în vocabularul doamnei Aldwinkle (Ca de altfel şi în cel al domnului Falx, dar din motive diferite) nu exista alt cuvînt care să exprime un mai mare dispreţ decît cel de „burghez" ■—■ numai oamenii din Sud mai înţeleg încă ce înseamnă pasiunea, sau, cred eu, sînt stăpîniţi de ea.

Doamna Aldwinkle credea cu toată pasiunea în pasiune.

De după vîrful roşu al ţigării, domnul Cardan începu să vorbească. In întuneric, vocea lui părea mai coaptă şi roai plină de sevă ca orieînd.
— Aveţi dreptate, o asigură el pe doamna Aldwinkle. Foarte multă dreptate. Influenţa climei, bineînţeles. Căldura are un efect dublu asupra locuitorilor — direct şi indirect. Efectul direct nu are nevoie de explicaţii. Căldura cere căldură. E evident. Dar efectul indirect este tot atît de important. în ţările calde nimeni n-are nevoie
63
' 3 ^
I[5].
p 3 P
p re
ap
i-S.^»
o
re
■<n
idîe, sfe străduia să arate tuturor — destul de clar, spera el — că era preocupat de propriile-i gînduri şi că nu auzise nimic din ce se spusese în ultimele cinci minute. Ceea ce se spusese însă, îl tulbura destul de puternic. „De unde ştie Irene atît de multe despre pasiune ? se întreba el. Au fost, mai sînt oare şi... alţii?" întrebarea îl frămînta dureros şi persistent. Se adresă domnului Falx, în intenţia de a se disocia şi mai mult de tot ce SQ discuta.
— Spunesi-mi, domnule Falx, începu el gînditor, Ca şi cum întrebarea l-ar fi frămîntat încă înainte de a fi început să vorbească, se părere avesi despre sindicatele fassiste ?
Domnul Falx îi împărtăşi opinia sa.
„Pasiune, se gîndea Calamy, pasiune... Poţi să te şi saturi de pasiune ! Oftă. Ah, dacă ai putea spune pasiunii : destul! — fiind,' bineînţeles, hotărît să curmi cu ea — ar fi o mare uşurare. Şi totuşi, îşi urmă el gîndurile, această domnişoară Thriplow exercită o atracţie cam perversă."
Intre timp, domnişoara Thriplow ar fi dorit să spuni şi ea ceva, pentru a arăta că şi ea crede în pasiune, dar într-o pasiune ceva mai diferită de cea a doamnei Aid-wjnkle; într-un gen de pasiune firească, spontană, aproape copilărească, şi nu în acele flori de seră care îşi etalează corolele în salon. Cardan avea dreptate să nu le acorde prea multă importanţă. în acelaşi timp, însă, nu te puteai aştepta ca el să ştie prea multe despre genul de. dragoste simplă şi pură la care se gîndea ea. Şi, cu siguranţă, nici doamna Aldwinkle. Reflectînd mai bine, domnişoara Thriplow se gîndi că prea erau fine şi delicate aceste pasiuni ale ei, ţesute în fire de păianjen, pentru a fi etalate aici, unor oameni care tot n-ar fi fost receptivi.
Distrată, smulse o frunză din copacul pe lîngă care treceau şi o strivi între degete. Se răspîndi un miros care îi umplu nările. îşi duse mîna la obraz, aspiră *o* dată, de două ori. Şi, deodată, se pomeni din nou îo faţa frizeriei din Weltringham, aşteptîndu-l pe vărul *ei,* Jim. Domnul Chigwell, frizerul, terminase tocmai să-j pieptene părul cu peria electrică ce continua să meargă
QQ ■ «li:
ir.uu
ţn gol. Cureaua elastică se încolăcea în jurul roţii, st? contorsiona spasmodic ca un şarpe deasupra capuiui lui Jim.
— Puţină briantină, domnule Thriplow ? Părul c cam uscat. Mă tern că-i cam uscat, ştiţi dumneavoastră. Sau apă aromată de dafin, ca de obicei ?
— Apă de dafin, răspunse Jim cu vocea cea mai aspră, cea mai matură pe care p_utea s-o scoată din piept.
Şi domnul Chigwell luase pulverizatorul şi începuse să stropească părul lui Jim cu vapori de lichid brun. Toată frizeria se umpluse de un miros care era cel al frunzei din copacul lui

Apollo, pe care o ţinea acum în mînă. Toate acestea se întîmplaseră cu ani în urmă, iar Jim nu mai era în viaţă. Se iubiseră ca nişte copii, cu acea pasiune profundă şi delicată, despre care ea nu putea să vorbească — aici, în momentul de faţă.
Ceilalţi discutau mai departe. Domnişoara Thriplow continua să miroasă frunza de dafin strivită şi să se ghidească la copilăria ei, la vărul care murise. „Dragul meu Jim, îşi spunea ea, iubitul meu!" îşi repeta mereu cceste cuvinte. Cîi, de mult l-a iubit, cî't de nenorocită a fost cînd a murit. Şi după atîţia ani, continua încă să sufere. Domnişoara Thriplow oftă. Era mîndră că putea să sufere atît de mult. îşi stimula suferinţa. Faptul că şi-a amintit dintr-o dată de Jim, într-o frizerie, încă clin vremea copilăriei, şi că această imagine vie a fost .suscitată de mirosul unei frunze strivite, era o dovadă a sensibilităţii ci delicate. în sufletul ci se produsese un amestec de durere şi un sen de satisfacţie. In definitiv, totul venise de la sine,. în mod spontan. Ştiuse întotdeauna că e o fiinţă sensibilă, cu o inimă receptivă, capabilă de sentimente profunde. Şi iată dovada. Nimeni nu ştia cit de mult suferea în adîncul sufletului. Cum ar fi putut oamenii să ghicească ce ascunde veselia ei V »Cu cît cineva e. mai sensibil, obişnuia ea să spună, cu ^ît e mai timid şi mai cast din punct de vedere spiritual, [Cl]* atît mai mult are nevoie să poarte o mască". Rîsul. il-i înţepături, erau masca ce-i ascundea suflcLul de exterioară : constituiau armura ei împotriva cu-aar. mehizitive şi, jignitoare a acesteia. Cum .ar fi
putut ei să ghicească, de pildă, ce-a însemnat Jim pen ea, ce mai înseamnă încă după toţi aceşti ani ? Cum ^ fi putut să-şi imagineze că în inima ei există o Sfinj? a Sfintelor, că comuniunea între ea şi Jim continuă; „Dragul de Jim, continua ea să-şi spună, dragul mei, Jim!" Ochii i se umplură de lacrimi. Şi le şterse cu degetul care păstra mirosul frunzei pe care o strivise Şi deodată îi veni ideea că aceasta ar putea constîtuj subiectul unei splendide nuvele. Un "Băiat şi o fată se plimbă, ca acum, sub un cer de stele — nişte stele mari ca în Italia, a căror licărire îţi evocă trilul unor tenori imaginari (va trebui să nu uite această comparaţie), sub bolta catifelată a nopţii. Convorbirea alunecă, pe nesimţite, spre tema dragostei. E un tînăr cam timid (domnişoara Thriplow hotărî ca numele său să fie Belamy). Unul dintre acei tineri fermecători care iubesc de la distanţă, îşi dau seama că fata este prea bună pentru ei, nu îndrăznesc să spere că zeiţa va coborî vreodată la ei etc. îi este teamă să spună clar că o iubeşte, ca nu cumva să fie respins în modul cel mai ruşinos. Bineînţeles că şi ea îl iubeşte la nebunie şi se numeşte Edna, o fiinţă extrem de delicată şi sensibilă ; gentileţea şi modestia sînt calităţile pe care le apreciază cel mai mult la el. Sînt pe punctul să înceapă să vorbească despre dragoste... Stelele palpită tot mai extatic. Ea rupe o frunză din laurul îmbălsămat pe lîngă care trec. „Ceea ce-i atît de minunat în dragoste (este o frază pe care tînărul a pregătit-o şi îşi face curaj de o jumătate de oră s-o spună), mă gîndesc la dragostea adevărată, este înţelegerea deplină, comuniunea spirituală, în care încetezi să fii tu însuţi şi devii parcă altul, în care..." Dar, aspirînd par* fumul frunzei strivite, fără să vrea (impulsivitatea este unul din farmecele Ednei) ea exclamă : „Dar e frizeria din Weltringham ! Şi caraghiosul de Chigwell, cu privirea lui saşie. Şi banda de cauciuc care se răsuceşte în jurul roţii P D"ar bietul băiat, nenorocitul de Belamy, este cu desăvîrşire deconcertat. Dacă aşa ştie ea să reacţioneze cînd el îi vorbeşte de dragoste, atunci e mai bine să tacă. Intre cei doi se aşterne tăcerea ; apoi, el începe să vorbească despre Karl Marx. Fireşte că fata nu poate

£_; explice — e o imposibilitate psihologică — că fri-zeria din Weltringham este simbolul copilăriei sale şi că mirosul frunzei de dafin strivite i-a evocat amintirea fratelui decedat — în nuvela va fi vorba de frate. Pur şi simplu nu poate să-i explice că întreruperea, aparent cinică, a conversaţiei, a fost determinată de durerea neaşteptată pe care i-a provocat-o această amintire. Ar vrea, dar nu poate să înceapă. E un subiect prea greu şi delicat; şi din moment ce ai o inimă atît de sensibilă, cura poţi s-o deschizi, să-i răscoleşti rana ? Şi în afară de aceasta,

el ar fi trebuit să ghicească, ar fi trebuit s-o iubească suficient de mult pentru a o înţelege ; avea şi ea mîhdria ei. Cu. cît clipele treceau, cu atît explicaţia devenea mai imposibilă. Pe un ton monoton, trist, el continuă să vorbească despre Karî Marx. Şi deodată, nemaiputîndu-se stăpîni, ea începe să plîngă şi să rîdă în acelaşi timp..

~ •
:. ■
f «
•
O
i'
.
M q
ti

.1 •U'j-
***J* „în,**
■lie

Capitolul V

In clipa in care pătrunse în salonul plin de lumii^ silueta neagră care pe terasă se pretindea a fi domr«| Cardan, se transformă într-un bărbat jovial în came oase.

— O cunosc eu pe Lilian, spuse el în timp ce int în salon. E în stare să stea ore întregi sub stele, trar punîndu-se într-o stare de spirit tot mai romantică fiindu-i din ce în ce mai frig. Nu-i nimic de făcut, asigur. Mîine va avea o criză de reumatism. Nu ne ri mîne decît să ne resemnăm şi să-i suportăm suferinţei Se aşează într-un fotoliu în faţa căminului enorm gol. E mai bine aşa urmă el, oftînd cu uşurare.

Calamy şi -domnişoara Thriplow îi urmară exemplu

— N-ar fi bine să-i duc un şal ? sugeră domnişoar Thriplow după o scurtă pauză:

— Asta n-ar face decît s-o irite, răspunse Carda Pacă Lilian spune că este destul de cald ca să rămîr afară, înseamnă că este *destul* de cald. Intorcîndu-ne casă, ne-am dovedit nişte proşti; dacă îi ducem şi şalu vom ajunge şi mai rău : nişte neciopliţi şi nişte bădis răni care vor să-i arate că n-are dreptate. Ca şi ci i-am spune : „Dragă Lilian, nu-i cald. Şi cînd afirm contrariul, vorbeşti prostii. De aceea ţi-am adus şalul.' Nu, domnişoară Mary, cred că-ţi dai şi dumneata seam că este zadarnic.

Domnişoara Thriplow se declară de acord.

— Ce diplomat sînteţi! îi spuse" ea. Dai- aveţi per fectă dreptate. Sîntem cu toţii nişte copii pe lîngă dum neavoastră. Cam atîtica, adăugă cam nelalocul ei, fă

cînd pe fetiţa, şi-şi duse palma la vreo jumătate de metru de duşumea, li zîmbi copilăreşte.

— Cam rtîtica, îi .răspunse ironic domm.il Cardan, arătînd între două degete ridicate în dreptul ochilor o distanţă de cîţiva centimetri. O măsură prin această deschizătură cu ochiul lui cu care aveai mereu impresia că îţi face semne. Am văzut copii, continuă el, în comparaţie cu care domnişoara Thriplow ar fi... îşi ridică manile şi se lovi cu palmele peste genunchi, lăsînd fraza .să ajungă singură la concluzia ei iogică, în timp ce se lăsă o linişte senini ficaţi.vă.

Domnişoarei Thriplow nu-i plăcu această negare a simplităţii sale copilăreşti. Cei ca ca vor moşteni împărăţia cerurilor. împrejurările, dată fiind prezenţa domnului Calamy. nu-i permiteau, însă, să insiste într-un mod prea categoric asupra acestui fapt. Povestea prieteniei lor nu fusese prea fericită. Chiar de la început, domnul Cardan judecind-o de la prima vedere, (în mod greşit, după părerea domnişoarei Thriplow) şi-o făcuse confidentă, spunîndu-i tot felul de lucruri cinice şi chiar diabolice şi Iratînd-o ca pe o femeie cu desăvârşire „modernă[1]*

şi lipsită de prejudecăţi, una dintre acele femei care nu numai că fac tot ce vor (ceea ce. încă nu înseamnă nimic ; întrucît pînă şi oameni mai serioşi şi do „modă veche" procedează la fel), dar care şi vorbesc uşuratic şi fără ascunzişuri despre distracţiile lor. Animată de dorinţa de a plăcea şi stimulată de uşurinţa ("I de a se adapta la mediul spiritual înconjurător, domnişoara Thriplow acceptase cu bucurie rolul ce i se atribuise şi-i jucase în mod strălucit. Şi cît de .fermecătoare fusese în acest joc, cit de îndrăzneaţă şi de spirituală ! Pînu cînd, în cele din urmă, domnul Cardan. făcînd mereu cu ochiul, adusese conversaţia pe cărări «tît de stranii şi de imposibile, încit domnişoai'ei Thriplow începuse să-i fie teamă că s-a plasat într-o postură falsă. Numai Dumnezeu ştie la ce te puteai aştepta de la un om ca acesta. In consecinţă, domnişoara Thriplow se transformase, încetul cu încetui, dintr-un fel do salamandră **ce** se zbenguia nepăsătoare **printre** flăcări, îhtr-o **floricică de** lîngă **pîrîiaş.** Şi. de **atunci, tî-ttăra romancieră —, atît** de cultă şi de inteligentă, dar

71

I

şi atît de neprihănită — se controla în modul cel mai rj. guros ori de cîte ori vorbea cu domnul Cardan. In Ci priveşte pe interlocutorul său, acesta acceptase, tactul ce-l caracteriza, pe femeia romancier, fără să," arate câtuşi de puţin surprins de schimbarea care produsese. Cel mult, îşi permitea drn eînd în eînd privească şăgalnic şi să-i zîmbească semnificativ, asemenea împrejurări, însă, domnişoara Thriplow prefăcea că nu înţelege ; e tot ce ptrtea face.

— Oamenii îşi înehipuie întotdeauna, spuse doi şoara Thriplow oftînd din greu, că a fi inteligent î seamnă a fi sofisfieat. Şi, ceea ce-i "taai rău, e că na cr că poţi avea o inimă bună din moment ce ai un inteligent.

Şi ce inimă bună avea ea ! „Oricine, obişnuia ea spună, poate fi inteligent. Dar prmeipalal este să blînd şi bun, să ai sentimente alese. Iată ce *î* să ai sentimente alese *lu*

— Cititorii interpretează întotdeauna greşit ceea scrii, continuă domnişoara Thriplow. Le plac eărţ; mele pentru că sînt inteligente, surprinzătoare, întrucât paradoxale, cinice, şi exprimă o brirtaîîtaiie elegantă? nu-şi dau seama cît de serios este tot ce te spun. Ei n văd tragedia şi delieatetea care stau la bază. Vede dumneavoastră, se strădui ea să explice, încerc să n lizez ceva nou : un compus chimic din mai multe *eh* mente — o combinaţie de nepăsare, tragedie, frumuseţi inteligenţă, fantezie, realism, ironie şi sentimentalis Cititorii n-o găsesc decît amuzantă. Făcu un gest disperare.

— Era şi de aşteptat, ripostă domnul Cardan pe ton încurajator. Oricine *are* ceva de spus nu poale ! nu fie greşit înţeles.' Publicul nu înţelege decît lucruri care-i sînt intru totul familiare. Orice lucru nou ii ratează. In afară de aceasta, -există şi neînţelegeri c intervin chiar între oamenii inteligenţi, oamenii eare cunosc foarte bine. Aţi corespondat vreodată cu v; iubit aflat la distanţă ? Domnişoara Thriplow dădu din cap; îi era familiară, prin însăşi profesiunea e orice experienţă dureroasă. In acest caz trebuie să şti

72

jt de uşor poate interpreta corespondentul dumneavoastră o' stare de spirit trecătoare — pe care i-aţi împărtâ-sit-o şi care a dispărut cu mult înainte ca scrisoarea să ajungă la destinaţie — drept o dispoziţie sufletească permanentă. Şi n-aţi fost oare contrariată eînd aţi primit o scrisoare de răspuns în care el împărtăşea o bucurie pe care aţi avut-o, eînd, în realitate, la primirea scrisorii, dumneavoastră vă aflaţi într-o stare depresivă ? Sau surprinsă eînd, venind fluierînd la micul dejun, aţi găsit sub farfurie şaisprezece pagini consolatoare exprimi nd regretul pentru neplăcerea pe care aţi avut-o ? Şi n-aţi avut niciodată ghinionul să fiţi iubită fără să iubiţi ? în acest caz, ştiţi foarte bine că acele expresii de afecţiune care au fost smulse din adîncul inimii şi aşternute pe hîrtie cu lacrimi în ochi vi s-âu părut nu nuK-sî stupide şi agasante, dar şi de cel mai prost gust. Pur şi simplu vulgare, ca acele deplorabile scrisori care ss citesc la procesele de divorţ. Şi totuşi, acestea sînt exact expresiile pe care le folosiţi de

obicei eînd vă adresaţi In scris persoanelor pe care le iubiţi. Tot aşa şi cititorul unei cărţi, care se întîmpiă să nu fie la acelaşi diapazon cu starea dominantă de spirit a autorului, se va plictisi la culme par-curgînd nişte rînduri scrise cu cel mai mare entuziasm. Sau, ca şi corespondentul dumneavoastră îndepărtai, el ar putea să sesizeze ceva neesenţial pentru scriitor şi să facă din aceasta însuşi miezul şi raţiunea de a fi a operei. De altfel, aţi recunoscut şi dumneavoastră că le faceţi o v'aţă grea cititorilor. Scrieţi tragedii sentimentale sub formă de satire, iar ei . nu reţin decit satira. Nu-i oare ceva firesc ?

— Este, bineînţeles, un adevăr în ceea ce spuneţi, răspunse domnişoara Thriplow. „Dar problema nu se rezumă la atît". adăugă ea în gînd.

— Şi, în afară de aceasta, continuă domnul Cardan', trebuie să ţineţi seama de faptul că majoritatea cititorilor nici nu citesc cu adevărat. Cînd te gîndeşti că paginile pentru care ţi-a trebuit o săptămînă de muncă neîntreruptă sînt parcurse neglijent în cîteva minute [s]au, mai degrabă, pur şi simplu sărite, nu trebuie să te surprindă că din cînd în cînd între cititori şi autori se

73

îvesc unele neînţelegeri. Citim cu toţii prea mult în zilele noastre, pentru a citi cum trebuie. Citim numai cu ochHV nu şi cu imaginaţia : nu ne mai străduim să transpunem cuvîntul scris într-o imagine vie. Şi o facem xiumai din instinct de conservare. Pentru că, deşi citim tin număr enorm de cuvinte, 999 la mie dintre acestea nu merită să fie citite cum trebuie,"şi nici nu sînt susceptibile de a fi citite decît superficial, numai cu ochii. Citirea neatentă a diferitelor fleacuri ne obişnuieşte să fim nepăsători şi neglijenţi cu toate lecturile noastre, chiar cu cele bune. Orieîte eforturi aţi depune, dragă domnişoară Mary, cîţi la sută dintre cititori se vor de-ranja oare să citească ceea ce aţi scris, şi cînd spun să citească, adăugă domnul Cardan, mă gîndesc la sensul adevărat al acestui cuvînt — cîţi, vă întreb eu ?

— Cine ştie ? replică domnişoara Thriplow.

„Dar chiar dacă citesc cum trebuie, se gîndea ea, sînt oare în stare să-mi descopere inima ?" Aceasta era întrebarea vitală.

— Mania aceasta de a fi la curent cu toate, spuse domnul Cardan, este cea care a nimicit arta de a citi. Majoritatea celor pe care îi cunosc citesc trei sau patru ziare pe zi, frunzăresc vreo jumătate de duzină de periodice de sîmbătă pînă luni, şi vreo duzină de reviste la fiecare sfîrşit de lună. Iar în restul timpului, cum ar spune Biblia cu o îndreptăţită vigoare. în restul timpului se dedau viciului de a descoperi noi romane, noi piese de teatru, versuri şi biografii. N-au timp decît| să frunzărească, fără să înţeleagă mare lucru. Dacă vreij să complici lucrurile scriind tragedii sub formă de farse, nu te poţi aştepta decît la confuzie. Cărţile îşi au des-l tinele lor, ca şi oamenii. Iar soarta lor aşa cum c fu-s urită de generaţii de cititori, este foarte diferită de destinul ce le-a fost hărăz't de autori. *Călătoriile lui Gulliver* au devenit, cu foarte mici prescurtări, o carte pentru copii ; de fiecare Crăciun apare o nouă ediţie. Iată,] unde ajungi spunînd lucruri profunde despre omenire sub formă de poveşti. Publicaţiile Ligii pentru puritate,:; figurează mereu la rubrica de „curiozităţi* a cataloagelor

74

tuturor librăriilor. Partoa teologică, pe care chiar şî Milton o considera fundamentală, din *Paradisul Pierdut,* ne pare atît de ridicolă acum, incit o ignorăm complet. Cînd cineva vorbeşte despre Milton, la ce ne gîndim ? La un mare poet religios ? Nu. Milton reprezintă pentru noi o culegere de poezii, de pasaje izolate pline de lumină, de culoare, şi de furtunoasă armonie — suspendate în vid, ca nişte stele muzicale. Uneori capodoperele pentru adulţi ale unei generaţii devin lectură pentru elevii generaţiei următoare. Mai citeşte oare cineva, care a trecut de şaisprezece ani, poemele lui Sir Walter Scott ? Sau chiar romanele lui ? Cîte cărţi religioase şi de morală nu supravieţuiesc decît prin stilul lor ! Şi cîfc de mult i-ar fi scandalizat pe autorii lor interesul pur estetic pe care îl purtăm acestor cărţi! Nu, în ultimă instanţă,

cititorii sînt cei care fac dinlr-o carte ceea eo devine ea mai tîrziu. Scriitorul propune, iar cititorul dispune. *VI* inevitabil, domnişoară Mary. Trebuie să vă rcsemnal,i soarlei.
— Presupun că ar trebui, oftă domnişoara Thriplow. Calamy rupse tăcerea pentru prima oară de cînd intraseră în casă.
— Dar nu înţeleg de ce vă pimgeţi cu smteţi neînţeleasa, spuse el zîmbînd. Aş fi crezut că-i mult mai neplăcut să fii înţeles. Desigur că te irită faptul că imbecilii nu înţeleg ceea ce ţi se pare clar ca lumina zilei. Amorul propriu îţi este rănit de modul în care eşti interpretat de ci — te consideră la fel de vulgar ca şi dînşii. Se poate întîmpla, de asemenea, să ai senzaţia că ui dat greş în cariera artistică de vreme ce nu ai reuşit să-ţi exprimi cu toată claritatea ideile. Dar ce înseamnă toate acestea în comparaţie cu oroarea de a fi înţeles — do a fi înţeles complet ? înseamnă că te-ai trădat, cu eşti cunoscut, eşti la cheremul celor cărora le-ai încredinţat sufletul. Ah, numai gîndul la aşa ceva te îngrozeşte. Dacă
ă pot ajunge. Vă menţineţi intactă.
plo^T
domnişoara **Thri-**
Domnul Cardan o înţelegea, Se **gîndea ea, sau cel puţin înţelegea o parte din ea — ce-i drept** o **narS** superficială, lipsită de o bază reală, totuţi *7* anumfi
S * ***** * *Şl* **evMent' aCest lucru**
îi

Capitolul VI

A fi sfîşiat între imperative diferite este soarta dureroasă a aproape oricărei fiinţe umane. Intre înger şi demon, între materie şi spirit, între dragoste şi datorie, între raţiune şi venerata prejudecată. Conflictul, în diferitele sale forme, este tema oricărei drame. Căci, deşi am învăţat să fim dezgustaţi de spectacolul unei coride, al unei execuţii sau al unei lupte între gladiatori, privim cu plăcere spasmele unor suferinţe spirituale. într-un viitor îndepărtat, cînd societatea va fi organizată în mod raţional, cînd fiecare individ îşi va ocupa poziţia ţi se va îndeletnici cu munca ce corespunde cerinţelor sale reale, cînd sistemul de educaţie va înceta să insufle tinerilor prejudecăţi fantastice în Ioc de adevăruri, cînd glandele endocrine vor fi învăţat să funcţioneze într-o armonie perfectă, iar bolile vor fi lichidate, întreaga noastră literatură plină de conflicte şi nefericiri, va apare stranie şi de neînţeles, iar atracţia noastră pentru spectacole de tortură spirituală va fi considerată ca **o** perversiune obscenă, de care ar trebui să-i fie ruşine unui om decent. Bucuria va lua locul suferinţei ca temă principală a artei ; poate că în cursul acestui proces arta va înceta chiar **să** existe. Popoarele fericite, spunem noi acum, nu au istorie ; şi ar trebui să adăugăm ; **indivizii fericiţi nu au literatură. Romancierul expediază într-un singur paragraf douăzeci de ani de fericire ai eroului Său ; în timp ce se întinde pe douăzeci de capitole pentru a descrie o săptămână de suferinţe şi frămîntări sufleteşti. Cînd nu va mai exista suferinţă, el nu va mai avea ce scrie. Poate că va fi mai bine aşa.** ilt
n

Conflictul care se dezlăntuise în ultimele luni în sufletul Irenei, deşi mai puţin grav decît bătăliile caro s-au dat în inimi mult mai tari pentru menţinerea integrităţii, era totuşi pentru ea destul de dureros. Pusă cu curaj, în forma sa cea mai concretă, problema era următoarea : ce să facă ? Să picteze şi *să* scrie, sau să se apuce să-şi coasă lenjeria ?

Fără mătuşa Lîlian, acest conflict nu ar fi devenit niciodată grav ; după toate probabilităţile el nici nu ar fi început. Dacă n-ar fi intervenit mătuşa Lilian, femeia firească din Irene ar fi rămas complet stăpînă pe situaţie şi şi-ar fi petrecut zilele într-o stare de mulţumire placidă, cufundată în labirintul broderiilor pentru lenjeria de corp. Mătuşa Lilian, însă, era de partea femeii nefireşti ; ea a fost aceea care a trezit la viaţă pe scriitoarea şi pictoriţa din Irene, i-a născocit talente superioare, pentru a le opune celor casnice.

Entuziasmul pentru artă al doamnei Aldvvinkle era atît de mare, îneît dorea ca fiecare să se

îndeletnicească cu una din arte; iar regretul care o rodea cel mai profund era că ea însăşi nu avea aptitudini pentru nici una. Natura nu o înzestrase cu însuşirea de a se autoexprima; chiar în cursul conversaţiei obişnuite îi venea greu să exprime ceea ce voia să spună. Scrisorile ei erau făcute din fragmente de fraze, ca şi cum o bombă i-ar fi sfîr-tecat gîndurilo în bucăţi negramaticale pe care le împrăş-tiase apoi pe pagină. O stîngăcie inexplicabilă, asociată cu o nerăbdare înnăscută, o împiedicau nu numai să deseneze corect, ci chiar să coasă cum trebuie. Deşi, asculta cu o expresie extatică muzica, urechea ei nu putea distinge o terţă majoră de una minoră. „Fac parte din categoria acelor fiinţe nefericite,- obişnuia ea să spună, care au un temperament artistic, fără să fie în acelaşi timp înzestrate cu talent". In consecinţă nu i-a mai rămas dccît să-şi cultive, propriu-i temperament şi să dezvolte talentele la alţii. Nu s-a întîmplat să întîlnească un tînăr sau o tînără fără să-i încurajeze să devină pictori, romancieri, poeţi sau muzicieni. La a fost cea care a convins-o pe Irene că o oarecare dexteritate pe care aceasta o avea în mînuirea pensulei din păr de cămilă înseamnă talent,

iar scrisorile «muzante, pe care cîndva i le scrisese, demonstrează că trebuie să se apuce de lirică. „Cum po-,1 să-ţi iroseşti timpul într-un mod atît de stupid şi de frivol ?" o întreba ea pe Irene ori de cîte ori o găşca cosîn-du-şi lenjeria. Şi Irene, care-şi adora mătuşa cu acel de-. votament de- cîine, posibil numai cînd cineva are optsprezece ani şi, pe deasupra, este chiar mai tînăr dccît vîrsta reală, îşi punea lucrul de mînă la o parte şi-şi dedica în-troaga-i energic pictind în acuarelă şi descriind în rime peisajul şi florile din grădină. Lenjeria rămînea totuşi o tentaţie permanentă. Uneori îşi punea chiar întrebarea dacă broderia ei nu este mai frumoasă decît picturile pe care le făcea, iar butonierele mai reuşite decît versurile. Cămăşile de noapte nu erau oare mai folositoare decît acuarelele ? Mai cu seamă că era extrem de pretenţioasă pentru tot ce purta direct pe piele şi adora lucrurile frumoase. Ca de altfel şi mătuşa Lilian care rîdea întotdeauna de ea cînd se îmbrăca urît. Bani, însă, nu-i prea dădea. Cumpărînd un material cu 30 de şilingi, Irene şi-ar fi putut lucra singură ceva ce în magazin se vindea cu
5 sau G guinee...
Lenjeria de corp deveni pentru Irene păcatul originar, amorul ilicit si gîndirea rebelă, în timp ce poezia şi acuarelele, care căpătaseră calităţi sacre în virtutea dragostei nemărginite ce o purta mătuşii Lilian, deveniseră sufletul, imperativul moral, religia. Lupta între ceea ce o atrăgea si ceea ce mătuşa Lilian considera că este bine
era lungă şi dureroasă.
Pe o noapte «a asta, însă, femeia firească din Irene se dizolva. Sub cerul plin de stele, în întunericul solemn, cum se putea cineva gîndi la lenjeria de corp ? Mătuşa Lilian era plina de afecţiune. Şi, totuşi, afară era destul
de răcoare.
— Arta c un lucru marc, declara cu toată seriozitatea doamna Aldwinkle, şi e singurul lucru pentru' care merită să trăieşti şi care justifică existenţa.
Cînd domnul Cardan nu era pe-aproape, aborda cu mai multă încredere temele-i favorite. Şi Irene, aşezată la picioarele ei, nu putea să nu fie de acord. Doamna Aldwinkle o mîngîia pe creştet şi cu
degetele-i făcute pieptene îi răsfira părul moale. Irene închise ochii. Asculta fericită, cuprinsă de toropeală. Vorbele doamnei Aldwinkle ajungeau la ea printre picături — o frin tură de frază ici, o frîntură colea.
— Dezinteresată, spunea, dezinteresată.... Cînd voia •să insiste asupra unei idei, doamna Aldwinkle avea obiceiul să repete un cuvînt de mai multe ori. Dezinteresată... Asta o scutea să mai caute fraze pe care nu le putea găsi pe loc, sau să dea explicaţii, care, în cel mai bun caz se dovedeau a fi incoerente. Bucuria de a munci ds dragul muncii... Flaubert stătea zile întregi deasupra unei singure fraze... Minunat,,.

— Minunat! răspunse Irene ca un eeou.
O briză uşoară înfiora dafinii. Frunzele rigide foşniră 'eu un zgomot metalic. Irene se cutremură : îi era frig de-a binelea.
— Este singura activitate cu adevărat;.. Doamnei Aldwinkle nu-i veni în minte cuvîntui „creatoare" şi se mulţumi să facă un gest cu mina. Prin artă omul se apropie de dumnezeire... de dumnezeire...
Vîntul nopţii suflă mai tare printre frunzele de laur. Irene îşi încrucişa mîinile la piept, strîngîndu-le cit putu mai tare pentru a se încălzi. Dîn păcate, acest şarpe boa dîn carne şi sînge era şi el sensibil. Purta o rochie fără mîneei. Căldura braţelor ei goale era luată de vînt, ceea ce făcea ca temperatura atmosferei înconjurătoare să crească cu o sutime de miliard dintr-un grad.
— O viaţă superioară, spunea doamna Aldwinkle, e unica viaţă.
Răsfira cu multă tandreţe părul Irenei. „Şi chiar în acest moment, se gîndea domnul Falx, chiar în acest mo» ment pe tramvaiele din Argentina, la depozitele de guano din Peru, în vuietul hidrocentralelor de pe cataractele din Africa, în măcelăriile refrigerate din Australia pline de carne de oaie, în minele înăbuşitoare şi întunecate dia Yorkshire, pe plantaţiile de ceai de la poalele Hîmalayei, în băncile japoneze, la sondele de petrol din Mexic, pe vapoarele care cutreieră Oceanul Pacific, chiar în acest moment, bărbaţi şi femei de rase şi culori diferite îşi aduceau obolul la veniturile doamnei Aldwinkle. Soarele nu

apunea niciodată deasupra capitalului ei de 270.000 de lire. Oamenii munceau ; doamna Aldwinkle ducea o viaţă superioară. Ea trăia numai pentru artă, iar ei — deşi inconştienţi de acest privilegiu —■ pentru arta pe care ea şi-o putea procura.
Tînărul lord Hovenden oftă. „Ah, de-ar putea şi degetele lui să se joace în părul moale şi des al Irenei ! Păcat că ea o iubea atît de mult pe mătuşa Lilian." Cit despre el, cu cit o iubea mai mult pe Irene, cu atît o iubea mai puţin pe mătuşa Lilian.
— Ai vrut vreodată să devii artist ? îl întrebă deodată doamna Aldwinkle.
Se aplecă înainte şi ochi-i reflectară lumina a două sau trei sute de milioane de sori îndepărtaţi. Era gata să-i sugereze că ar putea să-şi încerce mina cu rapsodii poetice despre nedreptatea politică şi situaţia claselor de jos. Ceva, la jumătatea drumului între Shelley şi Walt Whitman.
— Eu ! răspunse uimit Hovenden. Apoi începu să rîdă. Ha ! Ha ! Ha ! Făcu notă discordantă.
Doamna Aldwinkle se dădu speriată înapoi :
— Nu ştiu de ce găseşti această idee atît de comică \ întrebă ea.
— Poate că are altceva de făcut, răspunse domnul Falx din întuneric. O muncă mai importantă.
Şi la auzul acestei voci emoţionante, adinei, profetice, lordul Hovenden simţi într-adevăr că are.
—• Mai importantă ? îşi exprimă nedumerirea doamna Aldwinkle. Dar poate fi ceva mai important ? Cînd te gîndeşti la Flaubert...
Şi dacă te-ai fi gîndit la Flaubert, ai fi avut imaginea unui om lucrînd 54 de ore pe săptămînă la cizelarea unei propoziţii relative.
Par, doamna Aldwinkle era prea entuziastă pentru a fi în stare să spună ce-ar fi urmat, dacă te-ai fi gîndit la Flaubert.
— Să ne gîndim mai degrabă la mineri, răspunse domnul Falx. Iată ce-aş propune eu.
— Da, încuviinţă lordul Hovenden, dînd cu gravitate din cap. O mare parte din averea lui provenea dîn mine.
81
Simţea o răspundere deosebită faţă de mineri, atunci cîncî găsea timp să se gîndească la ei.
— Să ne gîndim, repetă cu vocea sa profundă dom- 1 nul Falx. Şi se cufundă într-o tăcere

mai elocventă decît ţ orice cuvîntare profetică. ■
Un timp destul de îndelungat tăcură cu toţii. Vîntul începu să sufle în rafale din ce în ce mai reci. Irene îşi strînse şi mai mult braţele la piept. Tremura şi căsca de frig. Doamna Aldwinkle simţea vibraţiile corpului tînăr care se sprijinea de genunchii săi. Şi ei îi era frig, dar după cele spuse lui Cardan şi celorlalţi îi era imposibil să intre în casă în acest moment. în consecinţă, se supără pe Irene care continua să tremure.
— încetează. îi spuse ea. E un obicei stupid. Eşti ca un căţel care tremură şi lîngă foc.
. ^
— S-a făcut totuşi cam rese, spuse lordul Hovendert venind în ajutorul Irenei.
— Dacă îţi este frig, îi replică doamna Aldwinkle co-pleşindu-l de sarcasm, mai bine du-te în casă şi spu-ne-le să aprindă focul.
Se făcu aproape miezul nopţii cînd doamna Aldwîn-kle dădu în sfîrşit încuviinţarea de a se intra în casă.
■fi
ti
,31
-Capitolul VH—■
A spune definitiv şi pentru ultima oară noapte bună era pentru doamna Aldwinkle un lucru extrem de neplăcut. Prin aceste două cuvinte fatale ca condamna la moarte încă o zi (încă o zi şi acum zilele-i • erau atît de puţine, atît de agonizant de scurte) ; se condamna, cel puţin temporar, pe sine însăşi. Căci, o dată pronunţată formula, iiu-i mai rămînea nimic altceva decît să părăsească lumina şi să se înmormînteze în neagra uitare a somnului. Cele şase sau opt ore furate nu-i vor mai fi înapoiate niciodată. Şi cîte lucruri minunate nu se puteau întîmpla în timp ce ea zăcea între cearceafuri ! Fericiri extraordinare ar putea surveni şi — găsind-o adormită, surdă la chemarea lor — ar trece mai departe. Sau, poate că cineva ar spune ceva extrem de important, revelator, apocaliptic, ceva aşteptat de ea de o viaţă întreagă. „Acesta este secretul universului! — îşi închipuia ca pe cineva rostind în concluzie. Ce păcat că biata Lilian s-a dus să se culce ! I-ar fi făcut plăcere să audă acest lucru." „Noapte bună" — • e ca şi cum te-ai despărţi de un iubit timid care n-a îndrăznit încă să-şi, mărturisească dragostea. încă un minut şi ar fi vorbit, şi-ar fi descins inima iubitoare. „Noapte bună" — şi iubitul ră-mîne pentru totdeauna pur şi simplu timidul şi micuţul domn Jones. • Trebuia oare să se despartă şi de ziua de azi, înainte ca aceasta să se fi transfigurat ?
„Noapte "bună". In fiecare seară amîna cît putea mai mult aceste cuvinte. De obicei se făcea unu şi jumătate —■ două pînă se hotăra să părăsească salonul. Dar chiar şi atunci aceste cuvinte nu erau rostite definitiv. Căci în

pragul camerei de culcare se oprea, reînnodînd cu dis, psrare firul conversaţiei cu vreun musafir care se în-tîmpla s-o conducă pînă acolo. Cine ştie ?■ Poate că în ultimele cinci minute, în intimitate, în tăcerea nopţij, lucrul acela important va fi în sfîrşit rostit. Cele cinci minute se prelungeau de obicei la patruzeci, şi doamna Aldwinkle mai stătea în prag amînind cu disperare clipa cînd trebuia să rostească sentinţa de moarte.
Cînd nu avea cu cine să vorbească, se mulţumea cu Irene care, după ce se dezbrăca, se întorcea întotdeauna înveşmîntată în capot pentru a o ajuta pe doamna Aldwinkle să se dezbrace — căci nu se cădea să oprească subreta pînă la o oră atît de tîrzie — şi să~şi facă toaleta de noapte. Aceasta nu pentru că micuţa Irene ar fi putut rosti acel cuvînt semnificativ, sau ar fi putut avea acea idee apocaliptică. Deşi, bineînţeles, nu se poate şti : din gura copiilor şi a sugarilor... Şi în orice caz era mai bine să vorbeşti cu Irene, care era un copil atît de iubitor şi de devotat, decît să te condamni definitiv la somn. In noaptea aceasta se făcuse ora unu înainte ca doamna Aldwinkle să schiţeze o mişcare spre uşă. Domnişoara

Thriplow şi domnul Falx, dînd asigurări că şi lor le era somn, o acompaniară. Ca o um'bră nedespărţită, Irene se ridică în tăcere odată cu mătuşa ei şi o urmă. La jumătatea drumului prin cameră, doamna Aldwinkle se opri şi se întoarse. în rochia de catifea cu nuanţe de coral, era formidabilă ; ca o regină de tragedie. Micuţa trenă de muselină albă se opri şi ea. Mai puţin răbdători, 1 domnul Falx şi domnişoara Thriplow continuară drumul] spre uşă.
■— Trebuie să vă duceţi cu toţii la culcare, fireşte, se adresă ea pe un ton imperativ şi totodată îmbietor celor trei bărbaţi care rămăseseră în celălalt capăt al camerei. **Pur şi simplu nu-ţi-permit, Cardan,** să-i ţii trezi pe aceşti băieţi întreaga **noapte. Bietul Calamy a călătorit toată ziua. Iar Hovenden are nevoie, la vîrsta lui, să doarmă cit mai mult. Doamna Aldwinkle nu putea îngădui ca cineva din anturajul ei să nu doarmă şi să stea de vorbă în timp ce ea zăcea moartă în sicriul somnului.** , ,
84
—. Sărmanul Calamy ! urmă ea, ca şi cum ar fi fost vorba de un act de cruzime împotriva animalelor. Se simţi, deodată, invadată de un val de solicitudine, mai bine zis de duioşie maternă pentru acest tînăr.
— Da, sărmanul Calamy ! repetă domnul Cardan f ăcînd cu ochiul. Numai din pură simpatie pentru el tocmai sugeram să bem un pahar-două de vin roşu înainte de a merge la culcare. Nimic nu ajută mai bine la somn.
Doamna Aldwinkle îl privi pe Calamy cu ochii ei albaştri strălucitori şi-i adresă zîmbetul cel mai seducător cu putinţă.
— Hai, vino ! îi spuse ea. Haide ! întinse mina cu un gest stîngaci şi inexpresiv. Şi tu, Hovenden, adăugă pa un ton aproape disperat.
Hovenden se uită stingherit la domnul Cardan şi la Calamy, sperînd ca unul din ei să răspundă în locul său.
— Nu vom întîrzia mult, răspunse Calamy. Numai cit să bem un pahar de vin. Nu sînt obosit cîtuşi de puţin şi sugestia lui Cardan. ca să bem un pahar de Chianti este foarte seducătoare.
— A, bine, spuse doamna Aldwinkle, dacă preferi un pahar de vin...
Se întoarse cu o indignare plină de amărăciune şi se îndreptă spre uşă în foşnetul rochiei de catifea, măturînd dalele cu trena. Domnul Falx şi domnişoara Thriplow, care aşteptau nerăbdători la uşă, îi făcură loc pentru **o** ieşire maiestuoasă. Cu o faţă care privea foarte grav prin ferestruica clopoţelului de păr roşcat, Irene îi urmă. Uşa se închise în urma lor.
Calamy i se adresă domnului Cardan :
— Dacă prefer un pahar cu vin ? repetă el pe **un** ton interogrativ. Să-l prefer, **cui** ? Părea să spună că avem de făcut **o** alegere importantă şi fatală între ea şi **o** sticlă de **Chianti — şi eu am ales Chianti. E ceva ce mă depăşeşte !**
— Asta înseamnă să nu o cunoşti pe Lilian aşa cum o cunosc eu, îi răspunse domnul Cardan. Şi acum hai în sufragerie să .găsim o sticlă de vin şi nişte pahare. '-.
85
Pe la jumătatea scărilor — care, grandioase şi se lemne, urcau lin printr-un tunel înclinat de bolţi arcuite doamna Aldwinkle se opri.
— Mă tot gîndesc la ei, exclamă ea extatic. Tot ureîr şi coborînd. Ce spectacol!
— La cine ? întrebă domnul Falx.
— La acei oameni mari, la cei de demult.
— A, tiranii !
Doamna Aldwinkle zîmbi condescendent.
— Şi la poeţii, savanţii, filozofii, pictorii, muzicienii, femeile frumoase. Ii uitaţi pe toţi aceştia, domnule Fals.
îşi ridică mîna ca pentru a chema spiritele din abis. Ochiul spiritului vedea un prinţ acoperit de juvaeruri, coborînd încet scara printre două şiruri de supuşi umili. Urmat de cortegiu de

bufoni şi pitici gheboşi, ţopăind, la o distanţă respectuoasă, din treaptă în treaptă.
— Nu uit nimic, spuse domnul Falx. Dar cred că tiranii costă prea scump.
Doamna Aldwinkle oftă şi reîncepu .urcuşul.
— Ce tînăr curios e Calamy, nu crezi ? se adresă ea domnişoarei Thriplow.
Doamna Aldwinkle, căreia ii făcea plăcere să discute despre caracterele altora, şi care se mîndrea cu perspicacitatea şi intuiţia ei psihologică, găsea aproape pe oricine „curios", chiar şi pe micuţa sa Irene, atunci cînd considera că merită sa discute despre ea. Ii plăcea să creadă că orice persoană pe care o cunoştea ea era extrem de complexă, avea cele mai stranii şi extraordinare motive pentru cele mai simple acţiuni, că era stăpînită de pasiuni puternice şi obscure, cultiva vicii secrete, într-uii cuvînt, că depăşea limitele firescului şi era mult mai interesantă decît în realitate.
— Ce crezi drepre el, Mary ?
— Foarte inteligent, răspunse domnişoara Thriplow.
— Evident, evident, doamna Aldwinkle încuviinţă nerăbdătoare. Pe această temă n-aveai ce discuta. Dar, ştii, circulă zvonuri stranii despre gusturile sale în materie de dragoste. Grupul se opri în faţa camerei doamnei Aldwinkle. Poate că acesta a şi fost motivul pentru care a

călătorit atît de mult în ultîmiu timp — departe de civilizaţie... continuu ca pe un ton misterios.
Pe o temă ca aceasta doamna Aldwinkle putea discuta la infinit. Clipa în care trebuiau rostite cuvintele fatale de sfîrşit — ..noapte bună" — nu sosise încă.
Jos, în salonul cel mare, cei trei bărbaţi erau aşezaţi în jurul sticlei de vin roşu. Domnul Cardan era la al doilea pahar. Cel al lui Calamy era pe sfîrşite, al lui Iloven-den încă pe jumătate plin. Nu era un băutor antrenat şi se temea să nu i se facă rău dacă se va împărtăşi din, această generoasă băutură.
— Plictisit, eşti pur şi simplu plictisit, asta-i tot, spunea domnul Cardan privindu-l po Calamy peste paharul din care mai sorbi o înghiţitură, ca şi cum ar fi închinat în sănătatea interlocutorului său. încă n--ai întîlnit pe cineva care să-ţi placă, asta-i tot. Bineînţeles, dacă nu cumva ai vreo afecţiune a căilor biliare.
— Nici una, nici alta, răspunse Calamy, zînibind.
— Sau poate că eşti la prima vîrstă critică importantă. Nu cumva ai treizeci şi cinci de ani ? De cinci ori şapte — c vîrstă cea mai formidabilă. Deşi nu chiar atît de respectabilă ca şaizeci şi trei, carc-i vîrstă critică cea mai serioasă. Domnul Cardan dădu din cap, cu tîlc. Slavă Demnului, am trecut-o fără să mor sau să trec la catolicism sau să mă însor. Slavă Domnului; dar dumneata ?
— Am treizeci şi trei, răspunse Calamy.
— Perioada cea mai benignă din viaţa unui om, cînd cel mult eşti plictisit. De îndată ce vet da de ceva care să te îneînte cît de cit, vei recăpăta şi gustul de viată.
Se auzi rîsul artificial, ventriloc, al cinului de lume. l'ra tînărul lord Ilovendcn. Calamy protestă.
— Dar nu vreau su-l recapăt: nu vreau să *mă* mai las furat de micile îneîntări. E atît de stupid, de copilăresc. Pe vremuri credeam că un *„homme ă bonne fortune"* ' este de admirat şi chiar de invidiat. Don Juan arc un loc onorabil în literatură ; se consideră că este firesc ca un Casanova să-şi trîmbiţeze succesele. Am acceptat şi eu această opinie la modă şi cînd crem norocos
[1] Un norocoi (fr.) <;
Pe la jumătatea scărilor — care, grandioase şi solemne, urcau lin printr-un tunel înclinat de bolţi arcuite — doamna Aldwinkle se opri.
— Mă tot gîndesc la ei, exclamă ea extatic. Tot ureînd şi coborînd. Ce spectacol!
— La cine ? întrebă domnul Falx.

— La acei oameni mari, la cei de demult.
— A, tiranii !
Doamna Aldwinkle zîmbi condescendent.
— Şi la poeţii, savanţii, filozofii, pictorii, muzicienii, femeile frumoase. îi uitaţi pe toţi aceştia, domnule Falx.
îşi ridică mîna ca pentru a chema spiritele din abis. Ochiul spiritului vedea un prinţ acoperit de juvaeruri, coborînd încet scara printre două şiruri de supuşi umili. Urmat de cortegiu de bufoni şi pitici gheboşi, ţopăind, la o distanţă respectuoasă, din treaptă în treaptă.
— Nu uit nimic, spuse domnul Falx. Dar cred că tiranii costă prea scump.
Doamna Aldwinkle oftă şi reîncepu urcuşuL
— Ce tînăr curios e Calam}[7], nu crezi ? se adresă ea domnişoarei Thriplow.
Doamna Aldwinkle, căreia îi făcea plăcere să discute despre caracterele altora, şi care se mîndrea cu perspicacitatea şi intuiţia ei psihologică, găsea aproape pe oricine „curios", chiar şi pe micuţa sa Irene, atunci cînd considera că merită să discute despre ea. Ii plăcea să creadă că orice persoană pe care o cunoştea ea era extrem de complexă, avea cele mai stranii şi extraordinare motive pentru cele mai simple acţiuni, că era stăpînită de pasiuni puternice şi obscure, cultiva vicii secrete, într-un cuvînl, că depăşea limitele firescului şi era mult mai interesantă decît în realitate.
— Ce crezi drepre el, Mary ?
— Foarte inteligent, răspunse domnişoara Thriplow.
— Evident, evident, doamna Aldwinkle încuviinţă nerăbdătoare. Pe această temă n-aveai ce discuta. Dar, ştii, «irculă zvonuri stranii despre gusturile sale în materie de dragoste. Grupul se opri în faţa camerei doamnei Aldwinkle. Poate că acesta a şi fost motivul pentru care a

călătorit atît de mult în ultimiu timp — departe de civilizaţie... continuă ca pe un ton misterios.
Pe o temă ca aceasta doamna Aldwinkle putea discuta la infinit. Clipa în 'Care trebuiau rostite cuvintele fatale de sfîrşit — ..noapte buna" — nu sosise încă.
Jos, în salonul cel mare, cei trei bărbaţi erau aşezaţi în jurul sticlei de vin roşu. Domnul Cardan era la al doilea pahar. Cel al lui Calamy era pe sfîrşitc, al lui Iloven-den încă pe jumătate plin. Nu era un băutor antrenat şi se temea să nu i se facă rău dacă se va împărtăşi din, această generoasă băutură.
— Plictisit, eşti pur şi simplu plictisit, asta-i tot, spunea domnul Cardan privindu-l pa Calamy peste paharul din care mai sorbi o înghiţitură, ca şi cum ar fi închinat în sănătatea interlocutorului său. încă n-ai întîlmt pe c!neva care să-ţi placă, asta-i tot. Bineînţeles, dacă nu cumva ai vreo afecţiune a căilor biliare.
. — Nici una, nici alta, răspunse Calamy, zîmbincl.
— Sau poate că eşti la prima vîrstă critică importanta. Nu cumva ai treizeci şi cinci de ani ? De cinci ori şapte — c vîrsla cea mai formidabilă. Deşi nu chiar atît de respectabilă ca şaizeci şi trei, care-i vîrsta critică cea mai scrioesă. Domnul Cardan dădu din cap, cu tilc. Slavă Demnului, am trecut-o fură să mor sau să trec la catolicism sau să mă însor. Slavă Domnului ; dar dumneata ?
— Am treizeci şi trei, răspunse Calamy.
— Perioada cea mai benignă din viaţa unui om, cînd cel mult eşti plictisit. De îndată ce vei da de ceva care să te incinte cit de cît, vei recăpăta şi gustul de viată.
Se auzi rîsul artificial, ventriloc, al omului de lume., l'ra tînărul lord Hovendcn. Calamy protestă.
— Dar nu vreau să-l recapăt: nu vreau să mă mai las furat de micile îneîntări. K atît de stupid, de copilăresc. Pe vremuri credeam că un *„homme ă bonne fortune"* ' este de admirat şi chiar de invidiat. Don Juan are un loc onorabil în literatură ; se consideră că este firesc ca un

Casanova să-şi trîmbiţeze succesele. Am acceptat şi eu această opinie la modă şi cînd eram norocos

[4] Un norocoi (fr > ,M .

în dragoste — şi din păcate nu am fost decît norocos —, aveam cea mai bună părere despre mine.

— Cu toţii am avut aceeaşi părere, spuse domnul Car-*dan. E o slăbiciune scuzabilă.

Lordul Hovenden încuviinţă şi luă o înghiţitură do vin ca să arate că este cu totul de acord cu ultimul vorbitor.

— Fără îndoială că e scuzabilă, urmă Calamy. Dar, cind te gîndeşti mai bine vezi că-i în contradicţie cu judecata sănătoasă. Căci, la urma urmelor, n-ai cu ce să te mîndreşti, n-ai de ce să te lauzi. Gindiţi-vă în primul rînd la toţi ceilalţi eroi care au avut aceleaşi succese — cu siguranţă şi mai remarcabile, şi mai numeroase decît ale noastre. Priviţi-i, ce vedeţi ? .Tot felul de lachei insolenţi şi de bătăuşi, de borfaşi cu obraz gros, de bă-trîni satiri dezgustători, derbedei cu părul creţ şi fără minte, de codoşi piperniciţi şi şireţi — o întreagă armată de cele mai odioase specimene ale omenirii... Se poate mândri oare cineva că face parte dintre ei ?

— De ce nu ? întrebă domnul Cardan. Trebuie să-i mulţumim lui Dumnezeu pentru orice talent cu care ne-a înzestrat. Dacă se întîmplă să ai talent pentru matematici superioare, Domnul fie lăudat ; dacă ai talent pentru seducţie, lauda trebuie să fie aceeaşi. Şi dacă te gîndeşti mai bine, a-i mulţumi lui Dumnezeu este cam acelaşi lucru cu a te lăuda sau a te mîndri. Nu facem nici un rău dacă ne lăudăm că avem şi noi ceva din talentele lui Casanova. Voi, tinerii, sînteţi totdeauna atît de îngrozitor de intransigenţi. Nu vreţi să lăsaţi pe nimeni să meargă nici în rai nici în iad, sau oriunde în altă parte, pe alt drum decît pe cel cu care sînteţi voi de acord... Dacă ai deschide una din cărţile sfinte ale indienilor, ai vedea că ei au calculat că există 84.000 de tipuri de oameni, fiecare cu felul lui în viaţă. Şi probabil că au subapreciat cifra.

Calamy rîse.

— Mă refer numai la tipul meu de om.

— Iar Hovenden şi cu mine la al nostru, răspunse de nul Cardan. Nu-i aşa, Hovenden ?

pj— O, da, desigur, evident, răspunse Hovenden şi, cine
stie cie ce, roşi.

" — Continuă, te rog, spuse domnul Cardan umplîn-
du-şi dm nou paharul.

— Ei bine, îşi urmă Calamy firul ghidului. Avînd în vedere tipul din care fac parte, nu pot avea prea multă satisfacţie din asemenea succese. Mai ales cînd mă gîn-desc la natura lor. Sau eşti sau nu eşti îndrăgostit de o femeie. Sau te laşi minat de imaginaţia ta înflăcărată (căci, la urma urmelor, persoana de care eşti îndrăgostit nebuneşte este întotdeauna produsul propriei tale imaginaţii şi cea mai extraordinară dintre plăsmuiri), de simţuri sau de curiozitate intelectuală. Dacă nu eşti îndrăgostit, e vorba de o simplă experienţă de fiziologie aplicată, la care se adaugă cîteva investigaţii psihologice pentru a o face mai interesantă. Iar dacă eşti, înseamnă că devii sclav, că eşti îmbrobodit, că depinzi de o altă fiinţă umană într-un mod cit se poate de ruşinos, şi cu cît e mai ruşinos, cu atît eşti mai robit şi mai îmbrobodit.

— Browning nu era de aceeaşi părere, interveni dsm-nul Cardan.

t „Femeia — ce alt rost are viaţa
Decît s-o poţi obţine ?!"

— Browning era stupid, răspunse Calamy.

în sinea lui, lordul Hovenden era însă de părere că Browning avea dreptate. Se gîndea la faţa Irenei care privea prin fei-estruica clopoţelului ei de aramă.

— Browning făcea parte din alt tip de oameni, îl corectă domnul Cardan.
— Repet, dintr-un tip de oameni stupizi — răspunse
Calamy.
— De fapt, între noi fie vorba, mărturisi domnul Cardan închizîndu-şi .şi mai mult ochiul care clipea, şi eu sînt de acord cu dumneata. Nu sînt chiar atît de Îngăduitor pe cît aş dori.
Calamy, preocupat de propriile-i gînduri, îşi continuă ideea fără să mai discute gradul de toleranţă *&i* domnului Cardan.
«9
— La, urma urmelor, eaue-i soluţia. Ce-i de făcut? Pentru că este evident că, aşa cum am spus, micile înl cîntări vor reveni. Şi cu cît posteşti mai mult, cu atît creste apetitul. Iar filozofia, care ştie foarte bine să lupte împotriva tentaţiilor trecute sau viitoare, eşuează întotdeauna în faţa celor prezente, imediate.
— Din fericire, replică domnul Cardan, căci, în definitiv, există oare un mai bun sport de sală ? Fiţi sinceri, există ?
— Poate că nu, răspunse Calamy, în timp ce tîna-rul lord Hovenden se străduia, fără prea mult entuziasm, să schiţeze un zîmbet la ultima remarcă a domnului Cardan, fiind pus în faţa neplăcutei dileme de a se arăta sau amuzat sau cuprins de indignare. Dar, nu există oare ocupaţii-mai bune pentru un om cu bun simţ decît sporturile de sală, chiar decît cel mai bun dintre sporturile de sală ?
— Nu, replică hotărît domnul Cardan.
—- Pentru dumneata poate că nu există. In ce mă priveşte, continuă Calamy, am început să mă cam satur de sporturi, fie ele de sală, sau în aer liber. Doresc să-mi găsesc o ocupaţie mai serioasă.
— Uşor de zis. Domnul Cardan dădu semnificativ din cap. Pentru oameni ca noi, e destul de greu de găsit o ocupaţie care să ne pară într-adevăr serioasă. Nu-i aşa ?
Calamy avu un rîs cam amar.
— Ai dreptate dar, în acelaşi timp, sporturile încep să devină un ultragiu la adresa demnităţii umane ; sînt imorale, aş îndrăzni să spun, dacă cuvîntul n-ar fi atît-de absurd,
— Cîtuşi de puţin absurd, te asigur, dacă e folosit ca în cazul de faţă. Domnul Cardan clipea din ce în ce mai jovial pe deasupra paharului. Cît timp nu vorbeşti de legi morale şi alte lucruri de acest gen, nu-i deloc absurd. Deoarece este evident că nu există legi morale. Pe de o parte avem în societate obiceiuri, iar pe de altă parte indivizi cu sentimentele şi reacţiile lor morale specifice. Ceea ce-i moral pentru unul, nu are nici o importanţă pentru altul. Pentru mine, de exemplu, aproape nimic nu-i, imoral. In mod categoric pot face orice fără să-mi pierd]
in
respectul de mine însumi şi continuând să fiu respectat, acţiunile mele fiind considerate nu numai cît se po<:te de decente, dar chiar nobile.
Ce mai contează acele trucuri şi minciuni ?
Ce mai contează vedrcle cu vin ? *y:* Şi sumedenia de vicii, slăbiciuni ? i De vreme ce, Tom Cardan, toate îţi aparţin. ,- N-am să te mai plictisesc cu restul epitafului meu, i>e care l-am compus nu demult. E de-ajuns să spun că în următoarele două strofe, subliniez că toate acestea nu contează absolut deloc şi că *vialgre tout*[1] am rămas acelaşi om cinstit, sobru, pur şi nobil, pe care oricine ii recunoaşte în mod instinctiv în mine.
Domnul Cardan îşi goli paharul şi întinse din nou mina după sticlă.
— Eşti norocos, îi răspunse Calamy. Nu avem cu toţii o personalitate învăluită într-o aureolă atît de firească de sfinţenie, îneît să poată dezinfecta acţiunile noastre septice, făcîndu-le nevătămătoare din punct de vedere moral. Atunci cînd fac lucruri stupide sau murdare, nu pot să n-am senzaţia că sînt stupide sau murdare. Sufletul meu nu are darul de a le face inteligente şi curate. Şi nu mă pot disocia de ceea ce fac. Aş vrea să pot. Şi facem atîtea prostii ! Lucruri

pe care nici nu vrem să le facem. Ah, dacă am putea fi hedonişti, sau dacă am putea face numai ce-i. plăcut! Dar, ca să fii hedonist trebuie să fii cu desăvîrşire raţional : nu există însă hedonişii autentici şi nici nu vor exista vreodată. In loc să facem ceea ce vrem, sau ceea ce ne face plăcere, trecem prin viaţă făcînd lucruri exact contrare, de cele mai mult>-ori lucruri pe care n-avem deloc chef să le facem, urmmJ îndemnuri absurde care, în deplină cunoştinţă de cauză, ne pun în fel de fel de situaţii neplăcute, ne fac să suferim, ne plictisesc şi ne .provoacă regrete. Uneori, oftă Calamy, regret timpul pe care l-am petrecut în armată în timpul războiului,' Atunci, cel puţin, nu se punea problema sa faci ce-ţi place ; n-aveai nici o libertate, nici o alegere de făcut. Fiecare făcea ceea ce i se spunea, şi
[1] In pofida a tot (fr.)
basta. Acum sînt liber ; am posibilitatea să fac absolut tot ce doresc, şi mereu fac ceea ce nu doresc.
— Dar ştii precis ce ţi-ar plăcea să faci ? îl întrebă domnul Cardan.
Calamy dădu din umeri.
— Nu ştiu precis, răspunse el. Aş putea spune că mi~ar plăcea să citesc, să-mi satisfac curiozitatea în cele mai diferite domenii, să meditez. Dar în ce domenii anume, n-aş putea spune cu exactitate. Nu-mi place să alerg-după femei ; nu-mi place să pierd vremea cu relaţii mondene, sau să urmăresc, folosind o expresie tehnică, satisfacerea unor plăceri. Şi totuşi, din diferite motive şi în pofida voinţei mele, constat că-mi petrec cea mai mare parte a timpului cufundat tocmai în asemenea îndeletniciri. E un gen de nebunie puţin cercetată.
Tînărul lord Hovenden, care ştia că-i place să danseze şi că o doreşte pe Irene Aldwinkle mai mult ca orice pe lumea asta, nu prea înţelegea ce se discută.
— Nu ştiu se poate opri un om ăă facă seea se îi plase, în afară, bineînseles — îşi adusese brusc aminte de învăţătura domnului Falx — de nesesitatea economică^
— Şi de el însuşi, adăugă domnul Cardan.
— Şi, ceea ce este mai deprimant, continuă Calamy fără să acorde vreo atenţie întreruperii, este senzaţia că vei continua aşa la infinit, în ciuda tuturor eforturilor de a te opri. De multe ori îmi doresc să nu fiu liber din punct de vedere obiectiv. Atunci, cel puţin, aş putea blestema pe altcineva decît pe mine însumi că-mi stă în cale. Da, în mod categoric, îmi doresc de multe ori să fiu *ui*\ simplu muncitor eu lopata,
— N-aai mai dori, dacă asi fi fost vreodată, rosti un ton grav lordul Hovenden, cu aerul celui care vor| beşte din propria-i experienţă,
Calamy rise.
— Ai perfectă dreptate, spuse el şi-şi goli paharul Nu credeţi că-i timpul să mergem lâ culcare ?
ir
Capitolul VIII
In fiecare seară, Irene avea privilegiul să o pieptene pe mătuşa ei. Aceasta era pentru ea una din clipele cele mai preţioase. E adevărat că uneori era o adevărată 'agonie să se ţină trează şi-i venea întotdeauna foarte greu să-şi înăbuşe căscatul. Nu se obişnuise încă, după o practică de trei ani, cu orele de culcare tîrzii ale mătuşii Liîian. Uneori, mătuşa Lilian o tachina pentru pofta ei copilărească de somn. Alteori insista cu multă solicitudine .ca Irene să se odihnească după prînz şi să se ducă la culcare la ora zece. Tachinăriile o făceau pe Irene să-i fie ruşine de obiceiurile ei copilăreşti : iar la solicitudinile mătuşii protesta că nu mai este copil, că niciodată nu se simte obosită şi că se poate obişnui uşor cu cinci sau şase ore de somn pe noapte. Lucrul cel mai important, ajunsese ea să creadă, era să nu fie văzută de către mătuşa Lilian căscînd şi să arate întotdeauna proaspătă şi vioaie. Dacă mătuşa Lilian nu remarca nimic, tachi-neriile şi solicitudinea erau evitate.
Oricum, însă, pentru toate aceste mici neplăceri ea era răsplătită de mii de ori de deliciile confidenţelor în feţa oglinzii de toaletă. In timp ce tînăra fată îi pieptăna părul lung, de un

castaniu auriu, doamna Aldwinkle, cu ochii închişi şi cu o expresie de beatitudine — pieptănatul îi producea o plăcere fizică — vorbea spasmodic, în frînturi de fraze, despre evenimentele zilei, despre musafiri, despre oamenii pe care îi cunoscuseră, sau despre-trecutul ei, despre proiectele sale, sau ale Irenei, Pe tărîmul dragostei. Toate aceste subiecte erau abordate de doamna Aldwinkle într-o manieră rit se poate de in-

timă, pe un ton cit se poate de confidenţial, fără nici o reticenţă. Irene era foarte mîndră şi recunoscătoare pentru faptul că mătuşa Lilian o trata ca pe o persoană matură, ca de la egal la egal. Fără să-şi fi propus vreodată în mod deliberat să o supună complet pe Irene influenţei sale, doamna Aldwinkle descoperise în cursul acestor convorbiri de la miezul nopţii mijlocul cel mai potrivit de a atinge acest ţel. Dacă îi vorbea astfel, o făcea pur şi simplu pentru că simţea nevoia să se destăinuie fără rezerve cuiva, şi pentru că nu exista altcineva. Procedînd însă aşa, reuşise să facă din această fată o sclavă. Şi pentru că devenise confidenta mătuşii Lilian, pentru ca era investită cu acest titlu de onoare, Irene era stăpânită de un sentiment de recunoştinţă, care nu făcea declt să-i întărească ataşamentul firesc, de copil, faţă de mătuşă.

Intre timp,. învăţase să vorbească pe un ton familiar în legătură cu multe lucruri despre care se presupune că sînt ignorate de tinerele fete şi despre care într-adevăr nu ştia nimic decît în teorie şi în mod indirect. Cunoştinţele sale despre lume şi despre filozofia vieţii erau, ca să spunem aşa, suspendate în vid, neavînd legătură directă cu realitatea. Pe un ton grav şi naiv, spunea o grămadă de lucruri care' nu-şi aveau originea decît în străfundurile inocenţei ei; amplifica şi dezvăluia în mod jenant, în faţa tuturor, situaţii la care doamna Aldwinkle făcuse doar unele aluzii în timpul confidenţelor sale din orele tîrzii de noapte. Irene se considera în orice caz o persoană pe deplin matură.

In noaptea aceasta, doamna Aldwinkle se afla într-o stare de spirit cam sumbră şi se văicărea.

— îmbătrînesc, oftă ea, deschizîndu-şi o clipă ochii pentru a se privi în oglindă. Imaginea pe care o văzu nu-r dezminţea spusele. Şi, totuşi, mă simt atît de tînără !

— Asta contează, declară Irene. Şi, în afară de aceasta, e absurd ce spui : nu eşti bătrînă ; nu arăţi bătrînă.

într-adevăr, Irene nu o vedea bătrînă.

— Cînd îmbătrîneşti nu te mai iubeşte nimeni, continuă doamna Aldwinkle. Prietenii sînt îngrozitor de in-

fideli. Se împrăştie cu toţii. Cînd mă gîndesc Ia toţi prietenii mei... Nu-şi termină fraza.

Toată viaţa ei, doamna Aldwinkle a avut un talent deosebit să rupă cu prietenii şi cu amanţii. Domnul Car-dan era aproape unicul supravieţuitor ai primei generaţii de prieteni. De toţi ceilalţi se despărţise. Şi o făcuse cu inima uşoară. Cînd era mai tînără i se părea uşor să-şi facă prieteni noi în locul celor vechi. Prieteni potenţiali, gîndea ea, se găsesc pe toate drumurile, orîcînd. Acum, însă, începuse să se îndoiască că într-adevăr rezerva era atît de inepuizabilă pe cît crezuse. Descoperi că cei de vîrsta ei erau bine implantaţi în cercurile pe care şi le formaseră, iar celor din generaţia tînără nu le venea să creadă că inima ei era tot atît de tînără ca şi a lor. De cele mai multe ori o tratau cu o politeţe distantă, acordată de obicei unor persoane străine, sau mai în vîrstă. ■— Oamenii sînt îngrozitori, exclamă Irene trecînd cu mai multă violenţă peria prin păr, ca pentru a-şi sublinia indignarea.

— Tu n-ai să-mi fii necredincioasă ? o întrebă doamna Aldwinkle.

Irene se aplecă şi o sărută pe frunte în chip de răspuns. Doamna Aldwinkle deschise larg cehii albaştri, strălucitori şi o privi cu acel zîmbet de sirenă care pentru Irene rămăsese tot atît de fascinant ca şi pe vremuri.

— Ah, dacă toată lumea ar fi ca micuţa mea Irene ! Doamna Aldwinkle lăsă capul să-i cadă în piept şi-şi închise din nou ochii. Se aşternu tăcerea. Ce-i cu oftatul ăsta atît de sfâşietor ? întrebă ea brusc.

Dacă n-ar fi fost clopoţelul de păr arămiu, ar fi putui; vedea că Irene roşise pînă în creştetul capului.
— Nu-i nimic, răspunse ea cu o stîngăcie care trăda ■şi mai mult încurcătura în care se afla şi de care se simţea vinovată.
In realitate, acea inspiraţie adîncă, urmată de o expiraţie scurtă şi puternică nu fuseseră componentele unui oftat, ci ale unui căscat cu gura închisă. Doamna Aldwinkle, în înclinaţia ei spre romantism, nu bănui adevărul.
— Zici că nu-i nimic ? o întrebă cu îndoială. Nu-i nimic acest suflu pe care l-am auzit răbufnind prin crăpă-
turlle unei inimi zdrobite ? Niciodată n-am mai fost martora unui asemenea suspin.' Se uită la imaginea Ire<-nei reflectată în oglindă. Te-ai aprins la faţă ca un bujor. Ce s-a întimplat ?
— Doar ţi-am spas că nu-i iiimie, răspunse Irene puţin iritată.
Ii era ciudă pe ea însăşi că se comportase atît de prosteşte şi roşise fără rost, şi nu pe mătuşa ei. Se concentra şi mai mult asupra periatului, sperînd şi rugindu-se în sinea ei ca mătuşa Lilian să abandoneze subiectul.
Dar doamna Aldwinkle era implacabilă în lipsa-i de tact.
— In viaţa mea n-am auzit ceva care să exprime atâta pasiune ! spuse ea zîmbind ştrengăreşte în oglindă.
Vorbele ei aveau darul să cadă ca nişte lovituri de-ciomag pe capul celor cărora le erau adresate. Cînd glumea, nu ştiai niciodată precis dacă să-ţi fie milă de victimă sau de doamna Aldwinkle. Şi aceasta, pentru că deşi se putea întîmpla ca victima să primească lovituri serioase, spectacolul strădaniilor doamnei Aldwinkle de a le aplica erau tragi-comice ; ai fi dorit ca, spre binele ei şi al întregii umanităţi, să renunţe. Dar nu renunţa niciodată. Doamna /Udwinkle- îşi împingea totdeauna glumele plnă la aî-' ' kna limită pe care şi-o putea imagina cineva cu o minte mai puţin greoaie decât a ei, şi chiar dincolo de aceasta.
— A fost ca un oftat de balena, continuă ea tachine-riile-i îngrozitoare.. Cu siguranţă că e vorba de o mare pasiune, de o pasiunt de prim ordin. Ia spume-mi, ckie-i ?
îşi ridică sprîncenele şi zkmbi cu un *zîxnbet* care i se păru, după ce-l studiase în oglindă, drept cel mai maliţios, dar în acelaşi timp cel nuai fermecător. „Ca în eaine-diile lui Congreve", îşi spuse ea.
— Dar, mătuşă Lilian, protestă Irene aproape cu disperare şi cu lacrimi în ochi, ţi-am spus doar că n-a îost nimic. In asemenea clipe se putea surprinde că era în stare chiar s-o urască pe mătuşa Liliam. De fapt, n-a fost decît un... Fiasese eît pe ce să se destăinuie pliraă de curaj, şi să-i spună mătuşii Lilian, cu riscul unor tachinerii sau a unei a solicitudini deplasate la adresa ei — amândouă erau în J momentul acela preferabile — că pur şi simplu eăscase.

par doamna Aldwinkle, continuîndu-şi cu perseverenta
jocul, o întrerupse.
— Lasă că ştiu eu cine e, făcu ea un semn de dojana cu degetul în oglindă. Am ghicit. Nu sînt chiar o mătuşă bătrmă, oarbă şi proastă cum crezi. îţi închipui că n-am remarcat ? Copil prost ce eşti ! Crezi că n-am observat că el e extrem de asiduu şi că ţie-ţi cam place. Iţi închipui oare că mătuşa ta bătrînă şi proastă mai e pa deasupra şi oarbă ?
Irene roşi din nou : ochii i se umplură de lacrimi.
— Dar la cine te referi ? întrebă ea cu o voce pe cară se străduia s-o stăpînească să nu tremure.
— Faci pe inocenta! îşi continuă ironiile în stil Con-greve doamna Aldwinkle. Dar în această clipă — mai devreme decît se întîmpla de obicei în asemenea cazuri — i se făcu milă şi consimţi să curme agonia bietei Irene. Hovenden, spuse ea. Cine altul ar putea fi ?
— Hovenden ? repetă Irene surprinsă cu adevărat.
— Inocenţă ultragiată ! — doamna Aldwinkle reveni pentru o clipă asupra ironiilor ei

sîcîitoare. Dar e cît se poate de evident! continuă ea pe un ton mai normal. Bietul băiat umblă după tine ca un cîine.
— După mine ? Irene .fusese mult prea ocupată să umble după mătuşa ei pentru a mai observa că umbla cineva şi după ea.
— Hai, nu te mai preface î o mustră floamna Aldwinkle. E atît de stupid să te prefaci ! Mai bine fii sinceră şi nu te mai ascunde după deget. Recunoaşte că-ţi
place.
Irene recunoscu.
— Da, bineînţeles că-mi place, dar nu... nu în mod special. Nu m-am gîndit la el din acest punct de vedere.
Doamna Aldwinkle zîmbi puţin cam sarcastic, dar cu bunăvoinţă. Starea ei depresivă, motivele resentimentelor personale la adresa ordinii universale a lucrurilor fură date uitării. Absorbită de unicul subiect care o in-texesa — studierea exclusivă şi temeinică a naturii umane — era din nou fericită. Dragostea — ăsta-i singurul lucru care contează. In comparaţie cu dragostea, pînă şi arta abia dacă avea o existenţă proprie. Doamna Ald-

winkle era aproape tot atît de interesată de iubirile al, tora, ca şi de ale ei proprii. Dorea ca toţi să fie îndrăgos, tiţi, în mod constant şi complicat. Ii plăcea să mijlocească contactele între oameni, să încurajeze sentimentele tarw dre, să urmărească cum pasiunea se dezvoltă, să fie de faţă cînd survenea (şi doamna Aldwinkle era totdeauna cam dezamăgită cînd nu survenea) catastrofa. Iar apoi, după stingerea — lentă sau violentă — a unei iubiri care se învechise, venea următoarea, la care trebuia să se gîn-dească, s-o pregătească, s-o consolideze, să vegheze asupra ei; apoi a treia, a patra... întotdeauna trebuie să urmezi impulsurile spontane ale inimii, deoarece prin ele se dezvăluie dumnezeirea care sălăşluieşte în noi. Iar Eros trebuie venerat atît de profund, incît să nu admiţi decît manifestările cele mai pregnante şi mai pasionante ale puterii sale. A te mulţumi cu o dragoste care cu timpul s-a transformat într-o simplă afecţiune, simpatie şi înţelegere reciprocă, înseamnă a batjocori numele lai Eros. Un adevărat amant, se gîndea doamna Aldwinkle, părăseşte dragostea sa veche, paralitică, şi-şi deschide larg inima noii pasiuni.
— Ce gîsculiţă eşti ! începu doamna Aldwinkle. De multe ori mă întreb dacă în general eşti capabilă de iubire ; eşti atît de nereceptivă, de rece !
Irene protestă eu toată energia de care era capabilă. După ce-ai trăit atît de mult în compania doamnei Aldwinkle nu puteai să nu consideri acuzaţia de răceală, de insensibilitate la pasiune, drept cea mai condamnabilă crimă din cîte există. Mai bine erai acuzată de asasinat, mai ales dacă era vorba de *crime passionnel.*
— Nu ştiu cum poţi spune una ca asta, ripostă ea cu indignare. Sînt mereu îndrăgostită. Doar au existat şi Peter şi Jacques şi Mario !
— Ţi se pare că eşti, îi răspunse dispreţuitoare doamna Aldwinkle, uitînd că tot ea era aceea care o convinsese pe Irene că a fost îndrăgostită. E mai mult imaginaţie decît realitate. Aşa sînt unele femei, de cînd se nasc — dădu ea resemnată din cap — şi pînă mor.
Din cele spuse de doamna Aldwinkle, ai fi putut în-, tr-adevăr crede că Irene era o fată bătrînă de vreo pa-
triizoci *ăc* ani. care. conform probelor adunate timp dr douăzeci de ani, s-a dovedit a fi incapabilă de orice s-ar fi putut asemui cit de cît cu o dragoste pătimaşă.
Irene nu-i răspunse, continumd să-i pieptene părul. Calomniile doamnei Aldwinkle o dureau nespus. Ar fi vrut să facă ceva extraordinar pentru a dovedi că cran complet lipsite de temei.
— întotdeauna l-am considerat pe Hovcnden un băiat extrem de drăguţ, urmă doamna Aldwinkle, ca şi cum s-ar fi contrazis cu cineva.
Şi continuă să vorbească, in timp ce Irene o asculta şiri pieptăna părul.
•*"A*

-ni
'ia
Gfl
CspkolulIX
In camera sa, domnişoara Thriplow rămase vreme îndelungată cu stiloul în mînă, în faţa bloc-notesului deschis, înconjurată de tăcere şi singurătate. „Dragă Jim", începuse ea să scrie, _uIubitul meu Jim. Astăzi te-ai întors la mine atît de brusc şi neaşteptat, încît aproape că am izbucnit în plîns în faţa tuturor. întîmplarea a făcut, oare, să rup acea frunză de dafin şi s-o strivesc între degete pentru a-i elibera parfumul ? Sau erai tu acolo ? Erai tu cel care a şoptit în taină subconştientului meu să rup frunza ? Mă întreb, Şi mă tot întreb. Uneori îmi vine să cred că nu există accident, că nu facem nimic din întîmplare. In noaptea asta am fost sigură de acest lucru.
Mă întreb, însă, de ce-ai vrut să-mi reaminteşti de micuţa frizerie a domnului Chigwell din Weltringham ? De ce-ai vrut «ă te revăd şezînd pe scaunul de frizerie, cu un chip grav şi matur, cu roata periei electrice în-vîrtindu-se deasupra capului tău şi cu domnul Chigwell zicînd : „Aveţi părul foarte uscat, domnule Thriplow ?" Şi cureaua de cauciuc care m-a făcut să mă gîndesc întotdeauna la..." Domnişoara Thriplow notă comparaţia cu şarpele rănit, care îi venise pentru prima oară în minte în noaptea aceasta. N-avea nici un motiv special să-şi antedateze plăsmuirea şi să o plaseze în perioada tinereţii. Era pur şi simplu un procedeu literar şi nimic mai mult; e mai interesant cînd cineva spune că s-a gîndit la un lucru încă din copilărie. „Mă întreb dacă această amintire are vreo semnificaţie deosebită ? Or, poate că se datorează doar faptului că mă vezi neglijentă şi uitucă
100
.— o, bietul şi scumpul meu Jim ! — şi profiţi de orice prilej pentru a-mi aminti că ai existat, că mai exişti încă. Iartă-mă, Jim. Oricine uită. Cu toţii am fi blînzi şi buni, lipsiţi de egoism dacă ne-am aduce aminte — dacă n-am uita că şi ceilalţi sînt tot nişte fiinţe complete şi individualizate ca şi noi, că fiecare poate fi rănit tot atît
lume este aceea de a iubi şi pentru mine. Nu-i o scuză pentru nimeni să spună că ceilalţi sînt la fel de răi. Ar trebui să-mi aduc aminte mai des. N-ar trebui să-mi las memoria în paragină. Şi nu numai în ce te priveşte pe tine memoria mea e năpădită de buruieni ; ci în legătură cu tot ce-i mai bun şi mai delicat şi mai gingaş. Poate că mi-ai amintit de domnul Chigwell şi de apa aromată de dafin şi pentru a-mi atrage atenţia că trebuie să iubesc mai mult, să admir mai mult, să dau dovadă de mai multă solicitudine şi să fiu mai receptivă. Dragul meu Jim !"
îşi puse stiloul pe masă şi, privind prin fereastra deschisă cerul înstelat, încercă să se gîndească la el, încercă să se gîndească la moarte. Ii era însă greu să se gîndească la moarte. îşi dădu seama că-i dificil să te concentrezi mereu asupra ideii de dispariţie, de inexistenţă în loc de existenţă, de neant. In cărţi citeşti adesea cugetări înţelepte, încercase şi ea de mai multe ori să mediteze. Dar, nu se ştie de ce, nu prea reuşise. Ii veneau'mereu în minte tot felul de fleacuri. Nu reuşea să-şi concentreze gîn-durile asupra morţii, să le ţină imobile sub ochiul minţii, în cele din urmă se surprinse citind cele ce scrisese, punînd semnele de punctuaţie, corectînd greşelile de stil, cînd acesta suna prea formal, prea artificial, insuficient de spontan şi inadecvat unui jurnal intim.
La sfîrşitul ultimului paragraf, mai adăugă un „iubitul meu Jim[tt] şi rosti de mai multe ori cu voce tare aceste cuvinte. Exerciţiul avu efectul obişnuit; simţi cum. îi vin lacrimi în ochi. Quakerii se roagă numai cînd se simt îndemnaţi de sfîntul duh ; e un lucru dificil, însă, să ajungi să fii îndemnat de sfîntul duh. Bisericile mai îngăduitoare şi mai
101
lumeşti, conştiente de slăbiciunile umane, au furnizat credincioşilor ritualuri, litanii, mătănii şi lăcaşuri de rugăciune.
„Iubitul meu Jim, iubitul meu Jim". Domnişoara Thri-plow găsise formula adecvată pentru

rugăciunea ei. „Iu, bitul meu Jim". Lacrimile îi făcură bine. Se simţi mai bună, mai blîndă, mai îngăduitoare. Şi -apoi, deodată, avu senzaţia că se ascultă din afară pe sine însăşi, detaşată, „Iubitul meu Jim". Dar îi păsa oare cu adevărat de el ? Ce erau toate acestea decît o mascaradă, o prefăcătorie ? Jim a murit demult; nu mai avea nici o legătură cu ea, cea de acum. De ce trebuia să-i mai pese şi să-şi mai amintească de el ? Şi toate aceste eforturi sistematica de a-şi concentra gîndurile asupra lui, consemnările în jurnalul intim destinat memoriei lui — nu erau oare un fel de antrenament emoţional ? Oare nu-şi zgîria în mod deliberat inima pentru a o face să sîngereze, ca apoi să-şi scrie poveştile cu fluidul roşu ? Domnişoara Thriplow alungă însă ■ imediat cu indignare aceste gînduri monstruoase şi false. îşi luă din nou stiloul şi începu să scrie foarte repede, ca şi cum ar fi scris o formulă magică, o formulă care, cu cît ar fi fost mai repede aşternută pe hîrtie, cu atît i-ar fi alungat mai curînd gîndurile rele.

„îţi aminteşti, Jim, cînd plăteam împreună în canoe şi era cît pe ce să ne înecăm ?..."

---------PARTEA A Ii-a-----

Fragmente din autobiografia lui Francis Chelifer

Capitolul I

Nici chiar butrinii gentlemeni nvt s-au simţit vreodată mai bine în fotoliile lor preferate din cluburi decît mă simţeam eu în timp ce eram legănat de valurile calde ale Mării Tireniene, Cu braţele larg desfăcute, aidoma unei cruci vii, pluteam cu faţa în sus pe această mare albastră şi caldă. Asupra mea cădeau razele soarelui, transformai'l în cristale de sare' picăturile de pe faţă şi de pe piept. Sub cap aveam o pernă de apă lină, iar corpul şi membrele îmi erau cufundate într-o saltea transparentă, groasă de vreo zece-unsprezccc metri, ce se unduia elastică pe patul său de nisip. Ai fi putut să zaci aşa paralizat o viaţa întreagă, fără să te supere spinarea.

Deasupra mea, cerul aburea în căldura amiezii. Cînd mi-am întors faţa spre munţi, abia de i-am putut zări prin vălul de ceaţă. în schimb, impunătoarea clădire Grand Hotel — deşi nu chiar atît de mare ca în prospectele ilustrate, în care intrarea principală părea să aibă vreo 15 metri, iar patru acrobaţi stînd unul pe umerii celuilalt abia dacă ar fi putut ajunge la pervazul ferestrelor de la parter —■ nu făcea nici o încercare de a se ascunde ; vilele îşi dezvăluiau fără ruşine goliciunea albă pe după boschetele de pini, iar în faţa lor, pe plaja de un cafeniu deschis, puteam vedea cabinele, umbrelele desfăcute, copiii jucîndu-se în nisip, vilegiaturişti stropindu-se şi

10LÎ

zbenguindu-se în apa puţin adîncă şi caldă de la ţărm;' bărbaţi aproape goi, ca nişte statui de bronz, fete în costume de baie viu colorate, băieţi aidoma unor cre-veţi fierţi, şi un fel de morse grăise şi lucioase, cu capete roşii, care nu erau decit matroanele, purtînd pe cap căşti de cauciuc şi costume de baie negre şi ude. Ici, colo, pe suprafaţa mării, lunecau ceea ce băştinaşii numesc *patini* — catamarane făcute din două pontoane unite la capete şi un scaun înalt la mijloc pentru vîslaşi. Lă-sînd în urma lor explozii de rîs; exclamaţii italieneşti galante, frînturi de cîntece, îşi croiau drum prin întinderea albastră. Uneori, precedîndu-şi pîrtiile albe de spumă, zgomotul şi mirosul, treceau bărci cu motor şi, brusc, salteaua mea transparentă se pwnea în mişcare şi mă simţeam ridicat şi coborît de valuri, din ce în ce mai domol, pînă ce totul revenea la calmul anterior.

Deocamdată ajunge. Descrierea pe care am făcut-o — acum după ce am recitit-o — nu mi se pare lipsită de eleganţă. Căci, deşi poate că nu am mai jucat o partidă de bridge de la vîrsta de opt ani *şi* nu am învăţat niciodată să jac mah-jonk, pretind că am studiat regulile de stil. Ani învăţat srta de a scrie bine, adică arta de a nu spune nimic, înşiruind fraze cizelate cu grijă. Am ajuns la perfecţiune în materie de literatură. Dar, fără să mă laud, pot spune că am şi talent. „Nimic nu-i de mai mare ajutor decît părerea bună despre tine însuţi, bazată pe dreptate şi adevăr". îl am pe Milion de partea mea pentru a-mi justifica aserţiunea. Iar atunci cînd

afirm că scriu bine, nu înseamnă pur şi simplu că folosesc o perifrază pentru a spune că scriu prost despre nimic. în această privinţă, efuziunile mele diferă întrucîtya de cele ale colegilor mei. Uneori, am cîte ceva de spus şi descopăr că a mă exprima în mod elegant dar înflorit, este pentru mine ceva la fel de uşor ca şi mersul pe jos. Evident că nu acord nici cea mai mică importanţă acestui lucru. Chiar de-aş avea de spus tot atît eît La Rochefoucauld şi de-aş avea aceeaşi uşurinţă de exprimare ca Shelley, situaţia nu s-ar schimba. Dar aceasta denotă o mare artă, îmi veţi spune. Fără îndoială ; şi ce-i cu asta ? Cu toţii nutrim o stranie prejudecată în ce priveşte arta. Religia,

104

patriotismul, ordinea morală, umanitarismul, reformele sociale — toate acestea, îmi închipui, le-am aruncat cu toţii de mult peste bord. Dar ne mai cramponăm încă îa mod patetic de artă. Fără rost — aş spune. Deoarece ea are mult mai puţină raţiune de a exista decît majoritatea obiectelor de cult de care ne-am debarasat; mai mult decît atît : fără sprijinul şi justificarea lor, ea nu are nici un sens.- Artă de dragul artei — nimic de dragul nimicului. E timpul să fie doborît ultimul şi cel mai stupid dintre idoli. Prieteni, vă conjur, lăsaţi-vă de ultimul şi cel mai dulce dintre narcotice şi treziţi-vă, în sfir.şit, complet lucizi printre lăzile de gunoi de la scara de serviciu.

Sper că această mică digresiune va fi suficientă pentru a arăta că atunci cind lucrez scriind, nu-mi fac nici un fel de iluzii. Nu cred că ceea ce fac are o cit de mică importanţă şi, dacă mă străduiesc atît de mult să imprim frumuseţe şi eleganţă acestor fragmente autobiografice, o fac numai din obişnuinţă. Am practicat atît de mult timp arta literară, încît e firesc ca în eforturile mele să existe o constantă. Poate că mă veţi întreba de ce scriu în general, din moment ce consider că această îndeletnicire nu are nici o importanţă. Iată o întrebare pertinentă. „De ee vă îndeletniciţi cu asemenea lucruri inconsistente ?". Pentru a mă justifica nu pot să dau vina decît pe propria-mi slăbiciune. In principiu, sînt împotriva scrisului ; în principiu doresc să duc o viaţă obtuză ca şi ceilalţi oameni de rînd. Trupu-i volitiv, dar sufletul e slab. Mărturisesc că încep să mă plictisesc. Aspir la altceva decît la acele distracţii legitime oferite de cinema-tograf şi de ringul de dans. Mă lupt, încerc să rezist ten-> taţiilor ; dar pînă la sfîrşit cedez. Citesc cîte o pagină din Wittgenstein, eînt puţin din muzica lui Bach, scriu un poem, cîteva aforisme, o fabulă, un fragment de autobiografie. Scriu cu grijă, în mod serios, cu pasiune chiar, ca şi cum ar fi important pentru lume să-mi cunoască gîndurile, ca şi cum aş avea un suflet de salvat, dîndu-i o expresie. Sînt însă pe deplin conştient, bineînţeles, că toate aceste ipoteze delicioase nu stau în picioare. De fapt, scriu numai ca să treacă vremea şi să distrez o

105

iL

minte care, în ciuda tuturor eforturilor mele. mai cade încă pradă slăbiciunilor sale intelectuale. Aştept cu plăcere să ajung la acea vîrstă mijlocie, placidă, cînd, după înfrângerea vechiului Adam din mine şi satisfacerea în cele din urmă a color mai extravagante dorinţe intelectuale, voi fi în stare să mă instalez liniştit în acea via^ă materială, acea existenţă umană naturală care, din păcate, îmi pare încă atît de inaccesibilă, atît de auster monotonă, atît de plictisitoare. N-am ajuns încă la acea binecuvîn-tată stare. De aici provin şi divagaţiile mele artistice pentru care îmi cer scuze. Şi, mai presus de orice, vă conjur încă odată să nu vă închipuiţi că le acord cea mai mică importanţă. Vanitatea mea ar suferi cumplit dacă' aş şti că o faceţi.

Biata doamnă Aldwinkle, de pildă ; a existat totuşi cineva care niciodată nu şi-a putut închipui că nu aş fi adept al artei pentru artă. „Dar. Chelifer — obişnuia să-mi spună cu vocea ei încordată, imperativă, ca şi cum ar fi fost la capătul pifferilor, ■— cum poţi să denigrezi pr>-priul dumitale talent?" Iar eu îmi luam aerul meu *cA* mai egiptean — am fost întotdeauna acuzat că arăt ca o sculptură egipteană.— îmi arboram surîsul cel mai sibilin şi spuneam :

,.Doar sînt un democrat; cum pot să îngădui talentului meu să denigreze omenescul din mine ?[tf] — sau îi dădeam vreun alt răspuns enigmatic de acest gen. Biata doamnă Aldwinkle ! Dar cred că m-am grăbit, am început să vorbesc despre doamna Aldwinkle şi dumneavoastră încă nici nu o cunoaşteţi. N-o cunoşteam nici eu, de altfel, pe vremea cînd stăteam culcat pe salteaua mea de apă elastică şi îmbietoare — nu-i cunoşteam decît numele ; dar, de altfel, cine nu-l cunoaşte ? Doamna Aldwinkle, protectoarea artelor, gazda perfectă, vestită pentru seratele ei literare şi agapele oferite celebrităţilor — nu-i oare un personaj clasic, im nume familiar ? Pe buzele tuturor ? Bineînţeles. Dar pînă în acel moment nu o văzusem încă niciodată în carne *şi* oase. Şi nu din vina ei. Căci numai cu cîteva luni în urmă primisem următoarea telegramă pe adresa editorilor mei : „SOSIT PRINŢUL PAPADIAMANTO-POULOS DOREŞTE CUNOŞTINŢA CU CERCURILE LI-

TERARE ARTISTICE INTELECTUALE CELE MAI BUN Fi DIN LONDRA AŢI PUTEA CUMVA VENI PENTRU A-L ÎNTlLNI LA CINA JOI OPT ŞI CINCISPREZECE BER-KELEY SQUARE 112 LILIAN ALDWINKLE". în. această formă telegrafică şi într-o asemenea formulare, invitaţia mi s-a părut foarte tentantă. Dar, după o mică anchetă judicioasă, m-am lămurit că perspectiva nu era chiar atît de atrăgătoare cum îmi imaginasem la început. Prinţul Papadiamantopoulos s-a dovedit a fi, în ciuda numelui şi a titlului său cît se poate de promiţătoare, un intelectual tot atît de serios ca noi ceilalţi ; chiar mai serios, deoarece am descoperit cu groază că era un geolog de prima clasă şi se pricepea la calculul diferenţial. Printre ceilalţi musafiri urmau să figureze cel puţin trei scriitori (decenii) şi un pictor. Şi se spunea că şi doamna este destul de cultă şi nu chiar atît de proastă. Am completat formularul de telegramă cu răspuns plătit şi l-am dus personal la cel mai apropiat oficiu poştal. „REGRET NESPUS DAR NU CINEZ ÎN ORAŞ DECÎT ÎN POSTUfi MARE FRANCIS CHELIFER". Tot timpul cît a durat postul mare am aşteptat cu încredere o nouă invitaţie. M-am simţit însă uşurat, deşi puţin cam dezamăgit, că n-am mai' primit nici un semn[1] de viaţă din partea doamnei Aldwinkle. Mi-ar fi plăcut s-o văd făcînd noi eforturi zadarnice pentru a mă ademeni s-o părăsesc pe lady Giblet, căreia îi eram atit de devotat. Ah, seratele la lady Giblet ! — nu-mi scapă nici una, în limita posibilităţilor. Vulgaritatea, ignoranţa şi stupiditatea gazdei, mediocritatea de necrezut a leilor ei jigăriţi — toate acestea oferă, cu siguranţă, un spectacol unic pe lumea asta. Şi în plus, acei vivandieri ai artelor, acea delicioasă boemă care consideră că abilitatea în ceea ce priveşte aprecierea picturii cubiste şi a muzicii lui Stravinski le îndreptăţeşte pe deplin accesul liber la nevestele celorlalţi — nicăieri nu poţi întîlni specimene atît de strălucite de acest gen ca la lady Giblet. Iar în ce priveşte conversaţia pe care ai prilejul s-o auzi în acele săli de marmură — nicăieri nu poţi vedea o prăpastie mai mare între pretenţii şi faptele justificative. Nicăieri în alia parte nu ai un prilej mai bun să-i asculţi

)':

pe ignoranţi, pe incapabilii de gîndire logică, vorbind cu atîta dezinvoltură despre lucruri despre care nu au habar ; iar după ee-şi exprimă o opinie incoerentă demnă de un imbecil, îi poţi auzi cum se laudă,_ între paranteze, cu propria lor luciditate, cu vederile moderne, cu inteligenţa lor riguros ştiinţifică. Incontestabil că nicăieri nu poţi găsi ceva mai desăvârşit în acest gen decît la lady Giblet — în orice caz eu unul n-am mai întîlnit. La doamna Aldwinkle, dimpotrivă, se poate foarte bine întimpla să auzi o conversaţie serioasă ; aşa ceva este cu desăvîrşire exclus în salonul pe care l-am ales *eu.* . Această dimineaţă pe albastra Tîreniană a fost, însă, ultima din viaţa mea pe care am petrecut-o ca nemembru al cercului de cunoştinţe al doamnei Aldwinkle, şi era cît pe ce să fie şi prima din viaţa mea de apoi. Se pare că în această dimineaţă soarta a stat în cumpănă dacă să mă desfiinţeze complet, sau numai să-mi facă cunoştinţă cu doamna Aldwinkle. Din fericire, după cum îmi place să

cred, a ales ultima alternativă. Dar, anticipez. Am văzut-o pentru prima oară pe doamna Aldwinkle în această excepţională dimineaţă, fără să ştiu cine este. De acolo de unde zăceam pe salteaua mea de saramură azurie, am zărit un *patina* foarte încărcat care se îndrepta spre mine dinspre ţărm. Cocoţat pe banca vîslaşului, un tînăr înalt trăgea alene la rame. Sprijinit de bancă şi lăsîndu-şi picioarele păroase să-i atîrne peste bordul unuia dintre pontoane, stătea un bărbat mai în vîrstă, robust, roşcovan, la faţă, cu părul alb şi scurt. In celălalt ponton se aflau două femei. Cea mai în vîrstă şi mai înaltă stătea în faţă, cu picioarele în apă. Purta un costum de baie ca para focului din mătase plisată, iar părul îi era înfăşurat într-o basma roz. Chiar în spatele ei şedea ghemuită, cu genunchii atingîndu-i bărbia, o făptură foarte tînără şi slăbuţă, în costum de baie negru. Ţinea în mină o umbrelă de soare, verde, cu care o apăra de razele soarelui pe doamna mai vîrstnică. Plasată în acest cilindru verzui, doamna de culoare roşie şi roz despre care mai tîrziu am aflat că este însăşi doamna Aldwinkle, semăna cu o lanternă chinezească, aprinsă
într-o seră ; iar cînd se întîmpla ca umbrela să se deplaseze, permiţînd razelor soarelui să-i atingă faţa, ţi se oferea spectacolul învierii lui Lazăr ; nuanţa verzuie şi cadaverică dispărea brusc şi culorile sănătoase, accentuate şi de reflexul costumului de baie, reveneau în grabă. Mortul căpăta viaţă ; dar numai pentru o clipă, deoarece, grijulie, fata răsturna miracolul ; umbra verzuie revenea, Lanterna Chinezească se cufunda din nou în penumbra serei şi faţa devenea din nou spectrală, ca a unui om care ar fi zăcut trei zile în mormînt.
La pupă, vizibilă abia după ce ambarcaţiunea a început să mă depăşească, se afla o altă femeie tînără, cu o faţă palidă şi ochi negri şi mari. O şuviţă de păr aproape negru îi ieşea de sub casca de baie şi se prelungea ca un favorit îneîrlionţat pe faţă. Un tînăr frumos, cu faţa arsă de soare, cu braţele şi picioarele arămii şi muşchiu-loase, stătea întins la pupa celuilalt ponton şi fuma.
Vocile care îmi parveneau slab de pe ambarcaţiune, îmi sunau totuşi -ceva mai familiar decît celelalte pe care le auzeam de pe alte *patini.* Mi-am dat imediat seama că se vorbeşte englezeşte.
„Norii — l-am auzit spunînd pe domnul în vîrstă (la un gest făcut de Lanterna Chinezească din seră tocmai se întorsese pentru a privi masele de abur suspendate aidoma unui nou lanţ de creste deasupra adevăraţilor munţi) — norii pe care ii admiraţi atît de mult s-au putut forma numai datorită prafului excrementţial degajat de pămînt şi care pluteşte în aer. Există mii de particule în fiecare centimetru cub. Vaporii de apă se condensează în jurul lor în proporţie suficientă pentru a fi vizibili. De aici provin norii — aceste splendide formaţiuni celeste, dar al căror miez e făcut din praf. Ce simboluri ale idealismului uman !" Vocea-i melodioasă devenea tot mai puternică pe măsură ce tînărul îşi cufunda vîslele în apă. „Particule terestre transfigurate în forme cereşti. Aceste forme nu sînt nici de sine stătătoare, nici absolute. Praful este cel ce desenează plăsmuirile pe bolta cerească."

." Alba
i
„Doamne fereşte ! — mă gîndeam eu. A trebuit să. vin la Marina di Vezza ca să aud toate acestea !"
Cu o voce puternică, dar indistinctă, şi pe deasupra straniu de nearmonioasă, Lanterna Chinezească începu să recite din Shelley, dar incorect : „Din' pisc în pisc, ca un pod..." începu ea şi apoi tăcu, căutînd prin apă o rimă pentru pisc. „Deasupra unei mări nu ştiu cum". Cred că *Norul* este cea mai frumoasă poezie. Cînd te gîndeşti că Shelley a navigat pe această mare şi că a fost incinerat pe aici pe aproape, uite colo !"
Arătă ţărmul învăluit în ceaţă, care străjuia pe o întindere de mulţi kilometri plaja nesfîrşită de la Viareg-gio. Chiar şi acum ai fi putut discerne fantoma ţărmului ; seara însă, o să se contureze cu precizie. In bătaia razelor soarelui gata să apună, „Palace" şi „Grande Bre-

tagne", „Europe" *(giă* Aquila Ncra) şi „Savoia" vor stră^ luci ca nişte nestemate — jucării princiare — printre nenumăratele hoteluri şi pensiuni mai modeste, atît *ds* patetic micşorate de la această distanţă. încît te podideau lacrimile. La această oră, dincolo de vălul de ceaţă, o sută de mii de vilegiaturişti se îmbulzeau pe plajele altădată pustii, unde trupul lui Shelley fusese dat pradă flăcărilor. Pădurile de brad prin care venea călare de la Pisa, căutînd inspiraţie în tăcerea lor adîncă şi în umbra impresionantă, clocoteau acum de viaţă. Nenumărate cupluri cutreierau poienile... Şi aşa mai departe. Din stiloul meu se revarsă figurile de stil. Fiecare drahmă de cerneală albastră include implicit o mie de *mots justes*[1] aidoma particulei de cromozomi care conţine în stare potenţială viitoarele trăsături ale unui om. îmi cer scuze. Aşadar, cu tinereţea la provă şi plăcerea la pupă — carnea era atît de lucitoare sub soarele de amiază, culorile atît de vii şi de aprinse, încît mi-am amintit *de* micile extazuri ale lui Etty — ambarcaţiunea trecu încet la cîţiva metri de mine. întins ca o cruce vie pe salteaua mea de apă marină, mă uitam la ei languros printre

[1] Cuvinte potrivite (fr.)

pleoapele întredeschise. Mă priviră şi ei — feţele lor exprimau o totală lipsă de curiozitate •— dar numai pentru o clipă, apoi îşi întoarseră capetele în altă parte, ca şi cum aş fi fost una dintre broaştele acelea sleite de puteri pe care le vezi după perioada de împerechere, plutind cu burta în sus pe suprafaţa bălţiior. Şi totuşi eram ceea ce se cheamă un suflet nemuritor. îmi închipuiam că ar fi fost mai rezonabil ca ei să-şi fi oprit ambarcaţiunea şi să mă fi întrebat peste întinderea de apă : „Bună dimineaţa, străine, ce-ţi mai face sufletul ? Şi ce-ar trebui să facem noi pentru a fi mîntuiţi ?" Pe de altă parte însă,. obiceiul nostru de a'nu-i considera pe străini nimic altceva decît nişte broaşte sleite de putere, ne scuteşte, probabil, de o grămadă de neplăceri.

— De la un cap la altul, preciza domnul cu lata roşcovană, în timp ce se îndepărtau de mine. Iar tînăra şi prevenitoarea făptură sugeră foarte res-■^ pectuos, cu o voce timidă şi blîndă, că „marea nu ştiu '%. cum" ar putea fi de fapt „marea furtunoasă". „Sau marea ,3? spumoasă" spuse tînărul lopătar, ale cerui eforturi sub soarele arzător îl îndreptăţeau să exprime o părere pro-»^f fesională, de marinar, plină de bun simţ. \ „Dar e cît se poate de evident ce este", ripostă doamna

^ Lanternă Chinezească, pe un ton cam dispreţuitor. Tînărul de pe bancă îşi aruncă ţigara, şi începu să fluiere meditativ aria *„Deh, vieni alia finestra"* din *Don Giovanni,* Tăcere ; barca se îndepărta cu fiecare lovitură de ramă. Ultimele cuvinte pe care le-am auzit au fost pronunţate, cu voce tărăgănată şi cam copilăroasă, de tînăra de la pupă. „Aş vrea să mă bronzez mai repede ! — spuse ea, scoţîndu-şi piciorul gol şi alb din apă. Parcă am trăi într-o pivniţă ! Ce culoare nesănătoasă şi îngrozitoare, ca de sparanghel opărit, sau ca de ciupercă !' adăugă ea gînditoare.

ii. Doamna Lanternă Chinezească spuse ceva, apoi domnul roşcovan. Dar cuvintele nu se mai înţelegeau. Curînd .ş3|-am mai auzit nimic; au pleeat, lăsînd totuşi in urma

iu

lor numele lui Shelley. Aici, pe aceste ape îşi conducea el barca. Intr-o mînă ţinea un volum de Sofocle, în cealaltă cîrma. Privirea-i scruta cînd micile hieroglife, cînd orizontul mărginit de munţi şi nori. „La babord, Shelley" îi striga căpitanul Williams ; şi cîrma vira direct la tribord. Barca se clătina, cît pe ce să se răstoarne ; apoi, într-o zi, un fulger! Cerul smolit se despică în două. In zgomotul asurzitor, părea că totul se sfărîmă ; tunetul explodă chiar deasupra şi se rostogoli aidoma unor bolovani uriaşi, printre norii metalici. Ecoul îl purtă peste ceruri şi peste munţi, — „Din pisc în pisc", îmi amintii eu, adoptînd corectura făcută de doamna Lanternă Chinezească „din pisc în pisc, răsună ca un disc" (Ce infamie !) Apoi, urlînd şi şuierînd, uraganul se abătu asupra lor. Şi acesta a fost sfîrşitul.

Chiar şi fără aluzia doamnei Lanternă Chinezească, probabil că aş fi început să mă gîndesc

la Shelley. Pentru că a trăi pe acest ţărm, între mare şi munţi, în alternanţa perioadelor de calm desăvîrşjt şi de furtuni violente şi neaşteptate, înseamnă a trăi unul din poemele lui Shelley. Eşti înconjurat de o frumuseţe fantastică şi ireală. Dacă nu ar exista suta de mii de vilegiaturist!, jazul de la „Grand Hotel", frontul unit pe care civilizaţia îl opune — sub formă de pensiuni, pe o distanţă de kilometri — mării străine şi pustii, dacă n-ar exista toate acestea ţi-ai putea într-adevăr pierde simţul realităţii, închipuindu-ţi că ficţiunea s-a transformat în realitate. Pe vremea lui Shelley, cînd ţărmul era aproape nelocuit, oricine putea fi scuzat că a pierdut simţul realităţii. Trăind aici, într-o lume reală, practic indistinctă de cea fictivă, oricine aproape că ar fi fost îndreptăţit să-şi dea frîu liber imaginaţiei, pînă la acele limite extravagante pe care şi le-a permis Shelley.
Dar un om din actuala generaţie, crescut într-un mediu tipic contemporan, nu mai are nici o justificare de acest gen. Un poet modern nu-şi mai poate permite luxul intelectual în care s-au complăcut atît de bine predecesorii săi. Stînd întins pe apă, îmi reDetam versurile
112
scrisa acum cîteva luni, inspirate de gînduri asemănătoare.
i*0
in
1
fLU

Cînd Sf intui Duh coboară lin din Rai In Golders Green, Penge şi Uf ord, Gazdele împroaşcă putregai Răzbunîndu-se pe-ilustrul lord.
Căci dacă-n alte timpuri fiii de seniori, De servitori şi de hangii s-au închinat La Dumnezeu, Speranţă, Grecia şi flori, In vremurile noastre noi am învăţat
Să ne simţim acasă oriunde ne aflăm : Şi-n Camden Town, pe străzile lui sumbre. Plin de nădejdi, în pestilenta ce-ndurăm, Duhul cel Sfînt vine s-alunge umbre.
fi>i îmi amintesc că am scris aceste versuri într-o după amiază sumbră, în biroul meu din Gog's Court, Fetter Lane. Tot în acelaşi birou, şi într-o după amiază aproape perfect similară, scriu şi acum. Reflectorul plasat afară, în dreptul ferestrei, îmi trimite o lumină slaba şi murdară care are nevoie să fie suplimentată de cea electrică din interior. Pluteşte un miros stătut de cerneală de tipar. Din. subsol se aude bubuitul şi zăngănitul preselor ; se tipăreşte în două sute de mii de exemplare „Revista femeilor'!. Sîntem aici în inima universului nostru uman. Haideţi, aşadar, să recunoaştem sincer că sîntem cetăţenii acestui oraş meschin, că în aceste condiţii am ales soluţia cea mai proastă şi că nu căutăm să evadăm.
Pentru a evada — fie în spaţiu, fie în timp — trebuie sâ alergi acum mult mai departe decît era necesar acum vreo- sută de ani, cînd Shelley se plimba cu barca pe Marea Tireniană, evocînd viziunile epocii de aur. Trebuie să te deplasezi mai departe in spaţiu, pentru că există un număr mai mare de oameni, vehicule mai multe şi mai rapide. în acest poem shelleyan, care este peisajul Versiliei, s-au introdus „Grand Hotel", cei o sută de mii de vilegiaturişti şi orchestrele de jaz : Iar epoca de aur,
«3
care pe vremea lui Godwin nu părea atît de îndepărtată, s-a distanţat tot mai mult de noi, pe măsură ce fiecare reformă electorală, fiecare victorie asupra bastioanelor capitalismului, nimiceşte o nouă iluzie. Pentru a evada în anul 1924 trebuie să pleci în Tibet, şi trebuie să speri pe puţin la anul 3000. Şi, cine ştie ? Poate că şi în palatul lui Dalai Lama există aparate de radio ; şi poate că epoca de aur care va veni peste o mie de ani va fi cu adevărat de aur numai pentru că va reuşi să pună pentru prima oară sclavia pe baze cu adevărat ştiinţifice şi eficiente.
O evadare în spaţiu, chiar dacă o realizezi, nu este o adevărată evadare. Un om poate să trăiască în Tibet, sau în mijlocul Anzilor ; el nu poate însă dezminţi prin aceasta existenţa

Londrei şi a Parisului, nu poate uita că există locuri ca New York şi Berlin. Pentru majoritatea oamenilor, Londra şi Manchesterul reprezintă regula ; n-ai decît să te refugiezi la Arcquipa, unda primăvara este veşnică ; tot nu vei trăi în ceea ce pentru conştiinţa umană, în general, reprezintă realitatea.
Nici evadarea în timp nu este mai satisfăcătoare. Să trăieşti in viitorul-luminos, să trăieşti pentru viitor. Privind spectacolul de azi, să te consolezi cu gîndul la cel de mîine. Şi poate chiar să contribui la a-l transforma în ceea ce ar trebui să fie. Cunosc toate acestea, vă asigur. Am trecut prin aşa ceva, am trăit într-o stare de permanentă intoxicare gîndindu-mă la ce va fi, muncind fericit pentru un magnific ideal de fericire. Dar dacă stai şi te gîndeşti puţin, vezi cît de absurde sînt aceste anticipări, aceste eforturi pentru ceea ce va fi. In primul rînd pentru că în general nu avem nici un motiv să credem că va exista un viitor, cel puţin pentru oameni. In al doilea rînd, nu ştim dacă idealul de fericire spre care năzuim nu va fi pînă la urmă ori total irealizabil, ori, în cazul în care va fi realizabil, total respingător pentru omenire. Doresc oare oamenii să fie fericiţi ? Dacă ar exista perspectiva reală de a realiza o stare de fericire permanentă şi constantă, n-ar fugi ei oare îngroziţi de această împlinire fastidioasă ? Şi, în sfîrşit, contemplarea viitorului, efor-

114

turile constante pentru* el, nu pot împiedica prezentul de a exista. Ele nu fac decît să-i întunece parţial imaginea Aceleaşi obiecţii sînt aplicabile, în egală măsură, evadărilor care nu vizează spaţiul sau timpul, ci eternitatea platonică, idealul. Evadarea în simpla ficţiune nu contracarează faptele : ea nu face decît să le ignore.
In sfîrşit, există acei oameni, mai curajoşi decît fugarii, care se aruncă efectiv în viaţa.contemporană reală din jurul lor şi se consolează găsind în mijlocul mizeriei, stupidităţii şi aspectelor ei respingătoare, dovezi de infinită bunătate, caritate, milă etc. E adevărat că aceste însuşiri există şi că ele oferă un spectacol reconfortant; în ciuda civilizaţiei, oamenii n-au decăzut sub nivelul animalelor. Chiar şi în societatea umană părinţii sînt devotaţi progeniturilor lor, pînă şi în această societate cei slabi şi năpăstuiţi sînt uneori ajutaţi. Ar fi şi de mirare să nu fie aşa avînd în vedere originea şi afinităţile omului. Aţi citit vreodată vreun anunţ mortuar în care defunctul să nu fi posedat o inimă de aur în ciuda înfăţişării sale grosolane şi a unor maniere groaznice ? Şi oricit ar fi de respingătoare producţiile lor din punct de vedere literar, autorii acestor anunţuri mortuare au perfectă dreptate. Avem cu toţii inimi de aur; deşi uneori .sintom, ce-i drept, prea ocupaţi cu propriile noastre tre-iburi pentru a ne aminti de acest lucru. Oamenii cu ade-ivărat cruzi şi răi sînt tot atît de rari ca şi oamenii de geniu, sau idioţii absoluţi. N-am întîlnit încă un om cu un suflet hain în adevăratul înţeles al cuvintului. Şi inu-i de mirare ; deoarece un om cu adevărat hain este acel om la care unele instincte sînt dezvoltate în mod anormal, iar altele sînt mai mult sau mai puţin atrofiate. Aşa cum n-am întîlnit, de pildă, un om ca Mozart.
Este adevărat că Charles Diekens reuşea să se simtă emoţionat pînă la lacrimi ori de cîte ori descoperea virtutea în mijlocul mizeriei. Cum zicea foarte bine unul din admiratorii săi din America, ,.el arată că viaţa, în aspectele sale cele mai crude, capătă o măreţie tragică; că actele de nebunie şi excesele nu distrug complet sentimentele morale şi că bîrlogul celei mai negre crime este uneori iluminat de prezenţa sufletelor celor mai nobile" Ce frumos ! Dar există, oai*c, un motiv major să

115

fim emoţionaţi ori de cite ori întilrum virtutea în societatea liman» ?' Faptul căi oamenii au ficat şi pancreas,, «te pîlciă, nw ne prea emoţionează. La om virtuţile sînt tot atît de fireşti ca şi organele digestive ; ţinînd cont de instinctele sale soeiale, este eît se poate de firesc ca orice biolog onest să se aştepte să le găsească.
Aşa stînd luerarile, n.u. există nimic îrt aceste virtuţi *ă la* Bickens despre care ar merita să scrii. Nu-i nici uo motiv să fim deosebit de mîndri de însuşirile pe care Ie moştenim de la

strămoşii noştri patrupezi şi pe care le împărtăşim cu animalele noastre domestice preferate. Ar fi însă o. adevărată recompensă pentru noi dacă am găsi în societatea contemporană dovezi de virtuţi spe^ eific umane — virtuţile raţionale şi conştiente care ar trenai să aparţină; prin definiţie acelei fiinţe care îşi zice Bom-o Sapîens. Receptivitatea, de pildă, lipsa de prejudecăţi iraţionale, toleranţa totală şi eforturile constante, rezonabile, îndreptate spre binele societăţii. Dar, dîn păcate, tocmai aseoxenea însuşiri nu sînt de găsit. Cui altcuiva d»toră»a$_y$ la urma, uz-mei, toată această mizerie, confuzie şi hidoşenie, deeit lipsei de virtuţi omeneşti? In realitate—.cu excepţia unor capricii întîmplătoare aîe natorii, care se manifestă cînd ici, cînd eolo, dar întotdeauna în mod inoportun — noi, oamenii înţelepţi, sîn-fcera în mod- practic lipsiţi de orice virtuţi umane. Ajunge să stai o săptănainâ. într-un mare oraş, ca să te convingi de acest lucru. Lipsa de însuşiri cu adevărat umane fiind totală, sîntem nevoiţi, atunci, cînd în general avem bunăvoinţa să privim realitatea în faţă, să procedăm ca Charles Diekens şi să felicităm umanitatea numai pentru virtuţile sale animalice. Cei veseli şi optimişti care ne asigură că totul e în ordine în omenirea asta pentru că mamele îşi iubesc copiii, cei săraci sînt milostivi şi se ajută reciproc, iar soldaţii mor pentru un drapel, vor să ne dea curaj, arătînd că semănăm cu balenele, elefanţii şi albinele. Cînd le cerem, în schimb, să ne ofere dovezi de înţelepciune umană, să ne dea cîteva exemple de comportare conştientă şi rezonabilă, ne reproşează răceala intelectuală şi, în general, „lipsa de omenie" — adică refuzul de a ne mulţumi cu standardele oferite de lumea ani-

malelor. Oricît de recunoscători- am fi pentru existenţa in societatea civilizată a acestor virtuţi obişnuite de junglă, nu avem nici o justificare să le opunem ororilor şi mizeriei vieţii sociale. Ororile şi mizeria provin din lipsa de raţiune a oamenilor — din incapacitatea lor de a fi în mod înţelept şi deplin umani. Virtuţile.de junglă nu reprezintă decît faţada acestui animalism, al cărui cap este bunătatea instinctivă şi a cărui coadă este stupiditatea şi cruzimea instinctivă. Atît în ceea ce priveşte ultima consolare a filozofiei. Am rămas faţă în faţă cu realitatea. Biroul din Gog's Court se află situat, repet, chiar în inima ei, în inima ei care bate.

■*nit*

I

Capitolul II

Gog's Court, buricul realităţii !. Recitind în tăcere? care se aşternuse aceste versuri ale mele, am avut ser timentul adevărului lor profund :

Căci dacă-n alte timpuri fiii de seniori, De servitori şi de hangii s-au închinat La Dumnezeu,
Speranţă, Grecia şi flori, In vremurile noastre noi am învăţat
Să ne simţim acasă oriunde ne aflăm : Şi-n Camden Town, pe străzile lui sumbre.

Vocea-mi răsuna profetic pe întinsul mării. Nimic ni. contribuie mai mult la adîncirea sensului unei afirmaţii,, decît repetarea ei cu voce tare, cînd eşti singur : „M-am 1 hotărît; aşa să-mi ajute Dumnezeu! Nu mai pun o pi-| cătură în gură !" Cît de des în nopţi negre sau dimineţi geroase, n-auzi cuvinte solemne de acest gen din gura cuiva, odată cu duhoarea de whisky ! Jurămîntul magic pare să conjure întregul univers să ia parte la bătălia pe care partea mai bună a eului o dă împotriva viciului care-l împresoară. Ce clipe emoţionante şi înfiorătoare ! Chiar şi numai de dragul de a mai trece o dată prin ele, de dragul de a sparge încă o dată cu ecourile acestui jurămînt tăcerea de moarte a Styxuluî şi tot merită, să încâlci hotărîrea cea bună. Ca să nu mai vorbim de plăcerile beţiei propriu-zise.

Scurtul meu recital a avut darul să-mi confirme adevărul speculaţiilor. Căci, nu numai că exprimasem cu voce tare esenţa gîndurilor mele, dar recursesem cu acest

prilej la o formulă care conţinea, şi e cazul sâ mă felicit pentru aceasta, un element de magie. Care e secretul acestor expresii fericite ? Cum se face că o cugetare mediocră exprimată de poet într-o formă abracadabrantă pare de o profunzime nebănuită, iar o idee

evident falsă şi stupidă poate fi făcută să pară adevărată prin modul în care este exprimată ? Sincer vorbind, nu ştiu. Mai mult decît atît, nu am reuşit să găsesc pe nimeni care să-mi poată da un răspuns la această şaradă. De ce expresia shakespeareană „muzică murindă" ne emoţionează tot atît de mult ca şi marşul funebru din Eroica, sau finalul din Cori olan ? De ce, înţr-o anumită privinţă, e mai comic să-i zici „orătanie" maimuţei Tulliei decît să scrii o piesă îiitreagă în genul lui Congreve ? Şi de ce versul „Gînduri ce de multe ori sînt prea adînci ca să mai stoarcă lacrimi" — produce efectul scontat ? Mister. Oricît ar părea de ciudat, dar acest joc al artei poate fi asemuit magiei. Vivacitatea limbajului induce în eroare mintea. De altfel e un fenomen destul de frecvent. Să luăm, de pildă, pe bătrînul Shakcspeare. Cîte inteligenţe critice nu au fost incluse în eroare de vivacitatea limbajului său *?* Pentru că ştie să spună „sîrmoşi buldogi, şi semi-lupi" şi „muzică murindă" şi „cheltuiala ■de curaj în risipa de ruşine" şi altele de acest gen, noi îl creditäm cu idei filozofice, ţeluri morale şi analize psihologice dintre cele mai profunde. In timp ce ideile sale sînt nemaipomenit de confuze, iar unicul său ţel este de a distra, şi nu a creat decît trei tipuri de personaje. Unul, Cleopatra, este un excelent exemplar din viaţă, ca orice personaj dintr-un roman realist bun, să spunem de Tolstoi. Celelalte două — Macbeth şi Falstaff — sînt figuri imaginare şi fabuloase, consecvente cu ele însele dar ireale, în sensul în care Cleopatra este reală. Bietul meu amic Calamy ar spune că sînt mai reale, ar afirma că aparţin domeniului Artei Absolute şi aşa mai departe. Nu pot să mă ocup de părerile bietului Calamy, în orice caz nu în acest context; mai tîrziu, s-ar putea. în ce mă priveşte, cred că Macbeth şi Falstaff sînt în orice caz nişte personaje mitologice cît se poate de autentice şi complete, ca Jupiter şi Gargantua, Medeea sau domnul Winkle. Sînt sineurii monştri mitologici bine plăsmuiţi

119

din galeria shakespeariană; după cum Cleopatra este singurul exemplar real, bine copiat. Capacitatea lui nelimitată pentru plăsmuiri abracadabrante i-a făcut pe foarte mulţi să creadă că toate celelalte personaje sînt la fel de bune.

Dar, martor mi-e cerul, nu Bardul este tema care mă preocupă. Să revenim la versurile pe care le recitam pe cînd stăteam întins pe suprafaţa apei. După cum vă spuneam, convingerea că „ne simţim acasă oriunde ne aflăm" mi-a fost pe deplin întărită de auzul propriei mele voci, pronunţînd eleganta formulă în care era prezentată această idee. Repetînd aceste cuvinte mă gîndeam la Gog's Court, la cămăruţa mea cu reflectorul în dreptul ferestrei, la lumina pe care o ţin aprinsă iarna chiar şi la amiază, la mirosul cernelei de tipar şi la zgomotul preselor. Mă întorsesem înapoi acolo, înapoi în inima palpitîndă a realităţilor, nemaiavînd nimic de-a face cu acest peisaj însorit, plin de poezie. Pe masa mea de lucru se afla un vraf de şpalturi lungi şi era miercuri, ar fi trebuit să le corectez, dar îmi era. lene în acea după-amiază ! In spaţiul alb de zece centimetri din partea de jos a şpaltului scrisesem versurile : „Căci dacă-n alte timpuri fiii de seniori..." Stăteam aplecat asupra lor, ca un jucător care îşi studiază mişcarea următoare. Oare ce îmbunătăţiri-mai erau posibile ? Cineva bătu la uşă. Am acoperit cu o sugativă partea de jos a şpaltului — „Intră !" — şi mi-am continuat lectura materialului pentru tipar, „...de cînd iepurii de Himalaya au început să-şi transmită prin ereditate culoarea blănii, în lumea amatorilor crescători de iepuri nici un alt eveniment nu a stîrnit un entuziasm mai mare, după cel al fixării noii specii flamande — an-gora. Realizarea domnului Spargle este într-adevăr re-poeală..." Am alăturat r-ul din repocală la ă-ul rămas văduv din cuvîntul într-adevăr şi mi-am ridicat privirea. Domnul Bosk, redactorul-şef adjunct, mă privea de sus.

— Şpalturile articolului de fond, sir — mi se adresă el cu acel aer de superioritate politicoasă care-i caracterizează atitudinea faţă de mine, şi-mi întinse încă un şpalt.

— Mulţumesc, domnule Bosk,

120

Dar, domnul ©osk na s-a uetras. Stînd ea de -obicei 3n picioare, în poziţia sa preferată, cea pe

care bănicii noştri (dintre care pe drept cuvînt domnul Bosk face parte')' o luau la fotograf în dreptul unui panou reprezentând o coloană de marmură, .mă privea abia schiţînd un zîmbet pe sub barbişonu-i cărunt. Al treilea nasture *de la vestă era descheiat, pentru ca să poată introduce mina dreaptă ca pe ua plic vMt pe jumătate în -cutia poştală. Îşi deplasase ceatrial de greuiate pe piciorul d»ept care stătea ţeapăn.. Celălalt era uşor îndoit *şi* se sprijini a cu călcîiul pantofului pe virf ui celuilalt, lormind tm unghi drept. îmi dădeam seama Gă trebuia să mă aştept la o observaţie.

— S-a întimplat cewa, domnule Bosk ? l-am întrebat. Printre firele rare ale toarbişoitului puteam zări dam

zîrrtbetu-i devine şi mai -afabil, îşi înclină şăgalnic capul într-o parte. Vocea-i deveni mieroasă. în asemenea ocazii, cînd urma să primesc o săpuneală şi să'fiu pus la punct, aerai său curtenitor degenera într-uri iei de cochetărie

■de {etşjcasă.

— Dacă-mi permiteţi, domnule Chelifer, spuse el scli-iosindu-se, cred că vă veţi convinge singur că *rabear un* înseamnă în spaniolă „a da din coadă", aşa cum afirmaţi în articole dîBBneavoastră despre etimologia cuvîntulv»i *„mbbit" x,* ci mai degrabă „a da din partea de dinapoi"

— A da din partea de dinapoi, domnule Bosk ? l-am întrebat eu. Dar aşa ceva mi se pare foarte dificil.

— Nu însă şi în Spania, după toate aparenţele — replică domnul Bosk chicotind.

— Dar ne aflăm în Anglia, domnule Bosk.

— N-are a face. Afirmaţia mea se bazează pe însuşi

dicţionarul Skeat.

Şi, cu aerul celui care într-un moment critic al jocului seoate al cincilea as, domnul Bosk îşi duse triumfător in faţă mina stingă pe care o ţinuse misterios la spate. In ea ţinea un dicţionar ; dintre filele acestuia ieşea o bucăţică de hîrtie. Domnul Bosk îl puse pe masă in faţa mea şi-l deschise. Cu un deget care se termina cu 6 unghie boantă, îmi arătă pasajul ; „...sau eventual — am <*(H',*[1] Iepure în 1. engleză. ..trj *m'u \$.*>:..;*.u*<±... .• . . ıTJı'î *)&.*

din spaniolul robea*r,* a da din partea

Am

citit cu voce tare de dinapoi".

— Aveţi ca de obicei dreptate, domnule Bosk. să îndrept în şpalt.

—■ Mulţumesc, răspunse domnul Bosk pe un ton de profundă umilinţă.

Triumfa. îşi luă dicţionarul, îşi repetă reverenţa cu obişnuitu-i aer de superioritate şi se îndreptă cu pasul său lin şl silenţios spre uşă. In prag se opri.

— îmi amintesc că această problemă a mai fost pusă odată. Vocea-i mieroasă era plină de venin : Pe vremea^ domnului Parfitt, spuse el, şi dispăru, închizînd încet uşa

O săgeată partiană. Menţionarea numelui lui Parfit trebuia sâ-mi dea lovitura de graţie, să mă facă să re şese de ruşine. N-a fost oare domnul Parfitt un redactor-şef perfect, desăvîrşit şi infailibil? Pe cînd eu... domni Bosk lăsă în seama propriei mele conştiinţe să decid eram eu. Şi într-adevăr ; eram perfect conştient de lipsurile care le aveam. ,Revista crescătorilor de iepuri", la car este incorporat — lucru ştiut de orice elev — „Buletinuţ crescătorilor de şoareci" nici nu ar fi putut avea un re dactor-şef mai puţin potrivit decît mine. Mărturisesc c nici pînă astăzi nu am reuşit să fac deosebirea dint-iî| cele două extremităţi ale unui iepure. Domnul Bosk j un supravieţuitor al vechilor zile glorioase de pe vremea domnului ParfiU, întemeietorul şi — timp de 30 de ani rcdactorul-şef al revistei.

— Domnul Parfitt, obişnuia el din cînd în cînd să-it spună, a fost un crescător amator în adevăratul înţeles) al cuvîntului. ■

In timp ce succesorul său. nu. >|

Războiul se sfîrşise. Căutam o slujbă, o slujbă undcva| în inima vieţii reale. Caracterul

iluzoriu al postului *m-p* făcut să resping oferta de cercetător la colegiul unde diasem. Doream ceva — cum să vă spun ? .— mai pal pitant. Şi am găsit în „The Times'[1] tocmai ceea ce de ream : „Se caută un redactor cu capacităţi literare dov< dite pentru o publicaţie comercială în domeniul creşterii animalelor. Adresaţi-vă la căsuţa poştală 92". M-am âdr< sat, am fost chestionat şi am cucerit. Directorii n-au putut

rezista pînă la urmă referinţei ce mi-a fost dată de Episcopul de Bosham. „Faptul,că l-am cunoscut de o viaţă întreagă pe domnul Chelifer şi familia sa îmi îngăduie să afirm cu toată convingerea că este un tînăr foarte capabil şi cu o înaltă ţinută morală, (semnat) Hartley Bosham". Am fost primit pe o perioadă de probă de şase
luni.
Bătrînul domn Parfitt, redactorul-şef în retragere, a mai rămas cîteva zile ca să mă iniţieze în secretele meseriei. Era un bătrînel binevoitor, mic de statură, îndesat şi cu un cap foarte mare. Faţa-i părea chiar mai lată decît era în realitate, din pricina favoriţilor cărunţi care porneau de o parte şi de alta a obrajilor şi se uneau, pe nesimţite, cu capetele mustăţilor. Ştia mai multe decît oricine din ţara asta despre şoareci şi iepuri; cel mai mult se mîndrea, însă, cu talentul său literar. Mi-a ■ explicat principiile după care îşi scria articolele de fond săptă-mînale.
— In fabulă, îmi spunea el zîmbind în anticiparea finalului acestei anecdote pe care o elaborase şi cizelase de prin 1892, în fabulă muntele este cel care, după eforturi îndelungate — şi aş spune geologice — naşte un şoricel. Principiul meu, dimpotrivă, a fost întotdeauna acela de a-l determina pe şoricelul meu, ori de cîte ori acest lucru este posibil, să genereze munţi. E uimitor cîte reflecţii despre viaţă, artă, politică, filozofie şi despre mai ştiu eu ce poţi scoate dintr-un şoarece sau dintr-un iepuraş. De-a dreptul uimitor !
Citatul cel mai remarcabil, care lămurea culmile gîn-dirii domnului Parfitt, atîrna încă frumos încadrat, deasupra biroului redactorului-şef. E scos din articolul care a apărut la 8 august 1914 în „Revista crescătorilor de
iepuri*.
„Nu cititorii Revistei crescătorilor de iepuri au fost cei care au făcut să izbucnească acest război, scrisese domnul . Parfitt la acea dată memorabilă. Nici un crescător de şoareci, afirm eu cu emfază, nu l-a dorit. Nu ! Absorbiţi de preocupările lor inofensive şi pe drept cuvînt folositoare, ei nu au avut nici dorinţa şi nici timpul să tulbure pacea lumii. Dacă toţi oamenii s-ar consacra pe de-a-ntregul unor îndeletniciri ca ale noastre, n-ar mai

exis-fca războaie. Lumea ar fi plină de creatori şi protectori ai vieţii şi nu de bestii distrugătoare, ca acum. Dacă kaiserul Wilhelm al H-lea ar fi fost crescător de iepuri sau de şoareci, nu ne-arn fi pomenit astăzi într-o lume a cărei existenţă însăşi este periclitată de ororile inimaginabile ale războiului modern."
Ce cuvinte înălţătoare ! Nobila indignare a domnului Parfitt a fost accentuată şi *de* teama pentru revista pe care o conducea. Războiul, prevestea el sinistru, va pune eapăt creşterii iepurilor. Dar s-a înşelat amarnic. E adevărat că şoarecii nu au prea fost la modă între 1914 şi 1918.
In. anii de raţionalizări şi restrişte însă, importanţa iepurilor a căpătat dimensiuni noi. în 1917, erau de zece ori mai mulţi crescători de „giganţi de Flandra", decît înainte de război. Numărul abonamentelor a crescut, re-elamele s-au înmulţit
— Iepurii, m-a asigurat domnul Parfitt, ne-au ajutat în mare măsură să cîştigăm războiul.
Şi invers, războiul i-a ajutat atît de mult pe iepuri, Incit domnul Parfitt a putut să se retragă în 1918 avînd asigurat un venit modest, dar îndestulător. Atunci am pre-liuat eu conducerea. Şi, în ciuda dispreţului domnului Bosk pentru ignoranţa şL incompetenţa mea, pot să mă feliciţi pe bună dreptate pentru modul în care am condus firma^ în' vremurile grele care au urmat. Pacea i-a surprins pej englezi mai puţin prosperi, dar în acelaşi timp mai puţin] înfometaţi

deeit în timpul războiului. Au trecut vremurile cînd erau nevoiţi să crească iepuri, dar, în acelaşi timp, nu-şi puteau permite nici luxul să-i crească de plăcere. Abonamentele au scăzut, numărul reclamelor aşij-derea. Am evitat catastrofa inevitabilă adăuginđ o nouă rubrică despre capre. „Este incontestabil că, din punct de vedere biologic, acest amestec de rozătoare şi rumegătoare e cu totul nepotrivit, am scris eu în raportul către directori. Sînt însă sigur că din punct de vedere comercial inovaţia este justificată." Şi a fost, într-adevăr. Caprele au adăugat vreo jumătate de duzină de pagini de reclame şi mai multe sute de abonamente. Domnul Bosk era furios de succesul meu; directorii, în schimb, îşi făcură cea mai bună impresie despre capacităţile mele.

124

E adevărat, cu articolele mele de fond nu erau întotdeauna de aeord.

— N-aii putea oare să le faceţi mai accesibile publicului larg, îmi sugerase directorul girant, şi ceva mai concrete, domnule Chelifer ? De pildă — şi, dregîndu-şi glasul, îşi desfăşură pagina dactilografiată, plină de observaţii pe care o pregătise şi o adusese în şedinţa Consiliului — de pildă, ce valoare practică are toată această vorbărie despre noţiunea de „iepuraş", folosită drept cuvînt de răsfăţ de dramaturgii din epoca elizabetană? Şi acest articol despre etimologia cuvîntului iepuraş" — îşi privi foaia de hîrtie şi tuşi din nou. Pe cine interesează că există un cuvînt valon *robette* sau că cuvîntul nostru are o legătură cu cuvîntul *rabear* din spaniolă, a da din partea de dinapoi. Şi cine, de altfel, — adăugă el, pri-vindu-mă pe deasupra ochelarilor, cu un aer prematur triumfător — a auzit vreodată ca un animal să dea din partea de dinapoi ?

— Şi totuşi — i-am răspuns eu apologetic, dar ferm, aşa cum îi stă bine unui om care ştie că are dreptate — m-am bazat, făcînd această afirmaţie, pe însuşi Skeat.

Directorul-girant, care spera să marcheze un punct împotriva mea, trecu, înfrînt, mai departe, la următoarea acuzaţie.

— Şi apoi, domnule Chelifer, continuă el, nu ne prea place, mie şi colegilor mei, nu ne prea place ce spuneţi în articolul „Creşterea iepurilor şi învăţăminte pentru omenire". Poate că-i adevărat că crescătorii au reuşit să producă iepuri domesticiţi a căror greutate este de patru ori mai mare decît a celor sălbatici, în timp ce volumul creierului lor este de două ori mai mic. Tot ce se pqate. Şi, într-adevăr, aşa este. O realizare foarte remarcabilă, domnule Chelifer, pe drept cuvînt foarte remarcabilă. Dar acesta nu este un motiv să susţineţi, aşa cum aţi făcut în acest articol al dumneavoastră, domnule Chelifer, că muncitorul ideal, obiectivul spre care ar fi de dorit să tindă eugeniştii, trebuie să fie un specimen de opt ori mai puternic decît muncitorul de azi, avînd numai a şaisprezecea parte din capacităţile intelectuale ale acestuia. Aceasta, desigur, nu înseamnă că, atît eu cît şi colegii mei, am fi de cu totul altă părere : departe de

125

noi aceste ginduri. Orice om cu judecata sănătoasă trebuie să fie de acord că muncitorul modern este prea ştiutor. Dar este cazul să vă amintesc, domnule Chelifer, că mulţi dintre cititorii noştri fac acum parte din această clasă.

■— Aşa este, mi-am exprimat eu acordul.

— Şi, în sfîrşit, domnule Chelifer, este vorba de articolul dumneavoastră „Simbolul ţapului". Noi credem că faptele pe care le-aţi relatat acolo, oricît ar fi ele de interesante pentru antropologi şi folclorişti, nu se cuveneau să fie prezentate unui public atît de eterogen cum este al nostru.

Din partea celorlalţi directori se auzi un murmur de încuviinţare. Se lăsă o tăcere apăsătoare.

Capitolul III

îmi aduc aminte de o reclamă — cred că pentru nişte picături de tuse — care pe vremea copilăriei mele apărea de foarte multe ori pe coperţile revistelor ilustrate. Sub titlul „O pădure de pini în fiecare cămin", apărea imaginea a trei sau patru conifere uriaşe din Norvegia, care

răsăreau direct din covorul unui salon, în timp ce mama, copiii şi musafirii luau ceaiul cu cea mai mare dezinvolt tură, ca şi cum ar fi fost cît se poate de firesc ca un ditamai arbore să ţîşnească de acolo, întinzîndu-şi umbra îmbălsămată şi dătătoare de sănătate. O pădure de pini în fiecare cămin... Dar eu m-am gîndit la c'evja şi mai bun. Un Luna Park în fiecare birou. O Expoziţie de distracţii ale Imperiului Britanic în fiecare bancă. Un Bilei în fiecare fabrică. E drept că nu pretind că pot aduce orice fel de distracţii de bilei la locul dumneavoastră de muncă — ci numai diferitele feluri de tobogane. Scrîn-cioburile, jocurile de artificii sînt peste puterile mele magice. Nu pretind că aş putea reproduce mişcarea pe orizontală şi ameţeala ce-ţi produce rotirea în cerc ; specialitatea mea sînt coborîrile vertiginoase care îţi taie răsuflarea, şi acea senzaţie delicioasă de rău la stomac, cînd ai impresia că"ţi-ai lăsat măruntaiele undeva la un etaj superior. Cei pe care îi irită platitudinea şi monotonia vieţii de funcţionar de birou, şi dogesc cu ardoare ceva excitant care să mai schimbe rutina cotidiană, să încerce această mică reţetă pe care lc-o ofer şi să instaleze un tobogan în biroul lor. E foarte simplu. Singurul lucru pe care îl aveţi de făcut este să vă opriţi pentru un moment din lucru şi să vă întrebaţi : „De ce fac asta ? Pentru ce toate acestea ? Arn venit oare pe lume, înzes-
127
trat cu un suflet care s-ar putea foarte bine să fie nemuritor, pentru unicul scop de a sta în fiecare zi la această masă ?" Puneţi-vă aceste întrebări în mod serios, reflectaţi asupra lor, gîndiţi-vă pentru o clipă la întreaga lor semnificaţie şi pot să vă garantez că, oricît aţi sta de bine pe scaunul dumneavoastră tare sau capitonat, veţi simţi ciintr-odată cum se face un gol dedesubt, cum alunecaţi, din ce în ce mai repede şi fără putinţă de oprire, în vid.
Tuturor celor care nu se pot dispensa de formule şi rugăciuni întocmite de-a gata, le recomand acest mic catehism pe care să-l citească în orele de birou, ori de cîte ori au impresia că timpul trece cam greu.
1. De ce lucrez eu aici ?
R. Pentru ca agenţii de bursă să-şi poată înlocui automobilele micuţe „Rover" cu limuzine de lux „Armstrong-Siddeley", să-şi cumpere ultimele discuri de jaz şi să-şi petreacă *iveek-end-ul* la Brighton.
I. De ce continui eu să lucrez aici ?
R. In speranţa că şi eu voi putea într-o zi să-mi petrec ireefc-end-ul la Brighton.
1. Ce este progresul ?
Pi. Progresul înseamnă agenţi de bursă, din ce în C9 mai mulţi agenţi de bursă.
I. Care este ţelul reformelor sociale ?
R. Ţelul reformelor sociale este de a avea un stat în care orice individ să se bucure de cît mai multă libertate şi timp liber.
î. Ce vor face cetăţenii acestui stat reformat cu libertatea şi timpul lor liber ?
R. Este de presupus că vor face ceea ce fac agenţii de bursă cu aceste lucruri astăzi, adică vor petrece *week-end-ul* la Brighton, vor merge cu viteză tot mai mare în automobilele lor şi vor frecventa spectacole.
I. Cu ce condiţie poţi duce o viaţă tihnită ?
R. Cu condiţia să nu gîndeşti.
I. Ce rol au ziarele, cinematografele, radioul, motocicletele, jazul etc. ?
R. Rolul lor este de a te împiedica să gîndeşti şi de a face să treacă timpul. Ele sînt instrumentele cele mai puternice ale fericirii omeneşti.
128
' I*Pe care dintre toate păcatele îl considera Budha ca *S*îind cel mai îngrozitor ?
R. Inconştienţa, prostia.
I. Şi ce se va întâmpla dacă voi deveni conştient, daca voi începe într-adevăr să gîndesc ?
R. Scaunul rotativ ţi se va transforma într-un tobogan, duşumeaua biroului se va deplasa lin şi te vei pomeni precipitat în abis.

In jos cu toată viteza! Senzaţia e delicioasă, deşi Iţi produce puţină greaţă. Ştiu că majoritatea oamenilor o găsesc prea tare şi în consecinţă încetează să mai gîn-dească ; atunci toboganul se transformă din nou într-un scaun rotativ, duşumeaua se închide la loc şi din nou orele de birou par să treacă în modul cel mai rezonabil; se întâmplă — şi asemenea cazuri sînt mai puţin frecvente — ca omul să-şi părăsească biroul, cuprins de o panică îngrozitoare, pentru a-şi ascunde ca struţul capul în religie sau în cine ştie ce 'altceva. Pentru o persoană cu capul pe umeri şi inteligentă, ambele căi sînt inadmisibile : prima, pentru că denotă prostie, iar a doua — laşitate. Nici un om care se respectă nu-şi poate permite să fugă de realitate, căci asemenea acţiune ar atrage calificativul fie de necugetată, fie — în cazul în Care ar fi întreprinsă în mod deliberat — iresponsabilă. Calea cea mai bună — şi mă pot lăuda cu aceasta — este cea pe care am ales-o eu. După ce am găsit inima vieţii reale — ca să vorbesc mai explicit, Gog's Court — mi-am ocupat acolo poziţia ; şi cu toate că sînt pe deplin conştient de natura realităţii care mă înconjoară, deşi Îmi reamintesc mereu în mod deliberat că aceea ce fac acolo este o gogomănie, rămîn, ca un erou, la postul meu. îmi petrec tot timpul pe tobogan ; întreaga mea viaţă nu-i decît o cădere continuă în vid.
Întreaga viaţă, insist asupra acestei precizări. Căci am introdus în mod miraculos distracţiile de bîlci nu numai în Gog's Court. Viaţa mea particulară mi-am aranjat-o In aşa fel lncît mă dau de-a dura chiar şi în afara orelor de birou. Citind cuvintele unei poete, inima-mi e ca o pasăre cîntătoare, al cărei cuib e pururea pe tobogan. Vă asigur că pensiunea din Chelsea a domnişoarei Carruthers este un loc tot atît de potrivit pentru asemenea distracţii,

9 — Frunze uscate-

ca oricare altul la est de Temple Bar. De pairii ani locuiesc acolo. Sînt un stîlp al acestei case şi. in fiecare seară, cînd iau masa cu ceilalţi colegi de pensiune, am senzaţia că mă aşez pe un tobogan colectiv.
Sus cu toţii ! Şi apoi, din ce în ce mai repede alunecăm în vid.
Să vă descriu o seară pe toboganul domestic. In capul mesei stă însăşi domnişoara Carruthers : 37 de ani, pli-nuţă, deşi nemăritată ; din cauza obrajilor fleşcăiţi şi a pielii care-i atîrnă sub bărbie, faţa i se lărgeşte spre bâză, ca la un buldog; are un nas cîrn, cu nări răsfrinte, care parcă te privesc, iar ochii mici şi negri nu fac decit să accentueze această comparaţie. Şi cit e de activă ! Niciodată n-o vezi prin casă umblind ; nu face decît să alerge ca un drac ; n-o auzi niciodată vorbind, ci scoţind nişte ţipete ascuţite ; taie friptura cu o înverşunare ştiinţifică^ iar cînd rîde ai impresia că asculţi o ciocănitoa're gigan-f tică. Face parte dintr-o distinsă familie care, în zilele eu de glorie, nici n-ar fi visat să permită vreuneia din odras-r iele sale să devină ceea ce numeşte domnişoara Cart ruthers ■—■ atribuindu-şi cea mai umilitoare dintre pro-» i'osiuni şi rîzînd de fiecare dată, pentru a sublinia confj toastul pitoresc dintre ceea ce este prin naştere şi ceeşl ce circumstanţele au făcut-o să devină —■ ,,o simplă pa-jf Icoană de pensiune". Are o încredere fermă în clasa dir. care face parte şi îşi exprimă regretul în faţa clienţiloî mal distinşi că este nevoită să găzduiască, din cauza eoni Jitiilor în care trebuie să lucreze, persoane care nu sini di a toate punctele de vedere... Şi are o deosebită grijă <a persoanele de categorii diferite să nu se amestece în* tre ele. Pe clienţii cei mai de rang îi aşază la masă a tari de ea : este de la sine înţeles că, în felul acesta, vor simţi ca acasă. De an; de zile am avut onoarea să fit sşezat la stingă ei, căci, deşi mai puţin înstărit decît doamna Cloudesley Shove, văduva unui agent de burssî (care stă în mod triumfător la dreapta), frecventasem *toi* t :şi o veche instituţie de învăţămînt.
Răsună gongul ; punctual, mă grăbesc .sa cobor în sufragerie.- Precis şi înverşunat, cu gesturile unui dirijoi cufundat într-o uvertură de Wagner, domnişoara ruthers taie friptura.
.. *n.*-
— 'Seara, domnule Chelifer îmi strigă ea fără să-şi întrerupă activitatea. Ce veşti ai mai adus azi din oraş ?

.;• Ii zîmbesc amabil şi îmi frec mîinile ca un specialist.
′,′„ .— Drept să vă spun, nu-mi, vine în minte nici una.
]| — Seara, doamnă Fox, 'seara domnule Fox. Cei doi
‚nătrînei se aşază la celălalt capăt al mesei. Ei nu sînt din
toate punctele de vedere... 'Seara, domnişoară Monad.
Pomnişoara Monad este secretară.şi-şi are locul lîngă so-
. ţii Fox... 'Seara domnule Quinn. 'Seara_ domnişoară Web-
per. 'Seara doamnă Crotch,
i» Dar tonul cu care răspunde la salutul curtenitor al .jflomnuiui Datt este mult mai puţin amabil. Domnul Datt este indian — un om de culoare, cum ii spune domnişoara Carruthers. Prin felul cum rosteşte „'Seara dom-jiule Datt* vrea să arate că-şi cunoaşte poziţia socială şi speră că şi acest om de rasă inferioară şi-o cunoaşte pe a sa. Servitoarea intră aducînd legumele aburinde. *Crambe ripetita* — arome inspiratoare. Încep să fredonez |n minte cîntecul :

Aceste amintiri, tenace ca o remuşcare, Mi-evocă varza şi îmi prevestesc
Ospeţe noi, cînd doamna Cloudesley Shove, eu-I prinsă de-ntristare,
Se va gîndi din nou la bietul Cloudesley. Şi din nou
* Sub cedrii-nfioraţi de lună, Filomela Va derula ca într-un vast tablou Durerea-i veşnică,
gîndindu-se tot la acela Ce prin prezenţa-i sideralã va aminti
* Că trandafirii au fost roşii [1] Şi miine iar vor înflori.
Dar Filomela invocă în zadar pe-al său consort;
* Căci domnul Cloudesley Şhove e mort...

" Şi, ca şi cum ar fi fost irezistibil atrasă de cîntecul meu, apare, în carne şi oase, însăşi doamna Cloudesley Shove, întunecînd cu doliul său cadrul uşii.
.__Nu e o zi prea frumoasă, spune doamna Cloudesley
Şhove, aşezîndu-se la masă.
— Chiar deloc frumoasă, îi întăreşte în grabă spusele domnişoara Carruthers. Apoi, fără să-şi ia ochii de pe

friptură, fără să încetinească operaţia de disecare, reuşeşte să domine cu vocea-i ascuţită vacarmul din ce în ce mai mare :
— Fluf f y ! Nu mai chicoti aşa !
Domnul Chelifer — care în orice împrejurare se comportă ca un gentleman perfect -— se ridică politicos în timp ce domnişoara Fluffy se lasă, abia stăpînindu-şi rî-sul, pe scaunul de alături.
— Nu chicoteam, domnişoară Carruthers, ripostează Fluffy. Cînd rîde i se văd gingiile aproape albe.
— Aşa e, îi confirmă spusele tînărul domn Brimstone, care o urmează cu paşi ceva mai potoliţi şi se aşază în faţa ei, de cealaltă parte a mesei, lîngă doamna Cloudesley. Nu chicotea deloc ; pur şi simplu rîdea.
Toată lumea izbucneşte în rîs, chiar şi domnişoara Carruthers, fără să se întrerupă, însă, din operaţia de disecare a fripturii. Domnul Brimstone rămîne însă serios. Pe după ochelarii săi fără rame abia se întrezăreşte un zîmbet; în timp ce domnişoara Fluffy moare de rîs.
— Eşti îngrozitor 1 exclamă ea, abia putînd articula cuvintele printre hohotele ce o îneacă. Şi, apucînd o bucăţică de pîine, se preface că o aruncă în domnul Brim-j stone.
El o dojeneşte, făcîndu-i semn cu degetul.
— Bagă de seamă 1 Dacă nu eşti cuminte ai să stai la colţ şi ai să pleci la culcare nemîncată.
Un nou hohot de rîs general. Intervine domnişoara Carruthers.

— Ajunge ! N-o mai tachina, domnule Brimstone.
— O tachinez ? întreabă mirat domnul Brimstone. Nu fac altceva decît să aplic metoda persuasiunii morale, domnişoară Carruthers.
Inimitabilul domn Brimstone! Sufletul şi inima pensiunii domnişoarei Carruthers. Ce tînăr serios, inteligent, plin de atenţii, în acelaşi timp atît de spiritual, de curtenitor ! Cînd îl vezi alături de Fluffy nici nu-ţi mai trebuie alt spectacol.
—■ S-a făcut! exclamă domnişoara Carruthers, aban-donîndu-şi cu zgomot instrumentele de disecţie. Şi imediat se consacră, cu toată exuberanţa şi energia de care este capabilă, misiunii sale de gazdă. Am fost după amiază

la Buszard, ne aduce ea mîndră la cunoştinţă. Noi ăştia, din familiile de viţă veche — ţine ea să ne facă să înţelegem — ne-am obişnuit să nu cumpărăm ciocolată decît din prăvăliile cele mai bune. Dar nici ăsta nu mai e ce a fost, dă ea din cap cu regret. S-au dus vremurile bune de altădată. Magazinul nu mai e acelaşi de cînd a fost preluat de firma *ABC* .
— Aţi aflat, o întreabă domnul Brimstone, devenind din nou serios ca de obicei, că LyOns Corner House din Piccadilly Circus va putea servi 14 milioane de mese
pe an ?
Domnul Brimstone este întotdeauna o adevărată mină
de statistici interesante.
— Nu se poate — e-adevărat ? întreabă mirată doamna
Cloudesley.
Dar bătrînul domn Fox, care din întîmplare a citit acelaşi ziar de seară ca şi domnul Brimstone, îi suflă de sub nas toată reputaţia de erudit, adăugind înainte ca acosta să mai aibă timp să spună ceva :
— Da, şi asta înseamnă de două ori mai multe mese decît poate să servească orice restaurant american.
— Tot bătrîna Anglie! exclamă domnişoara Carruthers, copleşită de patriotism. Yankeii ăştia n-au ajuns încă să ne bată la toate.
— Ce mult mi-au plăcut întotdeauna aceste *„Corner Houses"* intervine doamna Cloudesley. Şi muzica ce se cîntă acolo, ştiţi, e realmente clasică uneori.
— Realmente, întăreşte domnul Chelifer, savurînd cu voluptate plăcerea de a aluneca direct de ia acest festin în spaţiul interplanetar.
— Şi e amenajat atît de somptuos, îşi continuă ideea
doamna Cloudesley.
Domnul Brimstone îi aduce însă la cunoştinţă că marmura care îmbracă pereţii nu are nici o jumătate de centimetru grosime.
Şi conversaţia îşi urmează-cursul.
— Nemţii, spune domnişoara Carruthers, se prefac numai că sînt morţi.
Domnul Fox este pentru un guvern de oameni de afaceri. Domnul Brimstone afirmă că ar dori să vadă cîţiva

grevişti împuşcaţi, ca un avertisment pentru ceilalţi Domnişoara Carruthers e de acord. De la celălalt capăt al mesei, domnişoara Monad plasează un cuvinţcl în favoarea clasei muncitoare, dar observaţia sa este tratată cu dispreţul pe care îl merită. Doamna Cloudesley declară că Cliarlie Chaplin este vul-qar. dar că-i place Mary Pickford. Domnişoara Fluffy este de părere că prinţul moştenitor ar trebui să se însoare ca *o* tînără englezoaică drăguţă şi simplă. Domnul Brim--tone spune ceva tăios la adresa lâdy-ei Asquith şi lady-ei Diana Manner. Doamna Cloudesley, care ştie multe despre familia regală, spune ceva despre prinţesa Alice. In Lontrapunet cu această conversaţie, domnişoara Webber şi domnul Quinn discută despre ultimele piese de teatru. iar domnul Chelifer a antrenat-o pe domnişoara

Fluffy tutr-o discuţie, care in curînd a atras atenţia şi celor din jur, despre fetele tinere. Doamna Cloudesley, domnişoara Carruthers, şi domnul Brimstone sînt de acord că în zilele noastre fetele sînt lăsate prea libere. Domnişoara Fluffy susţine cu voce ascuţită o părere contrarie. Domnul Brimstone face cîteva glume superbe în legătură cu sistemul mixt de educaţie, şi toţi sînt de acord că ideile năstruşnice de acest/ fel sînt condamnabile. Domnişoara Carruthers, care nu umblă cu mănuşi cînd e vorba de rebeli, ar dori să-i vadă la stîlpul infamiei — pe toţi, în afară de pacifiştii, care, la fel ca şi grevişti i^ ar putea fi potoliţi cit cUeva împuşcături. Simpatica doamnă Cloudesley cere deodată, eu o ferocitate surprinzătoare, ca şi irlandezii să fie trataţi la fel. (Răposatul Cloudesley avea legături cu Belfastul). In acest moment, survine însă un incident deplorabil. Domnul Datt, indianul, care. ţinind seama de po~ *y.ltia* sa de inferioritate, nici n-ar fi trebuit măcar să asculte ceea ce se discută în sferele mai înalte, se apleacă înainte şi, ridieîndu-şi vocea pentru a putea fi auzit de la distanţa la care se află, îmbrăţişează cu înflăcărare cauza irlandezilor. Cuvintele sale înaripate zboară spre celălalt capăt al mesei printre cele două şiruri de spectatori muţi şi îngroziţi. Timp de cîteva secunde nu se mai ande decît vocea sa, exprimînd sentimente naţionaliste arzătoare, şi clinchetul sîmburilor de prune scuipaţi po-llt!cof> pe farfurioare. Confruntaţi cu un fenomen atît du

VA

neobişnuit şi şocant, comesenii nu mai ştiu ce să facă. Dar, după ce trec primele morpente, domnişoara Carruthers reuşeşte să se'"ridice la nivelul cerut de o astfel de situaţie.

— Ah, dar, domnule Datt, începe ea întrerupînd tirada acestuia despre naţionalităţile oprimate, nu uita că doamna Cloudesley Shove este englezoaică. Nici n-ai cum să înţelegi *dumneata*r ce simte dmsa. Nu-i aşa ?

Cu toţii simţim nevoia de a aplauda. Fără să mai aştepte răspunsul.domnului Datt, domnişoara Carruthers se ridieă şi se îndreptă cu demnitate spre uşă, lăsînd pe farfurie trei prune întregi. O auzim pe coridor făcând aprecieri cu voce tare în legătură cu obrăznicia oamenilor de culoare. Şi ce ingratitudine din partea lor !

— Asta după ce că am făcut în cazul lui o excepţie de la regula mea de a nu primi oameni de culoare.

Cu toţii îi ţinem partea. în salon, conversaţia continuă. Pe tobogan viteza este din ce în ce mai mar&.

„Un cămin departe de cămin" — iată cum îşi descria domnişoara Carruthers în prospecte pensiunea. Tocmai această depărtare de cămin a fost cea care m-a atras Ia început. Şi marea depărtare faţă de ceea ce consideram eu un cămin înainte de a fi locuit aici, iată ce m-a determinat să mă instalez definitiv la domnişoara Carruthers. Nici un alt loc convenabil de pe suprafaţa pământului nu putea fi mai îndepărtat de casa în care mă născusem, decît pensiunea domnişoarei Carruthers.

„Mi-aduc aminte, mi-aduc aminte..." E ceva inutil şi zadarnic, şi totuşi greu de evitat. Mî-aduc aminte. Casa noastră din Oxford era întunecoasă, colţuroasă şi înaltă. Se ziee că Ruskin însuşi i-ar fi făcut planul. Ferestrele faţadei dădeau în Banbury Road. In zilele ploioase petreceam, pe cînd eram copil, dimineţi întregi privind strada. La fiecare douăzeci de minute, trecea, legărundu-se, cîte un tramvai tras de doi cai bătrini, ce mergeau, mo-ţăind, mai încet decît. pietonii. Grădiniţa din spatele casei mi se părea pe vremuri enormă şi romantică, iar căluţul de lemn din camera pentru copil, cît un elefant. Acum casa e vîndu.tă şi-mi pare bine. Sînt periculoase obiectele şi locurile bîntuite de amintiri. E ca şi cum, printr-un proces de metempsihoză, sufletul unor eveni-

mente moarte ar ieşi şi s-ar instala într-_ casă, o floare, un peisaj, un.pilc de arbori la orizont privit dintr-un tren, o fotografie veche, un condei rupt, o carte, un parfum. In asemenea locuri împovărate de amintiri, printre obiectele bîntuite de stafiile zilelor dispărute, eşti tentat să cazi

pe gînduri, evocînd cu prea multă tandreţe trecutul, retrăindu-l în şi mai multe amănunte, mai conştient, fă-cîndu-l să-ţi apară mai frumos şi mai armonios, aproape ca o viaţă plăsmuită în viitor. înconjurat de asemenea stafii eşti tentat să neglijezi prezentul în care îţi duci viaţa fizică. Sînt bucuros că am vîndut locul; era periculos. *Evviva*[1] domnişoara Carruthers !
Şi cu toate acestea, în dimineaţa în care stăteam întins pe suprafaţa mării, gîndurile îmi zburară de la „căminul departe de cămin" la celălalt cămin de care îl separa o distanţă atît de mare. Mi-am amintit de ziua cînd am vizitat pentru ultima oară vechea mea locuinţă, cu o lună sau două în urmă, puţin timp înainte ca mama să se fi hotărît, în sfîrşit, să se mute şi ea. Urcînd scările spre terasa ogivală, m-am simţit ca un excavator în pragul unui mormînt. Am tras de minerul de fier forjat al soneriei ; balamale scîrţîirâ, sârme zbîrnîiră răguşite şi, în depărtare, se auzi — cu totul întâmplător parcă, aidoma unui gînd ascuns la care nici nu te aştepţi — clinchetul debil al clopoţelului. Peste o clipă uşa se va deschide, voi intra înăuntru, şi voi vedea în încăperea intactă mumia regală — pe mine însumi.
Intre aceşti pereţi gotici nu s-a scliimbat niciodată nimic. Mobilele se învecheau imperceptibil ; tapetul de hîr-tie şi tapiţeria îmi aminteau prin nuanţele lor maronii şi verzui rafinamentele unei alte epoci. Iar mama — palidă şi căruntă, cu rochia-i cenuşie de totdeauna care parca nu se mai învechea — mama era aceeaşi. Acelaşi zîmbet vag şi blînd, aceeaşi voce modulînd uşor de la o gamă la alta, ca o muzică savantă şi rafinată. Părul 5i era ceva mai cărunt — albise de timpuriu şi eu mă născusem tîrziu — .decît cum îl ştiam de totdeauna. Cutele feţei i se adînciseră foarte puţin. Mergea dreaptă, şi părea [1] Trăiască (it.).

tot atît de activă ca şi altădată ; nici nu slăbise, nici nu se îngrăşase.
Şi mai era încă înconjurată de o droaie de cîini de pripas, îngrozitor de generoşi — bietele animale ! — în exprimarea recunoştinţei lor urît mirositoare. Existau aceleaşi pisici roase de molii, culese — lihnite de foame — de prin ungherele întunecoase ale străzilor pentru a fi crescute în lux — deşi erau supuse la o dietă în principiu strict vegetariană — în cele mai bune camere ale casei. Copiii săraci încă mai veneau să primească prăjituri, să bea ceai şi să execute în grădină dansuri tradiţionale — atît de tradiţionale, îneît de cele mai multe ori numai mama îşi mai amintea de ele. Mai veneau, pe vreme de iarnă, să primească mănuşi şi ciorapi de lină şi să se joace în casă, iarăşi dansuri tradiţionale. Şi masa de scris din salon era ca întotdeauna acoperită toată cu diferite apeluri pentru opere de caritate. Cu"caligrafia-i frumoasă, mama continua să scrie tacticos adresele de pe plicuri, în care împăturea apoi apelurile cu grijă, fiecare ca o mică operă de artă, ca o pagină dinţr-o carte medievală de rugăciuni, fiecare condamnat să ajungă, fără instanţă de apel, în coşurile pentru hîrtii.
Totul era ca pe vremuri. Şi totuşi nu chiar la fel! Căci deşi vara era în toi, iar după-amiaza senină, grădiniţa din spatele casei era pustie şi tăcută. Unde erau dansatorii de Morris, acordurile mixolidiene ? Şi amintindu-mi de muzica, dansurile, de după-amiezele de altădată îmi venea
să plîng.
Mama obişnuia să şadă la micuţul armonium instalat într-un colţ al peluzei; stăteam în spatele ei pentru a întoarce paginile notelor. In colţul opus erau grupaţi dansatorii. Mama arunca o privire pe deasupra instrumentului şi cu vocea-i melodioasă întreba :
— Ce dans urmează, domnule Toft ? „Trcnchmorc", sau „Omnium Gatherum ?" sau „John vino să mă săruţi ?* Sau ce-ai spune dacă am începe un „Sus cu toţii" ? sau „S-o curăţim bine cu paie ?" sau „Un bătrîn e ca un pat plin de oase ?" Sîntem într-un *embarras de Hchesses*[1], nu-i aşa ?
*■ Incurcătxtra de a alege rtintre atîtea comori (fr.),

Şi domnul Toft se despărţea de micuţa-i trupă de dansatori, traversa peluza ştergmdu-şi transpiraţia — dansul precedent „Hoitecum-Toite" fusese dintre cele mai vioaie. Faţa-i

cenuşie, cu trăsături şterse, era luminată de un zîmbet aproape clerical. Vocea-i era întotdeauna sonoră.
-— Dar dacă am încerca „Dispariţia", doamnă Chelifer, sugeră el. Dispariţia e un dans frumos ; vă amintiţi de nemuritoarele cuvinte ale tetăţenei din „Cavalerul toiagului arzător ?" Ha-ha-ha !
Şi rîdea scurt în semn de mulţumire. Căci pentru domnul Toft orice aluzie literară era o vorbă de duh şi cu cit aluzia era mai obscură, cu atît efectul era mai puternic. Din păcate, rareori găsea pe cineva să-i împărtăşească bucuria. Mama era printre puţinele persoane care se simţeau întotdeauna obligate să zîmbească atunci Cînd domnul Toft rîdea de cele spuse de el însuşi. Ea zîmbea chiar şi atunci cînd nu reuşea să găsească drumul pînă la sursa de inspiraţie a aluziei făcute. Uneori ajungea chiar să şi rîdă, ceea ce nu era uşor pentru ea ; avea o fire care nu-i permitea decft să zîmbească blînd şi grav.
— Fie şi „Dispariţia".
Mama atingea clapele şi o arie mixolidiană, veselă şi tristă în acelaşi timp, se înălţa sfîrîind din armonium, ca un imn curios, frivol, „Un, doi, trei..." număra cu vocea-i sonoră domnul Toft. Şi atunci, la unison, toţi cinci — profesorul, cei doi studenţi, cele două domnişoare din North Oxford — loveau pămîntul cu picioarele şi săreau, făcînd să răsune — ca la caii mînaţi iute la trăsurile elegante ■— zurgălăii ataşaţi prin jartiere de pantalonii gri de flanelă ai bărbaţilor (bineînţeles că, din anumite motive, femeile nu purtau zurgălăi). „Un, doi, trei..." Ce-tăţeana (Ha-ha-ha !) avea dreptate : „Dispariţia" e un dans excelent. Toţi dansează „Dispariţia". Bietul domn Toft a dispărut din Oxford, a părăsit dansul vieţii, ca Lycidas (he-hei!) înainte de a ajunge în floarea vîrstei. Gripa î-a făcut să dispară. Iar dintre tinerii care au ţopăit aici împreună cu domnul Toft pentru ultima oară — cîţi dintre ei nu au dansat „Dispariţia" sub focul nemţilor ? Tînărul Flint, cel care se adresa totdeauna preceptorului său cu cuvintele „Domnule Toft, oh, îertaţi-mă, vream să spun

Clarence" (domnul Toft era unul dintre acei profesori veseli şi joviali care insistau să li se spună pe numele de botez) tinărul Flint a murit cu siguranţă. Şi Ramsden, cred că a murit şi el. Şi mai erau şi fetele din North Oxford. Ce-au devenit, de pildă, obrajii domnişoarei Dewball ? Cum i-au rezistat bujorii la încercarea anilor ? In ce-o priveşte pe domnişoara Higlett, desigur că nu mai putea fi vorba de dispariţie, de ofilire. Clopoţelul se uscase demult in nisip. Higlett, cea veşnic proaspătă ca o imortelă, durdulia Dewball...
Chiar şi eu am dispărut. Francis Chelifer, cel care stătea lîngă armoniurmil vesel pentru a întoarce paginile notelor după care cînta mama, dispăruse tot atît de complet ca şi domnul Toft. Mumia lui se afla în acest cavou gotic. Vizitele mele la sfîrşitul săptămînii erau nişte expediţii arheologice..
— Acum, cînd bietul Toft a murit — am întrebat-o eu pe mama în timp ce ne plimbam prin grădiniţa din spa-.fltele casei — a mai rămas pe aici cineva căruia să-i placă dansul de morris ? „Sau, m-am întrebat eu în gînd, zilele /folclorice au apus pentru totdeauna ?" .'• Mama făcu un gest negativ cu capul. *l* — Entuziasmul pentru asemenea lusruri s-a risipit, fispuse ea cu un aer trist. Generaţia actuală de tineri nu ,1prea e interesată de aşa ceva. De fapt, adăugă ea, nici nu ştiu ce-i interesează.
„.într-adevăr, ce ?* mă întreb şi eu întotdeauna. Pe vremea cînd eram tînăr exista serviciul social şi fabianismul; 'existau plimbările lungi la ţară cu prietenii, cînd mergeam cu şapte kilometri pe oră, iar la sfîrşit beam cu nesaţ berea „Five x^tt, cîntam cîntece î'abelesiene şi stăteam 5de vorbă cu ţăranii în cîrciiimioarele pitoreşti de la marginea drumuluj ; erau simpozioanele literare în Regiunea Lacurilor şi ascensiunile în munţii Jura ; era corul Bach *ţşi chiar participarea — deşi personal n-am reuşit niciodată să mă ridic la asemenea nivel — la dansurile morris împreună cu domnul Toft... Dar „Dispariţia" e un dans

foarte frumos, şi asemenea ocupaţii par acum puţin cam curioase. Şi totuşi, m-am surprins că invidiez fiinţa care trăise în pielea mea şi participase la asemenea activităţi. „Bietul domnul Tof t !" mă gîndeam eu.
— Iţi aminteşti cum- dădea tot felul de porecle oamenilor mari ? Numai pentru a arăta că-i cunoştea prea bine. îi spunea întotdeauna lui Shakespeare — Shake-bake, ceea ce la rîndul său era un diminutiv pentru Shake-Bacon. Iar Oven, *tont court[t],* era pentru Beethoven.
— Şi întotdeauna J.S.B. în loc de Bach — continuă mama cu un zîmbet melancolic.
•— Da, şi Fi Em, în loc de Philip Emanucl Bach, Madame Dudevant, în loc de Georges Sand sau,, uneori, după cîte îmi amintesc, „Dădaca reginei" — deoarece Dickens a fost cel care îşi făcuse o asemenea impresie despre ea cînd a văzut-o pentru prima şi ultima oară.
Mi-am adus aminte de rîsul satisfăcut şi prelung care însoţea de obicei asemenea aluzii.
— Nu prea erai un dansator straşnic, băiete. Mama dădu trist din cap, gîndindu-se la trecut.
— Ah ! dar cel puţin, i-am răspuns eu, cel puţin eram fabianist. Făceam plimbări lungi cu prietenii la ţară şi-mi beam porţia de bere „Five x" la „L.eul Roşu".
— Aş fi dorit să te fi putut dispensa de bere, replică mama.
Totdeauna a fost puţin cam supărată că n-am vrut să mă abţin total de la băutură. Şi pe deasupra îmi plăcea şi friptura.
— Era pentru mine un fel de substitut pentru dansurile morris, nu ştiu dacă mă-nţelegi ?
Nu cred că a înţeles. Făcurăm în tăcere cîteva tururi pe peluză.
— Ce-ţi face ziarul ? mă întrebă în cele din urmă. l-am povestit, făcînd paradă de mult entuziasm, despre
împerecherea pe care tocmai o anunţasem între iepurii de angora şi cei de Himalaya.
— De multe ori mă gîndesc, urmă ea după o pauză, că mi-ar fi făcut plăcere să fi acceptat oferta pe care ţi-a
Scurt şi cuprinzător (fr.).
făcut-o colegiul. Ar fi fost atît de bine să tt; am aici, sa te ştiu pe scaunul pe care l-a ocupat iubitul tău tată Mă privi tristă. I-am adresat un zîmbet ca şi cum ne-ar fi despărţit o prăpastie. Un copil, mă gîndeam eu, uită, pe măsură ce creşte, că este sînge din sîngele părinţilor săi. Ei, însă, nu uită niciodată. De dragul mamei aş fi dorit să nu am mai mult de cinci ani.
u

Capitolul IV —
La virsta de cinci ani, printre altele, scriam poezii de care mama se bucura din toată inima. Era una despre ciocîrlie, pe care o mai păstrează încă printre şuviţele de păr decolorat de copil, printre fotografiile îngălbenite, desenele precoce de trenuri şi alte asemenea relicve din acea perioadă.
O ! Ciocîrlie, cum de-ajungi să zborî
Colo sus sub nori.
Cîntecul răsunător
Pe aripi îl porţi uşor.
Soarele e luminos,
Timpul e frumos.
Tata-mi strigă : Ridică-ţi scăfîrlia :
Auzi cum cîntă ciocîrlia ?
Cred că mamei îi place şi acum această poezie mai mult decît orice am scris de atunci. Şi îndrăznesc să spun că şi tatăl meu, dacă ar fi trăit, i-ar fi împărtăşit opinia. Era un admirator înflăcărat al lui Wordsworth. Ştia pe 'de rost cea mai mare parte din *Preludiu.* Uneori, rupînd brusc acea tăcere profundă şi dumnezeiască cu care se înconjura întotdeauna, recita cîte un vers sau două. Efectul era întotdeauna extraordinar : ca şi cum ar fi vorbit oracolul.

îmi amintesc foarte bine de o împrejurare în care Wordsworth a rupt tăcerea adîncă în care se cufundase tata. Era Paşte şi aveam vreo 12 ani. Am plecat în v.a-

canţă la North Wales ; tatălui meu îi plăcea să cutreiere munţii şi chiar îl amuza uneori escaladarea vreunei stînci. Pastele căzuse devreme în acel an, primăvara întîrziasc şi era vreme urî ta. Pe dealuri era zăpadă. In duminica de Paşti, tata, pentru care plimbările in munţi echivalau cu mersul la biserică, plănui o ascensiune pe vârful Snowdon. Am pornit devreme ; era frig ; nori ai burii de ceaţă ascundeau priveliştea. Tăcuţi, urcam anevoie prin zăpadă. Aidoma pajului regelui Wenceslaw, mă ţineam după tata, călcînd în urmele adinei pe care le îăsa în zăpadă. Din cînd în clnd, se întorcea să vadă ce fac. *De* barba neagră îi atîmau ţurţuri de gheaţă. Privea de sus, cu un zîmbet grav, cum gîfîiam la urcuş, străduindu-mă să nu mă abat de la pîrtia pe care o deschisese el. Era un ora puternic, înalt şi spătos, cu o faţă care, aşa cum era acoperită de o barbă eîrllonţată, ar fi putut servi drept model pentru busturile greceşti care îi reprezentau pe oamenii de stat şi filozofii de vîrstă mijlocie. Ungă el mă simţeam întotdeauna deosebit de mic şi neînsemnat. Cînd îl ajungeam din urmă, mă bătea drăgăstos pe umăr cu palma-i mare şi grea şi, întoreîndu-şi faţa spre înălţimi, relua urcuşul. Nu rostea nici un cuvînt.
Cînd soarele se ridică, norii se risipiră. Zărirăm cerul printre fîşiile de ceaţă. Razele aurii şi puternice ale soarelui scăldau pantele acoperite de zăpadă. Pînă să ajungem în vîrf, cerul se însenină complet. La picioarele noastre se deschidea o panoramă vastă. Soarele strălucea puternic, fără să dogorească; cerul, de un albastru deschis, ei'a îngheţat şi distant. Versantele de nord ale munţilor, care seînteiau în soare, erau acoperite de umbre străvezii cu nuanţe albastre şi roşietice. Departe în jos, spre apus, se zărea ţărmul crestat, iar marea verde, care de la distanţă părea complet calmă, se ridica parcă în sus, spre orizont. Am stat mult timp în tăcere, admirînd acest peisaj minunat. Din cînd în cînd, ţin minte că aruncam tatălui meu. pe furiş, cîte o privire iscoditoare. ,.La ce s-o fi gîndind ?*[v] mă întrebam. Stătea aşa, înalt şi formidabil,

sprijinindu-se în piolet şi rotindu-şi încet ochii mari, ne-gpi şi meditativi, încoace şi-ncolo. Nu scotea o vorbă. N-aveam curajul să rup tăcerea. în sfîrşit îşi îndreptă spinarea, ridică pioletul şi, cu un gest emfatic îl înfipse în zăpadă. „Al naibii de frumos !" spuse el încet, cu vo-cea-i adîncă şi cavernoasă. Şi n-a mai rostit nimic altceva. Pornirăm înapoi tăcuţi spre hotelul Pen-y-pass.
Dar tatăl meu nu-şi spusese ultimul cuvînt, cum crezusem la început. Pe la jumătatea drumului am fost surprins şi puţin speriat cînd l-am auzit dintr-odată că începe să vorbească. „Căci, învăţat-am — începu el brusc (părea că vorbeşte mai mult pentru el decît pentru mine) — să privesc natura nu ca pe vremea tinereţii zvăpăiate ; ci ascultînd mereu acelaşi cîntec trist al omenirii, fără stridenţe sau asperităţi, dar cu puterea minunată de a tămădui şi a purifica. Şi am fost cuprins de bucuria unor înălţătoare gînduri ; aflat-am măreţia unor sensuri mult mai adânci, ce-şi au sălaşul în razele de soare la apus, în marea înconjurătoare, în aerul cel viu, în cerul albastru şi al nostru suflet."
îl ascultam cuprins de-un fel de spaimă. Aceste cuvinte stranii (pe vremea aceea nu ştiam de unde provin) găseau în mintea mea o rezonanţă misterioasă. Parcă erau o profeţie, o revelaţie divină. Tata încetă să vorbească tot atît de brusc pe cît începuse. Cuvintele rămăseseră parcă atîrnate undeva, în tăcerea înfricoşătoare care ne împresura. Ne continuam calea. Pînă la uşa hotelului tata nu a mai scos nici o vorbă. In prag, trase pe nări aerul îngheţat şi constată cu o profundă satisfacţie : „Ceapă *V* ; şi după ce mai adulmecă, adaugă : „prăjită".
„Măreţia unor sensuri mult mai adinei". De atunci, aceste cuvinte, rostite de vocea cavernoasă a tatălui meu, mi s-au întipărit în minte. Mi-a trebuit mult timp pînă să descopăr că, de fapt nu au nici un sens. Iată ce influenţă nefastă poate avea o educaţie precoce.
Tata, însă, care n-a reuşit niciodată să se debaraseze de prejudecăţile din copilărie, a continuat

să creadă pînă la sfîrşitul vieţii în formulele" sale wordsworthiene. Da,
mî-e teamă că şi el ar fi preferat ciocîrliile mele precoce elucubraţiilor mai mature. Şi cînd te gîndeşti că am învăţat' să scriu cu atîta pricepere ! Fie numai pentru a fi drept cu mine însumi şi tot ar trebui să perseverez pe această linie. Fireşte, nu pentru că aşa ceva ar avea o -cit de mică importanţă. Chiar dacă ciochiiilc ar fi fost capodopera vieţii mele, acest lucru tot nu ar fi avut vreo importantă. Totuşi perseverez... perseverez.

144

Capitolul V

„Pur şi simplu un poet neînsemnat" — cit de mult l-au durut aceste cuvinte pe bietul Keats ! Poate pentru că el însuşi îşi dădea seama că erau adevărate. Pentru că, la urma urmelor, Keats nu a fost decît o stranie şi nefericită himeră —■ un artist neînsemnat şi în acelaşi timp un om mare. Intre autorul odelor şi cel al scrisorilor se întinde aceeaşi prăpastie ca între un jucător de halma şi un erou.

Cît despre mine, eu nu mă lansez în scrisori eroice. Pretind numai cu modestie că sînt un priceput jucător, di mîna a doua, de halma. Mult mai priceput, insist asupra acestui lucru, (deşi, bineînţeles nu are nici o importanţă), decît pe vremea cînd scriam despre ciocîrlii. „Pur şi simplu un poet neînsemnat" — asta am fost şi, în mod incorijibil, sînt şi acuma.

Permiteţi-mi să vă ofer o mostfa a competenţei la care am ajuns la maturitate. Am ales-o la întîmplare, cum se spune în cronici, din seria mea de poeme despre primii şase Cezari, pe care am proiectat-o de mult, dar pe care nu o voi termina niciodată. Titlul, trebuie să mă laud, i-ar fi plăcut şi tatălui meu. E cît se poate de words-vvorthian — urmînd măreaţa tradiţie a nemuritoarei ..Cutiuţa de ace în formă de harpă" : „Caligula traversînd podul de bărci între Baiae şi Puteoli, de Peter Paul Rubens (n. 1577 : m. 1640)". Cît priveşte poemul în sine, el nu este deloc în stilul Şcolii Lacuri lor.

Prová lingă pruvă bărcile stau în şirag ; Şi podul peste golful de-azur e-o promenadă Pe care Cezar cu intrcaga-i cavalcadă O nvce în galop pe calul său cel pag.

Cu singele lor tînăr îmbătaţi, <*u ochi mai lucitori cit crestele de valuri, De stîncile ce stau să se prăvale imitaţi, Se-azvîrle umplind cerul cel vid de idealuri,

î 'u Zei şi cu Virtuţi dansînd,

«Mi chiote purtate de-al murii liber vînt

Şi pivfădnd al Vestei, templu de pe promonlor.

în falnic carusel scinteietor.

Ţinînd în mîna-i divapiâ un caduceu, In chip de aripi — pinteni auriţi, «"ezarul tînăr. travestit in zeu, Voios salută 'marinarii fericiţi.

Kl rîde cînd aceştia de pe pod Aruncă trecători la în.lîmplaiv. Pocnind in cap pe vreun nerod De la înec ce caută scăpare.

Un vîrtej de gesturi din cerul alegoric Coboară în spirale :

Frumosul e un fulger cv-n zboru-i meteoric Din torsul lui Jupiter mirific se prăvale Spre coapsele Junone; şi talia lui Marti[1] ; De pe-a Viruiţii crupă porneşte avîntai Şi, poleind un nor, el pleacă mai departe, Oprindu-se în pumnul lui Cezar ridicai.

Din noii un filistin e aruncat în undă ; Grăbit,*Frumosul se prelinge pur De pe augustul pumn, pe membrele ev se sriifu Printre corăbii multe, in marea de azur.

145

10

Recitindu-l, pot să mă laud că se apropie foarte mult de nivelul internaţional la care s-a ridicat jocul de halma. încă puţin şi voi ajunge să joc în finală cu domnul Coc-teau şi domnişoara Amy Lowell. Ce onoare ! Mă trece un fior cînd mă gîndesc la iminenţa confruntării.

Ah, dar aceşti Cezari! Mă urmăresc de ani de zile. Am ticluit tot felul de scheme pentru a face să încapă o jumătate din univers în două sau. trei duzini de poeme despre aceşti monştri. Toate păcatele mai întîi şi, în completare, toate virtuţile... Arta, ştiinţa, istoria, religia — şi ele

trebuie să-şi găsească locul acolo. Şi Dumnezeu mai ştie ce ! Dar n-a ieşit mare lucru din aceşti Cezari. Curînd mi-am dat seama că proiectul era prea grandios şi pretenţios pentru a putea fi realizat vreodată. Am început (corb la corb nu scoate ochii) cu Nero, artistul. „Ncro şi Sporus plimbîndu-se în grădinile Casei de Aur".

Fiori de întuneric în aerul îmbălsămat
îţi mîngîie obrajii şi părul ţi-l desfac.
Degetele-mi delicate pe trupul tău se pierd :
O, Sporus, ale tale frumuseţi ţi le dezmierd.
Rotundă ca un fruct, captivă între ramuri, luna
Străluce ; stelele se sting şi se aprind într-imn
Pe o boltă în delir : sînt licurici
Ce pîlpîie în vii. Aici
Răsună susurul etern al apei din fîntîni
Şi cîntecul privighetorii. Ele-ngîn
Că timpul zboară şi dragostea se mistuic-n zadar,
Iar rugurile cu creştini s-au prefăcut în jar.
Inimile lor arzătoare s-au mistuit de vii;
Şi noi, o dulcele meu Sporus, curînd nu vom mai fi.

Dar monologul caro urma era compus într-o gamă mai filozofică. Am pus în el toate argumentele în sprijinul jocului de halma — argumente în care aproape că mai credeam pe vremea cînd scrisesem poemul. Cît trăieşte, omul învaţă. Dar, iată versurile :

148

Creştinii — a căror tulbrare lumină Mi-ngăduie să văd neclar Privirea ta şi frumuseţea-ţi pală
Ca o primulă licărind fugar
în noaptea neagră — venerează Un Dumnezeu ce-ncet s-a stins, ca ei Să-ndure mai puţin ; şi pe o zi A-mpovurat durerea anilor cei grei,
Durerea tuturor într-un singur trup rănit Şi-o inimă-ntristată.
Din marmura lină ca apa cladit-am Casa de Aur ; străjuiţi de coloane Zeii puternici de marmură dorm, Petrec parosiencle melc bălane.
Trandafiri., oleandri de ceară,
Ciorchini de smarald şi piersici îmbujorate :
Din tot ce e frumos mă-nfriipt
Şi mă regăsesc în toate.
Corabia s-a scufundat, o lebădă — mamă ! Fost-am însurat de alţii, apoi nevastă mi-am luat.
Bătrînul Claudiu a-nghiţit otrava imperială, Pe cînd Sencca singur sîngele şi-a deşertat.
Fiară şi victimă sînt, laolaltă ; Hoţ de mirese, ca ele înfiorat; Al lumii stăpîn şi sclav al unui sclav, De frică cuprins şi zeificat.
Un artist — O, tu, dulce Sporus — un artist î Iată ce sînt eu ; vrerea s-a împlinit; Acordu-i lidian ? Cît de mult te-am iubit! Tu răsunînd poemul meu ai auzit
De tînguiri şi-alămuri sunătoare,
De urlete de groază ce-nsoţesc
Pe toţi pînă la prăpastia durerii,
De ţipete înăbuşite de plăcere ce sfîrşesc

140

In agonie. CintuJ Furiilor
Din nou aş încerca-n zadar
In cucuta plină de sevă să-l prefac
Şi săbiile feciorelnic să strălucească iar
îa dragostea unui copil, ce nu-! Decît încredere, tandreţe şi-adorare. Vălul plin de rouă, ce

zorile îl ţes. Şi sfişie-l cu-ntreaga înverşunare
Ce pofta ţi-o descarcă. Şi în tăcerea grea Putea-vei auzi de-ndat Un scîncet dureros : e tocmai melodia Ruşinii şi căinţei născute din păeat.
IlrLstos s-a stins ; artistul e nemuritor ; Aidoma unor coloane ce urcă pur spre cer Stau ale sale marmure golaşe ; Ale lor buze, sîni şi coapse cer
Nu umilinţa noaştră-n Har şi nici Cutremurarea, ce-I a ruşinii farsă \ Din agoniile prin care trece el Cunoaştem doar sublimul ce-l revarsă.
Hristos s-a stins : în timp ce Nero
Preschimbă remuşcările în cînjturi : ele răspîndcso
Lumina dragostei peste destinul orb ;
Şi cit răsună-al său poem, zeii trăiesc.
Ce sentimente romantice şi nobile ! Proteste?;, ele îmi fac într-adevăr cinste.
Şi apoi mai există şi acele fragmente despre Tibcriu ; Tiberiu, care, — inutil să mai precizez — este un personaj reprezentativ în intriga mea simbolică despre dragoste. Tată : „ln grădinile din Capri" (observ că toate scenele mele se petrec în grădini, noaptea, pe lună. Poate că-i s?:nn! ficaţi v. Cine ştie ?)
Fiecare ceas ce irece stelele îl însoţesc. 3ar luna, spre noaptea ce s-a stins, Obrazul şi-j inioaiw.
. Oarbe-n iniunoric, grădinile îşi amintesc De petale roşii, pline de lumină : Amintirea ior o-awst parii un'<ie ro/.e. Fiecare ceai ce trece stelele-l urmea/ă-nee? : An de an, misterioase, florile Aceleaşi mostre le expun spre cer.
indiferent sub sielele-n derivă
Respir parfumul nou şi totuşi foarte vechi.
Pe patul răvăşit zăcînd în nesimţire.
5ar cele două prietene de aşternut,
Cu corpuri moi şi calde, duhnind a vin
Şi pline de năduf, dorm bete lingă mine.
IMă ginoVsc acum că e foarte meritorie această fixuiv 3 auntiei asupra realităţii umane semnificative pe fundalul unui peisaj indiferent. Chiar în perioada în care ser;-am aceste versuri învăţam arta dificilă de a te concentra asupra a ceea ce este semnificativ. Erau nişte lecţii ar.c-voioase. Războiul m-a pregătit să le primesc; iar pro;'c-i'or a fost dragostea.
Se numea Barbara Waters. Am vă/.ut-o pentru prima oară pe eînd aveam paisprezece ani — era cu o lună sau două mai mare decît mine — la unul din acele picnicuri enorme organizate din timp în timp po malul riuî>:i Cherwell, în vacanţa de vară, de cele mai energice şi întreprinzătoare soţii de profesori. Plecam pe la 7 de ;a debarcaderul cel mai nordic al Oxfordului, cam citi. puteam încăpea în vreo jumătate de duzină de ambarcaţiuni, şi mergeam împotriva curentului cam vreo oră pirui se insera de-a binclea. Apoi, după ce debarcam in vreo poiană izolată, întindeam feţele de masă, descărcăm coşurile şi, veseli, începeam să mîncăm. Şi erau atit de mulţi ţînţari încit, pentru a-i îndepărta, toţi elevii şi pinâ si elevele aveau voie să fumeze. Şi cu ce satisfacţie scoteam noi băieţii fumul pe nas, sau făceam rotocoale. oVs-chizînd gura ca nişte broscoi. Nu ştiu cum se făcea insă,
că fetelor totdeauna li se rupeau ţigările, tutunul le intra în gură şi apoi scuipau, strîmbîndu-se, firicelele amărui Pînă la urmă, după ce se saturau de rîs, aruncau ţigările pe jumătate famate. Băieţii zîmbeau dispreţuitor şi protector. La sfîrşit, ne reluam locurile in bărci şi plecam acasă chitind ; pe apă, vocile noastre aveau o rezonanţă supranaturală. Deasupra strălucea o lună galbenă şi marc cit un dovleac. Crestele vălurelelbr erau argintii, iar dîre negre marcau locul lăsat de bărci. Frunzele sălciilor aveau luciri metalice. Poienile se înveşmîntau în ceţuri albe. Se auzeau cristeii : ca şi cum cineva ar fi trecut cu degetele pe dinţii unui pieptene. De pe rîu se ridica un miros abia perceptibil de ierburi umede ; dar era acoperit brutal de mirosul de tutun. Din cînd în cînd, prin atmosfera umedă îşi făcea loc şi mirosul dulce, animalic, al vaci-

lor ; printre sălcii se vedeau aceste patrupede mari şi blînde culcate în iarbă, spinările şi capetele lor ridieîn-du-se ca nişte creste de munţi deasupra cetii. Deşi ziua se stinsese de mult, ele îşi desăvîrşeau, conştiincioase,. opera, rumegîndu-şi mereu dejunul verde care se contopea în mod firesc cu prînzul, şi cu ceaiul lor de ora cinci, devenind apoi o interminabilă cină vegetariană. îşi mişcau neobosite fălcile tot molfăind şi plescăind. Le auzeam discret prin tăcerea adîncă ce ne împresura. Apoi, o voce firavă dar clară începea să cînte : „Adapă-te din privirea mea", sau „Mînccuţe verzi."
Uneori, cînd era într-adevăr cald, neplăcut de cald, aprindeam în joacă, în mod cu totul inutil, focuri, pentru a avea satisfacţia de a adăuga la puii reci şi la maioneza de somn cartofi copţi în coajă — sau, de cele mai multe ori, pe jumătate copţi sau pîrliţi pe jeraticul încins. La lumina unuia dintre aceste focuri am văzut-o pe Barbara. Barca cu care venisem pornise ceva mai tîrziu decît celelalte. Am fost nevoiţi să aşteptăm pe cineva care întârziase. Pînă să ajungem la locul stabilit pentru picnic, ceilalţi debarcaseră şi făcuseră pregătirile necesare pentru gustare. Cei mai tineri strînseseră vreascuri pentru focul pe care îl aţîţau tocmai în clipa în care ne-am apropiat Un grup de persoane, palide şi incolore la lumina lunii, stăteau în picioare sau pe jos' în jurul unei feţe ue masă

albă. Cu cîţiva metri mai încolo, în umbra neagră a unui uriaş ulm, se agitau nişte siluete indistincte. Deodată o flacără micuţă ţîşni dintr-un chibrit şi fu ocrotită de două mînuţe care se transformaseră pe dată în cupe de coral transparent. Siluetele începură să prindă în mod efemer viaţă. Mîini purtătoare de foc începură să se agite în jurul mormanului de vreascuri. Ţişniră încă două sau trei limbi de foc. Apoi, acompaniat de un „uraa" puternic, întregul morman luă foc. In inima umbrei negre a ulmului, se născu dintr-o dată un mic univers mult mai real decît lumea spectrală din jur, scăldată de razele lunii. La lumina flăcărilor am văzut o jumătate de duzină de feţe familiare de băieţi şi fete pe care le cunoşteam Dar, chiar dacă le-am văzut nu le-am băgat în seamă Urmăream o singură faţă pe care nu o cunoşteam. Dansul flăcărilor mi-o dezvălui în chip apocaliptic. îmbujorată, strălucitoare şi aproape nefiresc de vioaie, se detaşa în lumina mereu schimbătoare şi palpi tindă a limbilor de foc cu o nebănuită claritate şi precizie pe fundalul de întuneric care, prin contrast, părea şi mai sumbru. Era faţa unei tinere fete. Păru-i era castaniu închis cu reflexe aurii, nasul uşor acvilin, iar tăieturile înguste, prelungi şi puţin oblice ale ochilor negri ascundeau, pe după pleoapele umbrite de gene — aidoma unor misterioase ambrazuri — o privire care iradia o fericire lăuntrică, secretă şi inexprimabilă.
Şi buzele-i păreau că împărtăşesc acelaşi secret subtil : pline, dar delicate, erau strînse într-un zîmbet care părea că exprimă o delectare mai puternică decît rîsul, decît o izbucnire tumultuoasă de bucurie. Colţurile lor erau ridicate în sus, aşa îneît linia pe caro o formau era paralelă cu cea a ochilor. Şi acest zîmbet oblic al buzelor strînse părea agăţat de două cute mici carc-i brăzdau, de o parte şi de alta, obrajii. Faţa, destul de lată în dreptul pometţilor, se îngusta treptat spre bărbia îngustă şi fermă. Gîtul părea rotund şi subţire, iar braţele slăbuţe prin rochia-i de muselină.
Barca înainta încet împotriva curentului, iar eu am rămas cu privirea pironită asupra acestei feţe dezvăluită de lumina şăgalnică a flăcărilor. Mi se părea că niciodată
n-am văzut ceva mai frumos, mai minunat. Care era secretul acestei bucurii inexprimabile ? Ce fericire nebă-ntiită se ascundea în strălucirea umbrită de gene a acestor ochi negri, în zîmbetul tăcut, ermetic, lipsit de emfază, al buzelor pecetluite ? O priveam cu respiraţia în-tretăiată. Simţeam cum mi se umplu ochii de lacrimi -— atit era de frumoasă. Şi eram aproape îngrozit, simţeam că mă cuprinde o spaimă ; ca şi cum aş fi venit deodată în contact cu cineva mai presus de un simplu muritor de rînd ; cu viaţa însăşi. Flăcările dansau. Reflexele lor arămii treceau peste faţa tăcută cu zîmbetul acela enigmatic, ca şi cum sub piele ar fi pulsat în delir un sîrrge sălbatic. Ceilalţi ţipau, rîdeau, îşi agitau braţele. Ea stătea perfect nemişcată, cu

buzele strînse, ca ochii între-deschişi, zîmbind. Da, în faţa mea se afla viaţa însămi.
Barca se lovi de mal. „Acostează, strigă cineva, acostează, Francis !"
Executai anevoie ceea ce mi se cerea. Am simţit că ceva valoros din mine însumi era distrus.
In anii care au urmat am mai văzut-o o dată sau d? două ori. Era orfană — am aflat mai tirziu — şi von ea din cînd în cînd la Oxford la rude. Cînd încercam să-i. vorbesc, mă surprindeam întotdeauna că eram prea n-mid ca să fac altceva decît să mă bîlbîi sau să spun ceva stupid. îmi răspundea imperturbabilă, privindu-mă liniştită. Nu-mi amintesc atît ce-mi spunea, cit tonul cu care îmi vorbea : rece, calm, sigur, aşa cum se şi potrivei. celei care personifica însăşi viaţa.
— Joci tenis ? o întrebam eu ca să spun ceva şi eram gata să plîng de propria-mi prostie şi lipsă de curaj. „De ce eşti atît de frumoasă ?" „Ce gînduri ascund pri-virile-ţi tainice ?" „De ce eşti atît de inexplicabil de IV-ricită ?" Acestea erau întrebările pe care aş fi dorit să i le pun.
-— Da, îmi place tenisul, îmi răspunse ea grav.
Odată, ţin minte că am reuşit să înaintez atit de mult pe drumul unei conversaţii coerente şi inteligente, *Invit* am ajuns s-o întreb ce cărţi îi plac. în timp ce vorbeam, mă privea indiferentă. Eu am fost cel care a roşit si ;-: întors faţa. Avea asupra mea un avantaj nedrept : acola

154

de a fi în stare să privească pe după pleoapele-.i ingnsk-, ca după o ambuscadă Eu mă aflam în cîmp deschis Şi complet lipsit de apărare.
■— Nu citesc mult, îmi răspunse ea în cele din urmă, după ce am terminat să .vorbesc La drept vorbind, nu-mi place prea mult să citesc.
Încercarea de a mă apropia, de a stabili un contact oarecare, eşuase. In acelaşi timp mi-am dat seama ca ar fi trebuit să ştiu că nu-i place să citească. în definitiv, ce nevoie avea să citească ? Cînd cineva este însăşi viaţa, n-are nevoie de lurţoage. Cu ciţiva ani mai tîrziu, a recunoscut că a făcut întotdeauna o excepţie pentru romanele lui Gene'Stratton-Porter. Cînd a împlinit 17 ani a plecat să locuiască ia alte rude, în Africa de Sud.
Vremea trecea. Mă gîndeam mereu la ea. Versurile de dragoste ale poeţilor pe care îi citeam îmi evocau în mod semnificativ faţa aceea frumoasă, cu surîsul ei tainic. Prietenii se lăudau cu micile lor aventuri. Zim-bcam fără invidie, ştiind nu numai în teorie, ci din propria-mi experienţă, că aceasta nu era dragoste. Odată, după un chef într-un local de noapte, pe cînd eram încă boboc ia universitate, mi-am pierdut şi eu castitatea. Mi-a fost teribil de ruşine după aceea. Am avut sentimentul că devenisem nedemn de dragoste. In consecinţă — îmi este cam dificil acum să stabilesc legătura de la cauză la efed., dar pe vremea aceea acţiunile mi s-au părut suficient de logice -■- în consecinţă, am început să .muncesc foarte mult. am cîştigat două premii universitare, am devenit un revoluţionar înflăcărat şi am consacrat multe oro din timpul meu liber „serviciului social" în cadrul Misiunii de pe lîngă colegiu. N-am fost un bun militant pe tărîm social, m-am descurcat doar suficient de bine cu tinerii adolescenţi feroce din maghernite ; mi-a displăcut, însă, profund fiecare clipă pe car-e am petrecu t-o in cadrul Misiunii. Dar tocmai de aceea m-am şi ţinut de treabă. O dată sau de două ori, chiar, am consimţit să iau parte la "dansurile morris din grădina mamei mele. Mă pregăteam să fiu demn — de ce ? Nu prea ştiam nici eu, Posibilitatea unei căsătorii părea îndepărtată aproape ia infinit : şi de altfel nici eu n-o prea doream. Mă pre-
ir>r,
găteam să iubesc, să iubesc mai departe şi, în mod incidental, să săvîrşesc fapte măreţe.
Apoi a venit războiul. I-am scris din Franţa o scrisoare în care-i spuneam tot ce n-am avut tăria să-i spun direct. I-am trimis scrisoarea la unica adresă pe care o cunoşteam — adresă de la care se mulase de mulţi ani — fără să mă aştept, fără să sper măcar prea mult că o va primi. Am scris-o pentru mine însumi, pentru a-mi clarifica mie însumi ceea ce simţeam. N-aveam nici o îndoială că în curînd voi muri. A fost o scrisoare adresată nu atît unei femei, cit lui

Dumnezeii, o scrisoare explicativă şi apologetică adresată universului.
în iarna lui 1910 am fost rănit. La sfîrşitul perioadei de spitalizare am fost declarat inapt de serviciu activ şi numit într-nn post administrativ la Departamentul Aviaţiei. Aveam misiunea să mă ocup de chimicale, celuloid, tuburi de cauciuc, ulei de ricină şi pînză de balon, îmi petreceam timpul tocmindu-mă cu evrei germani asupra preţului chimicalelor şi celuloidului, cu misiţi greci asupra uleiului de ricin şi cu irlandezi asupra pîn-zeturilor. Japonezi, cu ochelari îmi prezentau mostre de „crepe-de-chinc" care — încercau ci să mă convingă, oferindu-mi ţigări de calitate — este în acelaşi timp mai bun şi mai ieftin decît bumbacul pentru* fabricarea ba-loanelor. Fiecare scrisoare pe care o dictam era dactilografiată la început în 11, apoi în 17 şi, în sfârşit, cînd departamentul în care lucram a ajus la culmea prosperităţii sale, în 22 de exemplare, care erau înregistrate şi clasate de diferite subsecţii ale ministerului de resort. Hotelul Cocii era plin de funcţionari. în cele două subsoluri şi la mansarda care domina coşurile învecinate se îmbulzeau sute de tinere dactilografe. în sala de bal de la subsol, care semăna mai degrabă cu sala festinelor lui Baltazar, erau consumate zilnic o mie de prînzuri ieftine, în cele mai bune camere ale hotelului, caro dădeau spre Tamisa, stăteau funcţionarii civili superiori ale căror nume erau urmate de numeroase titluri, marii oameni de afaceri care ajutau la cîştigarea războiului, ofiţerii de stat major. Flote de automobile mari îi aşteptau
J5G
în curte. Uneori, cînd veneam ia serviciu dimineaţa, îmi închipuiam că sînt un vizitator de pe Marte...
într-o dimineaţă — eram de mai multe luni în Departamentul Aviaţiei — am fost confruntat cu o problemă care nu putea fi rezolvată dccît cu ajutorul unui expert de la Departamentul Marinei. Cei de la marină se aflau în clădirile din partea opusă a curţii spre care dădeau birourile noastre. Abia după vreo zece minute de rătă-*eire printr-un labirint de camere, am dat în sfîrşit de omul meu. Era un băiat simpatic după cîte ţin minte ; m-a în-; trebat cum îmi place „Bolo House" (aceasta era porecla > folosită de cunoscători pentru scumpul nostru Departa-I ment al Aviaţiei), mi-a oferit o ţigară de foi din India ! de Est şi chiar whisky cu sifon. Apoi avurăm o discu-j ţie tehnică despre celuloidul neinflamabil. Li cele din ; urmă, l-am părăsit pe deplin edificat.
— La revedere ! îmi strigă el. Şi dacă vreodată ai sfi vrei să mai afli ceva despre acetonă sau orice alt adeziv afurisit, vino şi-am să-ţi spun.
— Mulţumesc", i-am răspuns. Şi dacă vreodată doreşti să afli ceva despre Apollo din Hliodos sau să zicem despre
, Chaucer, sau istoria tridentului... Rîse din toată inima :
— Voi veni la dumneata.
Am închis uşa rîzînd şi am păşit pe coridor. O tînără trecea grăbită cu un teanc de hîrtii, fredonînd. Surprinsă de apariţia mea neaşteptată, se întoarse, mă privi. Inima mea, ca şi cum ar fi fost cuprinsă de spaimă, zvîcni, iar apoi încetă parcă să mai bată, prăbuşindu-se undeva împreună cu mine.
— Barbara !
Auzindu-.şi numele, se opri şi-mi aruncă de după pleoapele înguste acea privire directă pe care o cunoşteam atît de bine. Se încruntă puţin şi, contrariată, îşi strînse buzele. Apoi, deodată, faţa i se lumină şi începu să rîdă. O seînteie se aprinse şi începu să joace în ochii ei negri.
■— Dar e Francis Chelifer! exclamă ea. La început . nu te-am recunoscut. Te-ai schimbat!
— Dumneata însă nu, i-am răspuns. Ai rămas aceeaşi.
157
Nu spuse nimic, zhnbi doar cu bu/.ele-i strins lipiic, -?i mă privi pe după genele lungi, ca dintr-o ambuscada. La această maturitate tinerească era mai frumoasă ca orî-eînd. Nu-mi dădeam seama dacă mi-a părut bine sau rău că am revăzut-o. Ştiu numai că am fost profund

emoţionat, am fost zguduit şi profund descumpănit. Amintirea acelui simbol al frumuseţii pentru care şi cu ajutorul cvi-ruia am trăit în toţi aceşti ani se reîncarnase acum şi s-i afla în faţa mea, nu ca un simbol ci ca o entitate concretă ; aveam şi de ce să-mi fie frică.
— Credeam că eşti în Africa de Sud, continua! ri, Ceea ce-i echivalent cu a spune „credeam că nu cx'şu".
— M-am întors acum un an.
— Şi de atunci lucrezi aici ? Barbara încuviinţă.
—L Şi dumneata lucrezi în „Bolo House?* mă întrebă ea.
— Do şase luni.
— Extraordinar! Şi cînd te gîndeşti că nu he-am in-tîmit niciodată; da, cit e de mică lumea; cit de absurd de mică !
Am luat prinzul împreună.
-— Ai primit scrisoarea mea ? mi-am făcut curaj s-o întreb în timp ce beam cafeaua. Dădu din cap :
— I-a trebuit luni de zile pînă să ajungă la min\ Nu mi-am dat seama dacă făcea această remarcă in
ynod deliberat, pentru a amîna cîteva clipe discuţia inevitabilă asupra scrisorii, sau cu totul spontan şi nepremeditat, pentru că a găsit că-i interesant că o scrisoare călătorise atît de mult.
— A plecat în Africa de Sud, şi apoi s-a întors inr.pn;, "mi explică ea.
-- Ai citit-o ?
— Bineînţeles !
— Ai înţeles ce-am vrut să spun ? întrebarea aceasta as fi dorit să nu i-o fi pus. Mi-era teamă de răspuns.
Dădu din cap şi nu spuse nimic, privindu-mă inten*, ea si cum ar fi avut' o înţelegere secretă şi profundă a tuturor lucrurilor.
— Km ceva aproape inexprimabil — continua! eu. Privirea ei mă încuraja să urmez. Ceva atit de adine $i atît de imens incit nu existau cuvinte prin care să mă fi putut exprima. Ai înţeles ? Ai înţeles cu adevărat ?
Citva timp Barbara tăcu. Apoi spuse cu un uşor oftat:
— - Bărbaţii îşi pierd întotdeauna capul din cauza mea. Nu ştiu de ce.
Am privit-o Rostise oare cu adevărat aceste cuvinte? Continua să surîdă, aşa cum numai viaţa însăşi ar fi putut siirîde. Şi in acel moment am avut oribila presimţire a tot ceea ce voi avea de suferit. Am întrebat-o totuşi dacă o voi putea revedea cit mai curînd. Diseară? Poate ia cină ?
Dădu negativ din cap. Diseară era ocupata.
— - Cf-sr fi să luăm mîine prînzul împreună ?
— Să mă gîndesc puţin. Se încruntă şi-şi strînse buzele. Nu.
în sfîrşit, îşi aduse aminte, mîine va fi imposibil. Primul ei moment de libertate va fi peste două zile, la vremea cinei. M-am înapoiat la lucru în după-amiaza aceea cu senzaţia şi mai accentuată de a fi un locuitor al planetei Marte. Pe biroul meu se aflau opt dosare groase în legătură cu Societatea Imperială de Celuloză. Secretara uni arătă expertiza asupra patentelor de ulei de ricină, care tocmai sosise. Cineva dorea foarte mult să stea de vorbă cu mine în legătură cu tuburile de cauciuc. Şi, mai voiam oare să-mi facă legătura telefonică cu Bel fast ui ir, chestiunea pînzei ? îi ascultam vorbele dus pe gîn-diu-î. Ce importanţă mai aveau toate acestea V
— Bărbaţii îşi pierd deseori capul din cauza dumitaie. domnişoară Masson? m-am surprins la un moment ciut că o întreb. M-am uitat la ea, în timp ce mă aştepta să-", răspund la'întreb'are şi să-i *apvn* ce să facă.
Domnişoara Masson roşi surprinzător de tare şi rise stingherită, nefiresc. .
-■■■ Da de unde f Cred că-s prea urîtă ca să provoc ase-meaea reacţie, răspunse• ea şi adăugă : Spre norocul meu Dar de ce mă întrebaţi ?

[1] Păru-i scurt era roşcat şi creţ, pielea foarte albă. iar «cliii negri. Avea vreo *22* de ani şi nu era deloc uritâ.
ir.f>
Nu discutasem cu ea pînă atunci decît chestiuni de serviciu şi rareori am privit-o mai atent, mulţumindu-mă să ştiu' doar că există ; o secretară dintre cele mai eficiente.
— De ce mă-ntrebaţi ? Privirea ei căpătă o expresie stranie, de spaimă.
— O, nu ştiu. Din curiozitate. Poate că-mi poţi face legătura cu Belfastul în timpul după-amiezei şi spunc-i celui cu tuburile de cauciuc că-mi este imposibil să-l primesc.
întreaga atitudine a domnişoarei Masson se schimbă, îmi adresă un surîs profesional, eficient. Expresia ochilor deveni impasibilă.
— Vă este imposibil să-l primiţi, repetă ea.
Avea obiceiul să repete ultimele cuvinte rostite de alţii, reproducând chiar, ca un ecou, opinii sau glume spuse cu o clipă mai înainte, ca şi cînd ar fi fost ale sale.
Se întoarse şi se îndreptă spre uşă. Am fost lăsat singur cu istoria secretă a Societăţii Imperiale de Celuloză, expertiza asupra uleiului de ricină şi gîndurile mele.
Două zile mai tîrziu luam cu Barbara o cină foarte scumpă la un restaurant unde meniurile te făceau sa uiţi foarte uşor că blocada submarinelor germane era în toi şi alimentele raţionalizate.
— Ce drăguţ e amenajat localul, spuse ca privind de jur împrejur, şi ce muzică ! (Doamna Cloudesley Shove avea aceeaşi impresie despre restaurantele-pensiune).
In timp ce admira arhitectura sălii, eu mă uitam la ea. Purta o rochie de seară roz, foarte decoltată şi fără mîneci. Pielea gîtului şi a umerilor era foarte albă. Un trandafir superb era prins in răscroiala corsajului. Braţele, fără să fie scheletice, erau totuşi foarte subţiri, ca ale . unei fetiţe. Avea un corp slab de adolescentă.
— De ce mă priveşti aşa ? mă întrebă ea după ce se să-tură să privească localul. îşi accentuase puţin culoarea obrajilor şi a buzelor care schiţau un zîmbet vag. Ochii-i străluceau şi mai intens de după pleoapele conturate cu

— Mă întrebam de ce eşti atît de fericită, luminată de o fericire lăuntrică, proprie. Care-i secretul ? Iată la ce mă gîndeam privindu-te.
— Şi de ce să nu fiu fericită ? Dar, de fapt, adăugă o clipă mai tîrziu, nu sînt fericită. Cum poate fi fericit cineva cînd mii de oameni sînt ucişi în fiecare clipă, iar alte milioane suferă ? încercă să privească grav, ca *la* biserică. Acea bucurie secretă continua însă să se reverse printre fentele oblice ale ochilor strălucitori. Sub protecţia acestei paveze, sufletul ei era într-o veşnică sărbătoare.
N-am putut să-mi opresc rîsul.
— Din fericire, i-am răspuns, compasiunea noastră pentru suferinţa altora este rareori atît de puternică încît să ne împiedice să luăm masa. Preferi langustă sau somon ?
— Langustă, spuse Barbara. Dar cît de stupid de cinic eşti ! Nu mă crezi deloc. Te asigur însă că nu trece o clipă fără să mă gîhdesc la toţi morţii şi răniţii. Şi la cei oropsiţi, la bietele lor magherniţe. Spune şi tu, cum poţi fi fericit ? dădu gînditoare din cap.
Mi-am dat seama că dacă aş continua conversaţia pe această temă, silind-o să se comporte ca la biserică, i-aş strica seara şi aş face-o să mă antipatizeze profund. Apariţia chelnerului cu lista de vinuri a fost o diversiune binevenită.
— Ce-ai zice să comandăm o sticlă de şampanie ? i-am propus eu, după ce mi-am aruncat ochii pe listă.
— Ar fi delicios, îmi răspunse şi tăcu, aruneîndu-mi o privire iscoditoare, indecisă, neştiind ce să facă : să păstreze o expresie gravă, sau să treacă la una mai firească, de bună dispoziţie.
Am pus capăt dilemei, arătîndu-i cu un gest un vecin de masă şi şoptindu-i :

— Ai mai văzut atîta asemănare cu un tapir ?
Rîse din toată inima ; nu atît din cauză că cele spuse de mine erau deosebit de amuzante, cît datorită faptului că era o mare uşurare să poţi rîde din nou cu conştiinţa împăcată.
— Sau mai degrabă cu un urs. îmi sugeră ea privind în direcţia indicată de mine şi apleeîndu-se peste masă
161
ţi.— Frunze uscata
pentru a-mi şopti aceste cuvinte la ureche, într-un mod intim şi drăgălaş.
Faţa-i nespus de frumoasă se apropie de a mea. Ochii mi .se umplură de lacrimi. Fericirea tainică din ochii ei însemna tinereţe, sănătate, viaţă în plenitudinea ei. Zîmbetul de pe buzele strînse exprima bucuria puterii, în jurul ei plutea parfum de roze. între sînii albi, trandafirul părea de un roşu şi mai aprins. Deodată mi-am dat seama că sub rochia-i uşoară, de mătase, freamătă un trup tînăr, gol. Oare numai pentru a face această descoperire m-am pregătit eu în toţi anii din urmă ?
După cină ne-am dus la un music-hall, iar după spectacol la un club de noapte, unde am dansat. Mi-a spus că dansează în fiecare seară. Nu am întrebat-o cu cine. Se uita cu admiraţie la toate femeile care intrau şi mă întreba dacă nu cred că cutare este foarte drăguţă, cutare teribil de atrăgătoare. Şi cînd, dimpotrivă, le găseam tnai degrabă respingătoare, se supăra că nu apreciez sexul frumos. îmi arătă o femeie cu păr roşcat de la masa învecinată şi mă întrebă dacă nu-mi plac roşcatele. Cînd i-am răspuns că prefer *Istoria Civilizaţiei* de Buckle, rîse, ca şi cum aş fi spus ceva absurd şi paradoxal. Era mai bine cînd tăcea; şi din fericire avea această calitate, foiosind-o chiar ca armă de apărate, pur şi simplu nerăspunzînd la întrebările care nu-i plăceau Bau o puneau în încurcătură, indiferent de frecvenţa cu carele repetam; nu făcea docil să zâmbească misterios, ca picată din cer.
Ne aflam de vreo oră la clubul de noapte, cînd iş: fâcu apariţia un tînăr corpolent şi flasc, cu părul *cu* pana corbului, pielea măslinie, nasul mare şi cu nările răsfrînte ca la orientali. Avea un aer posesiv de senioi feudal. La ochiul sting purta un monoclu de argint, iar printre firele negre de păr de pe bărbie care rezistaseră la ras, se puteau zări, strălucind ca nişte fulgi de nea, firicelele de pudră. Zărind-o pe Barbara, îi adresă un zîmbet larg. veni la masa noastră şi începu să vorbească cu ea. Barbara părea foarte bucuroasă de în-tîinire. f_{aG}
132
— E foarte inteligent, îmi explică ea, după ce tînărul se deplasă la masa unde era aşezată roşcata căreia eu îi preferasem *Istoria Civilizaţiei.* E sirian. Ar trebui să faci cunoştinţă cu el. Ştii ? scrie şi versuri.
M-am simţit nefericit toată seara ; dar în acelaşi timp voiam să nu se mai sfîrşească. Aş fi vrut să nu mai plec din această sală sufocantă în care orchestra de jaz cînta de-mi plesnea capul. Aş fi respirat aerul im-bîcsit şi aş fi dansat obosit pînă la nesfîrşire. Aş fi ascultat, chiar, la infinit conversaţia Barbarei — da la infinit, numai să pot fi în preajma ei, s-o privesc, să caut să dezleg, înainte de a începe din nou să vorbească, tainele minunate şi adinei ce se ascundeau în privirea ei, inefabilele resurse ale acestei misterioase bucurii care o făceau să surîdă imperceptibil, dar în acelaşi timp cu atîta intensitate şi farmec.
Trecuseră mai multe săptămîni. Ne vedeam aproape în fiecare zi. Şi pe zi ce trecea, o iubeam tot mai mult şi mai chinuitor, cu o dragoste care se asemăna tot mai puţin cu pasiunea mistică idin copilărie. Dar tocmai amintirea persistentă a acestei pasiuni a fost cea care făcea ca actuala mea dorinţă să fie atît de ascuţită şi de chinuitoare, şi să-mi deschidă o sete pe care nici un fel de posesiune nu ar fi putut-o potoli. Nici un fel de posesiune, indiferent de obiectul ei — îmi dădeam tot mai limpede seama de fiecare dată cînd o vedeam — pentru că orice posesiune ar fi total diferită de tot ceea ce aş fi vrut în toţi aceşti ani să posed. Am dorit întreaga frumuseţe, tot adevărul şi bunătatea, simbolizate şi întruchipate într-o singură faţă. Şi acum această faţă se apropiase de a mea, buzele noastre se întîlniseră. Şi singurul lucru cu

care m-am ales a fost doar o tînără cu „temperament", aşa cum numesc, cu îneîntare şi admiraţie, amatorii de eufemisme, senzualitatea. Şi totuşi, in ciuda oricărei logici, a faptelor evidente, nu puteam să nu cred că într-un mod oarecum misterios ea era cea pe care mi-o imaginasem. Dragostea mea pentru ea ca simbol mă făcea să doresc şi mai mult femeia individualizată.
li*
Dacă toate acestea mi s-ar fi întîmplat acum, le-aş fi considerat întrutotul fireşti şi normale. îndrăgostit de o tînără femeie, aş şti precis de cine m-am îndrăgostit. Dar, pe vremea aceea eram încă ucenic în această îndeletnicire, iar lecţiile pe care mi le dădea Barbara se răzbunau crunt asupra mea. Din aceste lecţii am învăţat că este posibil să fii profund îndrăgostit şi înrobit de cineva pentru care n-ai nici un fel de stimă, care nu-ţi place, al cărei caracter ţi se pare urît şi care, în sfîrşit, nu numai că te face nefericit, dar te şi plictiseşte. Şi de ce nu, mă întreb eu acum, de ce nu ? Este cît se poate de firesc ca lucrurile să fie aşa. Dar, pe vremea aceea, îmi închipuiam că dragostea trebuie să presupună întotdeauna afecţiune şi admiraţie, veneraţie şi extaz intelectual, la fel ca atunci cînd asculţi o simfonie. Este incontestabil că uneori dragostea implică unele din toate aceste sentimente ; alteori, ele au o existenţă de sine stătătoare, fără vreo legătură cu dragostea. Trebuie, însă, să fii totdeauna pregătit să înghiţi o iubire complet pură şi nealterată. E o băutură care te arde, e tare şi, într-un anumit sens, este şi toxică.
Fiecare oră pe care o petreceam cu Barbara îmi aducea noi dovezi că este incapabilă să întruchipeze acel ideal în care o transformase imaginaţia mea în toţi aceşti ani. Era egoistă, însetată de plăcerile cele mai vulgare, se complăcea într-o atmosferă de admiraţie erotică, se amuza să racoleze admiratori cu care să se comporte urît, era proastă şi mincinoasă — cu alte cuvinte era unul din specimenele normale ale tineretului feminin sănătos. Măcar dacă faţa i-ar fi arătat altfel, aş fi fost mai puţin şocat de aceste descoperiri. Din păcate, trăsăturile acestei tinere sănătoase, pe care le descopeream acum, erau identice cu trăsăturile acelui copil simbolic, pe care le păstrasem în memorie şi la care am visat toată adolescenţa mea înflăcărată. Iar contrastul între ceea ce era şi ceea ce — cu această faţă uimitoare şi misterios de frumoasă — ar fi trebuit să fie, ceea ce fusese într-adevăr în imaginaţia mea, a constituit o sursă perpetuă de surpriză şi durere. In acelaşi timp, natvira pasiunii mele pentru ea "s-a schimbat, s-a schimbat ine-

i
vitabil şi profund din momentul în care Barbara a încetat să mai fie un simbol şi a devenit o individualitate. Acum o doream ; înainte o adorasem, aproape ca pe o divinitate. Şi, comparînd această nouă dragoste cu dragostea pe care o nutrisem înainte, îmi era ruşine, mă consideram nedemn, josnic, o brută. Am încercat să mă conving că dacă Barbara părea acum diferită, aceasta se datora faptului că eu îi nutream sentimente diferite şi mai puţin nobile. Şi uneori, cînd stăteam tăcuţi în amurgurile prelungite de vară în parc, sau în locuinţa mea din Chelsea, privind fluviul, mă lăsam convins pentru o clipă că Barbara era într-adevăr ceea ce fusese în imaginaţia mea şi că sentimentele mele faţă de ea erau acum- aceleaşi pe care le nutrisem faţă de amintirea ei. In cele din urmă însă, Barbara destrăma tăcerea magică şi, odată eu ea, această iluzie.
— Ce păcat, spunea ea dusă pe gînduri, că iulie n-are un r. Am fi putut merge într-un bar unde să mîncăm stridii[x].
Sau, amintindu-şi că eram literat, se uita la rămăşiţele fastuoase ale. unui apus de soare şi ofta, spunînd :
— Şi *eu* aş vrea să fiu poetă.
Şi eram adus din nou în lumea faptelor, iar Barbara devenea din nou o tînără în carne şi oase care mă plictisea, dar pe care o doream — ah ! şi cît de precisă şi localizată era această dorinţă

! — s-o sărut, să o mîngîi şi s-o strîng tare în braţe !
Era o dorinţă pe.care un timp oarecare am înăbuşit-o cu toată puterea. Am luptat împotriva ei ca împotriva unui rău, era prea îngrozitor de diferită faţă de dragostea mea precedentă, prea jignitor de incompatibilă cu concepţia mea despre nobleţea Barbarei. Nu învăţasem încă să mă resemnez cu faptul că nobleţea Barbarei era propria mea născocire, o plăsmuire a propriei mele imaginaţii.
Intr-o noapte caldă de iulie, am condus-o cu trăsura pînă la uşa casei din Regent Square, Bloomsbury, în
[1] Conform unei zicale englezeşti, stridiile trebuie mîncate numai în lunile care conţin un r în numele lor, adică în lunile reci.

care ocupa un mic apartament la riansardă. Dansasem toata seara şi era tîrziu. O lună şuie parcursese o treime din drumul său pe cer şi lumina piaţa pe după zidurile bisericii din capul străzii. Am plătit birjarului şi am rămas singuri pe trotuar. Toată seara fusesem plictisit şi iritat dar gîndul că trebuie să spun noapte bună *şi* să plec singur mi se părea atît de îngrozitor, încît îmi venea să plîng. Stăteam aşa, nehotărît, fără să scot o vorbă, şi-i priveam faţa. Era calmă şi pe buze îi flutura acel zîmbet misterios, al cărui secret îl păstra numai pentru ea. Ochii îi străluceau intens. Tăcea ; dar tăcerea ei nu era nervoasă .şi nehotărîtă ca a mea, ci firească, oarecum maiestuoasă. Cînd voia, putea să trăiască în tăcere ca orice vieţuitoare în propriul ei mediu.
— Ei bine, m-ara hotărît eu în cele din urmă, trebuie să plec.
— Nu vrei să vii pînă sus să bem un ceai ? mă întrebă. Animat de acea perversitate care ne determină să
facem ceea ce nu dorim, ceea ce ştim că ne va face să suferim atît cît putem suferi în condiţiile date, am protestat :
— Nu. trebuie să mă întorc.
Niciodată n-am dorit ceva mai mult decît să accept invitaţia Barbarei. Ea o repetă :
— Vino, într-o clipă ceaiul o să fie gata.
Din nou am răspuns printr-un gest negativ, de astă dată de teamă că n-o să mai fiu în stare să vorbesc. Tremurul vocii m-ar fi trădat. Simţeam instinctiv că dacă voi intra în casă cu ea, vom deveni amanţi. Vechea mea hotărîre de a rezista la ceea ce mi se părea a fi o dorinţă josnică îmi întărea hotărîrea de a nu intra.
— Bine, dacă nu vrei, dădu ea din umeri, noapte bună. In glas i se distingea o notă de iritare.
I-am strîns mîna şi am plecat fără să scot un cuvînt. După cîţiva paşi, hotărîrea mea se nărui în mod abject. M-am întors; Barbara mai stătea în prag, potrivind cheia în broască.
— Barbara, am strigat-o cu o voce care suna oribil de nefiresc. Am venit fuga înapoi. Se întoarse şi mă privi. Te superi dacă îmi schimb părerea şi accept

pînă la urmă invitaţia ? Mi-am dat seama că într-adevăr *mi-e* sete. „Ce umilinţă", mă gîndeam eu. Rîse.
— Ce caraghios eşti, Francis ! Şi, adăugă pe un ton glumeţ : Dacă n-ai fi tu. băiat de -treabă, ţi-aş. spune să te duci la prima adăpătoare pentru cai ca să-ţi astîmperi setea.
— îmi pare rău, i-am răspuns.
Stînd din nou aproape de ea, respirîndu-i din nou parfumul de roze, m-am simţit ca în vremea copilăriei, cînd veneam fuga, speriat, din camera de culcare şi o găseam pe mama în sufragerie : încercam din nou sentimentul siguranţei, nu mă mai apăsa acea frică îngrozitoare, eram nespus de fericit, dar în acelaşi timp chinuit de gîndul că ceea ce făceam era împotriva tuturor regulilor, era un păcat a cărui enormitate îmi -era dezvăluită chi aide ochii trişti şi plini de tandreţe ai mamei, şi de tăcerea severă şi semnificativă cu care mă întîmpina marele şi

bărbosul meu ţaţă, ca un zeu ultragiat călare pe un nor de furtună. Eram fericit că sînt cu Barbara; dar in acelaşi timp eram extrem de nenorocit că nu eram cu ea aşa cum ar fi trebuit. Eu nu mai eram acelaşi; şi nici ea ; deşi trăsăturile nu i se schimbaseră, nu era aceeaşi. Eram fericit la gîndul că în curînd o voi săruta, şi nenorocit pentru că nu aşa aş fi vrut s-o iubesc - .pe imaginara mea Barbara ; nenorocit şi pentru că îmi dădeam seama că, după ce mi-am îngăduit în secret să accept existenţa adevăratei Barbara, era nedemn să fiu sclavul unei asemenea amante.

— Evident, dacă vrei să plec, i-am spus, mimînd slab revolta, am să plec. Şi încercînd cu disperare să fac pe spiritualul, am adăugat : Nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să mă duc şi să mă înec în adăpătoarea aceea.

— Cum vrei, răspunse ea pe un ton uşuratic.

Reuşise între timp să descuie uşa. Intrji în întuneric. Am urmat-o, închizînd cu grijă uşa în urma mea. Urcarăm scara întunecoasă. Deschise o altă uşă şi răsuci comutatorul. Lumina bruscă mă orbi.

167

— Totul e bine cînd se termină cu Dine, spuse ea adresîndu-rni un zîmbet şi lăsînd să-i alunece mantoul de pe umerii goi.

Dimpotrivă, mă gîndeam eu, aceasta este „tragedia erorilor". Am făcut un pas spre ea. am întins mîinile apucînd-o de braţele subţiri, ceva mai jos de umeri. M-am aplecat şi am sărutat-o pe obrazul pe care mi-l oferi. Se întoarse spre mine şi veni rîndul buzelor.

Nu mai există acum nici viitor şi nici trecut, Nici rădăcini, nici fructe, doar florile de-o clipă ; Stai, liniştea n-o tulbura ; şi timpul sumbru şi tăcut Al nopţii va dura nu ore ce dispar în pripă, Ci-o veşnicie. Ajută-mă să uit făţarnic Tot ce parfumul tău în noapte va amorţi: Ruşinea, regretele şi plînsul cel zadarnic. Liniştea n-o stînjeni; şi vraja tainică va-nflori în pragul visului, făcînd ca să dispară Lumea din jur; numai noi doi vom fi, numai
iubirea noastră Şi o tăcere fără de sfîrşit. La fel, însă,
ca orice osîndit
Care-i convins că-n zori tot moartea-l împresoară, Eu ştiu, deşi fără hotar îmi pare noaptea albastră, Că zorile vor apărea curînd, la răsărit.

.Atunci am învăţat să trăiesc numai în clipa de faţă, să ignorez cauzele, motivele, antecedentele, şi să-mi declin răspunderea pentru ceea ce va urma. Atunci am învăţat că, devreme ce viitorul este sortit să fie doar o repetare dureroasă a trecutului, să nu mă aştept la consolări şi justificări, ci să trăiesc în prezent, în inima realităţii omeneşti, chiar în centrul stupului cald şi întunecat. Există totuşi o nepăsare spontană, care nu poate fi imitată cu nici un fel de eforturi conştiente. Fiind ceea ce sînt, nu voi putea rivaliza niciodată cu acei frăţiori care îşi aruncă surioarele de pe mal pentru a asista la un plonjon frumos. Niciodată nu voi putea să-mi pun pistolul la tîmplă şi, din simplă distracţie, să apăs pe

168

trăgaci; sau, uitîndu-mă de la balconul operei Covent Garden la melomanii din stal, nu voi putea niciodată să arunc cu uşurinţă acea micuţă grenadă încărcată cu un exploziv puternic — pe care o mai păstrez încă pentru orice eventualitate în cutia mea de pălării — oricît de teribil de amuzant mi-ar putea părea acest gest. O asemenea nepăsare magnifică faţă de orice în afara senzaţiei imediate, nu o pot imita decît de departe. Dar mă străduiesc şi, cînd a fost vorba de Barbara, m-am străduit întotdeauna în mod conştiincios. Totuşi, nopţile au întotdeauna un sfîrşit. Şi chiar în toiul lor, cufundat în plăcere, n-am putut fi niciodată, nici măcar pentru o clipă complet inconştient de ce era ea, de ce eram, am fost şi voi fi eu a doua zi. Toate acestea văduveau orice extaz de plenitudinea sa pasională şi, sub aparenţa calmului şi a liniştii, mocnea o adîncă frămîntare. Sărutînd-o, voiam să n-o sărut, ţinînd-o în braţe voiam ca altcineva să fie în locul ei şi, uneori, înconjurat de tăcerea adîncă şi neagră, mă gîndeam că ar fi mai bine să mor.

Mă iubea oare ? îri orice caz o afirma de multe ori chiar în scris. îi mai păstrez încă scrisorile : o serie de bileţele, trimise prin curier de la o aripă a hotelului Cecil la alta, şi cîteva scrisori lungi pe care nii le scrisese pe cînd era în concediu sau în *week-end,* departe de mine. Iată4e, le am în faţă : o caligrafie frumoasă, bine formată: Rareori, peniţa, alergînd de ia o literă la alta, de la un cuvînt la altul, părăsea hîrtia. O caligrafie rapidă, cursivă, clară şi lizibilă. Numai pe ici pe colo, în general spre sfîrşitul bileţelelor, claritatea se tulbura apăreau cuvinte ciuntite, formate din litere diforme. Mă aplec asupra lor şi încerc să le descifrez : „Te ador, iubitule... Te sărut de o mie de ori... Doresc să vină noaptea... Te iubesc la nebunie". Acesta era sensul ce se degaja din mîzgăliturile sale. Ne aş temem în mod eliptic unele idei în scris din aceleaşi motive pentru care ne acoperim goliciunea. Decenţa nu ne permite să umblăm goi, iar expresia gîndurilor noastre celor mai intime, a dorinţelor noastre celor mai arzătoare şi a amintirilor tainice — chiar atunci cîndne-am. constrîns să le expri-

169

măm în scris — nu trebuie nici ea să fie prea uşor descifrabilă şi înţeleasă. Cînd Pepys a înregistrat de'e mai scabroase detalii ale amorurilor sale, nu s-a mulţumit să le scrie în mod cifrat, ci a recurs chiar şi la o franceză stricată. Şi-mi amintesc, menţionîndu-l acum pe Pepys, că şi eu am procedat la fel în scrisorile mele către Barbara, încheind cu un *„Bellissima ti voglio un bene enorme"*[1], sau *„Je t'embrasse un peu partoitt"*[1]. Dar m-a iubit ea oare ? într-un anumit fel, cred că da. I-am satisfăcut vanitatea. Nu număra decît puţini literaţi printre sclavii ei. Şi fiind infectată şi ea de snobismul straniu al celor care consideră că un artist, sau oricine se întitulează astfel, este oarecum superior celorlalte fiinţe umane — şi profund convinsă de misterioasa mea importanţă şi semnificaţie — era flatată să mă vadă făcînd în mod abject sluj în faţa ei. O impresiona mai mult, de pildă, un stîlp al cafenelei Cafe Royal decît un ofiţer competent, fiind de părere că-i mult mai dificil şi mai important să ştii să execuţi sau chiar să apreciezi o pictură cubistă, sau o piesă pentru pian de Bartok, decît să conduci o întreprindere sau să pledezi la tribunal. Există o gravură germană din secolul al XVI-lea — epoca reacţiunii împotriva scolasticismului — care reprezintă o frumoasă teutonă călărind în pielea goală un bătrîn chel şi bărbos, trăgînd de hăţuri, şi îndemnîndu-l cu nu-jaua. Tabloul este întitulat „Aristotel". După două mii de ani de ploconire în faţa acestui înţelept infailibil, iată o splendidă răzbunare. Fără îndoială că pentru Barbara eu eram un mic Aristotel. Dar ceea ce făcea comparaţia oarecum mai puţin măgulitoare pentru mine era faptul că ea se simţea la fel de încîntată de atenţftle unui alt literat, negriciosul de sirian, cel cu obrajii vineţii şi cu monoclul de argint. Chiar şi mai încîntată, cred ; pentru că el scria poeme care erau mai des publicate în diverse reviste (din păcate ale mele nu erau) şi, mai mult decît atît, nu pierdea nici o ocazie să spună la

[1] Preafrumoaso, te iubesc imens (it.). ' • Te sărut toată (fi\).

170

toată lumea că este poet; vorbea mereu de dezavantajele şi avantajele compensatoare ale unui temperament artistic. Faptul că, cel puţin o vreme, m-a preferat sirianului, se explică prin aceea că eram absolut liber şl mult mai îndrăgostit de dînsa decît celalalt. Roşcovana care pentru mine era un substitut inferior pentru *Isteria* lui Buckle, îi acaparase pe atunci cea mai mare parte a inimii. în plus, el era un amant calm şi cu experienţa, care nu-şi pierdea vremea cu nimicuri. Barbara nu putea spera să găsească la sirian o pasiune asemănătoare cu a mea — o pasiune care, în ciuda reticenţelor, in ciuda eforturilor mele de a-i rezista, mă făcea să mă tăvălesc în mod ruşinos la picioarele ei. E plăcut să fii adorat, să comanzi şi să provoci durere ; Barbarei îi plăceau toate acestea, la fel ca oricărei alte femei.

In, cele din urmă, sirianul a fost cel care m-a înlocuit. In octombrie mi-am dat seama că prietenii din Africa de Sud, cu care Barbara trebuia să ia prînzul şi cina, începuseră să sosească în număr tot mai mare. Şi cînd nu erau prietenii din Africa de Sud, era mătuşa Phoebe care, dintr-odată, deveni inoportună. Sau bătrînul domn Goble, care îl cunoscuse atît

d,e bine pe bunicul ei.
Cînd o rugam să-mi descrie festinurile, îmi răspundea invariabil „A, a fost extrem de plictisitor, am discutat chestiuni de familie", sau pur şi simplu zîmbea, dădea din umeri şi se închidea în tăcerea ei impenetrabilă. .
— De ce mă minţi ? am întrebat-o.
Păstra aceeaşi tăcere şi acelaşi zîmbet tainic.
Erau seri cînd insistam să-şi lase prietenii'din Africa de Sud şi să luăm cina împreună. Accepta cu greu şi se răzbuna vorbind despre toţi bărbaţii bine pe care îi cunoscuse.
Intr-o seară, cînd în ciuda tuturor rugăminţilor, ameninţărilor şi poruncilor, mele a plecat să ia masa cu mătuşa Phoebe şi să doarmă la ea, m-am postat în Regent Square. Era o noapte umedă şi rece. Am rămas în postul meu de la orele nouă pînă după miezul nopţii.

I
mărşăluind în faţa casei în care locuia ea. Tot umblînd, loveam cu vîrful bastonului grilajul care înconjura grădiniţa din mijlocul pieţii şi gîndurile mi se învolburau în ţăcănitul pe care îl produceam. Din copacii negri şi umezi se prelingea, din cînd în cînd, cîte 6 picătură. Cred că am făcut vreo douăsprezece mile în seara aceea.
In cursul celor trei ore m-am gîndit la multe lucruri; la focul de tabără care s-a-aprins dintr-odată, la faţa aceea de adolescentă care strălucea în întuneric, la iubirea copilărească, apoi la împrejurările în care am revăzut această faţă şi la iubirea cu totul diferită pe care mi-a inspirat-o. M-am gîndit la sărutările, şoaptele şi mîngî-ierile în întuneric; la sirianul cu sprîncenele-i negre şi monoclul de argint, la pielea lui măslinie care strălucea sub stratul de pudră ce se aduna în fulgi de nea în perii de pe bărbie. Probabil că era cu el acum. Monna Vanna, Monna Bice — „Dragostea nu-i atît de pură şi abstractă cum pretindeau cei care nu au avut altă amantă decît propria lor muză". Plăsmuirile sînt dezminţite de realitate. Adevărul e Barbara, mă gîndeam, şi faptul că-i place un bărbat cu monoclu de argint e tot un adevăr, precum şi faptul că m-am culcat cu ea şi că a făcut-o cu siguranţă şi el.
Tot adevăr e că bărbaţii sînt cruzi şi stupizi şi acceptă să fie minaţi chiar şi la' abator de nişte păstori la fel de stupizi. M-am gîndit la pasiunea mea pentru justiţia universală, la dorinţa mea ca toţi oamenii să fie liberi, culţi şi să aibă mult timp liber la dispoziţie ; şi la globul pămîntesc pe care mi-l imaginam populat de nişte fiinţe umane călăuzite numai de raţiune. Dar la ce foloseşte timpul disponibil, din moment ce-l ocupi ascultînd numai ceea ce ţi se serveşte pe tavă şi frecven-tînd .meciurile de fotbal ? La ce bun libertatea, din moment ce oamenii se fac de bună voie sclavii unor politicieni ca acei care conduc astăzi lumea ? La ce bun învăţătura, din moment ce ştiutorii de carte nu citesc decît' ziarele de seară şi revistele ştiinţifico-fantastice ? Iar viitorul, viitorul strălucit care nu va fi diferit de trecut

decît prin extinderea confortului material şi a uniformităţii spirituale — admiţînd totuşi că într-un fel oarecare va fi mai bun — ce am eu din aceasta ? Absolut nimic. Nimic, nimic. Am fost trezit din gîndurile mele de un poliţist care se apropie, mă salută politicos şi mă întrebă ce fac acolo.
— Vă văd de o oră plimbîndu-vă în sus şi în jos, mi-a spus eL
I-am dat o jumătate de coroană şi i-am spus ca aştept o doamnă. Poliţistul a rîs discret. într-adevăr, bancul era bun. După ce a plecat, am continuat să patrulez.
Şi războiul ăsta, nii-am urmat eu gîndurile. Există vreo perspectivă să iasă ceva bun din el ? Războiul pentru a pune capăt războiului 1 De data aceasta, argumentul fusese convingător; şi însoţit pe deasupra de o lovitură în părţile moi, cea mai puternică lovitură administrată vreodată de istorie. Va convinge războiul oare mai bine omenirea decît oricare alt argument ? Şi totuşi, oamenii sînt curajoşi, răbdători, gata de sacrificiu. Dar sînt contradictorii,

sălăşluieşte în ei atît binele cît şi răul, pentru că nu pot fi altfel. Iaftă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac. Totul are la origine o formidabilă prostie animalică primitivă. Iată realitatea fundamentală : prostia, inconştienţa.
Dar cei conştienţi, cei ce nu sînt proşti ? Aceştia nu sînt decît excepţii rare, care nu contează pentru marea realitate.,Sînt nişte minciuni ca şi dragostea ideală, visele de viitor, credinţa în dreptate. A trăi hrănindu-te cu operele lor, înseamnă a trăi într-o lume de elucubraţii răsunătoare, total diferită de lumea reală. înseamnă a evada. Dar a evada este o laşitate; e stupid sa te consolezi cu ceea ce nu este adevărat, sau ou ceea ce este nesemnificativ pentru lume ; şi propriul meu talent, ca atare, este nesemnificativ, ca şi arta căruia îl dedio — o consolare falsă. Un marţian ar găsi că a scrie fraze în care cuvintele au aceeaşi sonoritate, la intervale regulate este ceva tot atît de straniu ca *şi* a cumpăra ulei de ricin pentru ungerea maşinilor destinate distru-
173
gerii. Mi-am adus aminte de versurile pe care le-am scris pentru Barbara — nişte versuri comico-amoroase, zglobii — pe vremea ultimei epidemii de raiduri aeriene. Ritmul lor îmi răsună şi acuma în urechi :
Cînd luna plină invită pe la noi Raiduri de noapte şi alte spaime noi, Să căutăm în grabă un alcov Ce pentru-amor să fie un ostrov ; In vin şi prăjituri ne-om lăfăi, Iar proasta să continue a străluci.
Tocmai mi le repetam în gînd cînd un taxi intră .n piaţa liniştită, încetini lîngă trotuar şi se opri în faţa casei în care locuia Barbara. La lumina palidă a lămpii, văzui coborînd două persoane : un bărbat şi o femeie. Silueta masculultii făcu cîţiva paşi inainte şi se opri să-şi numere banii în dreptul aparatului de taxare. O rază de lumină se reflectă în monoclu. Monezile zăngăniră şi taxiul se îndepărtă. Cele două siluete urcară treptele ; uşa se deschise în faţa lor şi intrară în casă.
Am plecat repetînd toate înjurăturile şi Insultele care pot fi adresate unei femei. Simţeam parcă o uşurare, îmi făcea plăcere să mă gîndesc că totul s-a terminat, o dată pentru totdeauna.
— Noapte bună, domnule. Era din nou prietenul meu poliţistul. Mi s-a părut că discern o notă de ironie in vocea lui.
In următoarele patru zile n-am dat nici un semn de viaţă. Speram în fiecare zi să primesc o scrisoare sau un telefon în care să mă întrebe ce s-a întîmplat cu mine. N-am primit nimic. Sentimentul de uşurare s-a transformat într-unui de durere. In a cincea zi am in-tîlnit-o în curte in timp ce mergeam să-mi iau micul dejun. N-a făcut nici o aluzie la tăcerea mea fără precedent. Nici eu nu i-am spus nici unul din acele cuvinte usturătoare pe care mi le pregătisem pentru vreuna din aceste întîlniri întîmplâtoare. In schimb, i-am cerut, am implorat-o chiar, să ia prînzul cu mine. Bar-
174
bara respinse invitaţia : avea întîlnîre cu cineva din Africa de Sad.
— Atunci vino la cină, m-am rugat de ea în mod cît se poate de abject.
Îmi dădeam seama că am ajuns la limitele umilinţei. Aş fi dat orice să-i intru din nou în gralii. Barbara dădu din cap :
— Aş dori să pot veni, dar plicticosul de Goble...
Capitolul VI
Acestea erau fantomele pe care le-am invocat în versurile mele *şi* pe care le-an făcut să danseze pe suprafaţa Mării Tireniene. Ele mi-au reamintit în mod salutar că nu eram decît în vacanţă, că peisajul în mijlocul căruia pluteam acum nu era ceva mai mult decît o iluzie şi că numai în cele unsprezece luni ale fiecărui an, pe care le împărţeam între Gog's Court şi pensiunea domnişoarei Carruthers viaţa era cu adevărat reală şi demnă de luat în serios. Nu eram decît un englez democrat şi pe deasupra şi londonez, trăind într-o epocă în care „Daily Mail" se vindea în două milioane de exemplare în fiecare dimineaţă ; nu, aveam nici un drept

la atîta soare, la marea aceasta caldă şi limpede, la crestele ascuţite ale munţilor, la asemenea nori şi la risipa aceasta de cer albastru. NTu aveam dreptul nici la Shelley; şi, dacă aş fi un democrat în adevăratul înţeles al cuvîntului, n-ar trebui nici să mă gîndesc. Dar iată că din nou trebuie să mă justific prin defectele mele congenitale.

Întins pe suprafaţa apei, visam 1a un stat democratic ideal, în care nici un fel de excepţie inoportună posedată de Sfîntul Duh să nu tulbure calmul anost al regulilor stabilite de Cloudesley şi Carruthers, de Fluffy şi descurcăreţul şi inimitabilul Brimstone — cînd deodată mi-am dat seama că o barcă cu pînze e în spatele meu, sau, mai bine zis, deasupra mea. Am zărit pînza albă deasupra capului şi am auzit susurul apei despicată de provă şi clipocitul valurilor care se loveau de bordul cafeniu al bărcii ce se năpustea spre mine. Este extrem de neplăcută senzaţia de spaimă : eşti cuprins brusc de spas-

mul groazei pe care nu-l poţi controla pentru că survin* atît de repede, incit capacitatea de control a intelectului este luată prin surprindere. Ai impresia că fiecare celulă a organismului e stăpînită de frică. E umilitor cum într-o clipă nu mai eşti om ci un fel de masă gelatinoasă de amoebă, contractată de spaimă. Cobori din nou scara evoluţiei pentru a deveni timp de o secundă nimic altceva decît un animal îngrozit care tremură din tot corpul. Cu o clipă mai înainte visam_pe salteaua mea transparentă ca un adevărat filozof ; în secunda următoare scoteam strigăte nearticulate şi dădeam frenetic din mîini şi din picioare pentru a scăpa de pericolul care se apropia şi era acum inevitabil.

— Ei ! am strigat eu şi imediat am primit o puternică lovitură în cap şi am început să mă dau Ja fund.

Eram conştient că înghiţeam o mare cantitate de apă sărată, că trăgeam apă în plămîni şi tuşeam din răsputeri. Apoi, un timp, n-am mai fost conştient de nimic. Probabil că din cauza loviturii mi-am pierdut cunoştinţa. După aceea, mi-am recăpătat-o mai mult sau mai puţin, avînd senzaţia că am ajuns la suprafaţă ; partea de jos a feţei era însă în apă. Tuşeam şi aspiram. Tuşeam ca să scot apa din plămîni şi aspiram pentru a-i umple din nou cu apă. Acum îmi dau seama că ambele operaţiuni aveau un efect contrar celui urmărit. Eliminam prin tuse aerul ce-mi mai rămăsese în plămîni, şi pentru că gura nu ajungea la suprafaţă, înghiţeam mereu apă. Intre timp, sîngele, încărcat cu bioxid de carbon, continua să se îndrepte spre plămîni pentru a se debarasa de această otravă mortală şi a prelua oxigen. Dar, degeaba ; oxigen nu mai găsea.

Simţeam o durere extraordinară în ceafă ; nu era o durere ascuţită, ci una surdă, învăluitoare şi profundă ; şi, în acelaşi timp, straniu de dezgustătoare : un fel de durere revoltătoare care-ţi producea greaţă. De disperare, nervii care exercită controlul asupra sistemului respirator începură să cedeze ; această dezgustătoare durere în ceafă era semnalul de rămas bun, ultimul lor spasm agonizant. Deveneam tot mai puţin conştient de ceea ce se

12

petrecea cu mine. Dispăream din viaţă treptat, ca pisica de Chesliire din *Alice în Ţara Minunilor.* Ultimul lucru care mi-a mai rămas, de care mai eram întrucitva conştient, era durerea.

în asemenea împrejurări, ştiu că există un procedeu clasic — să derulez într-o străfulgerare întreaga-mi viaţă pe dinaintea ochilor. Vîjjj — şi o dramă neinteresantă ar fi fost proiectată de pe cele 32 de bobine şi mi-aş fi reamintit orice : de la laptele pe care l-am supt, pî-nă la vinul de Marsala pe care l-am băut la Grand Hotel, de la prima bătăiţă pe care am primit-o- şi pînă la ultimul Sărut. In realitate, nimic din ceea ce trebuia corect să se întimple nu s-a întîmplat. Ultimele gînduri înainte de a tnâ cufunda au fost în legătură cu ,.Revista crescătorilor de iepuri" şi cu mama. într-un ultim acces de luciditate, de care n-am putut scăpa niciodată şi care m-a handi-l[J] capăt toată viaţa, m-ara gîndit că trebuia să scriu un :; articol de fond pentru

vinerea următoare. In acelaşi timp, - eram îngrijorat că mama va fi foarte necăjită cînd va sosi peste citeva zile şi va vedea că nu mai poi s-o însoţesc la Roma.
Cînd mi-am 'revenii în simţiri, zăceam culcat cu faţa în jos pe plajă, iar cineva stătea călare pe spatele meu, ca şi cum s-ar fi jucat de-a cavalerii, şi-mi făcea respiraţie artificială după metoda profesorului Schaefer. *„Uno. due, tre, qnaUro"* —• şi la fiecare *qiiattrb* cel de pe spatele meu îşi deplasa centrul de greutate pe Tnîinile care se aflau de o parte şi de alta a şirei spinării şi-mi apăsa coastele. Conţinutul plămînilor era eliminat în mod violent. Apoi salvatorul meu se ridica din nou, presiunea scădea şi plămînii mi se umpleau cu aer. *„Vno, due, tre qvattrQ'* — şi operaţia începea din nou.
— Respiră ! E bine ! A deschis ochii !
Cu multă grijă, ca şi cum aş fi fost un colet cu obiecte de porţelan de mare valoare, am fost întors cu faţa în sus. Eram conştient de lumina puternică, de o durere ascuţită undeva deasupra tîmplei stingi, de mulţimea adunată în jurul meu. Am început să respir în mod deliberat şi conştient ; mi st- strigau diferiţi.' instrucţiuni. Doi
indivizi începură să mă frece pe tălpi. Un al treilea veni fuga cu o căldăruşă de copil plină cu nisip fierbinte şi mi-o răsturnă pe stomac. Această idee fericită avu imediat un succes imens. Toţi spectatorii curioşi şi plini de solicitudine care stătuseră în jurul corpului meu, privind cum mi se aplică metoda profesorului Schaefer şi dorind să ajute şi ei cu ceva, descoperiră că acum într-adevăr puteau face ceva folositor ; puteau să-mi restabilească circulaţia acoperindu-mă cu nisip fierbinte. Intr-o secundă m-am pomenit cu vreo duzină de binevoitori care adunau nisipul fierbinte de la suprafaţa plajei, în căl-dăruşe, şi-l aruncau peste mine. în citeva secunde am fost aproape îngropat sub o movilă de nisip fierbinte. Pe feţele bunilor mei samariteni era întipărită o expresie de seriozitate copilărească. Alergau încoace şi încolo cu câl-dăruşele lor, ca şi cum nu mai exista altă ocupaţie mai serioasă în viaţă dccît cea de a construi castele de nisip pe stomacul unui înecat. Ajutau şi copiii. îngroziţi]a început de aspectul corpului meu flasc şi livid, se refugia-seră în braţele părinţilor şi se aseunseseră sub fustele mamelor, privind cu o curiozitate plină de repulsie şi dez-
fust cum se experimenta pe mine metoda profesorului chaefer. Dar, după ce am revenit la viaţă, după ce au văzut cum oamenii mari încep să mă îngroape în nisip şi au realizat că este vorba de un joc extrem de interesant, au reacţionat foarte violent. S-au năpustit asupra mea cu micile lor ustensile, scoţînd strigăte ascuţite şi risete delirante. Numai cu greu au putut fi opriţi să nu-mi umple fala, ochii şi gura cu nisip. Un băieţel, avînd ambiţia să facă ceva ce nu mai făcuse nimeni, alergă pînă la ţărm, îşi umplu găleţica cu apă şi spumă sărată şi mi-o deşertă de sus, cu un strigăt de triumf, pe plexul solar. Asta era prea de tot; nu mi-am putut păstra seriozitatea şi am izbucnit in rîs. Rîsul meu nu a durat mult, pentru că atunci cînd am vrut să-mi trag răsuflarea, după primele holiote, am descoperit că uitasem să mai respir, şi numai după un nou acces prelungit de tuse am recăpătat îndeminarea. Copiii se speriară ; asta nu mai făcea parte din jocul lor delicios. Oamenii mari fură şi ei opriţi din acţiunea de asistenţă şi se lăsară îndepărtaţi de lingă

mine de către autorităţile competente. La căpătîi mi s-a înfipt o umbrelă şi, pentru a-mi facilita intrarea precară în viaţă, am fost lăsat să stau liniştit la umbra sa roz. Am încins ochii şi am zăcut aşa destul de mult. Parcă undeva, foarte departe, cineva îmi freca picioarele. Din cînd în cînd mi se turna în gură cu lingura coniac amestecat cu lapte. Mă simţeam extrem de obosit, dar în acelaşi timp foarte mulţumit. Şi mi se părea că nu există pe lume ceva mai plăcut decît pur şi simplu să respiri.
După un timp, m-am simţit suficient de puternic şi sigur de mine pentru a deschide din nou ochii şi a privi în jur. Totul părea nou şi minunat de frumos. La început, privirile mi se opriră asupra unui tînăr gigant, pe jumătate gol, care stătea aplecat cu smerenie asupra picioarelor

mele şi-mi masa genunchii şi gleznele reci. Vedeam cum i se mişcă muşchii sub pielea-i arămie şi strălucitoare. Avea o faţă de roman ; părul îi era negru şi cîrlionţat. Cînd observă că am deschis ochii şi că mă uit la el, îmi zîmbi : avea dinţi de un alb imaculat, iar ochii negri păreau şi mai strălucitori în cavităţile de sidef albăstrui.
Cineva mă întrebă în italieneşte cum mă simt. Mi-am întors privirea. Un bărbat corpolent, cu o faţă mare şi roşie ca de cauciuc şi o mustaţă neagră, stătea în'spatele meu. într-o mînă ţinea o ceaşcă, în cealaltă o linguriţă. Era îmbrăcat într-un halat alb. Faţa îi şiroia de transpiraţie, ca şi cum ar fi fost unsă cu unt. Riduri fine îi încadrau, aidoma razelor unui nimb, chivotele ochilor negri şi foarte strălucitori. îmi întinse lingura şi am înghiţit conţinutul. Mîinile-i mari şi arse de soare erau acoperite cu puf alb.
— Sînt doctorul, îmi explică el şi-mi zîmbi.
Am dat din cap şi i-am întors zîmbetul. Aveam impresia că nu am întîlnit un doctor mai drăguţ.
Ridicîndu-mi privirea, am văzut cerul albastru, feşto-nat frumos de marginile umbrelei roşii ; coborînd-o am văzut o mulţime de oameni adunaţi în jurul meu. Toţi zîmbeau. printre ei, am putut zări marea albastră.
— *Belii sono* [1]... i-am spus doctorului şi am închis din nou ochii.
[1] Sînt frumoşi (it.).
Oamenii aceştia atît de frumoşi... Le ascultam vocile prin întunericul sîngeriu al pleoapelor. Aspiram încet, cu voluptate, aerul sărat al mării. Tînărul gigant continua să»-mi maseze picioarele. Am ridicat *cu greu o mînă şl am pus-o pe piept. Mi-am mişcat degetele uşor pe pielea netedă, ca un orb care ar citi o pagină în alfabetul Braille. Mi-am palpat coastele şi micile adînciturі dintre ele. Deodată, degetele mele au simţit o bătaie abia perceptibilă : era pulsul, pulsul, pulsul — pe el îl căutam. Tatonînd pagina, degetele oarbe descoperiseră un cuvînt straniu. N-am încercat să-l interpretez. Eram doar bucuros de existenţa lui acolo. Am zăcut mai mult timp liniştit, «scultînd bătăile inimii.
— *Si sente meglio ?*[1] întrebă doctorul. Am deschis ochii :
— *Mi sento felice* [2].
Mi-a zîmbit. Razele din jurul celor două chivote strălucitoare se accentuară, ca şi cum dintr-odată sfîntul simbol ar fi devenit, nu se ştie cum, şi mai sfînt.
— E bine să nu fii mort, îmi spuse el.
— E foarte bine.
Şi m-am uitat din nou la cer şi la umbrela roşie de deasupra capului, la tînărul gigant aflat la picioarele mele, atît de puternic şi totuşi atît de blînd. Am'privit la dreapta şi la stînga. Cercul curioşilor se destrămase. Fiind în afara oricărui pericol, încetasem să mai fiu obiect de simpatie şi curiozitate. Vilegiaturiştii îşi vedeau de ocupaţiile lor obişnuite. Mă uitam la ei fericit.
Un băiat şi o fată în costume de baie trecură încet pe lîngă mine, îndreptîndu-se spre mare. Feţele, gîturile, umerii, mîinile şl picioarele lor erau de un arămiu transparent. Mergeau încet, ţinîndu-se de mînă cu atîta graţie, cu o ţinută atît de firesc de maiestuoasă, îneît îmi venea să plîng de fericire. Erau foarte tineri, înalţi, subţiri şi puternici. Erau frumoşi ca doi tineri cai de rasă ; vă-zîndu-i cum păşesc alene, cu atîta graţie şi nobleţe, aveam impresia că fac parte dintr-o lume aflată dincolo de bine şi de rău. Nu conta ce puteau spune sau face
[1] Vă simţiţi mai bine ?•(«.). * Mă simt fericit (it).

cei doi ; însuşi faptul că existau era o desfătare Doi ochi negri şi doi ochi cenuşii mă priviră pentru o clipă ; tinerii se opriră, îşi dezgoliră o secundă dinţii albi, mă întrebară cum mă simt şi, după ce le-am răspuns că mă simt mai bine, îmi zîmbiră din nou şi-şi conţinuară drumul.
O fetiţă într-o rochiţă gălbui deschis, ceva mai deschisă la culosfce decît faţa şi membrele arse

de soare, veni fuga, se opri la cîţiva paşi şi mă privi serioasă. Avea ochii foarte mari şi gene negre extrem de lungi. Deasupra lor se deschidea o frunte imensă şi bombată, cu care. s-ar fi putut mîndri un filozof. Nasul, puţin cîrn, era atît de mic încît abia se distingea. Părul negru şl cîrlionţat stătea ridicat ca o explozie perpetuă. Mă privi lung. Mă uitai şi eu la ea.
— Ce doreşti ? am întrebat-o.
La auzul vocii mele, copilul fu dintr-odată cuprins de timiditate. îşi acoperi faţa cu mina, ca şi cum s-ar fi ferit de o lovitură. **Apoi,** după o clipă sau două, mă privi din nou, prudent, de după cotul pe care-l ţinea în dreptul ochilor. Roşi toată. Am întrebat-o din nou ce doreşte. A fost prea **mult** pentru ea. Se întoarse înapoi la părinţii care şedeau **ceva** mai încolo, sub o umbrelă mare, ca într-o oază precară şi mişcătoare. Am văzut-o precipitîndu-se în braţele unei mame corpolente şi placide', îmbrăcată într-o rochie albă de muselină. Apoi, după ce scăpă cu succes de existenţa mea, găsind uitare la sînul protector al mamei, se dădu jos de pe genunchii acesteia' şi fugi să se joace cu surioara ei-. Era din nou destinsă ca şi cum nefericitul incident n-ar fi avut niciodată loc.
Se auzi de departe strigătul prelung, lugubru, inter mitent al vînzătorului de alune de pe plajă. *„Bombp-Ioni!"* Trecură două tinere marchize americane, In rochii de plajă purpurii. Conversaţia lor, purtată în aceeaşi tonalitate, era de o monotonie obositoare. „....şi are o mentalitate atît de drăgălaşă", o auzeam pe una din ele. „Ce-mi place mie la el, spuse cealaltă, care îşi însuşise într-o mal mare măsură spiritul latin, sînt dinţii". Un bărbat de vîrstă mijlocie, burtos, probabil de prea multă
pasta, şi un băieţel slăbuţ de vreo doisprezece ani, care tocmai ieşiseră uzi şi lucioşi din mare, nimeriră în cîm-pul meu vizual. Nisipul arzător le frigea tălpile, deter-minîndu-i să traverseze plaja fierbinte ţopăind cu o agilitate demnă de admiraţie. Dar tălpile Concettei, nebuna, erau mult mai groase. In fiecare dimineaţă venea desculţă din munţi, ţinînd într-o mină coşul cu fructe, iar in cealaltă toiagul. îşi desfăcea marfa pe plajă, făcea ocolul vilelor şi coşul se golea. Apoi se înapoia acasă, traversînd din nou cîmpia şi ureînd povirnişurile mun^ toase.
Intorcîndu-mi privirea de la bărbatul cel gras şi de la băieţelul slăbuţ, am văzut-o stînd în faţa mea. Era îmbrăqată într-o rochie pătată şi peticită. De sub pălăria mare de pai ieşeau meşe de păr cenuşiu. Faţa îmbă-trînită era subţire şi ascuţită ca a unei păsări de pradă. Pielea zbîrcită părea un pergament întins peste oase. Sprijinindu-se în toiag, mă privi în tăcere.
— Dumneata eşti străinul care s-a înecat ? mă in-trebă ea.
— Dacă s-ar fi înecat, n-ar mai fi în viaţă, îi răspunse doctorul.
Tînărul gigant fu extrem de amuzat de aceste cuvinte j rîse din toată inima şi din tot pieptul său puternic.
— Acum şterge-o, Concetta, i se adresă doctorul. Trebuie să stea liniştit. N-are voie să asculte toate prostiile tale.
— Mila lui Dumnezeu, începu ea, ce ne-am face fără ea ? Eşti tînăr, *signorino.* Mai ai multe de făcut. Dumnezeu te-a ocrotit. Sînt bătrînă, dar mă sprijin pe cruce. îşi ridică toiagul. Spre vîrf era legat, aproape orizontal, un beţişor. O iubesc, continuă ea. Crucea e frumoasă, crucea e...
Fu însă întreruptă de o bonă care veni în fugă s-o întrebe dacă n-are o jumătate de kilogram de struguri, dintre cei mai buni. Teologia şi afacerile sînt două lucruri diferite. Concetta îşi scoase cîntarul, puse pe talger o grămadă de struguri şi deplasă greutatea pe braţul celălalt, ca să-l echilibreze. Bona aştepta. Avea faţa rotundă, obrajii roşii cu gropiţe, părul negru, iar ochii ca două mure. Era ca un fruct copt. Tînărul gigant se uita

ia ea cu o admiraţie nedisimulatu. Pentru o clipă, murele se deplasară în direcţia lui ; apoi, ignorîndu-l complet şi fredonînd nepăsător un cîntec, ca şi cum s-ar fi aflat pe o insulă pustie unde avea nevoie să-şi facă curaj, fata începu să contemple gînditoare frumuseţile naturii.

— Şase sute de grame, îi spuse Concetta.
Bona plăti şi, continuînd sa fredoneze şi să se comporte ca pe o insulă pustie, se îndepărtă lin, ondulîndu-şt rotunjimile ca o lună printre nori. Tînărul gigant se opri din masajul picioarelor, mele şi se uită în urma ei. Etalîndu-şi frumuseţile de lună plină, şi plutind aidoma acesteia, bona îşi continuă imperturbabilă mersul legănat, străduindu-se să-şi menţină echilibrul pe tocurile înalte, ce se înfundau în nisipul plajei.
tlabear, mă gîndii eu ; bătrînul Skeat a avut perfecta dreptate să traducă cuvîntul aşa cum l-a tradus.
— *Bella grassa*[1]*,* spuse doctorul, dînd expresie sentimentelor evidente ale tînărului gigant. Şi sentimentelor mele, de altfel; căci, la urma urmei era vie, asculta de legile naturii, mergea în soare, mînca struguri şi, *rabear-a.*
Am închis ochii. Pulsul, pulsul, pulsul; inima îmi bătea regulat sub vîrfurile degetelor. Eram ca Aclam abia plămădit, şi mă simţeam slab ca un fluture abia ieşit din crisalidă ; argila trupului meu era încă prea udă şi moale ca să-mi îngăduie să mă ridic. Curînd, însă, după ce se va usca, devenind mai dură, mă voi ridica şi voi zburda vesel prin această lume nonă şi voi fi şi eu un tînăr gigant, un specimen de rasă, plin de graţie şi nobleţe, un copil, un bezmetic, care se minunează de toate cele.
Unii oameni reuşesc să-şi transforme viaţa într-o convalescenţă continuă. Se comportă mereu ca şi cum cu o clipă înainte ar fi fost gata să moară ; trăiesc într-o stare de euforie, numai de dragul de a trăi, şi se simt fericiţi numai pentru că nu sînt morţi. Pentru cei, .însă, care nu sînt nişte convalescenţi înnăscuţi, s-ar putea ca secretul fericirii să se găsească în posibilitatea de a se îneca incomplet, de trei ori pe zi, regulat, înainte de
O
frumoasă (it.),
masă. O recomand ca pe o alternativă ceva mai practică la remediul meu împotriva plictiselii : „toboganul din fiecare birou".
— Sînteţi singur aici ? mă întrebă doctorul. jj Dădui afirmativ din cap.
fi') — Nici un fel de rude ?
— Deocamdată, nu.
— Nici prieteni ? Făcui un semn negativ.
— Hm ! făcu el.
Avea pe nas un neg pe care-l studiam cu atenţie : un neg foarte interesant; alb, în afară de partea superioară care era rozulie. Semăna cu o cireaşă pe jumătate coaptj.
— Vă plac cireşile ? l-am întrebat. Doctorul păru cam surprins.
— Da, spuse el după o anumită pauză, ca şi cum ar fi reflectat adînc asupra acestei probleme.
— Si mie. Şi am izbucnit în rîs. De data aceasta, aparatul meu respirator rezistă în mod victorios. Şi mie. Dar- nu cele necoapte, am adăugat, abia trăgîndu-mi răsuflarea.
Mi s-a părut că niciodată nu s-a spus ceva mai comic pe lumea asta.
Şi atunci doamna Aldwinkle îşi făcu în mod definitiv intrarea în viata mea. Căci, uitîndu-mă în jur, convulsionat de ultimele hohote de rîs, am văzut dintr-odată in faţa mea pe doamna aceea ca o lanternă chinezească, de pe *palino.* Costumul de baie în culori vii, ce-i drept ceva mai estompate din cauza umezelii, strălucea, sub
kimbrela-i verde, cu aceleaşi reflexe de acvariu, iar ia-
Iţa-i arăta ca şi cum s-ar fi înecat ea, nu eu.
s — Mi s-a spus că sînteţi englez, mi se adresă ea cu
■> aceeaşi voce spartă pe care o auzisem, nu de mult, recitind greşit din Shelley.
Deoarece eram încă ameţit şi cu gîndurile aiurea, am încuviinţat rîzînd.
— Am auzit că era să vă înecaţi.
— Aşa e, i-am răspuns şi am continuat să rid ■ ce glumă straşnică !
'

•— îmi pare foarte rău...
Avea obiceiul să lase propoziţiile neterminate. Uiu-nx'le cuvinte se învolburau în nişte sunete inarticulate.
— N-awţi de ce. i-am răspuns cu glas rugător. Dacă aţi şti, nu-i cîtuşi de puţin dezagreabil, mai ales după aceea...
O priveam cu afecţiune şi cu toată seriozitatea de convalescent de care eram capabil. Mă privi şi ea. îmi spuneam că are ochi bulbucaţi ca lanternele acelea roşii care se prind pe aripa din spate a bicicletelor : acestea concentrează lumina din jur şi o difuzează din nou cu o putere şi mai mare.
•— Am venit să întreb dacă nu va pot fi de vreun folos, spuse Lanterna Chinezească.
— Foarte amabil din partea dumneavoastră.
— Sînteţi singur aiei ?
— Da, deocamdată.
— Atunei, poate, n-aţi avea nimic împotrivă să veniţi să petreceţi o noapte sau două în locuinţa mea, pînă vă veţi... Bolborosi ceva, făcînd un gest prin care încerca să înlocuiască cuvîntul lipsă şi continuă : Am o casă acolo sus. Arătă cu.mîna în direcţia regiunii muntoase a peisajului descris de Shelley.
Ameţit cum eram, am acceptat bucuros invitaţia.
— Incîntat, i-am spus eu.
Totul era încîntător în această dimineaţă. Aş fi acceptat, poate cu aceeaşi plăcere autentică, neprefăcută, chiar şi invitaţia domnişoarei Carruthers sau a domnului Brinistone.
— Numele dumneavoastră ? mă întrebă ea. N"n-l cunosc încă.
— Chelifer.
— Chelifer ? Nu cumva Francîs Chelifer ?
— Francis Chelifer, i-am confirmat eu.
-- Francis Chelifer ! era clar că numele meu ii căzuse cu tronc. Ce minune •! De ani de zile vreau să vă cunosc !
Pentru prima dată de cînd m-am sculat, ameţit, *din* morţi am avut neplăcuta senzaţie că mîine voi fi treaz. Mi-am adus aminte pentru prima oară că după *co)'<„ ::a* mai departe decit după colţ, se afla lumea reală.
__ Şi dumneavoastră ? am întrebat-o cuprins de O
sumbră presimţire.
— Lilian Aldwinkle, răspunse doamna Lanternă Chinezeasca, şi-şi ţuguie buzele într-un zîmbet cit se poate de mieros.
Cele două faruri albastre care erau ochii ei străluciră cu atîta intensitate concentrată, îneît pînă şi şoferii dal-tonişti — care văd pe Piccadiily autobuze verzi, iar în Green Parc iarba roşie şi copacii sîngerii — şi-ar fi dat seama că sînl nişte avertizoare de pericol, ceea ce şi erau de fapt.
O oră mai tîrziu. stăteam întins pe pernele Kolls-Royce-ului doamnei Aldwinkle. Nu mai era nici o scăpare.
rhr
Capitolul VII
Nici o scăpare... Dar eram încă destul de ameţit ca să nu doresc în mod serios o scăpare. Presimţirea că mă voi trezi din beţie n-a fost decît o străfulgerare. Am avut-o şi a dispărut aproape imediat, de îndată ce am fost din nou absorbit de ceea ce mi se părea o comedie drăguţă şi fără de sfîrşit care se juca în jurul meu. îmi era de-ajuns să ştiu că trăiesc şi că mi se întîmplă diferite lucruri. Am fost dus de doi sau trei tineri giganţi la hotel, unde am fost îmbrăcat şi mi s-au împachetat lucrurile. în timp ce-o aşteptam în holul de intrare pe doamna

Aldwinkle, am făcut cîteva încercări să umblu ; îmi venea să rid de slăbiciunea pe care o simţeam în picioare.
In sfîrşit, apăru doamna Aldwinkle îmbrăcată într-o rochie galben deschis, cu o pălărie mare de pai pe cap. Invitaţii săi, îmi explică ea, plecaseră acasă cu un alt vehicol, ca eu să pot sta cit mai comod în automobilul gol.
— Iar dacă cumva vă veţi simţi rău... rostind aceste cuvinte, îmi flutură pe dinaintea ochilor o ploscă argintie plină cu brandy.
Să scap ? Nici nu mă gîndeam la aşa ceva. Eram în-cîntat.
M-am întins cu toată voluptatea pe perne. Doamna Aldwinkle făcu semn şoferului care porni maşina lin, croindu-şi loc prin mulţimea de gură-cască ce se strînge întotdeauna în Italia cînd vede vreo marcă de automobil mai rar întîlnită. Şi in cazul de faţă aveau ce vedea. Ii
188
auzeam pe tineri strîgînd : *„Venite. E una Ro-Ro,"* * în timp ce băieţii îşi şopteau la ureche, plini de evlavie : *„una Ro-Ro".* Mulţimea se dădu cu greu la o parte. Ne-am îndepărtat lin de Grand Hotel, am cotit în strada principală ; am traversat piaţa în centrul căreia se înalţă, părăsit de marea care s-a retras de mult, un mic fort roşietic — ridicat de prinţii de Massa şi Carrara pentru a supraveghea Mediterana ce devenise periculoasă din cauza piraţilor mauri — şi am ieşit pe drumul care, stră-bătînd cîmpia, duce spre munţi.
Un şir lung de boi albi, înconjuraţi de un nor de praf, veneau încet în întîmpinarea noastră, făcînd zeci de zigzaguri. Cele opt perechi înjugate erau mînatc cu strigăte şi cu pocnituri de bici. Trăgeau o căruţă joasă ,în care se afla un enorm bloc monolit de marmură albă. In timp ce ne strecuram pe lîngă ei, boii îşi răsuceau gîturile, făcînd încercări disperate de- a găsi o scăpare. Coarnele lungi li se loveau unele de altele ; pielea albă şi moale le tremura. Iar ochii lor căprui şi puri i.e priveau îngroziţi, implorîndu-ne să ne fie milă de prostia lor fără de leac şi să înţelegem că pur şi simplu nu pot, oricît ar încerca, să se obişnuiască cu automobilele.
Doamna Aldwinkle îmi arătă monolitul:
— îmi închipui ce-ar fi scos Michelangelo din aşa ceva ! Băgînd apoi de seamă că mîna întinsă mai ţinea .plosca argintie, deveni plină de solicitudine. Sînteţi sigur că nu doriţi o înghiţitură din asta ? mă întrebă aplecîn-du-se înainte. Cele două semnale de alarmă albastre se aprinseră în faţa mea.
In parfumul exalat de rochia ei, distingeam o nuanţă de ambră, iar în acrul pe care îl expira, esenţă de heliotrop. Dar nici atunci nu m-am speriat; n-am făcut nici o încercare de a scăpa. Călăuziţi de prostia lor fără leac, boii s-au comportat mai rezonabil decît mine.
Ne-am continuat drumul. Colinele se apropiară. Crestele albicioase ale munţilor calcaroşi erau încă departe, dincolo de colinele acoperite de culturi şi păduri care seînteiau în soare. M-am uitat fericit la acest peisaj 'măreţ.
[J] Veniţi. E un Rolls-Royce, (it.).
189
■— Ce frumos ! am exclamat eu. Cuvintele mele fură interpretate de doamna Aldwinkle drept un compliment la adresa ei.
■— Îmi pare atît de bine că gîndeşti astfel, atît de... răspunse ea pe tonul unui scriitor căruia tocmai i s-a spus că ultima sa carte a plăcut foarte mult.
Ne apropiam de destinaţie ; culmile alcătuiau un zid uriaş. Dar in faţa noastră bariera se ridica ; am pătruns prin cheile unui riu care şerpuia din munţi. Acum ne continuam drumul pe marginea torentului. în dreapta, o carieră de piatră arăta ca o uriaşă cicatrice pe versantul colinei ; în vîrf se vedeau un rînd de pini-umbrelă. Pînă la înălţimea de zece metri, trunchiurile drepte şi subţiri nu aveau crengi ; cupolele lor turtite şi largi formau o linie subţire şi continuă j între această linie şi masa sumbră a muntelui se zărea o dîră de cer, fin haşurată de trunchiurile pomilor. Era ca un tablou în care pictorul, pentru a scoate în evidenţă forma colinei, a tras cu penelul, la o mică distanţă, o linie subţire paralelă cu conturul acesteia.

Şoseaua se îngusta devenind străduţa unui tîrguşor. Automobilul înainta încet, claxonînd.
— Vezza, îmi explică doamna Aldwinkle. Michelan-gelo venea aici să-şi aleagă marmura.
— Adevărat ? Eram îneîntat de această informaţie. Deasupra ferestrelor unei mari prăvălii plină cu cruci
albe, coloane sparte şi statui, am putut distinge inscripţia : „Societatea anglo-americană de pietre funerare". Din străduţa îngustă, ieşirăm pe cheiul unui rîu. Malul opus se ridica ca un zid.
- Acolo, exclamă doamna Aldwinkle cu o voce triumfaţi are, după ce traversarăm podul, acolo e casa mea.
Arătă cu mîna. Din vîrful colinei privea, prin cele douăzeci de ferestre ale sale, o lungă faţadă. Un turn înalt se înalţă spre cer.
— Palatul a fost clădit în 1630, începu ea. Mi-a plăcut pînă şi lecţia de istorie.
După ce am trecut podul, am început să urcăm un drum abrupt, în serpentine, ce' trecea printr-o pădurice de măslini. în povîrnişul ierbos fuseseră săpate nume-

roase terase mici, pe care erau plantaţi copaci. Ici colo. în umbra cenuşie şi rară a copacilor, păşteau mici turme de oi. Copiii desculţi caro le păzeau veniră fuga să ne vadă treeînd.
— îmi place să mă gîndesc la aceste veci ii curţi princiare, îmi spuse doamna Aldwinkle. Ca nişte mănăstiri de... de... îşi scutură cu nerăbdare sticla de coniaC. Ştiţi...
— Mănăstiri de Thelema, i-am sugerat.
—- Chiar aşa, confirmă doamna Aldwinkle. Un fel de locuri unde oamenii se retrăgeau şi erau liberi să ducă o viaţă inteligentă. E ceea ce vreau să fac din această casă. Sînt atît de îneîntată că v-am întîlnit în asemenea împrejurări. Sînteţi exact persoana de care am nevoie.
Se aplecă radioasă înainte şi-mi zîmbi. Dar nici în faţa perspectivei de a intra în Mănăstirea de Thelema n-am dat înapoi.
în această clipă, automobilul trecu pe poarta monumentală. Am zărit în trecere o scară uriaşă care urca printre chiparoşi, din terasă în terasă, spre un portal sculptat în centrul lungii faţade. Drumul cati şi priveliştea dispăru. Ne apropiarăm încet de o altă aripa a casei, pe o alee de stejari care ocolea o costişă. în cele din urmă, drumul ne conduse într-o mare curte pătrată, în faţa unei reproduceri mai modeste a măreţei faţade. La capătul unei scări în formă de potcoavă ne invita, ca într-o peşteră, un înalt portal pompos, deasupra căruia se afla un blazon. Automobilul se opri.
La timp — după cîte îmi dau eu seama recitind cele scrise. Puţine lucruri pe lumea asta sînt mai plictisitoare şi mai inutile decît descrierile literare. Ce-i drept, pe scriitor îl amuză întrucîtva ca, de dragul unor cuvinte meşteşugite, să se abată de la acţiune. Stăpînit de emoţie, el. îşi continuă vânătoarea de cuvinte, fără să-i pese de bieţii cititori care îl' urmăresc cu greu de-a lungul unei pagini, ca nişte gonaci ce se tîrăsc în urma vîna-tului şi nu văd nimic din distracţiile vînătoarei. Toţi scriitorii sînt şi cititori — deşi poate că ar trebui să exceptez pe unii colegi care s-au specializat în a mușca din propria lor nadă — şi în consecinţă trebuie să ştie cît de anoste sînt descrierile. Aceasta nu-i împiedică, insă,

să provoace şi altora aceleaşi cazne prin care au trecut şi ei. Mă gîndesc chiar că unii scriitori scriu aşa cum scriu numai din dorinţa de răzbunare.
Ceilalţi oaspeţi ai doamnei Aldwinkle sosiseră înainte şi ne aşteptau. Am fost prezentat şi i-am găsit pe toţi la fel de fermecători. Nepoata doamnei Aldwinkle se grăbi să-i vină în ajutor. Tînărul pe care l-am văzut vîslind în *patino* se grăbi la rîndul său în ajutorul nepoatei şi insistă să ducă el toate lucrurile pe care aceasta le preluase de la mătuşa. Bătrînul cu faţa roşcovană care vorbise despre nori privea condescendent toată scena. Celălalt domn în vîrstă, cu barbă albă, pe care nu-l mai văzusem, se uita dezaprobator. Tînăra care vorbise despre culoarea picioarelor ei şi care s-a dovedit a fi o distinsă colegă a mea, domnişoara Mary Thriplow, era

acum îmbrăcată într-o jachetă verde, cu guleraş, manşete şi butoni albi, ceea ce o făcea să semene cu o elevă din operele lui Offenbach. Tînărul brunet stătea lîngă ea.
M-am dat jos din automobil, am refuzat orice ajutor şi am urcat, ce-i drept clătinîndu-mă puţin, treptele.
— Trebuie să fiţi foarte atent cîtăva vreme, mă sfătui doamna Aldwinkle, cu grijă maternă. Acestea sînt apartamentele prinţeselor, spuse ea, arătîndu-mi cu mîna şirul de săli goale pe lîngă care treceam.
Am traversat casa de la un capăt la celălalt şi am pătruns într-o curte mare, pătrată, înconjurată din trei părţi de clădire ; latura dinspre munţi era străjuită de o arcadă. în centrul curţii se înălţa pe un piedestal o statuie mai mare decît mărimea naturală, reprezentînd, mă informă gazda, pe penultimul prinţ de Massa Carrara ; purta o perucă foarte încreţită, o fustă de luptător roman, nişte cizme înalte şi o frumoasă platoşă clasică, cu capul în relief al Gorgonei pe piept şi o mică adinei tură care indica poziţia buricului în centrul unei burţi rotunde şi lustruite. Cu expresia celui care este pe cale să divulge un secret delicios şi care nu mai poate aştepta clipa plăcută de a-l destăinui, doamna Aldwinkle mă conduse, cu un zîmbet pe jumătate ascuns, la baza piedestalului şi exclamă :
— Priviţi! i
192
Era unul dintre acele decoruri îneîntătoare care reuşesc timp de cîteva minute să te distreze şi să-ţi îneînte ochiul şi pentru care marii monarhi cheltuiesc deobicei veniturile unei întregi provincii bogate. Din dreptul arcadei centrale, trepte de marmură urcau pînă în vîrful colinei unde, străjuit de un semicerc de chiparoşi, un mic templu circular mima graţios epoca paganismului, la fel cum statuia în armură şi cizme dm curtea de jos voia să-i reprezinte pe eroii lui Plutarch.
— Şi acum priviţi încoace !
Doamna Aldwinkle făcu înconjurul statuii şi mă conduse spre o uşă măreaţă în centrul şirului lung de clădiri de pe partea opusă arcadei. Uşa era deschisă ;. un coridor boltit, ca un tunel, străbătea întreaga casă. Prin el puteam vedea cerul albastru şi marea la orizont. Străbăturăm tunelul : la celălalt capăt se aşternea, la picioare, scara cea lungă pe care o văzusem de jos, de lîngă poartă. Era un decor de teatru, dar executat din blocuri solide de marmură şi arbori adevăraţi.
— Ce părere aveţi ? mă întrebă doamna Aldwinkle.
— Magnific, i-am răspuns eu, cu un entuziasm ce începuse să scadă sub influenţa oboselii fizice care mă copleşise tot mai mult.
— Ce privelişte ! Doamna Aldwinkle mi-o arătă cu vîrful umbrelei. Contrastul dintre chiparoşi şi măslini...
__ Dar peisajul e şi mai frumos dacă .priviţi de la
templu, interveni nepoţica ei, care dorea foarte mult să-mi dau seama de întreaga valoare inimitabilă a posesiunilor mătuşii.
__ N-ai deloc minte, ripostă pe un ton sever doamna
Aldwinkle. Uiţi că bietul domn Chelifer mai este încă suferind de pe urma accidentului ? Şi mai vrei să ss cocoaţe pînă la templu !
•Nepoţica roşi şi-şi înclină capul sub povara reproşului. Ne aşezarăm,
__ Cum vă mai simţiţi ? mă întrebă doamna Aldwinkle, amintindu-şi din nou că trebuie să aibă grijă de mine. E îngrozitor cînd te gîndeşti, adăugă ea, că era cît pe ce.... Şi v-am admirat întotdeauna atît de mult opera...
193
— Frunze uscate
.
— Şi eu, îmi declară colega în jachetă verde. Extraordinar de mult. Deşi, trebuie să

mărturisesc, că unele bucăţi mi se par, cum să vă spun, cam alambicate. îmi place ca poezia mea să fie mai directă.
— O dorinţă extrem de sofisticată, interveni domnul cu faţa roşcovana. Oamenilor cu adevărat simpli, primitivi, le place ca poezia lor să fie cit mai complicată, convenţională, artificială şi îndepărtată de limbajul de toate zilele. Ii reproşăm secolului al optsprezecelea artificialitatea. Dar de fapt, *Beowulf* are un limbaj de cincizeci de ori mai complicat şi mai nefiresc decît *Eseul despre Om.*[1] .Şi cînd compari o saga islandeză cu scrierile doctorului Johnson, constaţi că doctorul este cel care bîi-guie şi mormăie. Numai oamenii extrem de complicaţi, care trăiesc în cele mai artificiale medii, doresc ca poezia lor să fie simplă şi directă.
Am închis ochii lăsînd să treacă peste mine valurile conversaţiei, şi ce conversaţie elevată ! Nici chiar prinţul Papadiamantopoulos n-ar fi menţinut-o la un nivel mai ridicat. Oboseala mă făcea să devin mai lucid.
Oboseala, oboseala fizică, toate variatele ei efecte ar trebui să fie măsurate şi înregistrate de o furnică harnică şi înzestrată' cu spirit ştiinţific. Toate — pentru că nu-i de ajuns să arăţi că atunci cînd sclavii salariaţi au lucrat prea mult cad în maşini şi sînt făcuţi tocătură. Şi acesta-i un fapt interesant, fără îndoială. Dar există şi alte fapte tot atît de semnificative. De pildă, este cert că o oboseală uşoară sporeşte capacitatea noastră sentimentală. Scrisorile compromiţătoare de dragoste au fost întotdeauna scrise la ore mici ; deobicei- noaptea — nu cînd ne simţim odihniţi şi proaspeţi — vorbim despre iubirea ideală şi ne lăsăm copleşiţi de amărăciune. Sub influenţa unei uşoare oboseli sîntem mai dispuşi ca ori-cînd să discutăm problemele universului, să facem confidenţe, să afirmăm existenţa lui' Dumnezeu şi să ne-facem planuri de viitor. Sîntem, de asemenea, mai pre-dispuşi la voluptate. Cînd, însă, oboseala trece de o anumită limită, încetăm complet să fim sentimentali, volup-tuoşi, metafizici şi predispuşi la confidenţe. Nu ne mai

[1] Poem filozofic de Alexander Pope (1688—1744).

dăm seama de altceva decît de oboseala noastră. Nu ne mai interesează ceilalţi, sau lumea din afară ; pur şi simplu nu ne mai interesează ; numai să ne lase în pace. In caz contrar, începem să-i urîm, cu o ură adîncă dar ineficace, amestecată cu dezgust.
In ce mă priveşte, oboseala depăşise stadiul critic. Starea aceea delicioasă de convalescent se evaporase. Semenii mei nu mi se mai păreau frumoşi, interesanţi şi simpatici. încercările doamnei Aldwinkle de a mă atrage în conversaţie mă exasperau : mă uitam la ea ca la un monstru. îmi dădusem seama prea tîrziu (ceea ce mă înfuria şi mai mult) la ce m-am expus cînd am acceptat invitaţia doamnei Aldwinkle. Decorul acesta fantastic, discuţiile elevate despre artă, cosmos, intelectuali, dragoste... toate acestea erau prea mult, chiar în concediu.
Am închis ochii. Din cînd în cînd, interpelat de doamna Aldwinkle, spuneam da sau nu, fără să acord prea mare atenţie sensului remarcilor sale. în jurul meu discuţia era în toi. De la caracterul alambicat al versurilor mele trecură la artă în general. „Vai de mine, mă gîn-deam, vai de mine !..." Mă străduiam din răsputeri să-mi astup urechile percepţiei ; şi am reuşit chiar un timp să mă forţez să nu înţeleg ce se discută în jurul meu. Mă gîndeam la domnişoara Carruthers, la Fluffy şi la domnul Brimstone, la Gog's Court şi domnul Bosk.
Vocea doamnei Aldwinkle, care deveni la Un moment dat şi mai pătrunzătoare din cauza surescitării, s-a. impus în cele din urmă atenţiei mele tocite.
— De cîte ori nu ţi-am spus, Cardan, că nu înţelegi nimic din arta modernă.
— De cel puţin o mie de ori, răspunse vesel domnul Cardan. Dar Dumnezeu să te aibă în pază, adăugă el (şi am deschis ochii la timp pentru a-i vedea zîmbetul condescendent), nu mă supăr cîtuşi de puţin.
Acest zîmbet o exaspera şi mai mult pe doamna Aldwinkle. Cu gestul unei regine care vrea să arate că audienţa s-a încheiat, se ridică de pe scaun.

— E tocmai timpul potrivit, spuse ea privindu-şi ceasul. Trebuie neapărat ca domnul Chelifer să-şi facă o
195
13*
idee despre interiorul palatului, înainte* de masă. Nu veniţi cu mine ? mi se adresă cu un zîmbet de sirenă.
Fiind prea politicos ca să-i amintesc de izbucnirea pe care o avusese faţă de nepoata ei, i-am spus că sînt încîntat. Clătinîndu-mă, am urmat-o în casă. II auzeam în urma mea pe tînărul vîslaş exclamînd pe un ton mirat şi indignat :
— Dar abia acum un minut spunea că domnul Cheli--fer e prea bolnav pentru ca...
— Ah, dar era cu totul altceva, se auzi vocea celui cu faţa roşcovană.
— De se altseva ?
— Deoarece, tînărul meu prieten, ceilalţi reprezintă întotdeauna riegula, pe cîtă vreme ea este excepţia. Mergem şi noi ?
Doamna Aldwinkle m-a făcut să privesc plafoanele pictate, pînă ani ameţit. M-a tîrît dintr-o cairieră în stil baroc în alta, şi apoi, pe o scară întunecoasă, în Evul Mediu. Pînă să ajungem înapoi în *trecento,* abia de mai puteam să mă ţin pe picioare. Genunchii îmi tremurau. Mă simţeam rău.
— Aici e vechea sală de arme, îmi explica doamna Aldwinkle cu un entuziasm crescînd. Şi acolo sînt treptele-care duc în turn. îmi arătă intrarea boltită prin care se puteau vedea, într-o lumină prăfuită, treptele unei scări care urca în chip de tirbuşon la o înălţime nebănuită. Sînt două sute treizeci şi două de trepte, adăugă ea.
în această clipă se auzi slab, de la celălalt capăt al uriaşei clădiri, gongul pentru masă.
— Slavă Domnului ! spuse cucernic cel cu faţa roşcovană.
Dar era evident că gazdei noastre nu-i plăcea deloc punctualitatea.
— Ce păcat! exclamă ea. **Dar** nu-i nimic. Avem **tot** timpul. Tocmai doream să **urc în** turn **înainte de masă.** Se **deschide-de** acolo o **priveliţte** atît **de** minunată.... **Privi întrebătoare în jur. Ce părere aveţi** ? **Tragem o fugă pînă sus ? Intr-o clipă am şi ajuns. Arboră din nou zîmbetul de sirenă. Haidem ! Şi, fără să mai aştepte rezultatul plebiscitului, se îndreptă repede spre scară,** ai:
196
Am urmat-o. Dar n-am făcut nici cîţiva paşi şi am simţit cum podeaua şi 'pereţii încep treptat să' se îndepărteze. Urechile îmi vîjîiau. Se făcu dintr-o dată întuneric. Am simţit cum cad. Era pentru a doua oară după micul dejun că îmi pierdeam cunoştinţa. Cînd mi-am revenit, mi-am dat seama că eram culcat pe podea cu capul în poala doamnei Aldwinkle, care-mi ştergea fruntea cu un burete umed. Primul lucru pe care l-am văzut au fost ochii ei albaştri şi sclipitori, atîrnînd deasupra mea, foarte aproape, foarte strălucitori şi primejdioşi.
— Bietul băiat, spunea ea, bietul băiat! Apoi, ridi-cîndu-şi ochii, strigă supărată către posesorii diferitelor picioare şi fuste pe care le vedeam, ca prin ceaţă, la dreapta şi la stingă mea :
— Daţi-vă la o parte, la o parte ! Vreţi să-l sufocaţi pe bietul băiat ?
PARTEA A IH-a Iubiri paralele
Capitolul l
In ciuda tuturor eforturilor, lordul Hovenden nu reuşi în aceste cîteva zile să rămînă nici măcar pentru o clipă singur cu Irene. Schimbarea s-a petrecut aproape brusc, imediat după ce şi-a făcut apariţia acest domn Chelifer. Vremurile fericite care precedaseră venirea sa nici nu începuseră bine, că tot atît de brusc s-au şi terminat. Ori de cîte ori, în acele zile binecuvîntate, se prezentase vreo ocazie pentru un *tete-â-tete,* Irene era întotdeauna disponibilă şi, mai mult decît atît, chiar încîntată. Făcuseră împreună lungi plimbări, înotaseră departe în larg, rămăseseră de multe ori singuri în parc, simţindu-se mereu fericiţi, fie că discutau, fie că

tăceau. El îi! vorbise despre automobile, dans, vînătoare şi, uneori chiar, cu o oarecare sfială şi jenă (din cauza gravităţii tulburătoare a subiectului) despre clasa muncitoare. Iar Irene ascultase cu plăcere tot ce-i spunea el. Descoperiseră că aveau multe gusturi comune. Ce zile încîntătoare ! Şi brusc, o dată cu apariţia acestui individ, Ghelifer, totul se sţîrşise. Cînd se oferea vreun prilej, Irene nu mai era de găsit şi nici ea însăşi nu mai propunea, în mod spontan, o plimbare împreună — aşa cum se întîmplase o dată sau de două ori în perioada aceea fericită. Nu mai avea timp pentru el; era de ajuns să vezi cum cutreieră palatul şi parcul cu o mină preocupată.şi gravă, ca să-ţi dai seama că gîndurilc îi erau aiurea. Şi lordul. Hoven-
199
[
den constatase cu o strîngere de inimă că Irene îşi îndreaptă parcă mereu paşii spre Chelifer. Dacă se întîm-pla ca după masa de prînz acesta să se furişeze în parc, era aproape sigur că după cîteva clipe Irene îl va urma. Cînd el îi invita la plimbare pe Calamy sau pe domnul Cardan, Irene cerea insistent, timid, dar cu hotărîrea fermă a celui care printr-un efort de voinţă îşi învinge slăbiciunea, permisiunea de a veni şi ea. Dacă se în-tîmpla cumva ca Chelifer şi domnişoara Thriplow să rămînă un moment împreună, puteai fi sigur că şi Irene era în preajma lor.
Lardul Hovenden nu găaea decît o singură explicaţie : Irene era îndrăgostită de acest bărbat. E adevărat că nu încerca niciodată să-i vorbească, atunci cînd erau împreună ; părea chiar intimidată de tăcerile lui politicoase, de formulele sale de politeţe, de complimentele sale evident nesincere. în ceea ce-l privea pe Chelifer, şi în măsura în care rivalul său putea să-şi dea seama, acesta era de o corectitudine ireproşabilă; chiar prea ireproşabilă, se gîndea Hovenden. I se părea insuportabilă politeţea plină de sarcasm a acestui domn, care s-ar fi cuvenit să fie ceva mai uman cu micuţa Irene. Lordul Hovenden avea o poftă grozavă să-i sucească gîtul; şi aceasta din două motive : pe de-o parte pentru că o atrăgea pe fată, iar pe de alta pentru că era prea distant cu ea. Şi cît de nenorocită era mititica ! Prin ferăs-truica pătrată a clopoţelului lucitor de păr arămiu, te privea o faţă micuţă, cu ochi mari şi limpezi ca de copil şi cu buza superioară scurtă, o faţă care în ultimele zile nu mai era cea a unui copil fericit, ci a unei fiinţe copleşite de o adîncă tristeţe. Lordul Hovenden nu putea decît să presupună că Irene suferea pentru că-l iubea pe acest individ, deşi era o enigmă ce naiba găsise la dânsul. In acelaşi timp, era cît se poate de evident că şi bătrîna Lilian se dădea în vînt după Chelifer, făcîndu-se complet de rîs. Voia oare Irene să se ia la întrecere cu mătuşa ei ? Ce dandana ar ieşi dacă doamna Aldwinkle ar descoperi că Irene vrea să i-l sufle. Cu cît Lordul Hovenden se gîndea mai mult la aceasta afacere, cu atît i se părea mai încurcată. Şi era profund nefericit.
200
Irene de asemenea. Dar nu din motivele presupuse de lordul Hovenden. E adevărat că în zilele care au urmat după sosirea lui Chelifer ea îşi petrecuse cea mai mare parte a timpului urmărind ca o umbră nefericită pe noul musafir. Dar n-o făcuse din proprie iniţiativă, la dorinţa sa. E drept că Chelifer o intimida. în această privinţă, lordul Hovenden avea dreptate. Dar greşea profund cre-zînd că Irene îl adoră pe acest om, în ciuda faptului că îi era frică de el. Dacă îl urmărea, o făcea numai pentru că doamna Aldwinkle îi ceruse acest lucru. Şi dacă arăta nenorocită, aceasta se datora faptului că mătuşa Lilian era nenorocită, precum şi faptului că misiunea ce-i fusese încredinţată îi era profund dezagreabilă ; şi nu atît prin natura ei, cît pentru că o împiedica să continue convorbirile plăcute cu Hovenden. Chiar din seara în care mătuşa Lilian o acuzase de răceală şi orbire, Irene îşi propusese să fie cît mai des cu putinţă în compania lui Hovenden. Dorea ăă demonstreze că mătuşa Lilian nu avea dreptate. Nu era rece, şi nici oarbă ; îşi dădea şi ea seama cînd cineva o place şi putea aprecia acest lucru. De fapt, după antecedentele cu Jaques, Mario şi Peter, mătuşa Lilian nu avea nici un temei s-o tachineze. Animată de dorinţa plină de indignare de a dezminţi cît mai repede afirmaţiile mătuşei Lilian, făcuse într-adevăr avansuri lordului Hovenden, care era atît de

timid, încît dacă ea n-ar fi procedat astfel, ar fi trecut luni de zile pînă să fi putut oferi mătuşii ei o cît de mică dovadă împotriva acuzaţiilor aduse. A stat de vorbă, s-a plimbat cu el — predispusă oricînd la pasiunea cea mare. Dar lucrurile s-au petrecut întrucîtva altfel decît în cazurile precedente. E adevărat că a început să simtă ceva, dar un sentiment cu totul diferit de cele pe care le avusese faţă de Peter şi de Jacques. Sentimentele acelea fuseseră ca nişte focuri de artificii, care-i creaseră o stare de rîelinişte şi de surescitare strîns legată de atmosfera de hotel, dans, lumini multicolore şi de dorinţa nestăvilită a mătuşii Lilian de a obţine de la viaţă totul, de teama ei constantă — care o urmărea chiar în toiul celor mai vesele situaţii — că-i scapă ceva. „Distrează-te, dă-i drumul !" o îndemna mereu mătuşa

Lilian. „Uită-te ce frumos e, ce băiat drăguţ!" spunea «a ori de cîte ori trecea pe lîrigă ei un tînăr. Şi Irene făcea tot ce putea pentru a urma poveţele mătuşii. ŞI, ţmeori, în timpul dansului, cmd luminile, muzica, mulţimea în mişcare se contopeau într-un sigur tot fremătător, i se părea că atinge culmile fericirii. Iar pe tînărpl ei partener — pe Peter sau Jacques sau pe oricare altul *'de* care era convinsă, datorită puterii hipnotice exercitate asupra ei de mătuşa Lilian, că reprezintă un juvaer între toţi tinerii — îl considera drept sursa aeestei fericiri, în pauzele dintre două dansuri, pe sub palmierii din grădină, şi-a îngăduit chiar să se lase sărutată ; o experienţă interesantă ! Cînd venea însă timpul despărţirii, Irene pleca fără nici un regret. Focurile de artificii se stingeau tot atît de brusc pe cît se aprinseseră. Cu Hovenden era însă altceva. Pur şi simplu îi plăcea din' ce în ce mai mult. Era attt de drăguţ, simplu, înflăcărat şi tînăr. Mai ales tînăr, asta-i plăcea cel mai mult. Irene îşi dădea acum seama că era chiar mai tînăr decît ea, în ciuda vîrstei mai mari. Ceilalţi fuseseră toţi mai bă-trîni, mai cunoscători, mai formaţi ; mai îndrăzneţi şi mai insolenţi în acelaşi timp. Hovenden, însă, nu semăna deloc cu ei. Te simţeai în deplină siguranţă cu el, se gîndea Irene. Şi nu ştiu cum se făcea că, atunci cînd era cu el, nu se mai punea problema dragostei — în orice caz nu în mod presant. Mătuşa Lilian obişnuia s-o întrebe în fiecare seară care mai era stadiul relaţiilor dintre ei şi dacă au ajuns într-o fază mai palpitantă. Şi Irene nu ştia niciodată ce să-i răspundă. Curînd descoperi că nu doreşte să vorbească despre Hovenden. Era atît de diferit de ceilalţi. Iar în prietenia dintre ei nu exista deloc acel infinit de care se tot vorbeşte atît. Pur şi simplu era o prietenie adevărată. Se ferea de întrebările mătuşii Lilian; şi aproape că o ura pe mătuşa Lilian, cînd aceasta insista, cu aerul ei batjocoritor. Intr-o anumită privinţă, sosirea lui Chelifer fusese'_ o uşurare. Mătuşa Lilian devenise dintr-o dată atît de absorbită .de propriile ei emoţii, încît nu mai avea nici timp şi nici dispoziţie pentru emoţiile altora. De fapt, da, fusese o mare uşurare. Pe de altă parte, misiunea de supraveghere şi spio-

naj încredinţată de mătuşa Lilian o absorbea într-atit, încît nu mai avea timp să schimbe o vorbă cu lordul Hovenden. „Ca şi cum nici n-ar fi aici, se gîndea supărată Irene. Şi totuşi, cît de groaznic de nefericită e mătuşa Lilian. Merită să faci orice pentru dînsa, biata de ea !"

— Vreau să ştiu ce părere are despre mine, îi spunea mătuşa Lilian în orele ei de confidenţe nocturne. Ce vorbeşte despre mine cu ceilalţi.

Irene îi răspundea că nu l-a auzit niciodată vorbind despre dînsa.

— Atunci ascultă mai departe, destupă-ţi urechile! Dar oricît ar fi ascultat, tot n-avea ce să raporteze.

"Chelifer nu pomenea niciodată de mătuşa Lilian, ceea ce o supăra pe aceasta mai mult decît dacă ar fi vorbit-o de rău. E îngrozitor să fii pur şi simplu ignorat.

— Poate că o place pe Mary, sugerase ea. Am impresia că l-am văzut deunăzi uitîndu-se cam curios, cam prelung la ea.

Şi Irene primi misiunea să-i supravegheze. Dar singurul lucru pe care îl putu descoperi era că gelozia doamnei Aldwinkle părea cu totul neîntemeiată. Nu a putut surprinde la ei nici un fel

de schimb de cuvinte sau de priviri pe care o imaginaţie dintre cele mai bănuitoare să le fi putut interpreta drept indicii ale unei intimităţi amoroase.
— E un om straniu, extraordinar. Acesta era refrenul gîndurilor doamnei Aldwinkle despre Chelifer. Parcă nici nu-i pasă de mine ! E atît de rece ! Are o expresie atît de impasibilă : e ca o mască. Şi totuşi, dacă te uiţi în ochii lui, la gura lui, îţi dai sema că dedesubt...
Şi doamna Aldwinkle dădea din cap şi ofta, conti-nuînd să facă fel de fel de presupuneri despre Chelifer, revenind mereu la cele anterioare şi învîrtindu-se aşa, ca într-un cerc, fără să ajungă nicăieri. Biata mătuşă Lilian, cît de nenorocită era !
Doamna Aldwinkle era ferm convinsă că ea fusese cea care-l salvase pe Chelifer. Se şi vedea pe plajă între mare, cer, şi nişte munţi la orizont, aidoma acelor minunate făpturi romantice din tablourile lui Augustus John, pe care le vezi apărînd pe un fundal cosmic într-o atitu-

dine extatică şi meditativă. Se şi vedea chiar pînă în cele mai mici detalii — începînd cu rochia viu colorată şi terminînd cu umbrela de culoarea smaragdului — într-un asemenea tablou de John, în timp ce la picioarele sale zăcea, aidoma unui Shelley, unui Leandru scăldat din valuri pe plaja de la Abydos, un tînăr poet, palid, gol şi mort. Şi ea s-a aplecat asupra lui, l-a chemat la viaţă, l-a ridicat şi, vorbind la figurat, l-a purtat pe braţele ei materne într-un paradis liniştit, unde să poată prinde puteri noi şi găsi noi surse de inspiraţie pentru opera sa.
Doamna Aldwinkle avea convingerea fermă că într-adevăr aşa se petrecuseră faptele, după ce fuseseră filtrate prin mediul dens al imaginaţiei ei. Acestea fiind premisele, era firesc şi inevitabil să fie animată de sentimente romantice faţă de ultimul ei musafir. Abstracţie făcînd de celelalte împrejurări, însuşi faptul că era un nou venit, un necunoscut, şi pe deasupra poet, ar fi fost deajuns ca doamna Aldwinkle să manifeste interes pentru acest tînăr. După ce, însă, l-a salvat din mormîntul lui de apă şi s-a consacrat apoi să-i furnizeze motive de inspiraţie, doamna Aldwinkle începu să manifeste faţă de el ceva mai mult decît un simplu interes. Şi-ar fi încălcat legile firii sale romantice dacă nu s-ar fi îndrăgostit 'de dînsul. în plus, chiar el o încurajase prin frumuseţea lui sumbră şi poetică, prin firea-i stranie, misterioasă chiar. însăşi răceala lui o atrăgea, umplînd-Q în acelaşi timp de deznădejde.
— Nu poate fi chiar atît de indiferent faţă de orice şi faţă de oricine, cum vrea să pară, îi repeta ea Irenei.
Dorinţa aceasta arzătoare de a-i sfărîma barierele, de a-i viola intimitatea şi de a pune stăpînire pe tainele lui îi stimula şi mai mult dragostea.
Chiar din momentul cînd îl găsise, în împrejurări pe care imaginaţia ei le înconjurase cu o aureolă şi mai romantică decît avuseseră în realitate, doamna Aldwinkle încercase să pună stăpînire pe Chelifer, încercase să-l jncludă printre posesiunile ei, aşa cum proceda şi cu arta italiană sau cu peisajul. Chelifer devenise dintr-o-dată cel mai mare poet în viaţă ; cu corolarul că ea era

singura lui interpretă. Telegrafie să i se trimită din Londra toate operele lui.
— Cînd mă gîndesc, spunea ea aplecîndu-se stînjeni-tor deasupra lui şi privindu-l cu ochi strălucitori şi pri-mejdioşi, cînd mă gîndesc că era cît pe ce să te îneci. Ca Shelley... E îngrozitor !
Iar Chelifer schiţa un zîmbeţ cu buzele lui groase, ca de egiptean, şi-i spunea :
; •
— întreaga conducere a „Revistei crescătorilor da iepuri" ar fi fost dezolată.
Sau ceva de acest gen. O, cît era de straniu !
— îmi alunecă printre degete, se plîngea în orele tîr-zii.din noapte doamna-Aldwinkle tinerei sale confidente.
Poate că ar trebui să ia barierele cu asalt, să-i devină confidentă prin manevre meşteşugite, din flanc, ca să spunem aşa; Chelifer nu putea fi însă niciodată luat prin surprindere. îi scăpa

mereu, N-avea cum să-l prindă. Degeaba era el cel mai mare poet în viaţă, iar dînsa profetul său.
îi scăpa, îi scăpa mereu ; nu numai din punct de vedere spiritual, dar şi fizic. După vreo două zile petrecute în palatul lui Cybo Malaspina, Chelifer căpătă o dexteritate aproape magică de a dispărea. Doamna Aldwinkle îl vedea plimbîndu-se prin parc sau stînd liniştit într-un salon. La un moment dat, însă, atenţia-i era distrasă în altă parte. Şi pînă să-şi îndrepte din nou privirile spre locul în care stătuse Chelifer, ia-l de unde nu-i. Oricît l-ar mai fi căutat după aceea, nu mai putea fi găsit. La prele mesei, însă, era întotdeauna punctual. O întreba politicos pe gazdă dacă a avut o dimineaţă sau o după-amiază plăcută, iar cînd aceasta îl întreba unde a fost, răspundea vag că făcuse o mică plimbare sau că se ocupase de corespondenţă.
într-o bună zi, după una din dispariţiile de acest fel, Irene, care fusese pusă de mătuşa Lilian pe urmele lui, l-a găsit pînă la urmă în vîrful turnului. Ea urcase cele 232 de trepte ca să poată vedea de sus întregul parc şi versantul colinei, căci era imposibil să nu-l poată zări din turn, dacă mai era pe undeva pe suprafaţa pămîn-tului. Cînd ajunsese însă, în cele din urmă, clăt.inîndu-se
205
de oboseală, pe mica platformă pătrată de unde vechii marchizi aruncau pietre şi plumb topit asupra inamicilor lor din curtea de dedesubt, se sperie atît de tare, încît fu cît pe ce să cadă înapoi pe treptele pe care le urcase. In clipa în care ieşise la lumina soarelui, zărise deodată ceva ce părea a fi, aşa cum se înfăţişa ochilor ei aflaţi la nivelul podelei, o siluetă uriaşă, înaintînd ameninţător spre ea. Abia reuşi să-şi înăbuşe un strigăt; inima îi zvîcni puternic iar apoi parcă încetă să mai bată.
— îmi daţi voie, se auzi o voce extrem de politicoasă. Gigantul se aplecă şi o luă de mină. Aşadar v-aţi cocoţat pînă aici ca să îmbrăţişaţi dintr-o privire frumuseţile naturii ? continuă el, după ce o ajută să treacă prin uşa îngustă. Nici eu nu sînt indiferent în faţa unor asemenea privelişti.
— M-aţi speriat atît de tare, abia reuşi să articuleze Irene. Se făcuse albă ca varul.
— îmi pare nespus de rău, îi răspunse Chelifer. Urmă o tăcere lungă şi extrem de penibilă pentru Irene.
După un minut, coborî din nou scara.
— L-ai găsit ? o întrebă doamna Aldwinkle după ce nepoata îşi făcu apariţia pe terasă.
Irene scutură din cap. Nu avu curajul să-i relateze mătuşii mica sa aventură. Ar fi făcut-o să sufere prea mult la gîndul că Chelifer era gata să escaladeze 232 de trepte numai pentru a scăpa de ea.
în încercarea de a-l dezbăra de obiceiul lui de a dispare dintr-odată, doamna Aldwinkle îl aşeza mereu, în măsura în care acest lucru era posibil, în limitele perimetrului ei vizual. La masă, de pildă, îl aşeza întotdeauna alături. II lua la plimbare pe jos şi cu maşina ; îl aşeza alături de ea în grădină. Chelifer reuşea numai cu greu şi recurgînd la strategeme complicate să-şi asigure cîteva clipe de libertate şi singurătate. In primele zile, Chelifer descoperi că „Trebuie să mă duc să scriu" era o scuză bună pentru a dispare. Doamna Aldwinkle manifesta o admiraţie atît de profundă faţă de capacităţile sale poetice, încît nu-l putea opri să plece. Curînd însă, ea găsi un mijloc de a exercita controlul şi asupra acestor clipe de libertate pe care şi le lua Chelifer, insistînd
206
ca el să scrie fie la umbra stejarilor, fie într-una din grotele de piatră ponce, săpate în zidurile terasei de jos.
Zadarnic protesta Chelifer că nu poate să sufere să scrie sau să citească în aer liber.
: — Ambianţa fermecătoare, insista doamna Aldwin-′kle, te va inspira.
— Dar singura ambianţă care mă inspiră cu adevărat, riposta Chelifer, sînt cartierele mic-

burgheze din Londra, la nord de Harraw Road, de pildă.
__ Cum poţi afirma asemenea lucruri ? protesta doamna Aldwinkle.
— Vă asigur că aşa este, insista el.
Pînă la urmă, era nevoit să meargă să scrie sub stejar sau în grote. Doamna Aldwinkle îl ţinea sub observaţie, de la distanţă. La fiecare zece minute însă, se apropia — în vîrful picioarelor, şi cu degetul pe buze, arborînd un zîmbet pe care-l credea sibilîc — de locul .lui de refugiu, pentru a-i depune pe foaia de hîrtie mereu imaculată, cîte un bucheţel de trandafiri tîrzii, sau de margarete, o dalie, sau cîteva bobite roşii de salbă. Chelifer îi mulţumea la rîndul său curtenitor, printr-o formulă de politeţe amabilă, dar evident nesinceră, pentru darul oferit, după care doamna Aldwinkle se retrăgea din nou în vîrful picioarelor cu un zîmbet mai puţin sibilic, dar mai dulce, mai tandru, aidoma Egeriei care îşi lila rămas bun de la regele Numa, lăsînd ca inspira-I ţia pe care o exercitase asupra-i să-şi producă efectul. 1 Efectul era îrisă nul; căci, ori de cîte ori îl întreba cît a i.scris, Chelifer îi răspundea invariabil: „Nimic" arborând ; acel zîmbet curtenitor şi enigmatic pe care doamna Ald-■ş winkle îl găsea atît de deconcertant, de singular şi de „straniu".
; De multe ori, doamna Aldwinkle încerca să ridice conversaţia pe acele înalte planuri spirituale, de pe care dragostea putea fi abordată în modul cel mai satisfăcător şi romantic. După ce reuşeai să te aclimatizezi în aerul rarefiat al religiei, artei, eticii sau metafizicii, nu ţi se mai părea irespirabilă atmosfera la fel de rarefiată a dragostei ideale, contingenţă celei cu care s-a obişnuit sălăşluitorii sferelor înalte ale spiritualităţii. Doam-

nei Aldwinkle îi plăcea să atace de sus dragostea. Descinzi din avion, ca să spunem aşa, pe vîrful înzăpezit al Popocatepetl-ului, ca să poţi coborî mai uşor în văile tropicale, în Terra Caliente de jos. Dar cu Chelifer, orice culme era inaccesibilă. Cînd doamna Aldwinkle începea să vorbească pe un ton extatic despre artă sau despre deliciile vieţii de artist, Chelifer admitea cu modestie că este un jucător de halma de categoria a doua.
—„ Dar cum poţi spune aşa ceva ? exclama doamna Aldwinkle. De ce-ţi ponegreşti arta şi talentul ? Pentru ce crezi că ţi-a fost dăruit acest talent ?
—.■ După cum se vede, pentru a edita „Revista crescătorilor de iepuri", îi răspundea Chelifer, zîmbind-i politicos.
Uneori, ea încerca să abordeze direct tema dragostei. Dar cu acelaşi insucces. Chelifer se declara de acord în mod politicos cu tot ce spunea ea, iar cînd era constrîns să-şi spună părerea, răspundea : „Nu ştiu.",
— Dar trebuie să ştii, insista doamna Aldwinkle. Trebuie să ai o părere. Doar ai experienţă.
Atunci Chelifer clătina din cap şi spunea pe un ton plin de regrete :
— Din păcate, n-am nici una ! Totul era zadarnic.
— Ce să mă fac ? întreba doamna Aldwinkle în orele tîrzii de noapte.
înarmată cu înţelepciunea celor optsprezece ani, Irene sugera că cel mai bine ar fi fost să nu se mai gîn-dească la el — din acest punct de vedere.
Doamna Aldwinkle ofta şi clătina din cap. începuse să-l iubească — îi explica — pentru că ea credea în dragoste, avea nevoie de dragoste. I se oferise acum acest prilej romantic. Doar salvase un poet de la moarte. Cum să nu-l iubească ?
Dar atît prilejul cît şi persoana nu erau decît produsul propriei sale imaginaţii şi aproape că în mod deliberat nu făcuse altceva decît să se îndrăgostească de pro-priile-i plăsmuiri. Acum, însă, nu se mai putea descotorosi la fel de deliberat de această dragoste. Efuziunile ei romantice treziseră la viaţă acele instincte mai pro-

funde, ale căror emanaţii literare şi eufemisme erau. Bărbatul era ţ'înăr şi frumos — acestea erau fapte concrete şi nu plăsmuiri. După ce dorinţele adinei fuseseră trezite la viaţă, după ce

şi-a dat seama că devenise prada lor, nu mai putea da înapoi.
— E poet. De dragul poeziei, de dragul pasiunii şi pentru că L-am salvat de la moarte, îl iubesc.
Şi dacă ar fi fost numai atît, poate că ar fi fost posibil pentru doamna Aldwinkle să accepte sfatul Irenei. Din străfundurile fiinţei sale se mai ridica însă şi o altă voce : „E tînăr, e frumos. Zilele sînt puţine şi scurte, îmbătrînesc. Corpul mi-e însetat."
Cum putea să nu se mai gîndească la el ?
— Dar dacă mă va iubi totuşi puţin ! continuă să vorbească doamna Aldwinkle, cuprinsă de plăcerea de a se lăsa torturată în fel şi chip — dacă va ajunge să mă iubească puţin pentru ceea ce sînt şi gîndeşc şi fac, să mă iubească în primul rînd pentru că îl iubesc şi îi admir opera şi pentru că înţeleg ce simte un artist şi pot să mă apropiu sufleteşte de el, dacă se vor întîmpla, să zicem, toate acestea, nu-i va repugna oare faptul că sînt bă-trînă ? Se privi în oglindă. Am o faţă teribil de bătrînă.
— Nu, nu ! protesta pe un ton încurajator Irene.
— Va fi dezgustat, continuă doamna Aldwinkle. Asta va fi de ajuns ca s-o ia la fugă, chiar dacă s-ar simţi atras din alte motive.
Scotea cîte un oftat adine. Obrajii fleşcăiţi ' îi erau inundaţi de lacrimi.
— Nu mai vorbi aşa, mătuşă Lilian, o imploră Irene. Nu mai vorbi aşa. îi venea şi ei să plîngă. In clipa .aceea ar fi fost gata de orice ca s-o facă fericită pe mătuşa Lilian. îi cuprinse gîtul şi o sărută. Nu fii tristă, îi şopti. Nu te mai gîndi la asta. Ce-ţj pasă de el ? Ce-ţi pasă ? Gjndeşte-te numai la cei ce te iubesc *cu adevărat.* Eu te iubesc, mătuşă Lilian, mult, mult de tot.
Doamna Aldwinkle se lăsă consolată. îşi şterse ochii.
— Am să mă fa*c şi mai urîtă dacă plîng.
Se aşternu tăcerea. Irene continua să-i pieptene părul. Cine ştie ? Poate că mătuşa Lilian şi-a schimbat între timp şirul gîndurilor.
209
"■'■■H
■— Şi totuşi, rupse în cele din urmă tăcerea doamna Aldwinkle, corpul mi-e încă tînăr.
Irene era dezolată. De ce nu poate mătuşa Lilian să se gîndească la altceva ? Cînd doamna Aldwinkle continuă să vorbească pe tema deschisă de ultimele cuvinte, dînd detalii din ce în ce mai intime, sentimentul dezolării de care fusese cuprinsă Irene fu înlocuit cu o senzaţie tot mai neplăcută de stînjeneală şi ruşine. în ciuda celor cinci ani de ucenicie la şcoala mătuşii Lilian, Irene se simţi profund şocată.
Capitolul II
■ — Amîndoi, constată într-un sfîrşit de după amiază l^domnul Cardan, cam la două săptămîni de la sosirea lui ii Chelifer, amîndoi se pare că am fost excluşi.
— Excluşi ? De la ce ? îl întrebă domnul Falx.
— De la dragoste, răspunse domnul Cardan.
Se uită peste balustradă spre terasa inferioară pe care se plimbau încet Chelifer şi doamna Aldwinkle. Ceva mai jos, pe următoarea terasă, se mişcau siluetele ._ *ui Calamy şi a domnişoarei Thriplow — diminuate de rg distanţă.
^T — Iar ceilalţi doi, îşi urmă ideea domnul Cardan \§, continuînd cu voce tare enumerarea pe care o făcuse VJ^ pînă atunci din ochi, împreună cu interlocutorul său, %- ceilalţi doi, tînărul dumneavoastră discipol şi nepoţica
^ au pornit la plimbare în munţi. Şi mă mai întrebaţi de
f la ce am fost excluşi ?
P Domnul Falx încuviinţă.
|. — La drept vorbind, spuse el, nu-mi prea place at-
■'mosfera care domneşte în această casă. Nimic de zis,

L doamna Aldwinkle este o femeie excelentă din multe
f" puncte de vedere. Dar... Avu un moment de ezitare.
■y — Da ; dar... înţeleg punctul dumneavoastră de ve-
J* dere, se declară de acord domnul Cardan.
f[l] ^- O să mă bucur cînd o să-l duc de aici pe tînărul
;j Hovenden, urmă domnul Falx.
P — Tare m-aş mira dacă aţi reuşi să-l duceţi singur. Domnul Falx îşi continuă ideea.
— Există aici o atmosferă de toleranţă morală, de îngăduinţă... Mărturisesc că nu-mi place o asemenea viaţă.-Poate că am prejudecăţi, dar nu-mi place. •TH
14*
— Fiecare cu viciul său, îi răspunse domnul Cardan. Poate că nouă, domnule Falx, nu ne place viaţa dumneavoastră.
— Protestez ! se aprinse în discuţie domnul Falx. Cum puteţi compara viaţa mea cu ceea ce se petrece în casa asta ? Eu muncesc neobosit pentru o cauză nobilă, mă dedic binelui public...
— Şi totuşi, îl întrerupse domnul Cardan, se spune că nu există ceva mai nociv decît discursurile prin care mulţimile sînt duse de nas ; şi se mai spune că aplauzele pe care le primeşti îţi produc o senzaţie dintre cele mai agreabile. Iar cei care le-au încercat pe ambele, mi-au declarat că deliciile puterii sînt de departe preferabile, fie şi numai pe motiv că,sînt mult mai durabile, celor pe care ţi le dă vinul sau dragostea. Nu, nu, domnule Falx; dacă-i vorba pe-aşa, sîntem tot atît de îndreptăţiţi să nu fim de acord cu slăbiciunile pe care le aveţi şi în care vă complăceţi dumneavoastră, pe cit nu sînteţi dumneavoastră de acord cu cele în care ne complăcem noi. Am remarcat întotdeauna că cea mai drastică denunţare a obscenităţilor în literatură este fă,cută tocmai de revistele ale căror directori sînt alcoolici notorii. Iar cei mai vanitoşi predicatori şi politicieni, cei mai însetaţi de glorie şi putere sînt tocmai cei care denunţă cu cea mai mare înverşunare aceste tare ale secolului nostru. Una dintre victoriile cele mai remarcabile ale secolului al nouăsprezecelea a fost delimitarea în aşa fel a noţiunii de „imoral", încît în mod practic aceasta să nu poată fi aplicată decît celor care beau prea mult sau fac prea multă dragoste. Cei cu alte păcate mortale îi puteau astfel privi cu îrfdreptăţită indignare pe beţivi şi pe destrăbălaţi. Şi nu numai că puteau atunci, dar pot şi acum. E cît se poate de nedreaptă această exaltare a numai două din cele şapte păcate mortale. Protestez în mod solemn, în numele tuturor libertinilor şi chefliilor, împotriva acestei discriminări jignitoare care se face în defavoarea noastră. Credeţi-mă, domnule Falx, nu sîntem mal Condamnabili decît voi, ceilalţi. Ba mai mult decît atît, în comparaţie cu unii dintre prietenii dumneavoastră, cred că sînt îndreptăţit să mă consider aproape un sfînt. ^
212
— Şi totuşi, răspunse cu o indignare cu greu stăpî-nită domnul Falx, a cărui faţă se înroşise în părţile neacoperite de barba-i profetică, nu-mi puteţi zdruncina convingerea că acesta nu-i un mediii dintre cele maî sărfătoase pentru un tînăr ca Hovenden, aflat la o vîrstă cînd este cel mai uşor inf luenţabil. • Repet, nu mă voi lăsa influenţat de paradoxurile şi ingeniozităţile dumneavoastră verbale.
— Nici nu-i nevoie să repetaţi acest lucru, vă asigur, îi răspunse domnul Cardan dînd din cap. Vă închipuiţi oare că am crezut vreodată că aş putea să vă influenţez ? Credeţi că mi-aş pierde timpul încercînd să conving un om în toată firea, cu opinii bine statornicite, de Un adevăr de care nu este încă convins ? Dacă aţi avea doisprezece sau chiar douăzeci de ani, poate că aş încerca. Dar la vîrsta dumneavoastră — nu.
— Atunci de ce mai discutaţi, daca nu vreţi să convingeţi pe cineva ?
— De dragul discuţiei, şi pentru că tot trebuie să omor într-un fel sau altul timpul. Come ingannar questi noiosi e lenţi Qiorni di vita cui si lungo tedio E fastidio insoffribile accompagna Or io t'insegnero [1]

Aş putea scrie un manual mai bun decît Parini despre această artă.
— îmi pare rău, spuse domnul Falx, dar nu cunosc italiana.
— Nici eu n-aş fi cunoscut-o, îi răspunse domnul Cardan, dacă aş fi dispus de resursele dumneavoastră nelimitate de a face să treacă vremea. Din nefericire, nu sînt stăpînit de un zel înnăscut de a lupta pentru cei ce muncesc !
— Cei ce muncesc... Domnul Falx sesiză imediat aceste cuvinte. Începu să vorbească cu pasiune.
[1] Cuim să amăgeşti aceste fastidioase şi lente Zile de viaţă, însoţite ae-o atft de lungă plictiseală Şi de o silă de nesuportat. Te voi învăţa eu acum: (it.). i"
•13
„Ce urmează după «ce ţie nu-ţi place?» se gîndea domnul Cardan. Cît de bine se aplică textul respectiv în cazul de faţă !" Timp de zece minute l-a plictisit de moarte pe bietul domn Falx. Şi iată că acum domnul Falx îşi lua revanşa şi-i aplica propria-i măsură — şi încă cu vîrf şi îndesat ! Ba mai dădea şi pe dinafară. Se uită în jos, peste balustradă. Pe terasele inferioare, cuplurile îşi continuau plimbarea. Despre ce-or fi discu-tînd ? Ar fi vrut să fie acolo şi să asculte. Cu toată elo-cinţa de care era capabil, domnul Falx îşi juca rolul de profet.
Capitolul III
Păcat că domnul Cardan nu putea auzi ce spunea gazda! I-ar fi făcut mare plăcere ; doamna Aldwinkle vorbea despre ea însăşi. Era un subiect care domnului Cardan îi plăcea la nebunie. Există puţini oameni pe lumea asta, obişnuia el să spună, la care Versiunea Autorizată despre ei înşişi să se deosebească .atît de mult de cea Revăzută de Alţii, iar doamna Aldwinkle nu-i oferea prea multe şanse să le compare : cu el; era întotdeauna mai reţinută îl cunoştea de prea multă vreme.
— Uneori, spunea doamna Aldwinkle în timp ce se plimba cu domnul Chelifer pe cea de-a doua din cele trei terase, aş vrea să fiu mai puţin sensibilă. Mă impresionează orice, chiar şi lucrurile cele mai neînsemnate. Ca şi cum aş fi... tatona aerul cu degetele pentru a găsi cuvîntul potrivit — ca şi cum aş fi... jupuită de piele — încheie ea triumfătoare, privindu-şi interlocutorul în ochi.
,. Chelifer dădea amabil din cap.
;, — Ştiu extraordinar de bine, continuă ea, tot ce gîn-
^desc ceilalţi ; aproape că nici nu au nevoie să-mi vor-
ibească. li cunosc dintr-o privire numai ; îi simt.
? Chelifer se întreba dacă-i cunoaşte şi lui gîndurile. Avea însă îndoieli serioase în această privinţă.
I. —• Un dar extraordinar, confirmă el.
\'. — Dar are şi dezavantaje, insistă doamna Aldwinkle.
iDe pildă, nici nu-ţi dai seama cît sînt de îndurerată cînd
văd pe cei din jur cum suferă, mai ales dacă am să-mi
reproşez ceva în legătură cu aceasta. Cînd sînt bolnavă.
mă torturează gîndul că servitorii, infirmierele şi toţi
,' ceilalţi trebuie să nu doarmă şi să alerge pe scări în sus
215
şi în jos din cauza mea. îmi dau seama că-i absurd, dar trebuie să ştii că această suferinţă a mea pentru ei este atît de... de... profundă, încit efectiv mă împiedică să mă însănătoşesc mai repede.
— E îngrozitor, îi răspunse Chelifer cu vocea-i politicoasă şi precisă.
— Nici nu-ţi închipui cit de mult mă afectează suferinţa altora. îl privi tandru. în ziua aceea, prima zi cînd ai leşinat, nici nu-ţi poţi imagina...
— îmi pare rău că întîmplarea aceea a avut un efect atît de dezagreabil.
— Şi dumneata ai fi simţit la fel — avînd în vedere împrejurările, accentua ea ultimele

cuvinte.
— Mi-e teamă că sînt nefiresc de stoic cînd e vorba de suferinţa altora, răspunse cu modestie Chelifer.
— De ce te ponegreşti mereu ? exclamă ea cu toată sinceritatea. De ce te calomniezi ? Doar îţi dai seama şi dumneata că nu eşti ceee ce vrei să pari. Te prefaci doar că eşti dur şi insensibil. De ce asta ?
Chelifer zîmbL
— Poate pentru a mai îndrepta media universală : prea mulţi încearcă să pară mai buni şi mai blînzi decît sînt. Nu-i aşa ?
Doamna Aldwinkle îi ignoră întrebarea,
— De ce nu vrei să-mi spui cum eşti în realitate ? Doresc .atît de mult să te cunosc. îl privi direct în faţă. Chelifer îi zîmbi şi nu spuse nimic Nu vrei ? insistă ea. Nu-i nimic. Te cunosc şi aşa. Ara intuiţie la oameni. Asta numai pentru că sînt sensibîlă pentru că *le simt* caracterul. Şi nu greşesc niciodată.
— Eşti de invidiat! exclamă Chelifer.
— Şi să nu-ţi închipui că ai să mă poţi înşela, continuă ea. Nu vei reuşi. Te înţeleg. Vrei să-ţi spun cum eşti în realitate ? în sinea luî, Chelifer oftă ; i-o mai spusese şi altă dată.
— Spune, îi răspunse el politicos.
— Iată : în primul rînd eşti sensibil, la fel de sensibil ca mine. îmi dau seama de acest lucru după expresia
feţei, după tot ce faci, după cum vorbeşti. N-ai decît să te prefaci că eşti dur... şi... să-ţi pui armura. Eu însă... Chelifer asculta plictisit dar răbdător. îi răsuna în urechi vocea ezitantă a doamnei Aldwinkle care sărea de la o notă la alta, încâlcind toate regulile de armonie. Cuvintele deveniră vagi şi confuze ; îşi pierdură sensul şi articufaţia. Nu mai erau decît un zgomot, ca acela pe care-l face vîntul, un zumzet care-i întovărăşea gîndurile, fără să i le întrerupă. Şi în acel moment, gîndurile-i erau de natură poetică. Era preocupat de finalizarea unui mic „Incident Mitologic", a cărui temă îi venise în minte nu de mult, şi căruia încerca să-i dea în ultimele zile o formă definitivă. Acum era gata ; nu mai avea nevoie decît de unele retuşuri.
Prin codrul golaş Orion îşi face drum. Cu buzele reci, vîntul de miazănoapte Din flaute gemene îngînă-acum Un cînt de departe.
Prin frunzişul adînc se-ndreaptă grăbit Spre locul unde de bună seamă Un hoţ al pădurii şi-a adăpostit Comoara-i de-aramă.
Zeiţa Iubirii spre crîngul de lauri Tiptil cu momeala-i se-ndreaptă ; Fărîme de pîine, porumbi ca de aur —• Apoi, răbdătoare aşteaptă.
Cînd guşa-i pestriţă s-o-ndoape orbeşte Vine fazanul cel tîmp, Regina sportivă cu grijă ţinteşte : Şi pasărea-i jos la pămînt.
Orion, imprudent, îi iese în drum.
In umărul drept Venus arma şi-o-mplîntă
Şi trage. El cade. Zeiţa acum
Cu poftă spre prada-i s-avîntă.

2t7
Chelifer îşi repetă în gînd versurile care nu i se părură proaste. Strofa a doua era poate cam „bizară", puţin cam prea — cum să-i spunem — prea cam în genul ilustraţiilor de Walter Crane. Ar putea fi lăsată la o parte sau, eventual, înlocuită cu altceva mai potrivit cu eleganţa din restul poemului. Iar în ce priveşte ultimul vers, era o adevărată capodoperă; *sa raison d'etre* * pentru un Racine. Dacă Racine n-ar fi existat, numai de dragul unor astfel de versuri ^şi tot ar fi fost necesar să-l inventăm.
Şi trage. El cade. Zeiţa acum

Cu poftă spre prada-i se-avîntă.
Chelifer se extazia gîndindu-se la ele. Deodată îşi dădu seama că doamna Aldwinkle i se adresează în mod direct. Vocea ei, pierzînd din caracterul distonant eolian, devenise din nou ceva mai articulată.
— Iată ce eşti, declara ea. Spune-mi dacă n-am dreptate. Spune-mi dacă nu te-nţeleg ?
— Poate că da, răspunse Chelifer, zîmbind.
între timp, Calamy şi domnişoara Thriplow se plimbau alene pe terasa de jos. Abordaseră o temă în care domnişoara Thriplow se simţea destul de competentă ; „tema sa preferată" — cum se spune la examene. Discutau despre Viaţă.
— Viaţa-i atît de minunată ! exclama domnişoara Thriplow. întotdeauna ! E atît de bogată, de veselă. Astăzi dimineaţă, de pildă, m-am trezit şi am văzut un porumbel pe pervazul ferestrei ; un porumbel cenuşiu, mare şi gras, cu un curcubeu furat din cer drept sub guşă (Această expresie foarte reuşită o notase, pentru a-i servi în viitor, în caietul ei de însemnări). Iar sus, pe zid, deasupra lavaboului, un mic scorpion, cu coada în sus, părea atît de ireal, de parcă ar fi fost luat din semnele zodiacului. Apoi a intrat Eugenia să mă trezească — gîn-deşte-te numai la faptul că apa caldă ţi-o aduce o fată pe care o cheamă Eugenia — şi mi-a vorbit timp de un sfert de oră despre logodnicul ei. Se pare că este extrem de gelos. Aş fi şi eu, dacă aş fi logodită cu o pereche de
[1] Raţiunea de-a fi (fr.).

ochi ca ai ei. Şi cînd te gîndeşti că toate astea s-au întlm-plat aşa, pe neaşteptate, înainte de micul dejun. Ce risipă ! Viaţa-i într-adevăr atît de generoasă, de plină !
Aruncă interlocutorului o privire radioasă.
Calamy o privea pe sub gene, zîmbind, cu acel aer somnoros şi insolent care exprima o forţă latentă şi care-i era caracteristică, mai ales cînd vorbea cu femeile.
— Generoasă, repetă el. Şi pe drept cuvînt ! înainte de micul dejun — porumbei; iar în timpul lui, pe dumneata însăţi.
— Ca şi cum aş fi o scrumbie afumată, rîse demnişoara Thriplow.
Rîsul ei însă nu-l tulbură. Continuă să privească cu ochii intredeschişi şi cu aceeaşi insolenţă calmă, cu aceeaşi siguranţă a puterii — o siguranţă atît de completă, încît îl dispensa de orice efort; îşi putea permite să aştepte placid şi nepăsător triumful inevitabil. Pe domnişoara Thriplow acest fel de a fi al său o enerva. De aceea îl şi plăcea.
Se plimbau agale. Acum două săptămîni nu şi-ar fi putut permite sa se plimbe aşa pe terasă şi să discute nestingheriţi pe „tema preferată" a domnişoarei Thriplow. în modul cel mai prompt şi nemilos, gazda ar fi pus capăt unei astfel de rebele tentative de independenţă. Dar de la sosirea domn,ului Chelifer, doamna Aldwinkle era prea preocupată de problemele propriei sale inimi pentru a manifesta un interes cît de mic faţă de ceea ce fac şi spun oaspeţii săi. Vigilenţa ei de temnicer se destrămase. Musafirii puteau să discute, să se plimbe singuri sau în cupluri, să-şi spună noapte bună dacă aveau chef, pur şi simplu nu-i păsa. în măsura în care acţiunile lor nu se interfereau cu cele ale lui Chelifer, puteau face orice. *Fay ce que vouldras* devenise deviza palatului lui Cybo Malaspina.
— Nu pot să înţeleg, continuă pe un ton meditativ domnişoara Thriplow, dezvoltîndu-şi „tema preferată", pur şi simplu nu pot să înţeleg, de ce nu e toată lumea fericită? vreau să spun — 'fundamental fericită', în străfundul sufletului, căci fără îndoială există suferinţă, durere. Există o mie de motive pentru care cineva nu

poate fi totdeauna fericit în mod conştient, nu se poate manifesta ca atare — nu ştiu dacă mă înţelegi ? Dar fundamental fericit, fericit în străfundurile sufletului, nu înţeleg cum de nu poate fi cineva ? Viaţa-i atît de extraordinară, atît de bogată şi de frumoasă, n-avem nici un motiv să n-o iubim întotdeauna, chiar cînd sîntem în mod conştient nefericiţi. Nu-i aşa ?

Se lăsă în voia dragostei ei de viaţă. Era doar tînără, plină de ardoare. Se şi văzu în chip de copil, făcînd tumbe de bucurie pe pajişti îmbălsămate.
— Orîcît ai fi de inteligent, dacă eşti animat de dragoste de Viaţă, nu-ţi mai pasă de nimic ; eşti salvat.
— Sînt de aceeaşi părere îi răspunse Calamy. Viaţa merită s-o trăieşti; chiar în momentele cele mai grele. Iar dacă eşti şi îndrăgostit, e o adevărată beţie.
Domnişoara Thriplow îi aruncă o privire. Calamy mergea cu capul plecat, cu ochii în pămînt. Un zîmbet vag îi plutea pe buze. Pleoapele-i erau aproape închise, ca şi cum ar fi fost cuprins de toropeală. Domnişoara Thriplow era intrigată. După ce lansase o vorbă ca asta, nici nu s-a sinchisit să se uite la ea.
— Nu cred că ai fost vreodată îndrăgostit, îi spuse.
— Nu-mi amintesc să nu fi fost vreodată.
— Ceea ce echivalează cu a spune că n-ai fost niciodată cu adevărat. „Cu adevărat", repetă domnişoara Thriplow. Ştia ea ce înseamnă să fii îndrăgostit cu adevărat.
— Dar dumneata ? O întrebă Calamy.
Mary Thriplow nu răspunse. Făcură cîteva ture în tăcere.
„E o nebunie îşi spunea Calamy. Doar nu sjnt îndrăgostit cu adevărat de această femeie. îmi pierd" timpul; şi există alte lucruri mai importante care trebuie făcute, şi la care merită să te gîndeşti. Alte lucruri."
Acestea se adunau tot mai multe şi mai multe, undeva dincolo de tot ce este tumult şi agitaţie. Dar ce sînt ? Cum arată, cum le spune, ce semnificaţie au ? Prin vălul schimbător al mişcării, abia dacă le poţi ghici contururile. Ca şi cum ai încerca să priveşti stelele prin fumul Londrei. Ah, dacă ai putea opri această mişcare, sau dacă ai putea scăpa de ea, cu siguranţă că ai fi în stare

să vezi limpede toate aceste lucruri mari şi tăcute de dincolo. Dar nu poţi opri mişcarea şi n-ai cum.să scapi de ea. E iinposibil de stăvilit; chiar şi o asemenea încercare ar fi ridicolă. Singura acţiune rezonabilă e să mergi înainte şi să ignorezi acele lucruri de dincolo de lumea tumultuoasă. Asta şi încerca Calamy să facă. Era însă mereu conştient de faptul că lucrurile acelea există totuşi, acolo. Calme şi imobile se aflau la locul lor, oricît te-ai agita şi ai încerca să pretinzi că nu le bagi în seamă. Mute, ele îţi atrăgeau totuşi mereu atenţia. Şi mai ales în ultimul timp, îi atrăgeau atenţia cu o persistenţă supărătoare. Răspunsul lui Calamy a fost curtea pe care o făcea domnişoarei Thriplow. îi trebuia ceva care să-l ţină ocupat. Şi, pînă la un anumit punct, îl şi ţinea. Pînă la un anumit punct. Cel mai bun sport de cameră, spunea bătrînul Cardan ; simţeai totuşi nevoia de ceva mai bun. Ce să facă ? Să continue tot aşa ? Asemenea întrebări îl exasperau. Sau şi le punea numai pentru că acele lucruri existau, se aflau dincolo de tumult. Erau întrebări care parcă se impuneau de la sine. Dar era intolerabil să se lase terorizat de ele. Va încerca să refuze să se lase terorizat. Va face numai ce-i place. Dar îi plăcea oare cu adevărat să flirteze cu Mary Thriplow ? Fără îndoială că, pînă la un anumit punct, şi într-o anumită privinţă, da. Dar răspunsul adevărat era : nu. Nu, cu toată sinceritatea. „Da, da," insista cealaltă parte a eului său. îi făcea plăcere. Şi chiar dacă nu, va spune că da. Şi la nevoie va face chiar ceea ce nu-i place, numai pentru că aşa a hotărît. Va face ceea ce nu-i place şi basta ! Era de-a dreptul furios.
— La ce te gîndeşti ? îl întrebă domnişoara Thriplow.
— La dumneata, îi răspunse el.
Şi vocea îi exprimă o exasperare sălbatică, de parcă ar fi fost, profund dezgustat de faptul că se gîndea la Mary Thriplow.
— *Tiens l*[1] — tonul exclamaţiei ei dorea să exprime o curiozitate politicoasă.
— Ce-ai spune dacă ţi-aş declara că te iubesc ? o întrebă el.

» Ia te uită (fr.)

— Ţi-af spune că nu te cred.
— Vrei să te fac să crezi ?
— Oricum, m-ar interesa să ştiu cum ai face-o ? Calamy se opri, o apucă de umăr şi o răsuci spre dîn-
sul.
— Cu forţa, dacă va fi necesar, îi răspunse el, privind-o direct în ochi.
Domnişoara Thriplow îi înfruntă privirea. O mai privea încă indiferent, cu acea aroganţă pe care ţi-o dă conştiinţa puterii. Dar aerul somnoros şi indolent de mai înainte se risipise complet, lăsîndu-i nealterate trăsăturile feţei, iluminate acum de o formidabilă şi satanică frumuseţe, în faţa acestei metamorfoze stranii şi neaşteptate, domnişoara Thriplow se simţi invadată de fericire şi în acelaşi timp de frică. Nici un bărbat n-o mai privise astfel. Stîrnise pasiuni, dar niciodată o pasiune atît de violentă, atît de periculoasă, cum îi apărea aceasta.
— Cu forţa ?
Prin tonul vocii, prin surîsul batjocoritor, încerca să stîrnească în el o pasiune şi mai sălbatică. Calamy o prinse şi mai puternic de umăr. In strîn-soarea-i puternică oasele ei păreau mici şi fragile. Cînd începu să vorbească, îşi dădu seama că fălcile-i fuseseră încleştate.
— Cu forţa, repetă el. Uite aşa.
Şi apucîndu-i capul între mîini se aplecă şi o sărută furios, o dată, de două ori, de mai multe ori. „De ce fac asta ? se gîndea. E nebunie curată. Există lucruri mai importante de făcut."
— Mă crezi acum ? o întrebă. Domnişoara Thriplow se îmbujora toată.
— Eşti un nesuferit!
Dar nu era supărată cu adevărat.
xţ; .-
Capitolul IV
< ■?»
— De se ai fost atît de stranie în aseste zile ? se hotărî în sfîrşit lordul Hovenden să-i pună Irenei întrebarea pe care şi-o pregătise de mult.
— Stranie ? repetă Irene întrebarea, dar pe o altă tonalitate, încercînd să o ia în glumă, ca şi cum nu şi-ar fi dat seama ce voia să spună. în realitate, ştia perfect ce-i cu el.
Stăteau amindoi la umbra străvezie a măslinilor. Printre frunzele bicolore şi rare ale copacilor se vedea un cer luminos. Soarele îşi revărsa ploaia de aur pe iarba ^uscată din jur. Şedeau la marginea unei mici terase săpată în povîrnişul abrupt, cu spinările sprijinite de trunchiul unui copac bătrîn.
— Spune-mi, continuă Hovenden, de se-ai înseput să mă eviţi lâ un moment dat ?
— Să te evit ?
* — Doar o ştii prea bine.
: Irene făcu o pauză înainte de a mărturisi :
' — într-adevăr te-am cam evitat.
— Dar de se ? întrebă el. De se ?
— Nu ştiu îi răspunse ea tristă. Doar nu putea sâ-şi trădeze mătuşa.
. Tonul ei îl determină pe lordul Hovenden să insiste. ;! — Nu ştii ? o întrebă pe un ton sarcastic, ca şi cum ar p supus-o la un interogatoriu. Poate că eşti somnambulă ?
— Nu fi prost, răspunse ea încet.
"'J — în orisise caz, nu sînt chiar atît de psost ca să nu Văd că alergi după Selifer.
•»

Lordul Hovenden roşi tot. Sîsîitul de peltic nu era cîtuşi de puţîn la înălţimea demnităţii sale de bărbat în toată firea.
Irene stătea liniştită, fără să scoată o vorbă, cu capul plecat, privind povîrnişurile dealurilor

acoperite cu măslini. Prin ferestruica dreptunghiulară de păr se vedea o faţă tristă.
— Dacă te interesează atît de mult, de se ai mai insistat să mergem astăzi la plimbare ? întrebă el. Ai crezut poate c% sint Selif er ?
Dorea să-i spună lucruri cît mai dezagreabile şi usturătoare. In acelaşi timp, îşi dădea perfect de bine seama că era ridicol şi nedrept cu ea. Această dorinţă era, însă, irezistibilă.
— De ce" vrei să strici totul ? întrebă Irene răbdătoare, dar cu accente de exasperare în glas.
— Nu vreau să stric nimic, îi răspunse iritat Hovenden. Pur şi simplu si-am pus o întrebare.
— Doar ştii că nu mă interesează cîtuşi de puţin Chelifer.
— Atunci de se te sii toată ziua după el ca un căseluş ? Prostia şi insistenţele acestui băiat începură s-o plictisească.
— Nu mă ţin deloc. Şi în orişice caz nu e treaba ta.
— Ah, nu-i treaba mea ? asta-i vrut să spui ? răspunse el pe un ton provocator. Mulsumesc de informasie. Şi tăcu brusc.
Mult timp nici unul nu scoase o vorbă. O oaie neagră cu talangă la gît apăru printre copaci, ceva mai la vale. Cei doi tineri se uitau la ea cu ochi trişti, supăraţi. Cînd animalul se mişcă, talangă îi zăngăni. Clinchetul delicat şi blînd al tălăngii li se păru la amîndoi exterm de trist. Trist li se părea şi cerul albastru care se zărea printre . frunzele copacilor. Iar apusul maiestuos care dădea o tentă roşietică frunzelor argintii, trunchiurilor cenuşii şi ierbii uscate era de o melancolie profundă. Hovenden fu cel care rupse în sfîrşit tăcerea. Furia sa, dorinţa de a spune lucruri dezagreabile, supărătoare, se risipise complet ; era conştient de faptul că fusese ridicol şi nedrept
cu ea, precum şi de sentimentul de dragoste profundă şî chinuitoare care dăduse atîta forţă furiei şi dorinţei lui absurde de a fi cît mai crud. „Doar ştii că nu mă interesează cîtuşi de puţin Chelifer." Acest lucru nu l-a ştiut; dar acum, după ce l-a aflat de la ea şi a auzit tonul cu care a fost spus, acum ştia. Nu mai putea avea nici o îndoială ; şi chiar dacă putea, la ce-ar fi servit ?
— Ascultă, rosti el în cele din urmă cu o voce cam strangulată. Cred că m-am purtat ca un prost. Am spus tot felul de tîmpenii. îmi pare rău, Irene. Nu-i asa că o să mă iersi ?
Irene îşi roti spre el ferăstruica de păr arămiu. Acum îl privea o faţă zîmbitoare. îi întinse mîna :
— Am să-ţi spun eu o dată ce a fost, îi făgădui.
Li s-a părut că au stat aşa, mină în mînă, o veşnicie şi, in acelaşi timp, numai cîteva clipe, fără durată. Nu şi-au spus nimic, dar au fost foarte fericiţi. Soarele apusese. Pe sub copaci se furişa crepusculul. Frunzele negre se profilau net pe cerul palid. Irene oftă.
— Cred că trebuie să ne întoarcem, spuse ea cu părere de rău.
Primul se ridică Hovenden. îi întinse mîna pe care ea i-o apucă şi se ridică sprintenă, ajungînd în dreptul lui. Rămaseră o clipă foarte aproape unul de celălalt. Deodată Hovenden o luă în braţe şi începu s-o sărute.
— Nu, nu, se ruga ea, ferindu-şi' faţa de sărutările lui. Te rog. Şi cînd în sfîrşit o lăsă, începu să plîngă. De ce-ai stricat din nou totul ? îl întrebă printre lacrimi.
Lordul Hovenden se simţea copleşit de regrete.
— Am fost atît de fericiţi, atît de buni prieteni ! îşi şterse ochii cu batista. Glasul îi mai era încă sugrumat de lacrimi.
— Sînt o brută, şi Hovenden începu să se condamne cu atîta pasiune, încît. Irene nu se putu abţine să nu rîdă Era ceva comic în această căinţă atât de bruscă şi atît de sinceră.
— Nu, nu eşti o brută, îl linişti ea. Suspinele-i erau întretăiate de rîs. Eşti foarte drăguţ şi-mi placi. îmi placi foarte, foarte mult. Dar nu trebuia să faci asta, nu ştiu de ce, dar nu trebuia. Asta strică totul. Am plîns ca o

15 — Frunze uscate

proastă **şi totuşi... îşi scutură pletele. îmi placi atit de mult, repetă ea. Dar nu aşa, nu acum. Poate că altă dată. îmi promiţi ?**
Lordul Hovenden îi promise solemn. O porniră spre casă prin întunericul cenuşiu al crîngului de măslini.
La cină, discuţia se centră asupra feminismului. Sub presiunea domnului Cardan, doamna Aldwinkle consimţi că există o considerabilă diferenţă între Maud Valery White şi Beethoven, şi că nu se poate face o comparaţie între Angelica Kauffman şi Giotto. Pe de altă parte, însă, declară în mod categoric că în materie de dragoste femeile sînt tratate ne just.
— Cerem aceeaşi libertate totală pe care o aveţi, şi voi, exclamă ea pe "un ton dramatic. Ştiind că mătuşii Lilian îi place ea şi ea să intervină în discuţie şi, amintindu-şi — pentru că avea o memorie bună — de o frază pe care mătuşa o folosise destul de frecvent un timp, dar care în ultima vreme dispăruse din catalogul ei de citate preferate, Irene o scoase grav din nou la iveală :
— Anticoncepţionalele, spuse ea pe un ton **sentenţios, au făcut inutilă castitatea. Domnul Cardan se lăsa pe speteaza scaunului şi începu să rîdă în hohote. în schimb, peste faţa profetică a** domnului **Falx se aşternu pentru o clipă o expresie de durere. îşi privi îngrijorat discipolul în speranţa că acesta nu a auzit sau, cel puţin, nu a înţeles ce s-a spus. îl** văzu **pe Cardan făcînd cu ochiul şi se încruntă. O privi pe Irene. îl surprindea că cineva cu o înfăţişare atît de ţînără şi inocentă putea să aibă în acelaşi timp o moralitate atît de coruptă. Era bucuros pentru Hovenden că şederea în această casă plină de vicii nu se va mai prelungi. Numai din considerente de politeţe se stăpîni să nu părăsească imediat acest loc păcătos ; şi-ar fi scuturat, ca şi Loth, praful de pe picioare.**
♦j-
««••■
L
Capitolul V
te
— Cînd o calfă de măcelar îţi spune în secret, aş-
Teptînd, bineînţeles, un bacşiş, că fratele băcanului are V sculptură foarte veche şi frumoasă, de care vrea să se despartă contra unei sume modeste, ce credeţi că înţelege prin aceasta ?
Domnul Cardan puse această întrebare pe un ton meditativ, în timp ce urca la deal printre măslini.
— Cred că nimic altceva decît ceea ce spune, răspunse domnişoara Thriplow.
— Fără îndoială ; domnul Cardan se opri o clipă pentru a-şi şterge faţa care strălucea toată de transpiraţie, deşi razele soarelui nu pătrundeau decît indirect prin frunzele rare de măslin.
în comparaţie cu tovarăşul ei de drum, care umbla cu toţi nasturii de la haină descheiaţi, domnişoara Thriplow arăta uimitor de proaspătă şi curată în uniforma de elevă de operetă.
— Dar întrebarea care se pune este ce semnificaţie precisă au aceste cuvinte ? Ce are în minte o calfă de măcelar, atunci cînd spune că o sculptură este foarte frumoasă şi foarte veche ?
îşi reluară urcuşul. Jos, printre copaci, se vedeau turnul zvelt şi acoperişurile palatului Cybo **Malaspina, iar** mai departe Vezza, cu căsuţele sale ca de păpuşi, cîmpia ca o adevărată hartă şi marea.
— **Pot să-l întreb eu dacă doriţi, răspunse domnişoara Thriplow cam acru ; nu pentru a vorbi despre calfa măcelarului acceptase ea invitaţia la plimbare a domnului Cardan.**

Dorea să cunoască părerea acestuia despre viaţă, literatură şi despre ea însăşi. Avea impresia că ştia el, poate, ceva mai mult decît alţii despre toate acestea. Chiar prea mult, şi în versiunea cea mai justă, mai ales despre ultimul subiect. Prea mult — acesta şi era motivul pentru care îi plăcea să vorbească cu el. Ororile sînt totdeauna fascinante. Cînd colo, după o tăcere prelungită, el începu să-i vorbească despre calfa măcelarului.

— L-am întrebat şi eu, îi răspunse domnul Cardan. Dar crezi că poţi scoate ceva inteligibil de la el ? Singurul lucru de care mi-am putut da seama este că statuia reprezintă un bărbat, nu în întregime, ci numai o parte, şi că-i din marmură. N-am putut afla nimic mai mult.

— De ce vreţi să aflaţi mai mult ? îl întrebă domnişoara Thriplow.

Domnul Cardan dădu din cap:

— Din păcate, din motive sordide. Vă amintiţi cumva cîntecul ?

Am iubit, am făcut. datorii, în mreje m-a prins băutura
Nu o dată — într-un an trecător;
Aceste trei rele, ce mai tura-vura,
Sînt o povară prea grea pentr-un biet muritor.
Dragostea întîi de pahar m-a lipit,
Băutura apoi, în datorii m-a împins;
Şi deşi am luptat şi m-am tot străduit,
De ele însă m-am lăsat învins.
Nimic, numai banii mă vor îndrepta;
De rele scăpa-voi în fine.
Datorii voi plăti, piedici nu vor .mai fi,
Iar iubita ce-n ultimul timp mă brtisca
Drăgăstoasă va sta lingă mine,
Drăgăstoasă va sta lingă mine,

Iată pe scurt povestea unei vieţi. Bineînţeles că regretele nu valorează doi bani. Dar de bani ai nevoie — cu atît mai mult cu cît, din păcate, îmbătrîneşti, iar ei se împuţinează. Ce alte motive eredeţi că m-ar fi determinat

să asud la deal pentru a sta de vorbă cu calfa măcelarului despre statuia fratelui băcanului ?

— Vreţi să spuneţi că aţi cumpăra-o, dacă face ?

— La preţul cel mai mic posibil, confirmă domnul Cardan. Şi aş vinde-o la un preţ cît mai ridicat. Dacă rai-aş fi ales vreo meserie în viaţă, continuă el, cred că ar fi fost aceea de anticar. Farmecul ei constă în faptul că-i mai necinstită decît aproape orice altă formă de jaf legalizat. Mai mult decît atît, e necinstită în modul cel mai amuzant posibil. Desigur, oamenii de afaceri fac escrocherii pe scară mâi largă ; dar aceste escrocherii sînt, în cea mai mare parte, impersonale. Chiar dacă ruinezi mii de investitori creduli, eşti lipsit de plăcerea de a-ţi cunoaşte victimele. Pe cînd dacă eşti anticar, chiar dacă escrocheriile tale au o sferă mai restrînsă, îţi procură în schimb o plăcere mai'mare. înfrunţi direct victima pe care vrei să o dobori. Profiţi de ignoranţa sau de nevoia urgentă de bani a vînzătorului şi obţii obiectul pe nimic. Exploatezi apoi snobismul şi ignoranţa, aproape la fel de profunde, a cumpărătorului bogat şi-l faci în felul acesta să te scape de ciuruc la un preţ fantastic. După o lovitură ca asta eşti în al nouălea cer ! Spre exemplu : cumperi de la un domn ruinat, care are nevoie de un costum nou, un tablou înnegrit; îl cureţi şi-l revinzi unui snob bogat care-şi închipuie că o colecţie de tablouri precum şi reputaţia de protector al artelor vechi îi vor deschide anumite uşi în societate ; ce desfătare rabelaisiană ! Ho-tărît lucru, dacă n-aş fi fost un Diogene şi un leneş, aş fi devenit un Alexandru, un critic sau un misit. O meserie demna, într-adevăr, de un gentleman!

— Nu puteţi fi niciodată serios ? îl întrebă domnişoara Thriplow, care ar fi vrut ca discuţia să

revină la problemele care o interesau.
Domnul Cardan se gîndi : „Cum poate cineva să nu fie serios atunci cînd e vorba de cîştigat bani ?■'
— Sînteţi incorijibil! exclamă domnişoara Thriplow.
— îmi pare rău, protestă domnul Cardan. Dar poate că e mai bine aşa. Pînă una alta, ce părere aveţi despre cele spuse de calfa măcelarului ? Ce înţelege el printr-o sculptură foarte veche ? O fi dezgropat cumva capul

vreunui etrusc bogat care vindea brînză în Lunae ? Unul dintre acei orientali «primitivi cu nasul lung şi cu un zîmbet prostesc? Sau poate- un fragment, reprezentîn-dii-l pe unul din descendenţii săi elinizaţi, stînd culcat pe capacul sarcofagului ca pe o banchetă la ospăţ şi privind în gol; un cap. care dacă ar fi fost sculptat de Proxitele ar fi putut fi: al' Iui Apolo; dar căruia un meşter etrusc i'^-a conferit o grosolănie prea umană ? Sau poate că e un bust de roman, atît de autentic, de viu şi de modenn, încît dacă' *a-er* avea togă l-am putea aproape confunda cu vechiul nostru amic şi funcţionar model Sir William Midrash ? ST-ar putea, de asemenea — şi aş prefera să fie aşa — ca statuia- să dateze din perioada zorilor cenuşii ale creştănismului, după noaptea barbariei îh care s-a scufundat Imperiali Parcă văd un fragment din Mddena sau ToscaneHb — o figură stranie' şi nedefinită, ghemui® — dm exces de-credinţă' — într-o poziţie dintre cele mai expresive şi simbolice: un monstru dta punct de vedere fizic, un barbar, un fel? de^ mic ixibl[1] african, dar îh acelaşi; timp transfigurat d% o> viaţă interioară — care s-ar puttea aa fir fest splendidă- -sau;' funestă — atît de puternică, încît nu? *a-* poţi privi indiferent, doar ca pe o plăsmuire, fie ea> frumoasă sau; urîtă. Da, şi' totuşi mi-ar place să fie o sculptură romană. F-aş da calfei de măcelar cinci lire îh plus dacă' ar fi aşa: Dar dacă se va întîmpia să fie unul dintre acei sfinţi italieni gotici, suavi şi eleganţi, puţin aplecaţi într-o parte ca nişte mlădite sub briza misticismului — şi s-ar putea să fie, nu poţi ştL niciodată — îi voi da cinci lire mai puţin. Nu că. n-ar valora tot atît de mult pe piaţa americană; dar mă plictisesc goticele acestea desăvîrşite, ah, cît mă "plictisesc !
Ajunseră în vîrful colinei. Părăsind[1] povîrnişul plantat cu măslini, drumul[1] urma o creastă" golaşă şi aproape orizontală. Ceva mai mealb, unde terenuf meepea să se ridice spre noi înălţimi, se putea vedea* o îngrămădire de case şi turnul' unei cîbpothiţe: Domnul Cardan arătă direcţia aceea:
— AScolb vom afla ce a vrut să spună în realitate calfa de măcelar Dar între timp e amuzant să facr speculaţii!'
Ce-ar fi să fie, de pildă, o bucată de basorelief executată de Giotto ? Ei ? Ceva atît de măreţ, de frumos din punct de vedere spiritual şi material, încît nu-ţi rămîne altceva decît să te prosterni în faţa lui şi să-l divinizezi. Aş fi destul de mulţumit, vă asigur, şi cu o bucată de sarcofag din epoca Renaşterii timpuri. Vreo figură dintre acelea luminoase, eterice şi pure, ca un înger, dar nu un înger din împărăţia lui Dumnezeu ; ci un înger din vreo splendidă şi, din păcate, imaginară împărăţie pe pămînt. Ah, continuă domnul Cardan, una dintre acele împărăţii în care ar fi o plăcere să trăieşti, o Grecie antică, epurată de orice grec istoric care a existat vreodată şi colonizată numai cu plăsmuiri de-ale artiştilor învăţaţilor şi filozofilor moderni. într-o asemenea lume' ai putea duce o viaţă pozitivă — ai putea trăi purtat, ca să spunem aşa, de curentul principal — şi nu o viaţă negativă, ca acea pe care eşti nevoit s-o duci acum, reacţionînd împotriva sensului general al existenţei.
Moduri de viaţă pozitive şi negative ! Domnişoara Thriplow se strădui să-şi memoreze aceste noţiuni. Ar putea fi folosite într-un articol. S-ar putea, chiar, ca el să facă lumină în propriile ei probleme. Poate că suferinţa este rezultatul unei vieţi negative, al reacţiei împotriva curentului principal. O viaţă pozitivă — iată de ce avea nevoie. Conversaţia, se gîndea el, devine mai serioasă. Un timp merseră în- tăcere.
— S-ar putea, de asemenea, începu din nou domnul Cardan, ca fratele băcanului să fi dat de

fragmentul vreunei sculpturi pe care Michelangelo, cuprins de o stare de frenezie, a început-o pe vremea cînd sălăşluia pe aceste meleaguri şi pe care apoi a abandonat-o. Vreun sclav chinuit, luptînd să se elibereze mai mult de lanţurile sale sufleteşti decît de cele materiale, cu nişte eforturi supraomeneşti, dar interiorizate, cu o pasiune convertită asupra lui însuşi şi nu risipită într-o explozie, ca în barocul care îşi reclamă prea inexorabil şi uşor originile în Michelangelo. Şi după atîtea speranţe şi presupuneri, aceasta cred. eu că va fi pînă la urmă comoara mea : o piesă barocă din secolul al XVII-lea. Parcă văd torsul unui înger valsînd într-un vîrtej de draperii şi

ridicînd spre cer o privire plină de extaz, ca a unui cleric din melodramele jucate de actori amatori; sau poate vreun Bacchus dansînd, ca un miracol de virtuozitate, pe un picior de marmură, cu.gura deschisă într-un rînjet de beţiv şi cu degetele de la ambele mîini întinse la maximum, pentru a demonstra ce poate un sculptor care îşi cunoaşte meseria; sau bustul vreunui prinţ, extraordinar de firesc şi autentic, cu un guler de dantelă de Bruxelles, reprodusă în piatră pînă în cele mai mici amănunte. Calfa măcelarului tot insista asupra faptului că obiectul este foarte frumos şi foarte vechi. Şi, dacă mă gîndesc mai bine, este şi firesc să-i placă barocul şi numai barocul, pentru că s-a familiarizat cu el. E singurul lucru pe care a fost învăţat să-l admire. Şi aceasta se datoreşte faptului că o soartă stranie şi răuvoitoare a făcut ca italienii, o dată ajunşi la baroc, să nu se mai poată despărţi de el. înoată pînă la gît în el. Literatura, pictura şi arhitectura lor modernă, muzica lor — toate sînt în stil baroc. Pretutindeni vezi aceleaşi gesturi retorice, aceleaşi atitudini teatrale, aceleaşi oftaturi şi exclamaţii care vor să arate cît de plină de pasiune este toată lumea. Iar în centru, aidoma unei măreţe bazilici iezuite, se înălţă d'Annunzio.

— Crezusem, îi spuse domnişoara Thriplow cu o naivitate înduioşătoare, că vă plac asemenea virtuozităţi şi artificii. Sînt „amuzante", parcă ăsta-i cuvîntul ?

— E adevărat, fi răspunse domnul Cardan, îmi place să mă amuz. Dar în acelaşi timp îi cer artei luxul de a mă mişca. Şi orice ai face, nu poţi fi emoţionat de ceva atît de exagerat şi de conştient emoţional cum sînt toate aceste produse ale stilului baroc. Un artist trezeşte emoţia spectatorului nu prin gesturi dezlănţuite şi pasionate. Nici nu poate să-şi atingă scopul prin asemenea procedee. Aceşti italieni din secolul al XVII-lea au încercat să exprime pasiunea prin gesturi pasionate şi nu au reuşit decît fie să ne lase reci — deşi aşa ceva, cum bine zici, ar putea să ne şi amuze — fie să ne facă să rîdem. Pentru a-l mişca pe cel care o contemplă, arta trebuie să rămînă nemişcată. Aceasta e aproape o lege a esteticii. Niciodată nu trebuie să i se permită pasiunii să se risi-

pească prin gesturi dezordonate şi debordante. Pasiunea trebuie să fie stăpînită, ca să spunem aşa, comprimată şi modulată de intelect. Puterea sa, concentrată astfel în forme liniştite şi neţulburate de nimic, ne va mişca în mod irezistibil. Stilurile prea declamatorii nu pot exprima ceva 'cu adevărat serios, tragic. Prin însăşi natura lor, ele sînt adecvate comediei, a cărei esenţă este exagerarea. Iată de ce un romantism bun este atît de rar. Romantismul, a cărui variantă bizară este stilul baroc din secolul al XVII-lea, face gesturi violente, se bizuie pe contraste violente, pe lumini şi umbre, pe efecte de scenă ; se străduieşte să prezinte emoţia sub forma ei crudă şi palpitantă. Cu alte cuvinte, stilul romantic este în esenţă comic. Şi în afară de cazurile cind încape pe mina unui geniu, ceea ce se întîmplă foarte rar, arta romantică, considerată prin prisma istoriei, este aproape întotdeauna comică. Gîndeşte-te la toate romanele scrise la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XlX-lea, care acum fac să ţi se ridice părul măciucă. Azi, cînd tot ce aduceau ele nou s-a învechit, le considerăm ceea ce ;sînt : nişte comedii, în sensul cel mai larg al cuvîntului. Pînă şi scriitorii de talent au fost compromişi de specificul esenţialmente comic al s,tilului şi au devenit groteşti cînd au vrut să fie tragici în accepţiunea romantică a acestei noţiuni. Balzac, de pildă,

în sute de pasaje serioase ; Georges Sand în primele sale romane ; Beddoes atunci cînd în *Death's Jest Book* se străduia cu tot dinadinsul să-ţi îngheţe sîngele în vine ; Byron în *Cain;* de Musset în *Rolln.* Şi ceea ce împiedică Moby Dick al lui Herman Melville să fie într-adevăr o carte mare este tocmai acel idiom pseudo-shakesperian în care sînt formulate pasajele cele mai tragice ; succesul excepţional de care se bucură tragediile lui Shakespeare, Marlowe şi ale altor cîţiva, a împiedicat, din păcate, pe imitatorii lor să vadă cît de adecvat este acest idiom genului de comedie. Mai mult decît atît, dacă stilul romantic se potriveşte esenţialmente comediei, atunci este tot atît de adevărată şi reciproca : şi anume că cele mai mari opere comice au fost scrise în stil romantic : *Pantagruel* şi *Contes Drolatiques;* dialogurile lui Falstaff şi ale lui Wilkins Micawber ; *Broaştele* lui
233
Aristofan ; *Tristram Shandy.* Şi cine ar putea contesta că cele mai frumoase pasaje din răsunătoarea proză a lui Milton sînt tocmai cele în care scrie într-un mod satiric şi comic ? Un autor de comedie este o personalitate fertilă şi prodigioasă — cu înclinaţii spre lucrurile lumeşti — care îşi desface gulerul şi păşeşte liber, urmînd drumul pe care conduce spiritul său iscoditor. Stilul nereţinut, exagerat, gesticulator, care este un stil romantic, serveşte pe deplin scopurile sale.
Domnişoara Thriplow asculta cu o atenţie din ce în ce mai mare. De data aceasta se spuneau lucruri serioase ; mai mult decît atît, ele intrau în sfera propriilor ei preocupări. In noul său roman făcuse tot ce i-a stat în putinţă pentru a înlătura acel văl retoric cu care obişnuia în trecut să-şi înveşmînteze tandreţea; se hotărîse ca de data aceasta să-şi prezinte publicului inima în toată goliciunea ei. Domnul Cardan o făcea să se întrebe dacă nu cumva a expus-o într-un mod prea palpitant.
«— In materie de pictură, continuă domnul Cardan, seriozitatea şi romantismul se îmbină şi mai rar decît în literatură, Cele mai răsunătoare triumfuri ale stilului romantic din secolul al' XlX-lea le-au repurtat tocmai umoriştii şi creatorii de grotesc. Daumier, de pildă, a realizat cele mai comice şi în acelaşi timp cele mai violent romantice picturi din cîte există. Iar cînd Dore nu a mai încercat să picteze tablouri serioase în stil romantic.— vă las să[1] judecaţi cu ce rezultate involuntar comice — şi s-a apucat să ilustreze *Don Quijote* şi *Contes Drolatiques* în aceeaşi manieră romantică, a realizat capodopere. In-| tr-adevăr, exemplul lui Dore îmi serveşte de minune pen-l tru demonstraţie. El era omul care a folosit romantismul atît în operele sale serioase cît şi în cele comice şi care în grotescul său romantic extravagant a reuşit să facă comicul sublim, iar ceea ce şi-a propus să fie sublim, comic.
Depăşiră primele case ale cătunului şi începură încet •urcuşul pe unica stradă a localităţii.
j -> — E foarte adevărat ceea ce spune*ţi, încuviinţă pe un
i iton gînditor domnişoara Thriplow.
[1] **234**
,i*I*Se întreba dacă în noul ei roman n-ar trebui cumva să mai atenueze puţin descrierea agoniei tinerei soţii care a descoperit la un moment dat că soţul o înşală. Era un moment dramatic. Tînăra femeie tocmai născuse —- trecînd prin chinuri îngrozitoare — primul ei copil şi, foarte slăbită încă, dar- infinit fericită, se afla în convalescenţă. Tînărul şi frumosul soţ, pe care îl adora şi care, credea ea, o adora la rîndul său, intră la un moment dat în dormitor, aducînd poşta de după-amiază. Se aşează pe marginea patului şi începe să-şi desfacă corespondenţa. Soţia procedează la aceeaşi operaţie cu propria-i corespondenţă. Două serisori plictisitoare. Le mototoleşte şi le aruncă în coş. Fără să mai citească adresa, deschide apoi un alt plic, desface hîrtia şi citeşte : „Motănelule ! Te aştept mîine seară m cuibuşorul nostru drag..." Priveşte adresa de pe plic : e cea a soţului. Trăirile ei... Domnişoara Thriplow ezită : într-adevăr poate că în lumina celor spuse de domnul Cardan, pasajul era puţin prea dramatic. în special scena în care i se aduce copilul pentru alăptat. Domnişoara Thriplow oftă : Cînd se va întoarce acasă, va trebui să recitească întregul capitol cu un ochi

critic.
— în sfîrşit ! exclamă domnul Cardan, întrerupîndu-i firul gîndurilor. Am ajuns. Ne mai rămîne doar să aflăm unde locuieşte băcanul şi apoi, de la dînsul, unde stă fratele lui, care la rîndul său urmează să ne spună unde e comoara sa şi cît vrea pe ea ; în continuare să găsim un cumpărător care să ofere 50 de mii de lire, şi să trăim după aceea fericiţi. Ce zici ?
Opri un copil care trecea pe drum şi-i puse cîteva întrebări. Aceasta arătă cu mina în susul străzii. îşi con-tinuară drumul.
Băcanul, fără treabă în momentul acela, stătea în uşa dughenei, încălzindu-se la soare şi privind picăturile răzleţe ale fluxului vieţii care se prelingeau întîmplător de-a lungul străzii lui. Era un om voinic, cu o faţă cărnoasă, turtită de sus în jos, cu liniile ochilor, nasului şi'gurii foarte apropiate între ele. Obrajii şi bărbia erau acoperite de o barbă neagră de cinci zile, căci era numai joi, iar ziua de ras era sîmbăta după-amiază. Pe după
235
pleoapele ca nişte pungi, te priveau nişte ochi mici, negri, şireţi. Avea .buze groase, iar cînd rîdea i se vedeau dinţii galbeni. Şorţu-i alb, neaşteptat de curat, era legat pe după gît, coborlnd pînă la genunchi. Acest şorţ activă imaginaţia domnişoarei Thriplow care se gîndi- că îl purta drapat aidoma unui preot israeh't, şi atunci cînd tăia şunca şi cîmaţii şi atunci cînd servea zahărul cu o lopăţică...
— Ce drăguţ arată ! exclamă ea cînd se apropiară.
— Chiar aşa ? întrebă domnul Cardan întrucîtva surprins. După părerea lui arăta mai degrabă ca un bandit deghizat.
— Atît de simplu, de fericit şi de mulţumit! continuă domnişoara Thriplow. îl invidiez. Aproape că-i venea să plîngă gîndindu-se la lopăţică — devenită acum o emblemă masonică a nevinovăţiei primordiale. Noi ne complicăm viaţa in mod inutil, nu-i aşa ?
— Aşa o fi, îi răspunse domnul Cardan.
— Oamenii aceştia nu au nici un fel de îndoieli sau gînduri refulate, continuă domnişoara Thriplow. Sau, ceea ce-i mai rău decît gînduri refulate, gînduri simultane. Ei ştiu ce vor, şi ce-i bine; simt ceea ce trebuie să simtă, în mod instinctiv, ca eroii din Iliada — şi acţionează în consecinţă. Şi de aceea sînt, cred eu, mai buni decît noi, mai „ceva" decît noi, cum obişnuiam să spunem cînd eram copii; expresia aceasta mi se pare chiar mai potrivită. Da, sînt maî „ceva". Acum rîdeţi de mine, nu-i aşa ?
Domnul Cardan clipi ironic din ochiul său drept. •— Vă asigur că nu, declară el pe un ton categoric.
— Dar nu m-aş supăra chiar dacă aţi face-o, continuă domnişoara Thriplow. Căci, la urma urmelor, indiferent de de ce-ar spune sau ar gîndi unii, singurul lucru care contează e să fii bun.
— Sînt cu totul de acord cu dumneavoastră, replică domnul Cardan.
— Totul ţi se pare mai uşor, cînd eşti aşa ca dînsul. Făcu un semn în direcţia şorţului alb. Domnul Cardan dădu din cap dubitativ.
— Uneori — continuă domnişoara Thriplow cu aer mai încrezător, care făcea ca vorbele-i sa curgă mai repede —
236
uneori, cînd urc într-un autobuz şi cumpăr un bilet de la taxator simt deodată cum mă podidesc lacrimile cînd ■ mă gîndesc la asemenea vieţi, atît de simple şi de drepte, atît de uşor de trăit cum trebuie, chiar dacă sînt aspre — şi, poate, tocmai pentru că sînt aspre. Vieţile noastre sînt atît de dificile. Dădu din cap.
între timp, se apropiaseră la cîţiva metri de băcan, care văzînd că au intenţia să intre în prăvălie, se ridică şi intră înăuntru pentru a-şi ocupa locul obişnuit de după tejghea.
îl urmară în dugheană. Era întuneric şi mirosea puternic a brînză de capră, ton în ulei,

conserve de roşii şi cîrnaţi cu usturoi.
— Pfui ! exclamă domnişoara Thriplow şi, scoţîndu-şi' batista, se refugie printre fantomele violetelor de Parma. Păcat că >aceste vieţi în şorţuri albe atît de simple, sînt trăite în asemenea mediu !
— Cam tare, nu-i aşa ? făcu domnul Cardan, clipind din ochiu-i „drept. *Puzza,* adăugă el adresîndu-se băcanului. Pute !
Omul o privi pe domnişoara Thriplow care stătea cu nasul în oaza batistei şi zîmbi indulgent.
■— *I forestieri sono troppo delicaţi. Troppo delicaţi*[l]*,*
repetă el.
— Are perfectă dreptate, reluă domnul Cardan. Sîn-tem delicaţi. Pînă la urmă, cred că vom sacrifica totul pe altarul confortului şi higienei. în ce mă priveşte, tare mă îndoiesc de valoarea Utopiilor noastre perfect higienice şi plăcut capitonate. Iar în ce priveşte mirosul acesta particular — trase aerul cu delectare — nu ştiu de ce sînteţi împotrivă. E sănătos, e natural, e formidabil de istoric. Vă asigur că dughenele negustorilor etrusci miroseau la fel. în linii mari, sînt întru totul de acord cu amicul nostru.
— Şi totuşi — vocea domnişoarei Thriplow abia se distingea prin batistă ■— nu mă despart de violetele mele; chiar dacă sînt sintetice.
După ce comandă două pahare de vin, dintre care unul îl oferi băcanului, domnul Cardan începu o convorbire
Străinii Sînt prea delicaţi. Prea delicaţi (it).

diplomatică în legătură cu obiectul vizitei sale. Cînd veni vorba de fratele său şi de statue, faţa băcanului căpătă o expresie de excesivă amabilitate. Buzele-i groase se ar-cuiră într-un zîrnbet; pe obrajii graşi apărură cute adinei în formă de arcuri de cerc. Dădea mereu din cap. Din cînd în cînd izbucnea într-un rîs zgomotos, duhnind a usturoi, care semăna atît de tare cu mirosul de acetilenă, că îţi venea să-i dai foc cu un chibrit în dreptul gurii în speranţa că omul nostru se va transforma imediat într-o mare flacără albă. Confirmă tot ce povestise calfa măcelarului.. Totul era cît se poate de adevărat; avea un frate şi fratele avea o statuie de marmură care era frumoasă şi veche ; veche, veche, veche. Din păcate, însă, fratele s-a mutat din acest cătun şi trăieşte în cîmpie, lîngă lacul Massacfuccoli, şi a luat cu el şi statuia. Domnul Cardan încercă să afle cum arăta această operă de artă ; dar nu putu scoate de la el altceva decrt că era frumoasă şi veche şi că reprezenta un bărbat.
— Cam aşa ceva ? îl întrebă domnul Cardan luînd o atitudine de demon romantic şi făcînd o grimasă corespunzătoare.
Băcanul spuse că nu era aşa. Două ţărănci, care veniseră să cumpere brînză şi ulei, îl priveau mirate. Străinii ăştia !...
— Sau aşa ? — îşi sprijini coatele pe tejghea şi, pe jumătate întins, mimă imaginea unui etrusc participînd la un banchet, cu zîmbetul său extatic, imbecil.
Băcanul dădu din nou din cap.
— Sau poate aşa ? şi-şi ridică ochii la cer ca un sfînt baroc. Dar băcanul nu-şi amintea nici de aşa ceva.
Domnul Cardan îşi şterse fruntea.
— Dacă aş putea mima un bust de roman, spuse el domnişoarei Thriplow, sau un basorelief de Giotto, sau un sarcofag din Renaştere, sau un ansamblu neterminat de Mlchelangelo, aş face-o. Dar e dincolo de posibilităţile mele, declară el resemnat. Deocamdată, renunţ.
îşi scoase carnetul de note şi întrebă .de adresa fratelui băcanului. Acesta i-o dictă şi domnul Cardan o scrise cu grijă. Tot zîmbind şi ploconindu-se, băcanul îj conduse pînă în stradă ; domnişoara Thriplow îşi împături batis-

tuta şi inspiră adine aerul care parcă şi aici mirosea a tot felul de ingrediente.

— Răbdare şi tenacitate, spuse domnul Cardan. Aici avem nevoie de ambele.
începuseră să coboare încet strada. Dar nici nu făcură cîţiva paşi, că auziră în urmă o dispută violentă, care îi determină să-şi întoarcă privirile. în uşa dughenei, băcanul şi cele două cliente ale sale discutau cu aprindere. Tonul vocilor era ridicat. A băcanului mai groasă şi răguşită, a femeilor piţigăiată. Gesturile erau furioase şi amenințătoare, dar în acelaşi timp graţioase; ceea ce era firesc : doar erau mîinile celor ai căror strămoşi îi învăţaseră pe vechii maeştri ai picturilor tot ceea ce au cunoscut aceştia mai bun în materie de mişcare expresivă şi armonioasă. ,
— Dar, ce se întâmplă ? întrebă domnişoara Thriplow. Se pare că asistăm la preliminariile unei crime. Domnul Cardan zîmbi şi ridică din umeri. —- Nu vă neliniştiţi. Pur şi simplu îl acuză pe băcanul nostru de tîlhărie. Mai ascultă cîteva clipe. Ceva în legătură cu lipsa la cîntar. îi zîmbi: Mergem ?
îşi continuară drumul; îi auziră, certîndu-se, pînă ce coborîră strada-. Domnişoara Thriplow nu ştia dacă să-i fie recunoscătoare domnului Cardan că nu-i mai pomenea nimic despre amicul în şort alb. Aceşti oameni simpli.... .lopaţica pentru zahăr... Cu mult mai buni decît noi... Mai „ceva"... Pînă la urmă ar fi dorit, chiar, să-l audă că spune ceva despre toate aceste lucruri. Tăcerea domnului Cardan era chiar mai ironică decît cuvintele pe care le-ar fi rostit.

Capitolul VI

Soarele apusese. Pe cerul palid se profilau crestele albastre şi purpurii ale munţilor. Domnul Cardan era singur în mijlocul cîmpiei care se desfăşura la poalele lor. Stătea la marginea unui şanţ larg, plin de apă sclipitoare, care se întindea în linie dreaptă pînă hăt departe, pierzîndu-se în întunericul crepuscular. Ici şi colo, cîte o linie de plopi înalţi şi subţiri marca poziţia'altor şanţuri care brăzdau cîmpia în toate direcţiile. Nu se zărea nici o casă, nici o fiinţă omenească, nici măcar o vacă sau un măgăruş păscînd. Departe, pe povîrnişurile munţilor, ale căror tente albastre şi purpurii deveniră de un indigo închis, începură să apară izolate sau în grupuri, luminiţe galbene, vestind cîte un cătun sau o fermă solitară. Domnul Cardan le privi iritat ; drăguţ, nimic de zis, dar mai văzuse el decoruri şi mai frumoase în comediile muzicale. Şi, în orice caz, la ce mai erau bune luminile acestea, de pe povîrnişurile culmilor aflate la 6—7 mile depărtare, de vreme ce se afla singur în mijlocul cîmpiei şi se apropia noaptea, iar şanţurile acestea oribile îl împiedicau s-o ia direct spre civilizaţie ? „Am făcut o mare prostie, îşi repetă el nu se ştie a cîta oară, că am refuzat oferta IJlianei de a merge cu maşina şi am pornit-o pe jos (ah, fetişul ăsta al exerciţiilor fizice ! Şi, totuşi, dacă nu le-aş face, ar trebui cu siguranţă să-mi reduc porţia de băutură) ; ce prostie că am pornit atît de tîrziu după-amiaza ; ce prostie că am luat drept bune aprecierile italienilor în ce priveşte distanţele şi, în sfîrşit, ce prostie eă m-am luat după indicaţiile unor oameni care confundă
dreapta cu stînga, iar cînd insişti să precizeze, îţi spun că în orice parte ai lua-o, tot acolo ajungi. Cărarea pe care se angajase, se pare că sfîrşea brusc în apele şanţului. Poate că era cărarea sinucigaşilor. Lacul Massaciuccoli trebuie să fie pe undeva de partea cealaltă a şanţului ; dar unde ? şi cum să-l treci ? Întunericul se lăsa repede. Peste cîteva minute soarele va .ajunge la 18 grade sub linia orizontului şi întunericul va fi complet. Domnul Cardan înjură ; dar asta nu rezolva nimic. în cele diîi urmă, hotărî că cel mai bine ar fi s-o ia încet şi cu atenţie de-a lungul şanţului, în speranţa că, o dată şi-o dată, tot îi va da de capăt. Deocamdată,. însă, se gîndi el, n-ar fi rău să ia o gustare. Se aşeză pe iarbă şi, deschein-du-se la haină, scoase din buzunarele adînci din interior mai întîi o bucată de pîine, apoi cîţiva decimetri de salam şi, în sfîrşit, o sticlă cu vin roşu. Domnul Cardan era întotdeauna pregătit pentru orice eventualitate.
Pîinea era veche, iar salamul cam tare şi usturoiat; domnul Cardan, însă, care nu luas*e ceaiul de după-amiază, mîncă şi mai ales bău cu pofta. Se simţi imediat mai îmbărbătat. Iată micile cruci, medita el, pe care eşti nevoit să le duci in spinare cînd îţi propui să cîştigi bani. Dacă în

noaptea asta nu va cădea în şanţ, înseamnă că va scăpa ieftin. Mai agasanţi erau ţînţarii ; îşi aprinse o ţigară, încereînd să-i ţină la distanţă cu fumul ; dar fără prea mult succes. Te pomeneşti că brutele astea sînt şi purtătoare de malarie ! Nu se poate ca. boala asta să nu se fi cuibărit prin bălţile de aici. Ar fi păcat să-ţi închei zilele cu febră intermitentă şî cu o splină mărită. Oricum, era păcat să-ţi închei zilele, în patul tău sau aiurea, răpus de o moarte firească sau de una nefirească, din vomţa lui Dumnezeu sau a duşmanilor Maiestăţii sale. Gîndurile lui luară dintr-o dată o întorsătură lugubră. Boala, bătrîneţea, decrepitudinea ; scaunul pe rotile, doctorul, o infirmieră competentă şi amabilă ; şi o lungă agonie, lupta pentru aer, întunericul tot mai des, sfîrşitul, iar apoi — cum e cîntecul acela vesel ? 11**$
240
te
Doar ca pentru ciocli treabă să mai fie,
Şi pentru cei ce fac sicrie.
In micul cimitir, pămîntul îl răstoarnă,
Şi fac mereu gropi pe vecie,
Ca să ţină cald la iarnă. - ″<′
Domnul Cardan începu să fredoneze melodia pe un ton desiul de voios, dar expresia feţei aspre şi noduroase îi deveni atît de dură, ochiul său, care de obicei clipea ironic, privi cu o fixitate atît de stranie, se învălui de atîta durere şi melancolie, încît dacă cineva l-ar fi văzut în această clipă, ar fi rămas stupefiat şi chiar înfricoşat. In crepusculul tîrziu nu era însă nimeni care să-l vadă. Se aşeză jos, singur.
Şi fac mereu gropi pe vecie, Ca să ţină cald la iarnă.
Continuă să fredoneze. „Dacă am să cad la pat, se gîndi el, cine mă va îngriji ? Să presupunem c-o să am un atac. Hemoragie cerebrajlă : hemiplegie ; afazie ; limba nu va mai putea exprima gîndurile ; o să fiu hrănit ca un copil : ciisme ; un doctor amabil care-şi freacă mîinile şi miroase a dezinfectant şi a colonie ; n-o să mai văd pe nimeni altcineva decît infirmiere ; nici un prieten ; sau, poate, odată pe săptămînâ, timp de o oră din pură caritate. «Bietul domnul Cardan, mi-e teamă că s-a zis cu el ; am să-i trimit bătrînului nişte bani — n-are nici o. leţcaie, o să mai strîng şi de la alţii ; ce corvoadă ; mă mir că mai rezistă atît...>'w
Ca să ţină cald la iarnă.
Melodia se termină în sunete de trompetă, trecînd de la dominantă La tonică ■— o dominantă, trei tonice repetate, revenind din nou la dominantă, iar apoi, pe ultima .silabă, iarăşi tonica. Sfîrşit; şi nici *da capo,* nici partea a doua!
Domnul Cardan mai trase o duşcă de vin. Sticla era aproape pe sfîrşite.
„Poate că era bine dacă mă-nsuram, îşi urmă el gândurile ; de pildă cu Kitty. Acum trebuie să fie bătrână şi grasă ; sau poate că-i bătrînă şi slabă, ca un schelet
242
prost camuflat. Şi cît de . îndrăgostit am fost de ea ! Poate că aş fi făcut bine dacă aş fi luat-o de nevastă. Aiurea ! şi domnul Cardan rîse batjocoritor. De nevastă ! Părea foarte reţinută într-adevăr : dar puteai să pariezi că de fapt era o stricată, cum sînt toate." Se gîndea la ea cu ură şi dispreţ. Pe ecranul memoriei sale apărură scene de o obscenitate de nedescris.
Se gîndi la artrită, la gută, la cataract, la surzenie... Şi, oricum, cîţi ani mai avea de trăit ? Zece, cincisprezece, douăzeci în cel mai bun caz. Şi, vai, ce ani!
Domnul Cardan goli sticla şi astupînd-o din nou o aruncă în apa neagră de lîngă el. Vinul nu-i ajută cîtuşi de puţin la redresarea stării de spirit. Tare ar fi dorit să fie acum la castel, cu oameni în jur cărora să le vorbească. Singur, era lipsit de apărare. încercă să se gîndească la ceva vesel; la sporturile de cameră, de pildă. Dar în loc de sporturi de cameră se surprinse conţemplînd tot felul de viziuni de boală, decrepitudine, moarte. Acelaşi lucru se petrecu şi cînd încercă să se gîndească la lucruri serioase, rezonabile : ce-i arta de pildă, şi ce valoare aveau pentru supravieţuirea unei specii, ochii sau aripile, sau coloritul protector, în starea lor

rudimentară, înainte de a se fi dezvoltat suficient pentru a permite indivizilor să vadă, să zboare, sau să se apere ? De ce specHle care dispuneau de primele elemente într-un stadiu încă cu totul nefolositor, dar orientate spre utilitate, au supravieţuit într-un mod mai eficace, decît cele care nu erau handicapate de nici o excentricitate ? Cîte teme pasionante de speculat! Dar domnul Cardan nu-şi putu concentra atenţia asupra lor Paralizia generală, se gîndea el, este o boală pe care, din fericire, trecutul lui n-ar justifica-o ; din fericire, sau mai curînd prin miracol! Dar litiaza, nefritele, obezitatea degenerescentă, diabetul... Doamne, ce n-ar fi dat sa aibă pe cineva căruia să-i vorbească !

Şi, deodată, ca şi cum ar fi primit un răspuns imediat la ruga sa, auzi în întuneric nişte voci care se apropiau. „Slavă domnului.!" exclamă domnul Cardan şi, sărin-d în picioare, se îndreptă în direcţia dinspre care se auzeau vocile. Două siluete negre, una înaltă de bărbat, cealaltă foarte mică, de femeie, apărură din întu-

16*

neric. Domnul Cardan *îşi* scoase ţigara din gură şi-i salută cu pălăria.

Nel mezzo del cămin di nostra vita, mi ritovai per una selva oscura che la diritta via era smărrita. *

— Ce noroc că şi Dante s-a rătăcit jou 624 de ani în urmă ! "într-un cuvînt, continua domnul Cardan, *ho perso la mia strada* - — deşi mă îndoiesc dacă acesta este idiomul potrivit. *Forse portrebbero darmi qnalche indicazi-one* [s]. în prezenţa străinilor şi la auzul propriei sale voci, starea depresivă dispăru 'complet. Era îneîntat de turnura fantastică pe care o dăduse chiar de la început conversaţiei. Poate că va fi în stare, cu puţină ingeniozitate, să găsească un pretext ca să le servească puţin şi din Leopardi. Era • atît de amuzant să-i impresionezi pe localnici. .

Intre timp, cele două siluete se opriră la o oarecare distanţă. După ce domnul Cardan îşi încheie introducerea macaronară, silueta aceea înaltă răspunse cu o voce aspră dar, în acelaşi timp prea ascuţită pentru un bărbat :

— Nu-i nevoie să vorbiţi italieneşte. Sîntem englezi.

— Sînt îneîntat, răspunse domnul Cardan şi explică amănunţit în limba maternă ce i se întîmplase. în acelaşi timp, se gîndi el, era cam stranie această întîl-nire cu o pereche de turişti englezi într-un asemenea loc.

Vocea aspră se auzi din nou :

— E o potecă spre Massaroza peste cîmp şi o alta în direcţia contrarie, care dă în drumul spre Viareggio. Dar e greu să dai de ele pe întuneric şi mai 'sînt şi şanţurile astea.

— Tot încereînd, îţi pierzi şi viaţa, recită pe un ton galant domnul Cardan.

De data aceasta interveni femeia :

— Cred că ar fi mai bine să dormiţi la noi în noaptea asta. Nu veţi putea găsi drumul. Chiar eu eram cît.

[1] Versurile cu care începe *Divina Comedie de* Dante

[2] Am rătăcit drumul (it.).

' Poate mi-aii putea da unele indicaţii (it.).

pe ce să cad acum într-un şanţ. Scoase un rîs ascuţit, zgomotos, şi — se gîndi domnul Cardan — cam prea lung pentru împrejurările de faţă.

— Dar-avem loc? întrebă' bărbatul pe un ton din care se putea deduce că nu era deloc dispus să primească musafiri.

— Doar ştii că avem loc, răspunse pe tonul unui copil mirat vocea de femeie. Deşi nu-i prea comod.

— Nu contează, o asigură domnul Cardan. Vă mulţumesc din suflet pentru invitaţie, adăugă el, grăbindu-se s-o accepte înainte ca bărbatul s-o fi retras. N-avea nici un chef să rătăcească noaptea printre şanţuri. Mai mult decît atît, perspectiva de a se afla în tovărăşia unor

oameni şi încă a unor oameni, intui el, cam bizari, era ademenitoare. Vă sînt foarte recunoscător, întări el cele spuse anterior.
— Dacă crezi că e loc, adăugă morocănos bărbatul.
— 'Cum să nu fie, răspunse vocea de femeie şi rîşul se auzi din nou. N-avem şase camere în plus ? Sau şapte ? Veniţi cu noi domnule... domnule...
— Cardan.
— ...domnule Cardan. Mergem direct acasă. Ce plăcere ! — şi repetă rîsul exagerat.
Domnul Cardan îi întovărăşi, întreţinînd o conversaţie pe cît putu mai agreabilă. Bărbatul îl asculta în tăcere. Sora sa, însă — domnul Cardan descoperi că erau frate şi soră şi se numeau Elver — rîdea în hohote la sfîrşitul fiecărei propoziţii rostite de domnul Cadran, ca şi cum tot ce spunea el erau nişte glume grozave, şi făcea din cînd în cînd cîte o remarcă fără nici o legătură cu cele discutate ; domnul Cardan cobora din ce in ce mai mult nivelul conversaţiei, ajungînd să-i vorbească, înainte de a ajunge la destinaţie ca unui copil de zece ani.
— în.sfîrşit, am ajuns ! spuse ea, cînd ieşiră din întunericul şi mai adînc al unui crîng de plopi. Se pomeniră în faţa unei case mari cu o singură fereastră luminată.
Veni să deschidă o bătrînă cu o luminare. La lumina ei îşi văzu domnul Cardan pentru prima oară gazdele. Constatase şi pe întuneric că bărbatul era înalt şi slab;
244
245
acum văzu că era de vreo patruzeci de ani, cu pieptul scobit, nişte membre lungi şi subţiri ca de păianjen, o faţă îngustă şi galbenă, nasul lung, o bărbie nu prea dezvoltată, şi nişte ochi mici, cenuşii, care evitau privirile şi căutau mereu în jos. I se păru că bărbatul avea un aer clerical. Poate era chiar un preot care eşuase în carieră; eşuase sau, poate, judecind după privirile aruncate pe furiş, se răspopise. Era îmbrăcat într-un costum negru, bine croit şi destul de nou ; pantalonii aveau însă genunchii ieşiţi în afară, iar buzunarele de la haină atîrnau. Unghiile degetelor lungi şi osoase erau murdare, iar părul, castaniu închis, era lung, acoperindu-i urechile şi ceafa.
Domnişoara Elver era cu vreo 30 de centimetri mai scundă decît fratele ei, dar arăta ca şi cum natura ar fi avut la început intenţia s-o facă tot atît de înaltă : capul era prea mare pentru corp, iar picioarele prea scurte". Un umăr era mai ridicat decît celălalt. La faţă semăna oarecum cu fratele ei : acelaşi nas lung, dar mai bine arcuit, aceeaşi bărbie ştearsă, compensată însă de o gură veşnic surîzătoare şi ochi mari ca de căprioară, a căror privire nu era cîtuşi de puţin ascunsă sau bănuitoare ci, dimpotrivă, extrem de încrezătoare, deşi inexpresivă şi sticloasă ca a unui copil. Domnul Cardan îi aprecie vîrsta la 28—30 de ani. Purta o rochie irxformă, ca un sac cu găuri pentru cap şi mîini, dintr-un material alb, cu frunze mari, ca de salcie, imprimate în roşu. Avea două-trei coliere de mărgele viu colorate, brăţări şi o poşetă împletită din cureluşe aurite.
Folosind gesturile pentru a-şi suplini vocabularul redus, domnul Elver dădu instrucţiuni bătrînei. Aceasta îi întinse luminarea şi ieşi. Ridicînd-o în sus, îşi conduse musafirul într-o cameră mare. Se aşezară pe scaune tari şi neconfortabile, în jurul unui cămin gol.
— E o casă atît de incomodă ! exclamă domnişoara Elver. Să ştiţi că nu-mi prea place Italia.
— Ce păcat ! răspunse domnul Cardan. Nici chiar Veneţia ? Cu bărcile şi gondolele «ei ?
Şi, întîlnind o privire de copil, se simţi înclinat să-i recite în continuare : „Ala-bala-portocala", „cioc-boc-treci-la-loc" şi aşa mai departe.
2*6
— Veneţia ? îl întrebă domnişoara Elver. N-am fost niciodată acolo.
— Atunci Florenţa. Nu văsplace nici Florenţa ? —■ Nici acolo n-am iost.
— Roma,, Neapole ? Domnişoara Elver scutură din cap.

— Tot timpul n-am stat decît aici, răspunse ea.
Fratele, care şedea aplecat înainte, cu coatele pe genunchi, cu mîinile împreunate în faţă şi cu privirea în pămînt, rupse tăcerea :
— Sora mea, spuse el, cu vocea sa aspră şi ascuţită, trebuie să stea liniştită ; e la o cură de odihnă.
— Aici ? îl întrebă mirat domnul Cardan. Nu credeţi că e o climă prea caldă ? Chiar moleşitoar© ?
— într-adevăr e îngrozitor de cald, nu-i aşa ? exclamă domnişoara Elver. îi spun mereu asta lui Philip.
— Cred că v-ar prii mai bine la mare, sau la munte, îşi dădu cu părerea domnul Cardan.
Domnul Elver dădu din cap :
— Doctorii... spuse el pe un ton misterios şi nu mai continuă.
— Şi riscul malariei ?
— Fleacuri ! exclamă domnul Elver cu atîta violenţă, cu atîta indignare, de parcă ar fi fost proprietar al unor terenuri din regiune şi ar fi avut intenţia să. le convertească în staţiuni climaterice.
— Da, desigur că în cea mai mare parte a fost eradicată, spuse domnul Cardan pe un ton conciliant. Ma-remma nu mai e ce a fost.
Domnul Elver nu mai spuse nimic şi continuă să privească posac în pămînt.
-Capitolul VII
Sufrageria era, de asemenea, mare şi goală. Pe masa lungă şi îngustă ardeau patru luminări ; lumina lor aurie se pierdea prin colţurile întunecate ; umbrele erau negre şi lungi. Domnul Cardan se şi văzu în chip de Don Juan, venind să ia cina în cavoul Comandorului.
A fost o cină sumbră şi totodată extrem de animată. In timp ce domnişoara Elver trăncănea şi rîdea fără încetare cu musafirul ei, domnul Elver nu scotea nici un cuvînt. Ingurgita posac tot felul de resturi de mîncare pe care bătrîna le tot aducea pe rînd din bucătărie, pe nişte farfurioare. Ca orice om slab care bea ca să-şi facă curaj şi să-şi' închipuie că este puternic, continua să bea, cu 'acelaşi aer posac, vinul roşu şi tare, pahar după pahar. In cea mai mare parte a timpului îşi ţinea privirile fixate pe faţa de masă, în dreptul tacîmului său ; din cînd în cînd arunca însă cîte o privire către ceilalţi doi — dar nu o făcea decît în fugă, ca şi cum i-ar fi fost frică să nu fie prins asupra faptului şi nevoit să suporte privirile directe ale altcuiva.
Domnului Cardan îi plăcu cina ; şi nu pentru mîncare, care nu era deloc bună. Bătrîna era una din acele practicante inapte ale bucătăriei italiene, care îşi ascunde nepriceperea în valuri de sos de roşii cu usturoi, menit să facă de nerecunoscut camuflajul. Ceea ce-i plăcu domnului Cardan era societatea. De mult nu mai fusese în tovorăşia unor specimene atît de interesante. Raza de acţiune a oricărui om, se gîndea el, este extrem de limitată. Vii în contact cu prea puţini indivizi ; cercul de cunoştinţe nu este suficient de diversificat. Posibilitatea de a cunoaşte specimene umane atît de interesante ca
___ hoţi, milionari, imbecili, clerici hotentoţi, căpitani de marină — este absurd de restrînsă.
In seara asta avea impresia că a mai făcut ceva pentru extinderea razei sale de acţiune.
— Sînt atît de îneîntată că v-am întîlnit, îi spuse domnişoara Elver. M-aţi speriat foarte tare în întuneric ! Fu zguduită de rîs. Ne plictisim atît de tare aici, nu-i aşa, Phil ? se adresă fratelui ei; domnul Elver nu spuse însă nimic şi nici nu se uită la ea. E atît de plictisitor ! Sînt extrem de bucuroasă că aţi venit.
— Nu pe atît cît sînt eu, vă asigur, răspunse pe un ton galant domnul Cardan.
Domnişoara Elver îi -aruncă o privire timidă şi încrezătoare ; apoi, acoperind-şi faţa cu mîna, ca pentru a se ascunde de domnul Cardan, pufni în rîs. Roşi toată, îl privi printre degete şi pufni din nou în rîs.
Domnul Cardan îşi dădu seama că, dacă nu va fi prevăzător, se va pomeni în curînd în situaţia de a fi acuzat că a încălcat un angajament de căsătorie. Cu mult tact schimbă subiectul

discuţiei. O întrebă ce mîncăruri îi plac şi află că adoră căpşunile, îngheţata şi ciocolata. După desert, domnul Elver îşi ridică brusc privirea şi spuse :
— Grace, cred că trebuie să mergi la culcare. Domnişoara Elver, pe cît fusese de radioasă, pe atît
se întrista. Ochii i se umplură de lacrimi devenind şi mai sticloşi; aruncă fratelui o privire rugătoare :
— Chiar trebuie să plec ? Măcar de data asta, încercă ea să-l implore, numai de data asta... Dar domnul Elver fu neînduplecat.
— Nu, nu ! spuse el sever. Du-te !
Tînăra oftă şi scoase un seîncet. Se ridică însă de la masă şi se îndreptă ascultătoare spre uşă. Aproape de prag .se opri, se întoarse şi veni fuga înapoi să spună noapte bună domnului Cardan.
— Sînt atît de îneîntată că v-am găsit! Ce amuzant! Noapte bună. Dar nu trebuie să vă uitaţi aşa la mine! îşi acoperi din nou faţa cu mîinile. Ah, nu aşa, şi con-tinuînd să chicotească ieşi fugind.din cameră.
Se lăsă o tăcere apăsătoare.

— Mai doriţi vin ? întrebă în cele din urmă domnul Elver şi-i împinse domnului Cardan sticla.
Domnul Cardan îşi umplu paharul şi, politicos, procedă la fel cu paharul gazdei. Se pare că vinul era singurul lucru care îl putea determina pe acest diavol sumbru să vorbească. Cu ochiul său experimentat, domnul Cardan văzu în expresia gazdei sale semne abia perceptibile de ebrietate. O creatură împăienjenită ca asta, se gîndi cu dispreţ domnul Cardan, nu prea poate ţine la băutură ; a tras tare în tot timpul cinei. încă puţin şi, domnul Cardan era sigur de acest lucru, va fi ca argila în mîinile unui interogator lucid (şi domnul Cardan putea conta pe faptul că va fi lucid cel puţin la o distanţă de trei sticle de un individ slab ca acesta) ; va vorbi el pînă în cele din urmă : mai greu va fi să-l oprească.
— Mulţumesc, spuse domnul Elver şi dădu paharul pe gît cu acelaşi aer întunecat.
„Aşa stil mai zic şi eu" se gîndi domnul Cardan ; şi începu să spună, cu cît mai multe înfloriturі, povestea cu statuia fratelui băcanului, cît a alergat după ea şi cum s-a rătăcit în noapte. ■
— Mă consolez în mod superstiţios cu gîndul, adăugă el. în încheiere, că soarta nu m-ar fi supus la aceste mici greutăţi şi neplăceri dacă nu mi-ar fi rezervat ceva frumos la sfîrşit. Ce-i drept, plătesc anticipat : dar sînt sigur că plătesc pentru ceva care merită. Şi totuşi,- blestemată fie această goană după bani!
Domnul Elver încuviinţă.
— Banul e la rădăcina tuturor relelor, spuse el şi-şi goli paharul.
Discret, domnul Cardan i-l umplu din nou.
— Aşa e, întări el spusele gazdei. Şi e de două ori blestemat, dacă-mi permiteţi să iau pentru un moment rolul Porţiei : blestemat şi de cel care are — există oare cineva cu adevărat bogat printre cunoştinţele dumneavoastră care n-ar fi mai puţin avar, mai puţin tiran, egoist şi, în general, mai puţin porc, dacă n-ar fi atît de bogat ? Şi blestemat şi de cel care n-are şi e nevoit să facă tot felul de lucruri absurde, umilitoare şi demne de dispreţ, pe care nici nu s-ar fi gîndit să le facă dacă
ar curge rîuri de lapte şi miere, ca tot omul să poată rnînca şi bea pe săturate !
— Blestemat e îndeosebi cel ce n-are ! exclamă domnul Elver, cuprins deodată de o însufleţire sălbatică. Era evident că acest subiect îl interesa îndeaproape. Aruncă o privire iscoditoare domnului Cardan, după care îşi cufundă din nou nasul lung în pahar.
— Tot ce se poate, răspunse domnul Cardan pe un ton judicios. In orice caz există mai multe plîngeri la soiul ăsta decît la celălalt. Cei care nu au se plîng de propria lor soartă, cei care au,

nu ; numai cei ce vin în contact cu aceştia din urma se plîng de blestemul avuţiei şi, de vreme ce avuţii sînt puţini la număr —■ şi numărul celor care se plîng de blestemul de a avea este redus. La viaţa- mea am făcut parte din ambele categorii. Am fost şi eu pe vremuri bogat şi-mi dau seama că trebuie să fi părut insuportabil semenilor mei. Acum — şi dom nul Cardan trase adînc aerul în piept şi-l expiră şuierînd, cu un gest care arăta cum s-au dus banii — acum nu mai sînt. Am scăpat de blestemul insolenţei, avariţiei. în schimb, la cite josnicii, la cîte acţiuni abjecte nu m-a împins lipsa de bani ! Să-i înşel, de pildă, pe ţărani, pentru a-i deposeda de tezaurele lor de artă !

— Ah, dar asta e floare la ureche, interveni cu însufleţire domnul Elver, în comparaţie cu ce-am fost -eu nevoit să fac. E o nimica toată. Se vede că n-aţi fost niciodată agent de publicitate.

— Nu, recunoscu domnul Csrdan. N-am fost niciodată agent de publicitate.

— înseamnă că nici n-aveţi cum să ştiţi ce înseamnă cu adevărat blestemul de a nu avea. Nu vă puteţi face nici cea mai mică idee. Şi nu aveţi nici dreptul de a vorbi despre acest blestem. Vocea aspră, inegală, a domnului Elver ba urca, ba cobora de emoţie. Nu aveţi absolut nici un drept, repetă el.

— Poate că n-am, îi răspunse conciliant domnul Cardan şi profită de prilej să-i mai toarne un pahar.

„Nimeni, reflectă el, n-are dreptul să se considere mai nenorocit decît noi. Fiecare ne considerăm plasat în condiţiile cele mai proaste de pe pămînt. Drept care

25»

251

este marele nostru merit că ne menţinem moralul şi continuăm să ne ducem mai departe zilele."

— Iată, de pildă, continuă pe un ton confidenţial domnul Elver, încercînd să-l privească drept în ochi pe domnul Car dan ; un asemenea efort fu însă peste puterile lui şi îşi întoarse privirile în altă parte ; ascultaţi ce vă spun. Se aplecă repede şi lovi masa în dreptul domnului Cardan pentru a sublinia cele spuse şi a atrage atenţia oaspetelui. Tatăl meu a fost preot de ţară — începu el să vorbească repede şi surescitat. Am fost foarte săraci, oribil de săraci. Lui nu-i păsa ; nu făcea decît să citească din Dante. Asta o scotea din sărite pe mama — nu ştiu de ce. Ştiţi cum miros bucatele săracului ? Cînd mă gîndesc la fierturile pe care le mîncam, mi se face şi acuma rău. Se cutremură. Eram patru. Dar fratele meu a pierit în război, iar o soră a mUriţ de gripă. Aşa că am rămas numai eu şi cu cea pe care aţi văzut-o astăzi. Se lovi cu degetul peste frunte. N-a mâi crescut. A rămas pe loc, cum s-ar zice. E o idioată. Rîse condescendent. De fapt nici nu-i nevoie să vă spun toate acestea. Se vede cît de colo, nu-i aşa ?

Domnul Cardan nu răspunse nimic. Gazda sa, după ce evită privirea condescendentă a domnului Cardan şi se mai întări cu o duşcă de vin pe care, discret, oaspetele i-l furniza mereu, continuă :

— Patru, repetă el. Vă imaginaţi că nu i-a fost prea uşor tatii. Mama a murit pe cînd eram copil. între timp izbutise totuşi să ne trimită la şcoală şi am fi ajuns şi la universitate dacă am fi căpătat burse. Dar n-am căpătat. Spunînd aceste cuvinte, domnul Elver, asupra căruia vinul începu brusc să-şi producă efectul, rîse zgomotos ca şi cum ar fi povestit o glumă grozavă. Aşa încît fratele meu se angaja la o fabrică, urmînd ca eu să învăţ, numai Dumnezeu ştie cu ce sacrificii, pertfru a deveni avocat. Tata a murit însă subit de inimă. Acum. putea In sfîrşit să se plimbe în voie în *Paradiso.* Eu însă am fost nevoit să accept prima slujbă care mi s-a oferit. Am devenit agent de publicitate. Doamne, Dumnezeule ! îşi acoperi ochii cu amîndouă mîinile, ca şi cum s-ar fi ferit să privească o scenă dezgustătoare. Blestemul de a nu avea ! Strîngeam reclame pentru o revistă lunară

252

— una din acele reviste pline de reţete pentru indigestie ; de reclame pentru curele electrice care te fac puternic; pentru lecţii de desen prin corespondenţă; de sfaturi să porţi centură împotriva herniei; de procedee pentru distrugerea firelor de păr de prisos ; de reclame de pilule pentru dezvoltarea sânilor; de maşini de spălat cu plata în rate ; de lecţii de pian fără exerciţii; treizeci şi şase de reproduceri de nuduri din saloanele de pictură din Paris în schimbul a cinci franci; băuturi curative în ambalaje originale, strict confidenţial etc. Erau sute şi sute de tot felul de reclame. Toată ziua nu făceam altceva decît să alerg prin prăvălii şi birouri, linguşindu-i pe clienţii vechi să-şi reînnoiască reclamele sau cerşind altele noi. Ce îndeletnicire îngrozitoare! Mă tî-ram ca un vierme pentru a ajunge la cei care nu doreau să mă primească şi pentru care eram ca o piază rea, un cerşetor agasant. Cît de politicos trebuia să fii cu funcţionarii insolenţi, care făceau pe grozavii la birou, în-cîntaţi de prilejul de a putea umili în sfirşit şi ei pe altul! Şi trebuia să afişez mereu, cu tot dinadinsul, o mină teribil de veselă şi încrezătoare ; acel „vă las să reflectaţi, domnule !" rostit pe tonul unui om de afaceri sincer şi integru ; acea onestitate persuasivă, seriozitate şi morgă de care trebuia să dai mereu dovadă, în orice împrejurare, aşa încît ajungeai şi tu la un moment dat să crezi în cele spuse de tine, să-ţi închipui că e o propunere splendidă cea pe care o face bătrîna revistă, să consideri că inventatorul de reclame este cel mai mare binefăcător din cîţi a avut omenirea. Cînd mă gîndesc la prestanţa pe care trebuia să o am ! Dar n-am avut-o niciodată. Nici măcar nu reuşeam să arăt decent. Şi totuşi trebuia să încerc să-i impresionez pe aceşti diavoli,' să-i fac să creadă că într-adevăr eram un om de afaceri. Era îngrozitor. Şi, vai ! cum mă tratau unii ! Ca pe cel mai nesuferit pisălog din lume, în cel mai bun caz ; de multe ori, însă, ca pe un hoţ, sau un şarlatan. Tu erai cel vinovat dacă un număr mare de imbecili nu cumpărau centuri galvanice, sau nu învăţau să cînte ca Busoni fără exerciţii. Şi cînd se înfuriau te certau ; rar tu trebuia să fii mereu curtenitor, vesel, plin de tact şi mai ales de entuziasm. Există oare ceva mai oribil decît

să ai de-a face cu un om înfuriat ? Nu ştiu" de ce, dar mă simt extrem de jenat ori de cîte ori sînt nevoit să particip la o ceartă, chiar dacă eu sînt agresorul. Mă simt după aceea ca un cîine bătut. Cînd sînt însă victima furiei altuia, e şi mai îngrozitor.- Lovi cu pumnul în masă, ca pentru a sublinia vorbele. Nu-s făcut pentru aşa ceva. Nu sînt nici bădăran, nici luptător. Scenele acestea pur şi simplu mă îmbolnăveau. Nu puteam să dorm gîndindu-mă la ele, amintindu-mi de cele care au trecut şi aşteptînd, terorizat, pe cele care aveau să vină. Toţi se întreabă -ce a simţit Dostoievski cînd a fost dus în curtea cazarmei, pus- la zid, cu plutonul de execuţie aliniat în faţă şi apoi, în ultima clipă, după ce i s-au legat ochii, a fost graţiat. Dar, vă rog să mă credeţi, eu treceam prin toate acestea de nenumărate ori pe zi, ori de cîte ori mă pregăteam pentru vreuna din discuţiile acelea inevitabile ; numai gîndul la ele mă îm-w bolnăvea. Pentru mine, însă, nu exista graţiere ! Execu-J ţiile se desfăşurau pînă la capăt. Doamne, de ci Le orii n-am ezitat, plin de transpiraţie, în pragul uşii vreunui! bădăran, neîndrăznind să intru. De cîte ori n-am făcutul în ultima clipă, cale întoarsă şi nu m-am dus în vre6| circiumă să iau o duşcă de coniac care să-mi astîmpere-s nervii, sau n-am intrat la o farmacie pentru un cal-J mant! Nici nu vă imaginaţi cît am suferit atunci! îşi′. goli paharul ca şi cum ar fi vrut să înece în vin ororile 5 ce-l împresurau. Nimeni nu-şi poate imagina *l* repetă ei şi vocea îi tremură de milă faţă de el însuşi. Şi cît de puţin căpătăm în schimb ! Zilnic trebuia să suport acele torturi numai pentru privilegiul de a putea trăi de la o zi la alta. Şi ce n-aş.fi făcut daci: aş fi avut capital! Să ştii cu certitudine că dacă ai avea zece mii ai putea face în doi ani o sută de mii ; să ai planuri elaborate pînă în cele mai mici amănunte, să cunoşti cu exactitate ce fel de viaţă ai duce dacă ai fi bogat şi, în acelaşi timp, sa trăieşti iii lipsuri şi sclavie — iată în ce constă blestemul sărăciei. Iată de ce am suferit atît! Copleşit de vin şi de emoţii, domnul Elver izbucni în plîns.

Domnul Cardan îl bătu pe umăr. Era un om cu prea mult tact ca să nu-şi dea seama că nu era

cazul să-i ofere acum consolări filozofice, arătîndu-i, de pildă, că
254
aceasta este soarta a nouă zecimi din omenire. Domnul Elver nu i-ar fi iertat niciodată o asemenea contestare a unicităţii durerii sale.
— Trebuie să aveţi curaj, îi spuse domnul Cardan. Şi, punîndu-i în mină paharul, adăugă : Beţi asta, o să vă facă bine.
Domnul Elver bău şi-şi şterse ochii.
— Dar într-o bună zi am să-i fac eu pe toţi să sufere, exclamă el, lovind cu pumnul în masă. Profunda milă de sine de care fusese cuprins abia cu cîteva clipe în urmă, se transformă în furie. Am să-i fac eu să plătească pentru tot ce-am avut de suferit. Cind voi fi bogat.
— Aşa şi trebuie ! îl îmbărbăta domnul Cardan.
— Treisprezece ani am suferit, continuă domnul Elver. Şi doi ani şi jumătate în timpul războiului, în uniformă de soldat, mîzgălind hîrtie în barăcile din Leeds ; şi totuşi era mai bine decît atunci cînd colectam reclame. Am fost condamnat la treisprezece ani de tortură, dar am să le-o plătesc eu, am să le-o plătesc! Lovi din nou cu pumnul în masă.
— Şi totuşi, spuse domnul Cardan, se pare că aţi scăpat de toate acestea. Faptul că trăiţi aici, în Italia, e un semn de libertate ; cel puţin sper că aşa este.
La auzul acestor cuvinte, furia domnului Elver împotriva „lor" dispăru ca prin farmec. Faţa-i căpătă o expresie misterioasă. Îşi zîmbi sie însuşi. Un zîmbet întunecat, tainic, diavolesc, un zîmbet care ar fi trebuit să treacă neobservat chiar şi de ochiul cel mai ager. în bsţia sa, îşi dădu însă seama că zîmbetul îi scapă de sub control, se lărgeşte mereu ; avea poftă să rîdă, să rîdă în hohote. Şi nu pentru că lucrul la care se gîndea el era cîtuşi de puţin hazliu ; nu i se părea deloc ca atare, cel. puţin cînd era treaz. Dar avea impresia că lumea întreagă era cufundată într-o mare spumegîndă de rîsete. Mai mult decît atît, atunci cînd începuse să surîdă diavoleşte, muşchii feţei îi scăpaseră deodată de sub control, insistând să se transforme cu tot dinadinsul din ceea ce ar fi trebuit să fie expresia gîndurilor celor mai negre şi ascunse ale lui Lucifer, întf-un fel de rînjet bădărănesc. Domnul Elver îşi cufundă în grabă faţa în
255
pahar, în speranţa că va putea ascunde de privirea musafirului său acest zîmbet rebel. O ridică din nou tuşind. Domnul Cardan fu nevoit să-i dea cîţiva pumni în spate. După ce-i trecu tuşea, îşi recapătă expresia misterioasă şi dădu din cap în mod semnificativ.
— Se prea poate, spuse el pe un ton sumbru, nu atît ca răspuns la întrebarea domnului Cardan, ci aşa, în general, ca pentru a arăta că întreaga situaţie era extrem de complicată, obscură şi nesigură, fiind condiţionată de un întreg lanţ de situaţii tot atît de nesigure.
Curiozitatea domnului Cardan fu şi mai mult îmboldită de această stranie pantomimă. Umplu din nou paharul gazdei.
— Şi totuşi, insistă el, dacă nu v-aţi fi putut elibera, cum aţi fi putut veni să locuiţi aici ? „în această mlaştină oribilă", era el cît pe ce să rostească, dar se stă-pîni la timp, şi adăugă : în Italia.
Domnul Elver scutură din cap :
— Nu pot să vă spun, replică el întunecîndu-se la faţă şi din' nou zîmbetul diavolesc ameninţă să se transforme într-un rînjet imbecil.
Domnul Cardan se cufundă în tăcere, mulţumindu-se să aştepte. Din expresia feţei domnului Elver putu constata că gazdei sale îi va fi extrem de greu să mai păstreze mult timp secretul. Fructul trebuia lăsat să se coacă singur. Nu mai adăugă nimic şi privi gînditor într-unui din colţurile întunecate ale camerei ca un cavou, ca şi cum ar fi fost preocupat de propriile sale gîn-duri.
Domnul Elver şedea încovoiat pe scaun, cu sprînce-nele încruntate şi ochii pironiţi pe masă, luînd din cînd în cînd cîte o duşcă de vin. Nestatornică din cauza beţiei, starea sa de spirit

deveni dintr-o dată din ilariantă lugubră. La aceasta contribui şi tăcerea care se aşternu, semi-întunericul funerar, străjuit de flăcările drepte ale celor patru luminări de pe masă. Ceea ce acum cîteva clipe i se păruse a fi o glumă formidabilă, i se înfăţişa acum drept ceva îngrozitor. Simţea o mare nevoie să-şi descarce inima, să treacă pe umerii altora răspunderea, să primească un sfat care să-i confirme ccnduita. Arunca din cînd în cînd, pe furiş, cîte o pri-

vire oaspetelui. Cît de absorbit în propriile-i gînduri şi indiferent privea acesta în gol! Nici un gînd, nici un sentiment de simpatie pentru sărmanul Philip Elver. Ah, dacă ar şti el...
Şi, în cele din urmă, rupse tăcerea :
— Spuneţi-mi, începu el brusc — şi in mintea-i de beţiv îşi închipui că dă dovadă de o nemaipomenită subtilitate în abordarea subiectului care ÎL preocupa — credeţi în vivisecţie ?
Domnul Cardan fu surprins de această întrebare.
— Cum aş putea crede în aşa ceva, răspunse el ca un ecou. Nu prea pot să-mi dau seama cum poate cineva să creadă sau nu în vivisecţie. Cred că e folositoare, dacă asta e ceea ce vreţi să spuneţi.
— Nu credeţi că e ceva condamnabil ? ; — Nu, îi răspunse domnul Cardan.
-— Credeţi că nu-i ceva rău dacă diseci animale ?
— Cred că nu, dacă disecţia serveşte unor scopuri utile pentru om.
— Nu credeţi că şi animalele au drepturi ? continuă domnul Elver cu o logică şi o; tenacitate surprinzătoare pentru un om beat. Era limpede că acesta era un subiect asupra căruia domnul Elver meditase îndelung. Drepturi la fel ca oamenii ?
— Nu, răspunse domnul Cardan. Nu sînt nebun ca alţii care consideră că o viaţă e la fel de valoroasă ca oricare alta, numai pentru că e viaţă ; că-un greier poate fi pus pe acelaşi plan cu un cîine, iar un cîjne pe acelaşi plan cu un om. Trebuie să admitem că există o ierarhie între diferite existenţe.
— O ierarhie ! exclamă domnul Elver, îneîntat de acest cuvînt. O. ierarhie, asta este ! E tocmai la ce mă gîndeam. O ierarhie. Dar între oameni ? întrebă el.
— Evident, îi confirmă ideea domnul Cardan. Viaţa oşteanului care l-a ucis pe Arliimede nu valora cît viaţa lui Arhimede. A afirma contrariul înseamnă a cădea în eroarea fundamentală a creştinismului umanitar. Deşi, bineînţeles, adăugă el pe un ton meditativ, nimeni n-are alte argumente care să justifice o asemenea afirmaţie, decît propria-i apreciere instinctivă. Căci, la urma urmei, s-ar putea ca oşteanul să fi fost un soţ şi un tată bun,

să-şi fi petrecut partea neprofesională, nemiiitară a vieţii întorcîndu-şi obrazul celălalt şi făcînd să crească două fire de iarbă acolo unde înainte nu crescuse decît unul singur. Dacă, la fel ca şi Tolstoi, eşti înclinat să apreciezi mai mult o conduită părintească exemplară, atitudinea celui care primind o palmă întoarce şi obrazul celălalt, sau munca în agricultură, atunci vei spune că viaţa unui oştean valorează cît viaţa lui Arhimede — chiar mai mult; deoarece Arhimede nu a fost decît un simplu geometru, care nu se ocupa decît de linii, unghiuri, curbe şi suprafeţe, şi nu de problema binelui şi a răului, de familie şi religie. Şi, dimpotrivă, dacă ai înclinaţii mai intelectuale, atunci vei gîndi ca mine — şi anume că viaţa lui Arhimede valorează mai mult decît vieţile a mai multor miliarde chiar dintre cei mai cumsecade oşteni. Care dintre cele două puncte de vedere este cel just —; şi domnul Cardan ridică din umeri — vă las pe dumneavoastră, ca partener de discuţie, să decideţi.
Domnul Elver se simţi cam dezamăgit de faptul că oaspetele său nu ajunsese pînă la urmă la o concluzie clară.
— Şi totuşi, insistă el, este evident că un om inteligent valorează mai mult decît un nebun. Există o ierarhie.
— In ce mă priveşte, există, răspunse domnul Cardan. Dar nu pot vorbi în numele altora.

Îşi dădu însă imediat seama că, din plăcerea de a se lansa în speculaţii filozofice, spusese lucruri pe care gazda nu voia să le audă. Aproape nimănui, nici chiar celor lucizi, nu le place ca raţionamentele sa fie lăsate în suspensie. Iar domnul Elver se afla departe de starea de luciditate. Mai mult decit atît, domnul Cardan începu sa suspecteze că această convorbire filozofică nu era decît o introducere sinuoasă la confidenţe personale. Dacă vrei să asculţi confidenţe, trebuie să fii de acord cu părerea confidentului: Acesta e un truism.
— E în ordine, spuse domnul Elver. înseamnă că admiteţi că un om inteligent valorează mai mult decît un imbecil, un idiot, ha-ha, un idiot...
La acest cuvînt izbucni intr-un hohot de rîs violent şi sălbatic, care deveni tot mai extravagant pe măsură
258
ce se prelungi şi se transformă. în cele din urma, într-un fel de gemete şi scîncete.
Aşezat picior peste picior, cu scaunul întors către gazdă şi mîngîindu-şi paharul de vin, domnul Cardan privea cum lacrimile şiroiau pe faţa îngustă şi complet răvăşită a domnului Elver, care rîdea şi plîngea, ba lă-sîndu-se pe spate, ba aplccîndu-se peste masă pentru a-şi sprijini fruntea în mîini, în timp ce corpul îi era zguduit de spasme repetate şi violente. „Ce spectacol dezgustător, se gîndea domnul Cardan ; şi specimenul aşijderea." începea să bănuiască unde dorea să ajungă individul. N-avea decît să traducă „om inteligent" şi „idiot[u]", în „eu" şi „sora mea" (întrucît elementul general, filozofic, din conversaţia unui om trebuie să fie totdeauna convertit într-un element particular şi personal, dacă vrei să-l înţelegi), să interpreteze în termeni personali vorbele gazdei sale despre vivisecţie, drepturile animalului şi ierarhia umană şi imediat ar fi apărut întreaga transcriere a cifrului. Şi care era aceasta ? Ceva care arăta a mîrşăvie, se gîndi domnul Cardan.
— Presupun deci — spuse el pe un ton rece şi calm, după ce celălalt începu să-şi revină din criză — ca sora dumitalc este cea care deţine cecul eliberator.
Domnul Elver îl privi surprins, aproape alarmai. Evită privirea fermă şi inteligentă a domnului Cardan. îşi găsi refugiul în pahar.
■— Da, răspunse el după ce luă o înghiţitură. Cum de-aţi ghicit ?
Domnul Cardan dădu din umeri :
— Din întîmplare.
— După ce tatăl meu a murit, îi explică domnul Eiver, sora mea s-a mutat la naşa ei, care era o bătrînă doamnă din parohia noastră. O femeie afurisită, dar care se ataşase de Grace şi aproape că a adoptat-o. După ce, la începutul acestui an, zgripţuroaica a murit, Grace s-a pomenit în posesia a 25 de mii de lire.
In loc de orice comentariu domnul Cardan plesni din limbă şi-şi ridică sprincenele.
— Douăzeci şi cinci de mii, repetă gazda. Pentru o ţicnită, o idioată î Ce poate să facă Grace cu ei ?
259
17*
■r— Poate să te ia in Italia, sugeră domnul Cardan.
—> Evident că putem trăi foarte bine din dividende, spuse domnul Elver pe un ton "oTispreţuitor. Cînd mă gîn-desc, însă, cum i-aş putea înmulţi!... Se aplecă lacom înainte şi-l privi pentru o clipă pe domnul Cardan drept în faţă ; apoi îşi plecă ochii cenuşii şi-i pironi pe unul din nasturii de pe haina domnului Cardan, trimiţîndu-i din cînd în cînd. în recunoaştere în -sus şi în jos. Am calculat totul, începu el, vorbind atît de repede, încît vorbele-i se împleticeau, devenind aproape incoerente. Ciclul comercial... Eu pot să prezic exact ce se va întîmpla, orişice fază. De pildă... — şi se pierdu în nişte explicaţii complicate.
— Ei bine, dacă eşti atît de sigur, spuse domnul Cardan după ce interlocutorul său termină cu explicaţiile, de ce nu-ţi convingi sora să-ţi împrumute banii?
— De ce ? repetă pe un ton sumbru domnul Elver, şi se lăsă pe speteaza scaunului; pentru că

vrăjitoarea bătrînă a făcut în aşa fel, încît capitalul să nu poată fi atins.
— Poate că n-avea încredere în Ciclul comercial, sugeră domnul Cardan.
— S-o ia toţi dracii! exclamă celălalt. Şi cînd mă gîn-desc la tot ce-aş putea face cu banii, după ce voi aduna într-adevăr o sumă frumuşică. Ştiinţa, arta:..
— Fără să mai vorbim de răzbunare pe vechile cunoştinţe, adăugă domnul Cardan întrerupîndu-i tirada. Nu-i aşa că planurile sînt gata ?
— Absolut totul, îi răspunse domnul Elver. Niciodată n-a existat ceva mai bine pregătit. Cînd colo, Mrca asta nebună pleacă pe lumea cealaltă şi-şi lasă banii idioatei ăsteia pe care a îndrăgit-o. Iar pe mine mă împiedică să mă ating de ei.
Scrîşni cu furie şi dezgust.
— Dar dacă sora dumitale ar muri nemăritată ? continuă domnul Cardan. Banii, presupun, i-ai moşteni dumneata ?
Gazda încuviinţă.
— Desigur, nu-î decît o problemă de i'erarhic> observă domnul Cardan.
în camera sepulcrală se lăsă tăcerea.
Domnul Elver ajunsese la stadiul ultim al intoxicării alcoolice. Se simţi deodată extrem de slab, extrem de obosit, aproape bolnav. Furia, ilaritatea, sentimentul acela satanic — toate dispăruseră. Singurul luc*ru pe care îl dorea era să se culce cît mai repede ; se îndoia însă, că va putea ajunge pînă la pat. îşi închise ochii.
Domnul Cardan privi cu un ochi expert această figură flască şi descompusă, supunîndu-o unei observaţii ştiinţifice. Era clar că nu-i va mai face confidenţe ; că a ajuns într-un stadiu la care abia dacă mai putea gîndi la altceva decît la greaţa care se accentua mereu. Era timpul să schimbe tactica. Se aplecă şi, apucîndu-l de mînă, lansă un atac direct :
— Ai adus-o, deci, pe biata fată aici, ca să scapi de ea. Domnul Elver îşi deschise ochii şi aruncă o privire
înspăimîntată călăului său. Se făcu alb ca varul. Se întoarse.
— Nu, nu nu ! Abia de i se auzea vocea.
— Ce nu ? îl întrebă batjocoritor domnul Cardan. E evident. De o jumătate de oră nu vorbeşti decît despre asta.
Domnul Elver nu putu decît să şoptească :
— Nu.
Dar domnul Cardan nu-i luă în seamă tăgăduirea.
— Cum te-ai gîndit s-o faci ? îl întrebă el. E întotdeauna riscant, indiferent de calea pe care o alegi; şi nu te văd prea curajos. Hai spune-mi, cum ?
Gazda scutură din cap.
Domnul Cardan continuă sâ insiste, nemilos :
— Şoricioaică ? Cuţit ? Nu, n-ai curajul pentru aşa ceva. Sau speri că va avea un accident şi va cădea în vreun şanţ ?
— Nu, nu, nu.
— Trebuie să-mi spui cum, se - răsti la el domnul Cardan, bătînd cu pumnul în masă, pînă ce în paharele pline de vin începură să tremure reflexele luminărilor.
. Domnul Elver îşi ascunse faţa în mîini şi izbucni în plîns. .,;- *Malz i-s^oov uo* ;?
260
201
— Eşti un bădăran, reuşi el să ♦ articuleze printre hohotele de plîns, un bădăran ca toţi ceilalţi.
— Hai, vino-ţi in fire, îl îmbărbăta domnul Cardan. Nu le pune nici dumneata pe toate la inimă. îmi pare rău că te-am supărat. Să nu crezi, adăugă el, că şi eu împărtăşesc prejudecăţile comune în această materie. Nu te condamn cîtuşi de puţin. Departe de mine aşa ceva. Te

asigur că răspunsul pe care mi-l dai nu-l voi folosi împotriva dumiţale. Te întreb din pură curiozitate. Hai! Curaj ! Uite, mai bea puţin vin.
Domnului Elver îi era însă prea rău ca să nu se gîn-deascâ la vin decît cu oroare. Respinse invitaţia, cutre-murîndu-se.
— Nu vreau să fac nimic. Abia de i se auzeau cuvintele. Aştept numai să se întîmple. •
— Să se întîmple ? Se vede că eşti tare optimist, remarcă domnul Cardan.
— Ştiţi ? în Dante, tata ne-a crescut în versuri din Dante ; eu le uram, urmă el pe un ton de parcă şi-ar fi adus aminte de ulei de ricină. Dar cîte ceva mi-a rămas totuşi în minte Vă amintiţi de femeia care povesteşte cum a murit : *„Siena mi je\ disjecemi Maremma" ?* Soţul a închis-o într-un castel din Maremma şi-ea a murit de friguri. Nu vă amintiţi ?
Domnul Cardan dădu din cap afirmativ.
— Acesta mi-a fost planul. Am luat chinină cu mine. De cînd am venit aici iau cîte zece grame pe zi, preventiv. -Dar se pare că în zilele noastre nu mai bîntuie pe aici frigurile, adăugă domnul Elver. Sîntem aici de nouă săptămîni...
— Şi nu s-a întimplat nimic ! domnul Cardan se lăsă pe spate şi rîse zgomotos Iar morala fabulei este următoarea : Să nu te iei decît după informaţii proaspete, la zi.
Domnul Elver depăşise însă faza cînd mai putea să priceapă o glumă. Se ridică de pe scaun clătinîndu-se şi se sprijini de masă.
— Vreţi să mă ajutaţi să ajung în camera mea ? se rugă el cu vocea-i slabă. Nu mă simt prea bine.
Domnul Cardan îl ajută mai întîi să ajungă in grădină.
;__Trebuie să ştii cur» să bei, îi spuse el după te
trecuse ce a fost mai rău. Iată încă o lecţie pe care o ai de învăţat din cele întîmplate în seara asta.
După ce-şi culcă gazda, domnul Cardan se duse >*n* camera ce-i fusese rezervată şi se dezbrăcă. Trecu imit timp, însă, pînă putu să adoarmă. Pe de-o parte ţînţar , pe de alta propriile sale gînduri ii alungau somnu*.

Capitolul VIE—

A doua zi domnul Cardan coborî devreme. Primul lucru pe care-l văzu în grădina dezolantă din faţa casei fu domnişoara Elver. Era îmbrăcată într-o rochie sac, ca şi cea din seara precedentă, dar dintr-un material în culori ţipătoare şi un desen grosolan, de parcă ar fi fost special făcut pentru scaune şi canapele, şi nu pentru corpul omenesc. Avea coliere mai multe şi mai strălucitoare decît cu o zi înainte, şi ţinea o umbrelă de mătase, viu colorată.
La ieşirea din casă, domnul Cardan o surprinse legînd un buchet de margarete de coada unui dulău alb de Ma-remma, care stătea cu gura căscată şi cu limba-i roşie scoasă afară, aşteptînd resemnat încheierea operaţiei. Domnişoara Elver era însă foarte înceată şi neîndemî-natecă. Pentru degetele ei boante a lega un nod la o panglică era un proces extrem de dificil. O dată sau de
său. Nu părea deloc supărat de libertăţile pe care şi lua cu coada sa domnişoara Elver, ci stătea nemişcat, resemnat şi docil. Domnul Cardan îşi aminti de toleranţa enormă pe care o manifestă cîinii şi pisicile, chiar şi faţă de cei mai cruzi copii. Probabil că printr-o străfulgerare de intuiţie bcrgsoniană animalul şi-a dat seama de fondul copilăresc al domnişoarei Elver, a recunoscut copilul sub camuflajul de femeie adultă. Clinii sînt nişte excelenţi bergsonieni, se gîndi domnul Cardan, în timp ce oamenii sînt mai buni kantieni. Se apropie încet.
Domnişoara Elver reuşise, în sfîrşit. spre marea ei satisfacţie, să facă un nod ; ecada albă a cîinelui avea în ^

vîrf o rozetă de flori. Se ridică în picioare ca să-şi admire opera.

— Gata ! — se adresă ea cîinelui. Acum poţi pleca. Arăţi frumos !
Cîinele dădu curs invitaţiei şi plecă, dînd din coada-i împodobită cu flori.
Domnul Cardan făcu un pas înainte.
— Elegant, şi neţipător, recită el frumos şi ieftin, ca şi cîinele grădinarului cu o nalbă legată de coadă. Bună dimineaţa ! .
îşi scoase pălăria.
Dar domnişoara Elver nu-i răspunse la salut. Luată prin surprindere, rămase ca împietrită, privindu-l cu ochii larg deschişi şi gura căscată. La „Bună dimineaţa" domnului Cardan, unicul cuvînt pe care-l înţelesese din cele spuse de el, vraja tăcerii în care fusese cufundată, se risipi. Izbucni într-un rîs nervos, îşi acoperi pentru o clipă faţa îmbujorată cu mîinile şi o luă apoi la fugă în jos pe potecă, stângace ca un animal aflat într-un mediu impropriu, pentru a se ascunde în spatele unor tufişuri bogate din celălalt capăt al grădinii. Văzînd-o că aleargă, cîinele veni fuga după ea, lătrînd vesel. Una după alta, florile i se desprinscră din coadă şi căzură pe jos, cu panglică cu tot.
încet, cu băgare de seamă, ca şi cum s-ar fi apropiat de o pasăre sperioasă, şi cu aerul cel mai indiferent din lume, domnul Cardan o urmă pe cărare. Zări printre frunzele tufişului rochia viu colorată. Din cînd în cînd, cu infinite precauţiuni, *şi* numai atunci cînd era sigură că nu putea fi zărită, fata se uita la domnul Cardan de după tufiş. Sărind în jurul ei, cîinele continua să latre.
La cîţiva metri de ascunzătoare, domnul Cardan se opri :
— Vino ! o chemă el cu o voce ademenitoare. Sînt oare chiar atît de înspăimîntător ? Priveşte-mă ! Nu muşc deloc. Sînt blînd ca un mieluşel.
Frunzele tufişului se mişcară ; de după ele se auzi un. rîs ascuţit.
— Nici măcar nu latru, cum. face cîinele dumitale prost, continuă să vorbească domnul Cardan, Şi dacă ai

lega un buchet de flori de coada mea, n-aş fi atît de nepoliticos ca acest animal prost crescut, ca să mă descotorosesc de ele în primele două minute.
Din nou rîsete. . ″,″″.
— Nu vrei să ieşi de acolo ?
Nici un răspuns. '*•'■'
— Foarte bine, spuse domnul Cardan pe tonul cel mai ofensat cu putinţă, atunci plec. La revedere. Făcu ciţiva paşi înapoi, după care o Iu,? la dreapta pe un drumeag ce ducea spre portiţă. După ce parcurse cam trei sferturi din drum, auzi din spate nişte paşi grăbiţi care se apropiau. Continuă să meargă, prefăcîndu-se că nu aude nimic. Se simţi apucat de mînecă.
— Nu plecaţi. Vă rog, îl imploră domnişoara Elver. El se întoarse, ca şi cum ar fi fost surprins. Nu am să mai fug de dumneavoastră, îi făgădui ea. Dar nu trebuie să mă priviţi aşa.
— Cum adică ? o întrebă domnul Cardan. Domnişoara Elver îşi acoperi din nou faţa cu mîna şi-şj întoarse capul.
— Nu ştiu cum să vă explic ; aşa — spuse ea. Domnul Cardan nu mai insistă.
— Bine, dacă îmi promiţi că n-ai să mai fugi de mine, îi spuse el, n-am să mai plec.
Faţa domnişoarei Elver se lumină de bucurie şi recunoştinţă.
— Vă mulţumesc. Vreţi să mergem să ne uităm la pui ? Sînt chiar în spatele casei.
Se duseră in spatele case'. Domnul Cardan admiră puii.
— Iţi plac animalele ? o întrebă el.
— Şi încă cum, răspunse cu efuziune domnişoara Elver şi dădu din cap.
— Ai avut vreodată un papagal ?
— Nu.
— Sau o maimuţă ? Scutură din cap.

— Şi nici măcar un poney de Shetland ? întrebă mirat domnul Cardan.
Vocea domnişoarei Elver tremură cînd răspunse din nou „Nu". Gîndindu-se la toate aceste lucruri minunate,
2G6
pe care nu le-a avut niciodată, ochii i se umplură de lacrimi.
— La mine acasă — continuă domnul Cardan, plas-muind palate fermccale cu uşurinţa unui Aladin — air« sute de asemenea exemplare. Am să-ţi dau şi dumitale, cîteva, cînd ai să vii la mine.
Faţa domnişoarei Elver se lumină din nou. —• O să-mi daţi ? Ce bine va fi, ce bine ! Aveţi şi urşi ?
— Unul sau doi. răspunse cu modestie domnul Cardan.
— Ah !... Domnişoara Elver îl privi cu ochii larg deschişi şi nu mai spuse nimic. Trase adine aerul în piept şi-l expiră încet. Cred că e o casă tare frumoasă, adăugă ea, în cele din urmă, întoreîndu-se şi 'dînd din cap la fiecare cuvînt, tare frumoasă. E tot ce pot spune.
— Ti-ar face plăcere să vii şi să locuieşti în ea ? o întrebă domnul Cardan.
— Desigur, răspunse hotărît domnişoara Elver. Apoi roşi deodată şi-şi acoperi din nou faţa. Nu, nu, nu, protestă ca.
—• De ce nu ? o întrebă domnul Cardan. » Domnişoara Elver îşi scutură capul. *tp,* —■ Nu ştiu, şi apoi începu să rîdă. ţi — Gîndeştc-te la urşi, îi spuse domnul Cardan. si[1] — Da, dar...
[15] îşi lăsă propoziţiunea neterminată. Bătrîna îngrijitoare apăru în cadrul uşii şi sună clopoţelul pentru micul dejun. Stîngace ca o pasăre de apă pe uscat, domnişoara Elver o luă în grabă spre casă. Domnul Cardan o urmă cu un pas mai domol. In sufragerie, care semăna mai puţin a cavou în lumina puternică a dimineţii, îi aştepta micul dejun. Domnul Cardan o găsi pe tînăra sa gazdă înfulecînd cu pasiune, ca şi cum în^ tre*aga ei viaţă depindea de aceasta.
— Mi-e aşa de foame, explică ea cu gura plină. Phil a întîrziat, adăugă.
—- Nici nu-i de mirare, răspunse domnul Cardan, aşe-zîndu-se şi desfăcîndu-şi şerveţelul. Cînd domnul Elver coborî în sfîrşit, arăta atît de mult ca un preot răspopit şi atît de deplorabil şi de
267
distrus, incit domnului Cardan aproape că i se făcu milă de el.
— Ce poate fi mai bun decît o cafea tare ! exclamă damnul Cardan, umplînd ceaşca gazdei. Domnul Elver îl privi, simţindu-se prea rău şi într-o stare de spirit prea proastă ca să mai poată spune ceva. Se aşeză şi rămase mult timp nemişcat, neavînd puterea să-şi întindă mîna şi să apuce ceaşca.
— De ce nu mănînci, Phil ? îl întrebă sora sa, în timp ce îşi decapita cel de-al doilea ou. Deobicci mănînci mult.
Ca şi cînd l-ar fi înţepat ceva, Philip Elver apucă ceaşca şi sorbi din ea. Luă chiar puţină pîine şi o unse cu unt; dar nu putu s-o mănînce.
La zece şi jumătate, domnul Cardan părăsi casa. îi spuse gazdei că pleacă să-şi caute statuia. Pe domnişoara Elver, care văzîndu-l că-şi pune pălăria pe cap şi-şi ia bastonul începu să scîncească, o linişti spunîndu-i că se va înapoia la prînz. Urmînd indicaţiile bătrînei, domnul Cardan se$_{x}$pomeni în curînd pe malul lacului, foarte puţin adine, Massacciucoli. De partea cealaltă a lacului, cam la depărtare de. o milă, văzu o îngrămădire de căsuţe albe şi roz, probabil satul în care ştia acum cu siguranţă că trăieşte şi-şi păstrează comoara fratele bă-canului, înainte, însă, de a purcede direct spre ţinta călătoriei sale, domnul Cardan îşi aprinse o havană şi so aşeză pe iarba de la marginea drumului. Era o zi frumoasă şi senină. Deasupra munţilor, mase enorme de nori se profilau clar pe cer; masivi şi puternici, ca şi cum ar fi fost sculptaţi din marmură, păreau mai solizi decit munţii de sub ei, plămădiţi din aceeaşi rocă

cristalină. O briză uşoară încreţi suprafaţa albastră a lacului acoperind-o cu valuri mici şi sclipitoare ; freamătul frunzelor de plop amintea de cel al unei mări îndepărtate. In centrul acestui peisaj, domnul Cardan stătea culcat şi-şi fuma gînditor havana, împrăştiindu-i fumul în vînt.
Douăzeci şi cinci de mii de lire, se gîndea domnul Cardan. Dacă ar fi investiţi cu şapte la sută în împrumutul Ungar, ar aduce un venit de o mie şapte sute cincizeci de lire pe an. In Italia asta înseamnă mult. Cu

o asemenea sumă te puteai considera chiar un om bogat. Ţi-ai putea face o casă la Siena, sau Peruggia, sau Bo-l'ogna — pînă la urmă se hotărî pentru Bologna ; bucătăria bologneză e neîntrecută. Un automobil — chiar de lux. Cărţi şi prieteni cu care să te întreţii oricînd — la discreţie.' Plus voiaje în condiţii confortabile în întreaga Europă. O bătrîneţe asigurată ; ororile decrepitudinii în sărăcie ar fi înlăturate pentru totdeauna. Singurul dezavantaj ar fi că soţia ta e o idioată ; dar care nu face nimănui nici un rău. Şi, evident, că ţi-ar fi şi extrem de devotată ; s-ar strădui şi ea să facă ce poate. Şi ai putea să o faci fericita chiar, oferindu-i pînă şi un urs domesticit. De fapt, îşi dădu asigurări domnul Cardan, era singura şansă de fericire pentru biata creatură. Dacă ar rămîne cu fratele ei, ar găsi el mai devreme sau mai tîrziu un înlocuitor pentru ineficientul ţînţar anofel. Iar dacă ar încăpea pe mîinile vreunui aventurier care ar dori banii ei, acesta s-ar putea dovedi un ticălos şi mei mare decît Tom Cardan. „De fapt, îşi spuse el, aş putea prezenta lucrurile ca şi cum a fost de datoria mea, în însuşi interesul bietei fete, s-o iau de soţie. Ar fi o explicaţie extrem de plauzibilă pentru nişte firi romantice ca Lilian Aklwinkle. în ochii lor aş fi un salvator galant, un Perscu, un Sfîntul Gheorghe, animat de sentimente cavalereşti. Firile mai puţin entuziaste se vor gîndi la cei douăzeci şi cinci de mii de lire şi vor zîmbi. Dar, n-*iu decît. La urma urmei, se gîndi domnul Cardan, un rînjet mai mult sau mai puţin, ce contează ? Nu, adevărata problemă, adevărata dificultate era el însuşi. Poate face el una ca asta ? Nu cumva e chiar prea de tot — o idioată? N-ar fi un asemenea gc5tp:-ca rusesc ? Ceva prea în genul lui Stavrogliin ?"
E adevărat., considerentele sale ar fi diferite de cele ale uriuî rus. El s-ar însura cu o idioată pentru confort şi o bătrineţe liniştită. Nu de dragul unui antrenament dificil pentru întărirea moralităţii, nu în speranţa vo-luptuoasă de a-şi provoca noi scrupule şi remuşcări mai subtile, sau în speranţa mistică de a dezvolta o conştiinţă mai înaltă, ducînd o viaţă cît mai josnică. Pe de altă parte, însă, ce garanţii ar putea avea că viaţa pe care ar duce-o n-ar fi într-adevăr extrem de josnică; că nu

va avea asemenea remuşcări stranii ? Cele o mie şapte sute cincizeci de lire pe an ar putea fi oare o compensaţie suficientă ?
Mai mult de o oră rămase domnul Cardan acolo, fumînd, privind lacul sclipitor, munţii fantastici şi eterici, norii de marmură, ascultind cum suflă vîntul prin ramuri şi alte zgomote răzleţe ale vieţii, cîntărind pe toate feţele problema ce-i stătea în faţă. în cele din urmă, ajunse la concluzia că cele o mie şapte sute cincizeci de lire, sau chiar un venit mai modest care ar rezulta dintr-o investiţie în ceva mai sigur decît împrumutul Ungar cu dobînda lui de şapte la sută, constituiau o compensaţie suficientă. Era un pas pe care trebuia să-l facă. Domnul Cardan se sculă, aruncă restul celei de-a doua havane şl se îndreptă încet înapoi spre casă. Cînd ajunse în mica plantaţie de plopi, domnişoara EL-ver care îl aştepta să se întoarcă, îi ieşi în fugă în întîmpinare. De îndată ce părăsi umbra casei şi ieşi în soare, rochia-i grosolană, confecţionată parcă din pînză pentru mobile, sclipi la fel ca şi mărgelele-i multicolore. Scoţînd strigăte ascuţite şi scurte şi rîzînd mereu, veni spre el alergînd. Domnul Cardan îşi aminti dintr-odată de cormoranii speriaţi care-şi legănă capetele cuprinşi de o nelinişte caraghioasă ; de pinguinii dînd din micile lor aripioare şi ţopăind, foarte puţin demni, pe picioarele scurte ; de vulturi, tîrîndu-şi pe pămînt aripile, şchio-pătînd şi împleticindu-se stîngaci. Apariţia

domnişoarei Elver fu cea care îi trezi în minte aceste imagini. Oftă adînc.
— Sînt atît de bucuroasă că aţi revenit ! spuse pe nerăsuflate domnişoara "Elver, mi-era teamă că aţi plecat de tot. Ii strînse cu toată seriozitatea mîna şi-l privi drept în faţă. Nu-i aşa că n-aţi uitat de maimuţe şi de poney de Shetland ? — adăugă ea cam îngrijorată.
Domnul Cardan zîmbi.
— Desigur că nu, replică el curtenitor. Cum aş putea i>ă uit de ceva care ţi-ar face plăcere ? îi luă mîna şi o sărută, aplecîndu-se adînc.
Domnişoara Elver roşi toată, iar o clipă mai tîrziu se făcu albă ca varul. începu să respire repede şi greu. Îşi încinse ochii, se cutremură, clătinîndu-se pe picioare,

gata să leşine. Domnul Cardan o prinse de mină şi o reţinu. „Este şi mai rău decît mi-ain închipuit, se ghidi el ; ceva prea în genul lui Stavroghin. Să leşine pentru că i-am sărutat mina — cu un gest aproape ironic — asta-i prea de tot I Dar, se gindi el, poate că nu i s-a mai în-Urnplat niciodată aşa ceva. Cîţi bărbaţi oare i-au mai
vorbit ?" Era de înţeles.
— Copilul meu, fii cuminte, i se adresă el, scutu-rînd-o încet de mină. Vino-ţi în fire ! Dacă leşini aşa uşor, nu-ţi voi putea încredinţa un urs. Hai, fii cuminte l
Dacă ai ajuns să înţelegi un fenomen, nu înseamnă că prin aceasta i-ai modificat şi natura. El rămîne acelaşi ca şi înainte de a-l fi înţeles. O mie şapte sute cincizeci de lire pe an — dar la asemenea preţ, nu se ştie dacă mai erau suficiente.
Domnişoara Elver deschise ochii şi-l privi. In privirea lor sticloasă apăru acea expresie de dragoste plină de îngrijorare, pe care o are un copil cînd îşi închipuie că mama este gata să-l părăsească. Domnul Cardan n-ar fi avut remuşcări mai mari nici dacă ar fi comis o crimă.
Şi sumedenia de vicii, slăbiciuni ?
De vreme ce. Tom Cardan, toatt îţi aparţin.
Există, totuşi, acţiuni nedemne. Pe de altă parte însă, trebuie să te gîndeşti şi la cele o mie şapte sute cincizeci de lire, la bătrîneţelc pe care le vei petrece în singurătate şi sărăcie.
Lăsînd-o pe domnişoara Elver să se joace singură în grădină, domnul Cardan intră în casă. îşi găsi gazda şezînd cu capul în mîini, într-o cameră semiobscui;ă, eu
jaluzelele trase.
— Te simţi mai bine ? îl întrebă voios domnul Cardan.
Şi, neprimind vreun răspuns, începu să-i povestească cu lux de amănunte ce mult l-a căutat pe fratele băcanului, ca să constate pînă la urmă că era plecat de acasă şi că nu se întorcea decît a doua zi.
— Aşa îneît, sper că nu te vei supăra, încheie el, dacă voi abuza de amabila dumitale ospitalitate şi voi

mai rămîne o noapte. Sora dumitale mi-a spus, într-un mod cit se poate de amabil, ca pot rămîne.-
Domnul Elver îi aruncă o privire plină de ură şi-şj întoarse capul. Nu rosti nici un cuvînt.
Domnul Cardan luă un scaun şi se aşeză.
— Există o cărţulie foarte interesantă — începu el să vorbească, măsurîndu-şi gazda cu o privire ironică şi inteligentă — scrisă de un oarecare W.H.S. Jones, intitulată : „Malaria : un factor în istoria Greciei şi a Romei" sau cam aşa ceva. In ea se arată că această boală se poate instala la un moment dat într-o ţară în care locuitorii erau pînă atunci imuni la ea şi distruge, în decurs de cîteva generaţii, o întreagă civilizaţie, un imperiu puternic. Se arată, de asemenea, cum se poate scăpa de această boala. Asanări, chinină, plasă împotriva ţînţari-lor...
Interlocutorul său se mişcă neliniştit pe scaun. Domnul Cardan continuă însă, implacabil.
Cînd sună clopoţelul pentru masa de prînz, el îi vorbea domnului Elver despre singura cale care poate preîntîmpina frigurile galbene.

Domnul Elver- se ridică clătinîndu-se.
— Mi-e o foame grozavă, continuă oaspetele acestuia, bătîndu-l pe umeri. Sper că şi dumitale.
In sf îrşit, domnul Elver rupse tăcerea.
— Eşti un bădăran, şuieră el printre dinţi, într-un acces de deznădejde şi furie neputincioasă ; un blestemat de huligan împuţit.
— Ei, nu ! ripostă domnul Cardan. Protestez împotriva cuvîntului „împuţit".
Capitolul IX
A doua zi dis-de-dimineaţă, domnul Cardan şi domnişoara Elver părăsiră casa şi se îndreptară grăbiţi, printre ogoare, spre lac. îi spuseră bătrînei îngrijitoare că se vor întoarce mai tîrziu să ia micul dejun. Domnul Elver încă nu se sculase, domnul Cardan dăduse instrucţiuni ca acesta să nu fie trezit înainte de opt şi jumătate.
Iarba era încă plină de rouă, umbrele plopilor lungi, iar aerul rece ; era o plăcere să mergi. Domnul Cardan mergea cu patru mile pe oră. Şi, aidoma unui pescăruş pe uscat, a unei păsări zburătoare nevoită să umble, domnişoara Elver alerga împleticindu-se 'şi şchiopătînd alături de el, de parcă nu s-ar fi ţinut pe picioare, ci ar fi umblat pe nişte roţi descentrate cu diametre diferite. Faţa-i era iluminată de fericire ; din cînd în cînd îl pri-Vea pe domnul Cardan cu o adoraţie sfioasă, iar dacă se întîmpla ca privirile lor să se întîlnească, roşea toată, îşi întorcea capul şi rîdea. Domnul Cardan era aproape îngrozit de amploarea succesului său şi de uşurinţa cu care îl repurtase. Ar putea, face un sclav din această biată făptură, ar putea s-o ţină închisă chiar şi într-un coteţ, şi încă ar fi pe deplin fericită, cu' condiţia ca el să se arate din cînd în cînd pentru a fi adorat. Asemenea gînduri îl făcură pe domnul Cardan să se simtă extrem de vinovat.
— După ce ne vom căsători, spuse deodată domnişoara-Elver, vom avea şi copii ?
Domnul Cardan zîmbi cam acru.
— Nenorocirea cu copiii este că i-ar putea mînca urşii, îi răspunse el. Nu poţi fi niciodată sigur cu aceşti

urşi. Âdu-ţî aminte de urşii lui Elisha şi de copiii cei
rai.
Domnişoara Elver căzu pe gînduri. Mult timp merseră în tăcere.
Ajunseră la lac care se întindea liniştit şi strălucitor sub cerul palid de dimineaţă, La vederea lui, domnişoara Elver bătu din palme : uită pentru o clipă de toate necazurile, încetă să mai fie preocupată de fatala incompatibilitate dintre urşi şi copii.
— Ce apă frumoasă ! exclamă ea şi, aplecindu-se luă o pietricică şi o aruncă în lac.
Domnul Cardan nu-i îngădui însă să zăbovească.
— N-avem timp de pierdut, ii spuse el luînd-o de mină.
— Unde ne ducem ? îl întrebă domnişoara Elver. îi arătă satul de cealaltă parte a lacului.
— De acolo, spuse el, vom lua o trăsurică sau o căruţă. Perspectiva de a merge cu căruţa o convinse pe
deplin pe domnişoara Elver să se despartă de lac.
— Ce bine ! exclamă ea şi începu să alerge atît de repede, încît domnul Cardan fu nevoit să-şi mărească pasul ca să se poată ţine după ea.
In .timp ce se înhăma calul la trăsurică — fără grabă, aşa cum se fac toate în Italia, cu demnitate şi pe îndelete — domnul Cardan plecă să facă o vizită iratelui băcanului. Acum că a ajuns atît de departe, ar fi fost o nebunie să piardă ocazia de a vedea comoara. Şi fratele băcanului era tot băcan şi semăna atît de bine cu ruda sa, încît domnul Cardan şi-ar fi putut foarte bine închipui că era însuşi prietenul simplu şi virtuos al domnişoarei Thriplow, cel de pe vîrful colinei. După ce îi explică scopul vizitei sale, omul dădu din cap, zîmbi cu gura pînă

la urechi, rîse şi exală acetilenă, la fel ca şi fratele său. Se lansă în preamărirea frumuseţii şi vechimii comorii sale, iar cînd domnul Cardan îl rugă să se grăbească şi să-i arate statuia, nu se lăsă întrerupt, ci îşi continuă tiradele lirice, repetînd mereu aceleaşi fraze şi gesticulînd, pînă cînd faţa i se acoperi de transpiraţie. în sfîrşit, după ce aprecie că domnul Cardan a fost adus în starea adecvată de entuziasm preliminar, băcanul deschise uşa din spate şi, cu un aer misterios,

făcu un semn vizitatorului să-l urmeze. Străbătură mai intîi un coridor întunecos, apoi o bucătărie plină de copji care se jucau şi trebuia să fii atent să nu-i calci, apoi o curticică şi ajunseră in cele din urmă la o baraca din lut. Tot timpul drumului, băcanul păşise în vîrful picioarelor şi vorbise numai in şoaptă — evident fără. alt motiv decît cel de a-l face pe domnul Cardan să fie cit mai impresionat de importanţa afacerii şi pentru a-i sugera că frumuseţea şi vechimea operei de arta erau atît de mari, încît nu trebuia să te apropii, de ea decît desculţ şi în tăcere.

— Aşteptaţi aici, îi şopti el domnului Cardan la intrarea în baracă.

Domnul Cardan se opri. Băcanul se îndreptă spre celălalt capăt al încăperii. O siluetă înfăşurată in mod misterios în pînză de sac şi care semăna cu un om la pîndă, stătea nemişcată în semiîntuneric. Băcanul se opri în faţa ei şi, dîndu-se puţin la o parte pentru a-i lăsa pe domnul Cardan să vadă cit mai bine minunea care urma să apară, apucă pînza de un colţ şi trase de ea cu un gest magnific şi plin de dramatism.

La lumina zilei apăru efigia de marmură a ceea ce în imaginaţia unui lucrător-sculptor de prin' 1830 trebuia să reprezinte- un poet. Un fel de Byron — însă ceva mai mic, cu părul mai vîlvoi, şi cu profilul împrumutat de la unii din grecii lui Canova — stătea sprijinit pe un trunchi de coloană, cu ochii de marmură îndreptaţi în sus în urmărirea vreunei muze zburătoare. O mantie îi aluneca de pe umeri ; restul costumului era alcătuit de o frunză de viţă. în vîrful trunchiului de coloană se afla un sul de marmură pe jumătate desfăcut, pe care mîna stingă a poetului îl ţinea ca să nu fie smuls de viitoarea inspiraţiei. Era evident că mîna dreaptă ţinuse la origine deasupra foii virgine o pană. Din păcate, însă, mîna şi braţul pînă la cot dispăruseră. La baza coloanei se afla o plăcuţă pătrată pe care, în cazul cind statuia urma să fie folosită în scopul pentru care fusese făcută trebuia să fie scris numele şi titlurile de glorie ale poetului pe al cărui mormînt avea să fie aşezată. Plăcuţa era însă goală. Probabil că pe vremea cînd fusese exe-

cutată această sculptură, în'principatul de Massa Carrara era penurie de poeţi lirici.

— *E bellissimo î*[1]*,* exclamă fratele băcanului, dîndu-se înapoi cîţiva paşi şi privind statuia cu un ochi de cunoscător.

— *Davvero -,* se declară de acord domnul Cardan, gîndindu-se cu amărăciune la etruscul său tolănit, la sarcofagul de Jacopo della "Quercia, la demonul său roman. Şi totuşi, se consolă el, nici măcar un basorelief de Giotto nu i-ar fi putut aduce cele douăzeci şi cinci de mii de lire.

[1] E foarte frumos (it.)*

[2] într-adevăr (it).

Capitolul X

Cînd domnul Cardan se întoarse în Palatul Cybo Malaspina, descoperi că, în timpul absenţei sale, numărul oaspeţilor crescuse prin sosirea doamnei Chelifer. Doamna Aldwinkle nu ţinuse cu tot dinadinsul s-o aibă pe doamna Chelifer sub acelaşi acoperiş dar văzînd că Chelifer se pregătea să plece imediat ce-i va sosi mama, insistă pe dată să vină şi dînsa la palat.

— E absurd, ripostase ea, să -vă duceţi la acel hotel oribil din Marina di Vezza şi să staţi acolo incomod cî-teva zile, ca apoi să plecaţi la Roma cu trenul. Trebuie s-o aduci pe mama aici, iar apoi, cînd va veni timpul ca domnul Falx să plece la conferinţa sa, ne vom duce cu toţii la Roma cu automobilul. Va fi mult mai plăcut.
Chelifer încercase să obiecteze, dar doamna Aldwinkle nici nu voi să audă. Cînd doamna Chelifer sosise in gara Vezza, îl găsise pe Francis aşteptînd-o pe peron împreună cu doamna Aldwinkle, îmbrăcată într-o rochie de tussor galben şi cu un voal alb fluturîndu-i pe umăr. Urările de bun venit pe care le primi de la doamna Aldwinkle fură mult mai afectuoase şi mai pline de efuziune decît cele ale fiului său. Puţin cam ameţită de această primire, dar păstrîndu-şi calmul şi demnitatea, doamna Chelifer se lăsase condusă la Rolls Royce-ul care îi aştepta.
— îl admirăm atît de mult pe fiul dumneavoastră, îi spuse doamna Aldwinkle, e atît de... cum să vă spun ? —• atît de *post-bellum,* atît de structural apropiat *nouă.* Doamna Aldwinkle se grăbi să nu piardă prilejul de a arăta că se află printre cei mai tineri din tînăra gene-
277

raţie. Ştie să exprime tot ce simţim noi doar în mod confuz. Şi vă mai miraţi că-l admirăm atît ?
Pînă acum, doamna Chelifer avusese numai surprize. Ii trebui cîtva timp să se obişnuiască cu doamna Aldwinkle; Şi palatul fu pentru ea o surpriză.
— Un superb exemplar al barocului timpuriu, o asigură doamna Aldwinkle arătîndu-i palatul cu vîrful umbrelei.
Dar chiar după ce află toate datele, palatul i se păru doamnei Chelifer cam bizar.
Doamna Aldwinkle era foarte amabilă cu noul musafir ; dar în sinea ei îi displăcea profund. Oricum, existau puţine motive să o simpatizeze pe doamna Chelifer. Cele două femei n-aveau nimic comun : concepţiile lor despre viaţă erau diferite şi ireconciliabile ; fiecare trăise in lumea ei. în cel mai bun caz, doamna Aldwinkle ar fi găsit că doamna Chelifer este *burgeoise* şi *bornee* *. în împrejurările de faţă, însă, o ura. Şi nici nu-i de mirare : pentru Chelifer, mama sa era o scuză permanentă şi excepţională de a se îndepărta de doamna Aldwinkle. Era evident că existenţa unui asemenea obstacol şi a unei asemenea justificări permanente de infidelitate în propria-i casă o supăra pe doamna Aldwinkle. în acelaşi timp, trebuia să fie în termeni buni cu doamna Chelifer, căci dacă s-ar fi certat cu mama, fiul ar fi plecat şi el. Deşi în sinea ei era furioasă, doamna Aldwinkie continua să o trateze cu aceeaşi afecţiune copleşitoare ca la început.
Sosirea doamnei Chelifer a fost primită cu mai multă bucurie de ceilalţi oaspeţi. Domnul Falx găsi la ea un suflet mai sensibil şi mai înţelegător decît al gazdei sale. Pentru lordul Hovenden şi Irene venirea ei însemna în-ceta'rea completă a îndatoririlor de spion ale Irenei ; de altfel o simpatizau şi pentru caracterul ei.
-- O bătrînică foarte drăgusă — nu-i asa ? obişnuia să spună lordul Hovenden.
Domnişoara Thrîplow ţinea să arate că aproape o diviniza.

[1] Mărginită (fr.).

276

; —■ E atiî de extraordinar de bună şi de. simplă şi *integră,* nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să spun îi explică ea lui Calamyv Să fii în stare să manifeşti un entuziasm atît de mare pentru cîntcce populare şi drepturile animalelor şi alte lucruri de acest gen — e de-a dreptul minunat ! E o lecţie pentru noi toţi — conchise domnişoara Thriplow — o lecţie.
Din punctul ei de vedere, doamna Chelifer era înzestrată cu toate acele calităţi pe care, din nefericire, băcanul din sat nu le avusese. Simbolul tuturor vir-tuţiior sale — în cazul în care le-ar fi avut — fusese şorţul alb. Integritatea doamnei Chelifer era simbolizată, la rîndul ei, de rochiile-i cenuşii, care parcă n-avcau vîrstă.
■— Este o quakeră a Naturii, dacă e posibil aşa ceva, declară domnişoara Tliriplow. Nu cu

mult timp în urmă ea însăşi aspirase să devină o fervent㠍 Apărătoare a Naturii. Nu-mi închipuisem că poate exista ceva atît de bun şi de pur, ca o porumbiţă, decît în picturile academice de prin 1830. Cunoşti tabloul „O călugăriţă în pelerinaj la Mayflower", sau ceva în acest gen. Vă-. zîndu-l într-un muzeu ţi se pare absurd ; pe cind in viaţa de toate zilele e frumos.
Calamy o aprobă.
Dar persoana care într-adevăr s-a îndrăgostit' de doamna Chelifer fu Grace Elver. Din clipa în care o văzu, o urmă ca un căţeluş. La rîndul ei, doamna Chelifer o adoptă în mod provizoriu. După ce luă cunoştinţă de preferinţele şi ocupaţiile doamnei Chelifer, domnul Cardan işi explică predilecţia ei pentru Grace prin aceea că semăna foarte mult cu un cîine sau o pisică de pripas. Şi invers — dragostea la prima vedere a domnişoarei Elver se datora faptului că şi ea cu mintea ei de pisică îşi dădea seama că a întîlnit un protector înnăscut şi un prieten. în orice caz, domnul Cardan era extrem de recunoscător doamnei Chelifer pentru faptul că **îşi** făcuse apariţia tocmai în acest moment. Prezenţa ei făcea mai uşoară o situaţie care altminteri ar fi fost dificilă.
279
El nu se îndoise cîtuşi de puţin că doamna Ald-winkle va fi impresionată de povestea romantică a răpirii lui Grace. Şi .într-adevăr, cind i-a spus-o a *fost* impresionată, deşi, mai puţin decît sperase el ; era prea ocupată cu propriile-i treburi pentru a fi capabilă să răspundă cu entuziasmul ei obişnuit la ceea ce, în alte condiţii ar fi considerat drept un apel irezistibil. Domnul Cardan nu avusese dubii în ceea ce priveşte modul în care va fi primită istorioara sa ; ştia că gazda o va găsi romantică. Dar aceasta nu era o garanţie că o s-o placă şi pe eroina ei. Din cîte o cunoştea — şi nu se poate spune că o cunoştea prea puţin — era sigur că în foarte scurt timp se va plictisi de Grace. îi cunoştea lipsa de răbdare şi intoleranţa. Grace ar fi început să o calce curînd pe nervi. Lilian ar fi devenit urîcioasă şi cine ştie la ce scene s-ar fi ajuns. Domnul Cardan o adusese la palat cu intenţia de a rămîne acolo doar. o zi sau două şi de a pleca înainte ca Grace să înceapă s-o irite pe doamna Aldwinkle. Dar prezenţa doamnei Chelifer îl făcu să-şi schimbe planul. Protecţia plină de afecţiune pe care o exercita aceasta era o pavăză împotriva nerăbdării doamnei Aldwinkle. Mai mult decît atît, această atitudine avu un efect extrem de salutar chiar asupra lui Grace. In prezenţa doamnei Chelifer era liniştită şi cuminte, ca un copil care face tot ce poate pentru a crea o bună impresie. Şi mai mult, doamna Ghclîfer o supraveghea, avîhd grijă de înfăţişarea şi de purtarea ei ; urmărea ca mîinilc să-i fie întotdeauna curate, să fie pieptănată, îi făcea cu drăgălăşenie observaţie cînd nu se purta cum trebuie la masă şi punea friu dorinţei ei de a mînca prea mult din ceea ce-i plăcea şi insuficient din ceea ce nu. Era evident că doamna Chelifer avea asupra ei o influenţă dintre cele mai bune. După ce se vor căsători, hotărî domnul Cardan, o va invita foarte des pe doamna Chelifer, preferabil — deşi era o bătrînică foarte simpatică — atunci cînd el însuşi nu va fi acasă. Intre timp, asigurat de faptul că şederea la Palatul Cybo Malaspina nu va fi marcată de nici un fel de incidente dezagreabile, îi
280
scrise avocatului său să întreprindă demersurile necesare căsătoriei.
La rîndul ei, doamna Chelifer era îhcîntată că a găsit-o pe Grace. Domnul Cardan avusese dreptate : ducea lipsă de pisicile şi clinii ei, de copiii ei sărmani, de dansurile .tradiţionale. Numai cu multă părere de rău se despărţise ea de vechea casă din Oxford, deşi argumentele lui Francis erau incontestabile. Casa era prea mare pentru ea, plină de tot felul de zorzoane medievale, de care domnul Ruskin şi succesorii săi întru arhitectură fuseseră atît de mîndri, dar care erau greu de întreţinut şi necesitau cheltuieli mai mari decît îşi putea ea permite ; mai mult, era insalubră şi, cit ţinea iarna, doamna Chelifer era mereu bolnavă ; de ani de zile doctorii îi tot spuneau să plece de pe valea Tamisei. Da,- într-adevăr, argumentele erau incontestabile ; i-a trebuit însă mult timp pînă să se decidă să părăsească această casă. Doar îşi

petrecuse în ea patruzeci de ani de viaţă, şi-i venea greu să se despartă de locurile memorabile de care se simţea atît de legată. Şi mai erau şi cîinii, şi copiii sărmani, vechii săi prieteni şi operele de binefacere. în cele din urmă, însă, se lăsă înduplecată. îşi vîndu casa şi se hotărî să-şi petreacă iarna la Roma.

— Acum eşti liberă, îi spusese fiul său. Doamna Chelifer dădu tristă din cap :

— Nu ştiu dacă pentru mine va fi o plăcere atît de mare să fiu liberă, răspunsese ea. La Roma n-am să am ce face. Mă gîndesc aproape cu teamă la această perspectivă.

Francis o liniştise :

— Nu te teme ; îţi vei găsi repede o ocupaţie.

— Crezi ? îi răspunse ea neîncrezătoare.

Se plimbau împreună în grădiniţa din spatele casei. Privind gazonul şi straturile de flori, doamna Chelifer oftă.

Dar Francis avusese dreptate : cîinii, copiii sărmani sau echivalentele lor nu sînt, din păcate, o raritate. La sfîrsitul primei părţi a călătoriei, doamna Chelifer găsi în Grace Elver o compensaţie pentru ceea ce pierduse la Oxford. Purtîndu-i de grijă lui Grace se simţea fericită.

L

Pentru ceilalţi, apariţia domnişoarei Elver n-a avut vreo semnificaţie specială. Pentru ei nu era decît arierata lui Cardan şi nimic mai mult. Pînă şi Mary Thriplow la care te puteai aştepta să manifeste. interes faţă de acest prototip autentic de simplitate, nu-i acordă prea multă atenţie. Aceasta se datora faptului că Grace era într-adevăr prea simplă ca să fie interesantă. Simplitatea nu-i o virtute decît la firile în mod potenţial complicate. Domnişoara Thriplow îşi dădea seama că inteligenţa doamnei Chelifer era cea care-i scotea în evidenţă simplitatea. Grace era simplă ca un copil sau ca un imbecil ; valorea ei didactică era nulă. în consecinţă, domnişoara Thriplow rămase credincioasă doamnei Chelifer.

Capitolul XI

Era noapte. Pe jumătate dezbrăcată, Irene stătea pe marginea patului şi cosea o cămaşă de mătase roz deschis. Capul îi era aplecat peste lucru, iar părul des,cădea perpendicular de o parte şi de cealaltă a feţei, făcînd unghi drept cu această. Braţele şi umerii goi erau învăluiţi în lumina care se reflecta şi pe rotunjimile scoase în evidenţă de ciorapii de mătase, bine întinşi pe picior. Expresia feţei era foarte gravă. Din cînd în cind îşi scotea şi limba printre dinţişori. Era o treabă foarte grea.

In jurul ei, pe pereţii enormi ai camerei — care pe vremuri fusese dormitorul cardinalului Alderano Malas-pina — se desfăşura o întreagă armată de figuri in mişcare. Deasupra uşii trona Dumnezeu Tatăl. îmbrăcat intr-o tunică de *crtpe de Chine* albastră şi învăluit într-o mantie roşie de catifea care flutura în suflul divin ca un drapel. Mina dreaptă era întinsă : şi, ascultînd de acest gest, un escadron de îngeri pornea in zbor pe perete, în-dreptîndu-se spre fereastră. In faţa unui *prie-Dieu,* în colţul opus, stătea îngenuncheat cardinalul Malaspina de vîrstă mijlocie, îndesat, cu barbi.şon şi mustăţi, — semă-nînd, se gindea Irene, cu un bucătar francez în închipuirea britanicilor. Deasupra lui plutea in aer. in fruntea legiunii sale de îngeri, arhanghelul Mihail ; cu o expresie condescendentă şi respectuoasă — condescendentă pentru că era împuternicitul iui *Padre Eterno*- şi respectuoasă pentru că Eminenţa Sa era fratele prinţului de Massa Carrara — arhanghelul ţinea deasupra capului acestui prelat o pălărie roşie, simbolul Prinţilor Bisericii Catolice. Pe peretele opus, cardinalul se Lupta cu forţele întuntri-

cului. îmbrăcat într-o robă roşie, el stătea neînfricat pe marginea unei prăpăstii fără fund. In spatele său era pictat cu grijă palatul Malaspina, iar la jumătatea distanţei, un grup de vasali şi de carete ; în imediata sa apropiere, se aflau nepoţii care îl susţineau prin rugăciunile lor. Din fundul prăpastiei veneau legiuni de diavoli hidoşi, bătînd din aripi. Dar cu Cardinalul nu era

de glumit. Cu crucea ridicată deasupra capului el îi conjura să se întoarcă printre flăcările iadului. Şi diavolii răpuşi, scrîşnind din dinţi şi tremurînd de groază, erau precipitaţi înapoi în prăpastie. Cu capul în jos, cu cozile în vînt, în poziţiile cele mai năstruşnice, se prăvăleau spre podea. Cînd stătea culcată, Irene putea vedea vreo duzină dintre ei năpustindu-se asupra propriei ei făpturi ; iar cînd se trezea dimineaţa, privirea-i întîlnea o pereche de picioare care se zbăteau frenetic la mai puţin de un mfetru de ea. In spaţiul de deasupra ferestrelor erau celebrate în mod alegoric atributele culturale ale Cardinalului. Nouă Muze şi trei Graţii, înconjurate de un cortegiu de Ore, stăteau tolănite sau în picioare ; unele din ele executau dansuri savante; Cardinalul, care se afla îh mijlocul lor, le asculta vorbele şi le răspundea, fără să bage de seamă cîtuşi de puţin că toate doamnele erau complet goale. Numai un gentleman desăvîrşit putea să dea dovadă în asemenea împrejurări de un perfect *savoir vivre.*[J]

In mijlocul acestei apoteoze a Cardinalului şi complet indiferentă la ea, Irene continua să-şi coasă cămaşa roz. O descoperise în coşuleţul de lucru tocmai cînd începuse să se dezbrace. Nu putuse rezista tentaţiei de a continua să lucreze puţin la ea. Va fi una din capodoperele ei, cînd va fi gata. O luă, îndepărtînd-o puţin, şi o privi cu dragoste, dar şi cu un ochi critic. Pur şi simplu era prea frumoasă.

Chiar din ziua sosisrii lui Chelifer apăruse posibilitatea să lucreze cîte puţin la lenjeria ei. Doamna Aldwinkle, absorbită de pasiunea-i nefericită, uitase complet că avea o nepoată care trebuia să scrie poezii lirice şi să picteze

[1] Arta de a te purta în societate;

în acuarelă. In consecinţă, Irene fu liberă să-şi consacre timpul cusutului. Şi profită cît putu mai miilt de această ocazie. Din cînd în cînd, însă, avea mustrări de conştiinţă si se întreba dacă, la urma urmelor, era într-adevăr cinstit să profite de pasiunea funestă a mătuşii Lilian pentru a face ceva care nu-i plăcea acesteia. Se întreba dacă, din loialitate faţă de mătuşa sa, ri-ar trebui să se oprească din cusut şi să facă o schiţă, sau să scrie o poezie. In primele zile dădu chiar ascultare, o dată sau de două ori, glasului conştiinţei. Dar, după ce dusese într-o seară mătuşii Lilian, cu un aer oarecum triumfător, avînd con-* ştiinţa îndeplinirii unei acţiuni virtuoase, schiţa unui templu şi o poezie care începea cu: „O lună, cît de liniştit, pe cerul nopţi..." iar respectiva doamnă, cu gîndurile aiurea, nu acordase aproape nici o atenţie acestor mostre artistice ale afecţiunii şi datoriei sale de nepoată, Irene se simţi absolvită de obligaţia unor noi eforturi în practicarea unei vieţi elevate. In consecinţă, continuă să coasă. E adevărat că,- din cînd în cînd conştiinţa o mai mustra puţin, dar fără urmări concrete.

In seara asta conştiinţa nu-i era cîtuşi de puţin torturată. Cămaşa era atît de furmoasă, îneît era sigură că pînă şi mătuşii Lilian i-ar place. Era o operă de artă, o operă de artă care merita din plin acest titlu de onoare, la fel ca şi „O lună, cît de liniştit pe cerul nopţi...", poate chiar mai rnult.

Irene îşi împături capodopera în roz ncterminată, o puse la o parte şi continuă să se dezbrace. In noaptea asta, se hotărî ca în timp ce se pieptăna, îi va spune mătuşii Lilian cită dreptate avusese în privinţa lordului Hovenden. Cu siguranţă că-i va face plăcere. „Cît de recunoscătoare îţi sînt[tt] îi va spune, si-i va povesti ce mult îi place — aproape chiar la modul *acela.* Poate că încă nu chiar aşa, dar ceVa foarte asemănător; simţea ea că, foarte curînd, va ajunge şi la un asemenea stadiu. Şi va fi ceva autentic, ceva reai şi solid, nu inconştient şi spumos şi imaginar, ca în episoadele cu Peter, Jscqucs şi ceilalţi.

îşi puse capotul şi porni prin coridorul lung spre camera doamnei Aldwinkle, lăsîndu-l singur pe cardinalul

Alderano cu diavolii şi îngerii săi preaascultători, cu cele nouă Muze goale şi cu Tatăl Etern. Cînd Irene intră, mătuşa Lilian stătea în faţa oglinzii, masîndu-şi faţa cu cremă.

— Se pare că există o maşină electrică de masaj, extraordinar de bună. Am uitat cine mi-a

vorbit de ea, spuse Lilian privindu-se în oglindă cu aceiaşi ochi critici cu care Irene îşi admirase capodopera.
— Nu cumva lady Belfry ? îi sugeră Irene.
îşi aminti dintr-odată de faţa acelei doamne ; rotundă, netedă, roz ; o faţă tînără, dar exprimînd acea tinereţe falsă şi extrem de precară pe care o au frumuseţile conservate prin procedee ştiinţifice.
— Poate că dînsa ! îi răspunse doamna Aldwinkle. Trebuie neapărat să fac rost de ea. Scrie-i mîine lui Harrod să-mi trimită una, iubito.
Irene începu ritualul nocturn, al pieptănatului. Se lăsă o tăcere adîncă. „Cum să înceapă discuţia despre Hoven-den *?** — se întreba ea. Trebuia să înceapă într-un mod din care să rezulte cît de real şi de serios era totul." In aşa fel încît mătuşa Lilian să nu mai aibă nici un motiv să rîdă de ea. Cu nici un preţ nu trebuia lăsată să vorbească pe acel ton batjocoritor de care se temea atît; în nici un caz nu trebuia să-i dea prilej să spună : „Tu chiar crezi că mătuşa ta bătrînă şi proastă n-a observat nimic ?[u] — sau ceva în acest gen. Irene medita adînc asupra acestei probleme. Soarta însă n-o ajută s-o rezolve, deoarece mătuşa Lilian, care meditase şi ea între timp, rupse la un moment dat tăcerea.
— Mă întreb uneori, începu ea, dacă în general îl interesează femeile. Cred că fundamental, inconştient, este homosexual.
— S-ar putea, spuse grav Irene care îl citise pe Have-lock Ellis.
In următoarea jumătate de oră, doamna Aldwinkle şi nepoata sa discutară numai despice această interesantă posibilitate.
Capitolul XU
Domnişoara Thriplow făcea adnotări în caietul ei ser creţ de note. „Există oameni, scria ea, care parcă nu sînt capabili de sentimente adînci şi puternice. E un fel de impotenţă emoţională, pentru care nu poţi decît să-I compătimeşti. Poate că în zilele noastre numărul lor este mai mare. Dar această nu-i decît o impresie; nu există nici un fel de fapte pe care să te bazezi, nici un fel de documente justificative. Dar dacă totuşi aşa este, aceasta e o consecinţă, cred eu, a educaţiei noastre intelectuali-zante. Trebuie să ai o structură emoţională puternică pentru ca să poţi rezista. Şi, în afară de aceasta, ducem cu toţii o viaţă atît de artificială, încît multe din instinctele noastre cele mai profunde capătă numai rareori prilejul de a se manifesta. Frica, de pildă, şi toate celelalte pasiuni desperate trezite la viaţă de instinctul conservării de sine în prezenţa unui pericol sau a foamei. Mii de oameni civilizaţi trec prin viaţă condamnaţi la o ignorare aproape totală a acestor emoţii."
Domnişoara Thriplow trase o linie sub acest paragraf şi începu să scrie din nou, mai jos.
„Să iubeşti în mod primitiv, cu furie. Să nu mai fii un om civilizat, ci un sălbatic. Să nu mai fii critic, ci să-ţi dai frîu liber pasiunii. Nu o conştiinţă frămîntată şi plină de îndoieli, ci un corp tînăr şi sănătos, sigur şi neînduplecat în dorinţele sale. Animalul pe toate le ştie, spune unchiul IerQcika al lui Tolstoi. Nu, nu pe toate. Dar în orice caz ştie tot ce nu ştie intelectul. O personalitate puternică, desăvârşită, trebuie să încerce atît ce ştie animalul cît şi ce ştie intelectul."
28?
Trase încă o linie.
„Mîinile-i sînt atît de vînjoase şi puternice şi în acelaşi timp atît de tandre, iar buzele-i sînt moi. In faţă, acolo unde gîtul i se uneşte cu trupul, între cele două tendoane puternice care converg, spre stern, e o depresiune adîncă în carne care parcă a fost modelată de degetele unui artist-zeu, atît este de frumoasă. Ah, cît e de frumoasă !..."
îi veni dintr-odată ideea ca s-ar putea scrie un excelent articol pe tenia frumuseţii masculine. în *Cîntarea* 1 *Cîntărilor* ea este descrisă cu acelaşi lirism ca şi frumu- j setea feminină. Se întîmplă foarte rar ca poetele zilelor noastre să-şi exprime admiraţia în acest sens, cu a±îta; ;| sinceritate. In saloanele de pictură din Paris predomină J nudul feminin ; al bărbaţilor este o

excepţie, iar atunci* cînd e redat în întregime, pare cam scandalos. Ce deose- 1 bire, în comparaţie cu Pompei ! Domnişoara Thriplow îşi muşcă vîrful stiloului. Cu siguranţă că va fi un articol răsunător.
„Pielea-i este albă şi netedă, continuă ea să scrie. Şi cît e de puternic ! Are o privire adormită ; dar uneori pareă se trezeşte şi mă priveşte atît de pătrunzător şi de imperativ, încît mi se face frică. Dar îmi place să mi se facăirică — de el."
Trase încă o linie. Domnişoara Thriplow ar fi continuat să scrie mai mult pe această temă; dar îi era întotdeauna teamă că cineva îi va găsi cai'netul de note şi-l va citi. Nu voia să se întîmple aceasta, cît era în viaţă. Făcu un asterisc la prima notă din această seară. Pe marginea paginii goale, opuse, făcu un semn asemănător, pentru a arăta că ceea ce vrea să scrie acum era un fel de apendice, sau corolar, la ceea ce scrisese în prima notă.
„Unii oameni, începu ea să scrie, care prin însăşi natura lor nu pot avea sentimente profunde, sînt convinşi, totuşi, din punct de vedere intelectual, că trebuie să aibă asemenea sentimente. Oamenii de elită, spun ei, sînt înzestraţi cu instincte formidabile. în consecinţă, vor să aibă şi ei asemenea instincte. Sînt nişte snobi emoţionali. Acest tip reprezintă ceva nou. în secolul al optsprezecelea J oamenii încercau să pară raţionali şi polisaţi. Cultul emo-

ţiilor a început în secolul al nouăsprezecelea. A primit un nou impuls de la Bergsonism şi Romain Rollandism în secolul al douăzecilea. Acum e la modă să fii exact contrariul a ceea ce era la modă în secolul al optsprezecelea, aşa încît avem oameni impotenţi din punct de vedere emoţional care îşi simulează pasiunile cu ajutorul intelectului. Ca nişte ipocriţi ai intelectului ce sînt, deseori aproape că se înşală pe ei înşişi. Iar dacă sînt inteligenţi îi înşală pe toţi, cu excepţia celor dotaţi cu un mare simţ de observaţie. Ei reuşesc să reprezinte o emoţie chiar mai bine decît cei care o simt cu adevărat. E paradoxul lui Diderot despre actorul în viaţa de toate zilele ; cu cît simţi mai puţin, cu atît mimezi mai bine sentimentele. Dar în timp ce actorul de pe scenă joacă numai pentru spectatori, ce] din viaţa reală joacă atît pentru galeria interioară, cît şi pentru cea.exterioară ; el cere aplauze de la el însuşi, şi, mai. mult decît atît, le obţine ; deşi, îmi închipui că întotdeauna cu oarecare rezerve secrete. Ce tip curios ! Am cunoscut multe specimene de acest gen."
Domnişoara Thriplow încetă să mai scrie şi se gîndi la specimenele pe care le-a cunoscut. Un număr surprinzător de mare. Orice fiinţă umană este înclinată să vadă în alţii propriile sale calităţi şi defecte. Acest lucru este inevitabil, de vreme ce propriile sale atribute morale şi intelectuale sînt singurele pe care le-a experimentat personal. Omul care- vede tabla înmulţirii ca un tablou fantastic şi precis îşi închipuie că toţi ceilalţi o văd la fel. Un muzician nu poate concepe că există oameni care nu vibrează la muzică. Tot aşa, un om vanitos îşi închipuie că toţi cei cu care vine în contact sînt animaţi de aceeaşi dorinţă de glorie şi putere. Senzualul vede pretutindeni senzualitatea. Meschinul este sigur că toţi sînt meschini. Dar aceasta nu înseamnă că cel ce este stăpînit de un viciu şi îl vede în semenii săi îl şi iartă. Numai.rareori le 6punem slăbiciunilor noastre pe nume ; sîntem convinşi de ele numai în mod .vag şi empiric. Partea conştientă şi educată din noi este cea care condamnă viciul de care sîntem congenital stăpîniţi. în acelaşi timp, cunoaşterea viciului — o cunoaştere care nu este conştientă, sau de

natură intelectuală, ci obscură, practică şi instinctivă —-tinde să dirijeze atenţia părţii superficiale, educate, a spiritului spre manifestări ale slăbiciunii respective, tinde chiar s-o facă să descopere asemenea manifestări acolo tinde acestea nu există ; în felul acesta, asistăm mereu la spectacolul grotesc al avarului care condamnă cu vehemenţă avariţia la alţii mult mai generoşi decît el, al destrăbălatului care se ridică împotriva destrăbălării, al lacomului care critică lăcomia. Educaţia pe care au primit-o i-a învăţat că aceste vicii sînt condamnabile, în timp ce cunoaşterea lor personală şi empirică îi determină să manifeste un interes deosebit

faţă de ele, şi să vadă pretutindeni manifestări'ale acestor slăbiciuni.
Dacă numărul prietenilor domnişoarei Thriplow care făceau parte din categoria impotenţilor emoţionali era surprinzător de mare, aceasta se datora însăşi înclinaţiei domnişoarei Thriplow spre asemenea slăbiciuni spirituale. Fiind o fire mult mai pătrunzătoare şi autoanalitică decît majoritatea bărbaţilor şi femeilor care condamnă cu indignare la alţii propriile lor păcate înveterate, domnişoara Thriplow îşi dădea seama, criticîndu-i pe alţii, de existenţa unor defecte similare la ea. Cînd îi citea pe Dostoievski sau Cehov, nu se putea împiedica să nu suspecteze că era altfel alcătuită decit aceşti ruşi. I se părea că nu fusese niciodată stăpînită de sentimente atît de acute, de o bucurie sau o durere atît de completă, ca aceştia. Şi chiar înainte de a fi început să-i citească pe ruşi. domnişoara Thriplow ajunsese la concluzia dureroasă Că dacă surorile Bronte erau normale din punct de vedere emoţional, cu siguranţă că ea era subnormală. Şi chiar dacă ele nu erau pe deplin normale, chiar dacă erau nişte exaltate, şi ea dorea să fie ca ele ; i se păreau admirabile. Tocmai faptul că era pe deplin conştientă de sub-normalitatea ei (pe care. de altfel, o atribuia lipsei de prilejuri — trăise doar o viaţă' atît de închisă, de artificială — de a-şi manifesta pasiunile şi emoţiile potenţiale) a determinat-o pe domnişoara Thriplow să fie un admirator atît de pasionat al sentimentelor spontane. A făcut-o, tn acelaşi timp, să accepte şi să dorească orice prilej pentru a-şi pune la încercare reacţiile. Experienţa este
290
cea care ne face conştienţi de ceea ce sîntero ; dacă n-ar exista contactele cu lumea exterioară nu am avea nici un fel de emoţii. Tocmai pentru a cunoaşte eul său emoţional latent dorea domnişoara Thriplow să aibă mai multă experienţă, să aibă cît mai multe contacte cu realitatea externă. Cînd această realitate externă avea un caracter neobişnuit şi promitea să fie deosebit de rodnică în revelaţii emoţionale, domnişoara Thriplow o căuta cu o şi mai mare lăcomie. Aşa, de pildă, i se părea că o aventură amoroasă cu Calamy îi oferea cele mai interesante posibilităţi emoţionale. Nu-i vorbă că l-ar fi plăcut chiar dacă somnolenţa sa n-ar fi ascuns nici un fel de flăcări lăuntrice. Numai convingerea că există ceva „straniu-', cum spunea doamna Aldwinkle, şi primejdios la acest om, a făcut-o să-şi închipuie la fiecare eiapă a legăturilor lor intime că îl plăcea mai mult decît în realitate ; a făcut-o să dorească să treacă la etapa următoare în speranţa că, pe măsură ce i se va dezvălui, o vor aştepta revelaţii şi mai ample, şi mai interesante ale propriului său suflet ascuns. Şi şi-a primit răsplata ; Calamy a speriat-o într-adevăi», s-a dovedit a îi de o brutalitate excitantă.
„Mă exasperezi într-atît, îi spusese el, incit îmi vine să-ţi sucesc gîtul".
Şi erau momente cînd aproape că-i venea să creadă că o va ucide într-adevăr. Era un nou fel de iubire. Şi ea i se abandonă cu o ardoare pe care o găsi, luîndu-i temperatura, drept demnă de toată admiraţia. Se lăsă dusă de valul pasiunii ; domnişoara Thriplow îşi nota pe parcurs senzaţiile şi spera că in viitor vor veni senzaţii noi şi mai intense.
*

m
*19**

Capitolul XHI

Calamy stătea întins pe spate, complet nemişcat, şî privea în întuneric. „Acolo sus, se gîndea el, atît de aproape încît ajunge să ridici mîna pentru a da la o parte perdeaua de întuneric ce-l ascunde, acolo sus, chiar deasupra mea, pluteşte marele secret, frumuseţea şi misterul. Să priveşti în adîncurile acestui mister, să aţinteşti ochii spiritului asupra frumuseţii strălucitoare şi enigmatice, să scrutezi secretul pînă .ce simbolurile sale încetează a fi opace şi de dinqolo începe să se filtreze lumina — nimic altceva nu mai are valoare, cel puţin pentru mine, în această viaţă ; nimic altceva nu mi-ar putea oferi vreo satisfacţie."
Acum toate acestea erau evidente. Şi-i era, de asemenea, evident, că nu poate face două lucruri dintr-odată ; nu putea să se aplece asupra tăcerii de dincolo de zgomotele şi de zarva

zadarnică — asupra tăcerii spirituale care sălăşluieşte dincolo de trup, nu putea face un asemenea lucru şi, în acelaşi timp, să participe la viaţa tumultuoasă ; şi, din moment ce dorea - să privească adîncurile spiritului, nu trebuia să interpună alte preocupări legate de poftele trupeşti.
Ştiuse toate acestea foarte bine, de mult ; şi totuşi a continuat să ducă aceeaşi viaţă. Ştia că trebuie să se schimbe, să facă ceva diferit; şi-i era extrem de ciudă că ştia. Dinadins parcă, acţionase în mod contrar. In loc să facă un efort pentru a scăpa de tumultul şi zarva care-l înconjurau, să se elibereze de sclavia în care căzuse,
şi să făcu ceea ce trebuia să facă. ceea ce ştia că doreşte cu adevărat şi în mod sincer s£ facă, nu o dată, tocmai cînd legăturile sale păruseră a fi pe punctul de a se desface singure, le strînsese el singur în mod deliberat. îi era ciudă pe această necesitate de schimbare, deşi ea nu i se impunea dinafară ci îi era dictată de ceea ce ştia el că reprezintă partea cea mai conştientă a fiinţei sale. îi era frică, de asemenea, că dacă se va schimba, va fi ridicol. Nu mai dorea să trăiască aşa cum trăise pînă acum un an. Nu mai putea să suporte acea rutină searbădă şi obositoare a plăcerilor ; renunţase definitiv la ea. îşi imaginase un fel de compromis latin graţios, o îmbinare epicuriană a spiritului şi corpului. La ora,nouă micul dejun. Lecturi serioase între zece şi unu. Un prînz preparat de un excelent bucătar francez. După-amiază o plimbare şi convor-.biri cu prieteni inteligenţi. Ceai cu brioşe într-o societate feminină dintre cele mai graţioase. O cină frugală dar aleasă. Trei ore de meditaţii asupra absolutului şi apoi, la pat, nu singur... Părea ceva încîntător. Şi totuşi, n-ar fi mers. Celui care ducea o astfel de viaţă desăvîrşită, secretele, misterul şi frumuseţea refuzau să-şi dezvăluie semnificaţia, deşi se puteau preta la o analiză atentă. Dacă vrei într-adevăr să le cunoşti, trebuie să faci ceva mai mult decît să meditezi asupra lor, seara, între capodopera frugală a unui bucătar francez şi odihna în doi în cursul nopţii. în asemenea circumstanţe încîntătoare, secretul, misterul şi frumuseţea se reduc la zero. Te gîndeşti la ele pentru că sînt amuzante, şi pentru a face să treacă vremea ; dar nu sînt cu adevărat mai importante decît ceaiul şi brioşele, cina vegetariană şi repaosul amoros. Dacă vrei să fie ceva mai mult decît acestea din urmă, trebuie să te cufunzi total în contemplarea lor. Nu poate exista nici un compromis.
Calamy ştia acest lucru. Şi totuşi a avut relaţii amoroase cu Mary Thriplow, nu pentru că îl amuza, ci pentru că drăgălăşenia ei, falsa ei inocenţă îi biciuiau simţurile şi, mai mult decît atît, pentru că simţise că o legătură amoroasă cu ea l-ar absorbi destul de mult şi l-ar împiedica să se mai gîndească la altceva. Şi totuşi nu a fost

aşa. Frumuseţea şi misterele continuau să plutească, chiar deasupra lui, pe cînd stătea culcat singur în întuneric Erau acolo ; legătura cu Mary Thriplow nu făcuse decît să-l împiedice să se apropie de ele.
Orologiul din vale bătu ora unu. Sunetul îi aminti că-i promisese să vină la noapte. Se surprinse gîndindu-se la ce se va întîmpla cînd se vor întîlni, la sărutări, la mîn-gîierile date şi primite. Furios, încercă să-şi îndrepte gîn-durile în altă parte ; încercă să se gîndească la misterul şi frumuseţea care pluteau acolo, deasupra, după perdeaua de întuneric. Dar imaginile trupeşti, oricît încerca el să le alunge, îi reveneau mereu în minte.
„N-am să mă duc" îşi spuse; era însă conştient-—chiar în timp ce-şi spunea aceste cuvinte — că se va duce. Şi-o imagină cu o plasticitate extraordinară, în braţele lui, extenuată, lipsită de vlagă[1] şi străbătută de fiori., ca pe scaunul de tortură. Da, ştia că se va duce.
Noţiunea de tortură continua să-l preocupe* Se gîndea la acele fiinţe nenorocite care, acuzate de vrăjitorie, admiteau, după trei zile de torturi, că într-adevăr s-au lăsat purtate de vînt, au trecut prin gaura cheii, s-au prefăcut în lupi şi s-au unit cu diavolul; cine n-ar fi recunoscut nu numai asemenea lucruri ci, după încă o oră pe scaunul de tortură, şi faptul că avuseseră complici, că cutare bărbat, femeie, sau copil erau de asemenea vrăjitori şi slujitori ai

diavolului. Sufletul e dîrz, dar trupu-i slab la durere, dar şi mai slab, reflectă el, neiertat de slab, la plăcere. Supus frămîntărilor plăcerii, cîte laşităţi, cîte trădări ta adresa lui însuşi şi a altora nu-i în stare să să-vîrşească ! Cu cîtă uşurinţă va minţi şi se va înşela pe sine însuşi ! Cu cîtă uşurinţă, printr-un singur cuvînt. îi va condamna pe alţii la suferinţă. Cît de abject va renunţa la fericire şi aproape la viaţa însăşi, pentru încă o clipă de delicioasă tortură ! Ruşinea care-l va cuprinde apoi nu va fi decît reacţia sufletului, trista sa indignare în faţa sclaviei şi umilinţei.
Supuse la tortura plăcerii, se gindea el, femeile sînt mai slabe decît bărbaţii. Slăbiciunea lor flatează conştiinţa
294
puterii amanţilor, le satisface dorinţa de putere. Faţă de cel de acelaşi sex, un bărbat îşi exercită dorinţa de putere făcîndu-l să sufere ; faţă de femeie, supunînd-o plăcerii. Un amant se desfată mai mult de zbuciumul plăcerii pe care o provoacă, decît de plăcerea care îi este provocată.
Şi de vreme ce bărbatul este mai puţin slab, continuă să mediteze Calamy, de vreme ce la el plăcerea nu este niciodată atît de anihilatoare incit să nu poată găsi o mai mare plăcere în chinuirea călăului său, nu este el oare mai puţin scuzabil că a fost necredincios faţă de sine însuşi şi faţă de alţii, atunci cînd s-a aflat sub efectul delicioasei torturi sau al dorinţei şi anticipării acesteia? Bărbatul are mai puţine justificări fizice pentru slăbiciunea şi robia sa. Femeia, prin însăşi natura ei, este supusă înrobirii — prin dragoste, prin copii. Din cînd în cînd, se naşte totuşi un bărbat care trebuie să fie liber. E ruşinos pentru un asemenea bărbat să cedeze la torturi.
„Dacă m-aş putea elibera, se gîndea el, cu siguranţă că aş putea face ceva: nimic folositor, bineînţeles, în sensul obişnuit al cuvîntului, nimic care să fie de un deosebit folos altora : dar ceva ce pentru mine ar fi de cea mai mare importanţă. Misterul se află chiar deasupra mea. Ah, dacă aş fi liber, dacă aş avea timp, dacă aş putea să mă gîndesc, să reflectez şi să învăţ treptat să exploatez tăcerile spiritului..."'
Chipul domnişoarei Thriplow i se înfăţişă din nou înaintea ochilor. Zăcea fără vlagă în braţele sale, tremu-rind ca după tortură. închise ochii ; îşi scutură furios capul. Imaginea nu-l părăsea.
„.Ah, dacă aş fi liber, îşi repeta el, dacă aş fi liber...[u]
In cele din urmă se ridică din pat si deschise uşa. Coridorul era bine luminat ; un boc fusese lăsat să ardă toată noaptea. Calamy fu pe punctul să iasă, cînd o altă uşă se deschise violent şi domnul Falx păşi grăbit, cu picioarele-i subţiri şi păroase, care-i ieşeau de sub cămaşa de noapte. Calamy se x'etrase în cadrul umbrit al uşii. Cu expresia neliniştită şi torturată a celui care e
295
cuprins de crampe, domnul Falx trecu grăbit pe lingă el; fără să privească la dreapta sau la stînga. O luă pe alt coridor care dădea ceva mai încolo în coridorul principal şi dispăru ; se auzi o uşă trîntindu-se. După ce domnul Falx dispăru, Calamy păşi cu grijă, dar repede, deschise a patra uşă pe stînga şi dispăru în întuneric. Ceva mai i tîiv.iu, domnul Falx se înapoie încet în camera sa.
PARTEA A IV-a Călătoria
Capitolul I
Despărţit de automobilul său, lordul Hovenden era o fiinţă cu totul diferită de cea care stătea alene, cu un aer de înşelătoare nepăsare, la volanul unui Vauxhall Velox. O jumătate de oră petrecută în vîrtejul vitezei automobilului, îl transforma dintr-un băiat timid şi neîncrezător în puterile sale, într-un erou cu sînge rece, cura-jos nu numai în problemele rutiere ci şi în cele ale vieţii. Vîntul puternic îi spulbera neîncrederea ; viteza îl ameţea mai mult decît îşi dădea seama. Toate victoriile sale fuseseră repurtate pe cînd se afla la volan. Acum optsprezece luni, de pildă, înainte de a atinge majoratul, abia în maşină îndrăznise să-i ceară tutorelui său să-i

mărească alocaţia : a început să gonească pînă ce, îngrozit, tutorele i-a satisfăcut doleanţele. Numai la volanul Velo-sului său îndrăznise să-i spună doamnei Terebinth, care era cu 17 ani mai în vîrstă decît el, avea patru copii şi-şi adora soţul, că era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată ; i-o spusese pe nerăsuflate cînd au ajuns la 75 mile pe oră pe Great North Road. La 60, la 65, .la 70 mile îi lipsise încă curajul, dar la 75 a atins limita necesară ca să spună ce-a avut de spus. Iar cînd ea a rîs auzindu-i vorbele şi i-a răspuns că-i un ştrengar neruşinat, nu s-a simţit cituşi de puţin abătut ; a rîs şi el, a accelerat şi mai mult şi, cînd acul indicatorului de viteză a ajuns la 80, a strigat, acoperind cu vocea sa vîjîitul
297
vîntului şi duduitul motorului: „Dar te iubesc". Din păv cate, însă, curînd după aceea au ajuns la destinaţie ; pînă la urmă, toţi şoferii ajung mai devreme sau mai tîrziu la destinaţie. Afacerea Terebinth nu avu urmări. „Ah, ofta lordul Hovenden, de-ai putea să-si petresi toată viasa într-un Velox !" Dar Veloxul avea şi dezavantajele sale. Au existat momente cînd eul eroic şi ameţit de viteză l-a pus pe pietonul timorat în situaţii dificile. O dată, pe cînd mergea cu 60 mile pe oră, i-a promis în mod uşuratic unuia dintre amicii săi politici progresişti că va lua eu-vîntul la un miting. Cînd mergi cu 60 pe oră, o asemenea perspectivă ţi se pare nu numai acceptabilă, ba chiar foarte atractivă. Dar prin ce momente de agonie a trecut cînd, la sfîrşitul călătoriei, a simţit din nou pămîntul sub picioare ! Cit de imposibil i s-a părut acest angajament formidabil. Cît de amarnic s-a căit de nebunia de a fi acceptat propunerea ! In cele din urmă, a fost nevoit să telegrafieze că doctorul l-a trimis urgent în sudul Franţei. A-luat-o pur şi simplu, ruşinos, la sănătoasa.
Astăzi Veloxul avusese asupra lui efectele obişnuite. La plecarea din Vezza fusese timid şi supus. Acceptase în mod umil toate dispoziţiile pe care doamna Aldwinkle le-a dat şi le-a contramandat după fiecare cinci minute, oricît de contradictorii şi de imposibile îi păruseră. Nu avusese curajul necesar să propună ca Irene să vină în maşina sa ; nu datorită manevrelor lui dibace, ci dintr-o simplă întîmplare, mulţumită ultimului capriciu dinainte de plecare al doamnei Aldwinkle, o găsi aşezată alături de el, cînd, în cele din urmă, porniră din faţa porţii castelului. In spate şedea domnul Falx singur, înconjurat de geamantane. Lordul Hovenden i-a promis chiar, în mod respectuos, că nu va depăşi 25 mile pe oră. Sclavia de pieton atinsese limita maximă.
Prima porni, greu încărcată, limuzina doamnei Aldwinkle. Domnişoara Elver — care s-a rugat să i se facă această favoare specială — se aşeză în faţă, lîngă şofer. Faţa-i strălucea de o fericire deplină şi absolută. Ori de cîte ori maşina trecea pe lîngă un om, tînăra începea să scoată strigăte ascuţite şi să facă semne cu batista. Din fericire, nu-şi dădea seama de sentimentele de dezgust şi
298
indignare pe care conduita sa le provoca şoferului ; acesta era englez, şi pe deasupra extrem de distins; ţinea la reputaţia ţării şi a impecabilei sale limuzine. Cînd colo, această persoană îşi flutura batista şi ţipa de parcă s-ar afla în căruţă. Domnişoara Elver făcea semne chiar şi vacilor, şi cailor," striga şi cînd vedea pisici sau pui.
în spate, luară loc doamna Aldwinkle, doamna Cheli-fer, Chelifer şi domnul Cardan. Calamy şi domnişoara Thriplow declaraseră că n-au timp să meargă la Roma şi fuseseră lăsaţi — fără nici o obiecţie din partea doamnei Aldwinkle —• la palat. Peisajul se derula placid de o parte şi de cealaltă a şoselei. Domnul Cardan şi doamna Chelifer discutau despre dansurile tradiţionale.
La o distanţă de cîteva sute de metri în urma limuzinei, lordul Hovenden aspira, dezgustat, aerul plin de praf.
— Cît de intolerabil de înset conduse bătrînul Ernest! ii spuse el Irenei.
— Mătuşa Lilian nu-i dă voie să meargă cu mai mult de 30 mile pe oră, îi explică fata.
Hdvenden replică dezgustat :

— Treizesi ! Şi trebuie chiar să le înghisim praful tot timpul drumului ?
— Poate c-ar fi bine să rămînem mai în urmă, îi sugeră Irene.
— Sau să-i întresem ?
— Cum crezi... îi răspunse Irene pe un ton ezitant. Nu cred că-i drept s-o silim pe biata mătuşa Lilian să înghită praful stirnit de noi.
— N-o să aibă prilejul să-l înghită mult, dacă bătrînul Ernest n-are voie să depăşească 30 de mile.
— In acest fcaz... făcu Irene cu conştiinţa că şi-a îndeplinit datoria faţă de mătuşa Lilian.
Lordul Hovenden acceleră. Drumul larg, neted şi drept nu era prea circulat. Timp de două minute doamna Aldwinkle înghiţi mica şi inevitabila sa porţie de praf, după care aerul se limpezi din nou. Undeva departe, pe drumul alb, un nor de praf, care se deplasa repede, era tot ce se mai putea zări din Veloxul lordului Hovenden..
***:■**
299
— Slavă Domnului! exclamă bucuros lordul Hoven-den, acum putem nierge cu o viteză rezonabilă. Zîmbi. Se simţea ca un tînăr gigant în extaz.
Şi Irene se simţea exaltată de viteză. Sub masca de mătase cenuşie care în loc de ochi avea două sticle bombate, buzele-i schiţau un zîmbet voios, lăsînd să se vadă dinţişorii albi.
— Cit de plăcut! exclamă ea.
— Îmi pare bine că-si plase, răspunse Hovenden. E splendid.
Dar o bătaie pe umăr îi aminti că mai era şi altcineva în maşină, în afară de dînsul şi de Irene. Domnul Falx nu era deloc de părere că totul e splendid. Răscolită de vînt, barba-i albă se mişca şi se agita ca o fiinţă cuprinsă de spasmele morţii. Prin ochelarii lui fumurii se putea distinge o privire îngrijorată.
— Nu mergi cam repede ? strigă aplecîndu-se înainte, pentru a se putea face auzit.
— Cîtusi de pusin, îi strigă la rîndul său lordul Hovenden. Viteza obişnuită. Sîntem în deplină siguransă.
Eul său normal de pieton nu şi-ar fi putut închipui vreodată că ar fi putut să facă ceva contrar dorinţelor venerabilului său maestru. Dar tînărului gigant de la volanul Veloxului nu-i păsa de nimeni. Mergea pe calea sa proprie.
Trecură prin mahalalele sordide din Viareggio, prin păduricea solemnă de pini, înveşmîntată în umbrele ei cenuşii şi pline de miresme. Apoi, bazilica albă, care se înălţa ca o insulă în mijlocul poieniţei de iarbă încadrată de ziduri crenelate, turnul alb cu arcade care se menţinea într-un echilibru miraculos, gata parcă să cadă, baptiste-riul alb şi rotund păreau că meditează în tăcere la timpurile de glorie trecută, la dominaţia Pisei, la arta şi filozofia acesteia, la misterele religiei, la destinul cel impenetrabil, la tainele de nedezlegat ale dumnezeirii, la nimicnicia şi măreţia omului.
— Ei, drăsie, cum de nu cade ? exclamă Hovenden la vederea turnului aplecat din Pisa.
Trecură pe lîngă casa de pe malul apei, în afara, oraşului, unde Byron s-a plictisit luni de zile, care i s-au
300
părut o veşnicie. După Pontedera drumul deveni şi mai dezolant. Urcară spre Volterra, mărginiţi de coline pustii, golaşe, care îşi dezvăluiau solul livid printre ierburile îngălbenite. Peisajul avea un aspect de infern : cit vedeai cu ochii se întindeau coline aride şi văi seci, ca valurile unui ocean împietrit. Pe creasta celui mai înalt val se înălţa Volterra — capitala acestui straniu infern ; pe cer se profilau trei turnuri, un dom, un brîu de ziduri inexpugnabile, iar destul de departe de ele — încă destul de departe, dar înaintînd mereu, an după an, în direcţia lor — o rîpă devoratoare îşi croia drum în coasta colinei, înghiţind operele civilizaţiilor succesive, morminte etrusce, vile romane, mănăstiri şi fortăreţe medievale, biserici din epoca Renaşterii şi case construite recent.

— într-un oraş ca ăsta viasa trebuie să fie tare monotonă, reflectă cu voce tare Hovenden, luîncl virajele bruşte cu o virtuozitate care îl înspăimânta pe domnul Falx.

— Din moment ce te-ai născut în el, n-ai ce face, îi răspunse Irene.

j — Ah, dacă amîndoi ne-am fi născut aisi, reflectă lordul Hovenden stimulat de viteză şi de îndrăzneală, n-ar .fi fost de loc rău.

Lăsară Volterra în urmă. Peisajul infernal începu să fie -atenuat de verdeaţă şi de alte indicii pămînteşti. Cobo-arîră strada abruptă care traversează Colle. Peisajul era %cum cît se poate de terestru. Pământul colinelor era roşu, ca cel din care Dumnezeu l-a creat pe Adam. Pe povîr-'nişurile abrupte ale colinelor erau plantaţi în şiruri drepte , copăcei tunşi, de ale căror ramuri, răsucite si negre, era, legată viţa de vie. Ici şi colo se zărea printre copaci cîte o pereche de boi albi care trăgeau alene un plug.

—- Acum avem un drum ecselent, declară lordul Hovenden.

Pe o porţiune mai dreaptă reuşi să atingă 88 mile pe oră. Barba domnului Falx se frămînta şi se răsucea ca lin animal în cuşcă. Fu extrem de fericit cînd se opriră în sfîrşit în faţa hotelului la Siena. ;Lî

- ***m***

— Minunată maşină, nu-i asa ? ii întrebă lordul Hovenden după ce se opriră.

— Mergi mult prea repede, îi răspunse domnul Falx sever.

Faţa lui Hovenden se lungi :

— îmi pare foarte rău. In locul tînărului gigant se afla acum din nou pietonul docil. Se uită la ceas. Seilalsi nu cred că vor fi aisi, decît sel pusin peste trei sferturi de oră, adăugă el în speranţa că-l va calma prin această Informaţie pe domnul Falx.

Dar domnul Falx nu se calmă deloc. Iar cînd după prînz sosi vremea de plecare mai departe spre Peruggia, îşi exprimă cu hotărâre preferinţa de a se muta în limuzina doamnei Aldwinkle S-a hotărît să schimbe locul cu domnişoara Elver.

Aceasta n-avea nimic împotriva vitezei. Din contra, îi plăcea. Cu cît mergeau mai repede, cu atît strigătele ei de salut şi rămas bun erau mai ascuţite, cu atît făcea semne mai violente cu batista cîinilor şi copiilor. Singurul dezavantaj al vitezei era că vîntul îi tot smulgea batistele. După ce-şi pierdu astfel toate cele patru batiste, domnişoara Elver izbucni în plîns. Lordul Hovenden fu nevoit să oprească şi să-i dea fularul lui colorat, din mătase. Domnişoara Elver fu încîntată de culorile vii ale acestuia. Pentru a o asigura împotriva asalturilor vîntului prădal-nic, o rugă pe Irene să i-l lege de încheietura mîinii.

—• Acum totul va fi în ordine, exclamă ea triumfătoare şi, scoţîndu-şi ochelarii de soare, îşi şterse ultimele urme ale recentei supărări.

Lordul Hovenden porni din nou. La orizont, mult deasupra platoului pe care călătoreau, îl întîmpină de departe silueta solitară a Muntelui Amiato. Cu fiecare milă pe care o străbăteau spre sud, coarnele boilor înjugaţi la căruţe deveneau tot mai lungi. Un strănut — şi riscai să fii găurit; un moment de neatenţie şi te puteai trezi înşfăcat de aceste suliţe tari şi ascuţite.

Trecură prin San Quirico ; dinspre parcul tainic şi melancolic, înconjurat de zidurile citadelei în ruină, venea un miros de lemn încălzit la soare. La Pienza găsiră întruchipată concepţia lui Platon despre cetate, oraşul cu O mare ; o poartă stră-

juită de ziduri, după care urma o stradă scurtă, o piaţă — cu o catedrală şi cu palate dispuse pe

celelalte trei laturi —• o altă stradă scurtă, o altă poartă şi din nou ogoare, cu porumb, viţă de vie şi plante oleaginoase; vîrîu] albastru şi semeţ al lui Monte Amiato privea în jos spre această ţară a belşugului. La Montepulciano erau şi mai multe palate şi biserici ; dar în locul frumuseţii raţionale, dominate de simetrie, domnea o confuzie pitorească şi haotică.
— Fir-ar să fie ! exclamă lordul Hovenden în timp ce se strecura frînînd mereu pe strada principală, care iniţial fusese proiectată doar pentru catiri şi măgari. Din ferestrele cu fronton, străjuite de pilaştri, ale palatelor îi priveau feţe curioase. Dvipă ce trecură prin Renaştere şi pe sub un arc medieval, se pomeniră din nou în cîm-piile eterne. Din Montepulciano coborîră spre lacul Tra-simene.
— Parcă a fost o bătălie pe aici ? se interesă Irene, după ce citi numele pe hartă.
Şi lordul Hovenden avu impresia că ceva asemănător se petrecuse pe aici prin apropiere.
— Dar asta n-are o prea mare importansă, nu-i asa ? Irene dădu din cap ; într-adevăr n-avea prea mare importanţă.
— Nimic ri-are importansă —- se strădui să se facă auzit lordul prin vîntul a cărui viteză era, conform indicatorului de kilometraj, 45 de mile pe oră. Nimic — în afară de — vîntul îi dădu curaj — în afară de tine. Şi adăugă în grabă, pentru a preveni o eventuală ripostă severă din partea Irenei : Se plictisitor e să cobori pe un drum atît de întortocheat ca ăsta. Nu te posi aventura să acselerezi mai mult.
După ce pătrunseră într-o vale întinsă, pe ţărmul apusean al lacului, faţa i se lumină.
— Asta îmi plase mai mult.
Vintul care le sufla în faţă se înteţi ; din simple rafale, se transformă în furtună, iar din furtună aproape în uragan. Curajul lui Hovenden crescu odată cu viteza. Bu-zele-i se crispară într-un surîs extatic. Pe după ochelarii fumurii, oehi-i străluceau.

— E splendid, exclamă el.
— Splendid ! răspunse ca un ecou Irene.
Zîmbea şi ea sub masca-i de mătase. în spaţiul dintre ochelari şi clapele bonetei de piele, vîntul şuiera triumfător. Era fericită.
Drumul coti la stînga, urmînd ţărmul sudic al lacului.
— Vom ajunge curînd la Peruggia, spuse cu regret Hovenden. Se plictiseală ! ,
Irene, care nu răspunse nimic eră în sinea ei de aceeaşi părere.
Continuau să meargă înainte cu toată viteza. Vîntul puternic le sufla în' faţă. La un moment dat ajunseră la o bifurcaţie. Lordul Hovenden o luă la stînga. Apa cea albastră dispăru.
— La revedere, Trasimene ! rosti cu regret Irene. Era un lac frumos ; tare ar fî vrut să-şi amintească
ce s-a întîmplat pe aici.
Drumul începu să urce în serpentină. Vîntul se mai domoli. Din vîrful colinei, Irene zări din nou cu surprindere apele albastre, de care abia se despărţise pentru totdeauna, strălucind la două sau trei sute de picioare în jos, la stînga. In faţa acestei privelişti superbe, domnişoara Elver bătu din palme şi începu să strige.
— Ei ! exclamă surprinsă Irene, dar cum se explică asta ?
— Am luat-o pe un drum greşit, o lămuri Hovenden. Ne îndreptăm din nou spre nord pe partea răsăriteană â lacului. îl vom ocoli. Ar fi prea plictisitor să ne oprim şi să ne întoarsem.
Continuară să gonească mai departe. Mult timp cei doi nu scoaseră nici o vorbă. în spatele lor, domnişoara Elver striga la vederea oricărei fiinţe vii pe care o în-tîlneau în cale.
Erau fericiţi şi veseli ; ar fi dorit să meargă aşa la infinit. Goneau într-una. Pe ţărmul- nordic, drumul deveni din nou drept şi neted. Vîntul deveni mai răcoros, în depărtare, cocoţate pe colinele lor, Cortona şi Montepulciano se deplasau încet, aidoma unor stele fixe, în timp ce treceau în viteză pe lîngă ele. Acum erau din

nou pe ţărmul apusean. Din vîrful promontoriului său, Castiglione del Lago se privea placid în apă.
— E splendid ! strigă lordul Hovenden, încercînd să acopere cu vocea sa tumultul uraganului. Dar ia spune-mi, adăugă el, nu cumva Hannibal, sau cam asa seva, a avut o bătălie aisi ? Cu elefansi, sau seva de genul asesta ?
— S-ar putea, îi răspunse Irene.
— Nu că ar avea vreo importantă.
— Nici vorbă, îl asigură Irene, sub masca de mătase. Hovenden rîse. Era fericit, vesel şi plin de îndrăzneală.
— Te-ai mărita cu mine dacă si-aş sere-o ?
întrebarea urma în mod firesc după discuţia lor despre Hannibal şi elefanţii săi. Nu o privi cînd îi puse această întrebare ; cînd mergi cu 67 mile pe oră trebuie să ai ochii aţintiţi asupra drumului.
— Nu spune prostii, îi răspunse Irene.
— Nu spun prostii, protestă lordul Hovenden. Te-am întrebat numai. Vrei să te mărişi cu mine ?
— Nu.
— De se, nu ?
— Nu ştiu.
Trecură de Castiglione. Cele două stele fixe — Montepulciano şi Cortona — rămăseseră în urmă.
— Nu-si plac ? îi strigă lordul Hovenden. Vîntul se transformă în uragan.
— Ştii doar bine că-mi placi.
— Atunsi de se ?
— Fiindcă, fiindcă... Oh, nu ştiu. Aş vrea să nu mai vorbeşti de asta.
Automobilul continua să gonească cu toată viteza. Erau din nou pe ţărmul sudic. Cu o sută de metri înainte de bifurcaţie, lordul Hovenden rupse tăcerea.
— Vrei să te mărişi cu mine ?
— Nu, răspunse Irene.
Lordul Hovenden coti la stînga. Drumul urca şi se încolăcea în spirală ; vîntul se mai domoli.
— Opreşte ! îi strigă Irene. Iar ai greşit drumul.

Dar Hovenden nu opri. Ba chiar acceleră şi mai mult. Dacă automobilul lua totuşfvirajele, asta se datora mai degrabă unei minuni decît legilor lui Newton sau alt naturii.
— Opreşte ! strigă din nou Irene. Dar automobilii} continua să gonească.
Din vîrful colinei văzură din nou lacul.
— Vrei să te mărişi cu mine ? o întrebă din nou lordul Hovenden. Ochii-i erau aţintiţi asupra drumului. Pe faţă i se întipărise un zîmbet extatic, triumfător. Nu s-a simţit niciodată mai fericit ca-acuma, mai plin de curaj, mai puternic. Vrei să te mărişi cu mine ?
— Nu ! îi răspunse Irene. Era agasată ; Doamne cit e de stupid !
Mai multe minute se, scurseră în tăcere. La Casti-glione del Lago o întrebă din nou. Irene îşi repetă răspunsul.
— Sper că nu intenţionezi să repeţi trucul ăsta de circ ? ,îl întrebă ea cînd se apropiară de bifurcaţie.
— Depinde dacă te mărişi cu mine sau nu, îi răspunse el. De data aceasta rîse puternic şi atît de contagios, încît Irene, a cărei enervare ,era doar o suprapunere artificială asupra fericirii de care era cuprinsă, nt: se putu stăpîni să nu rîdă şi ea. Vrei 'sau nu ? o întrebă el.
— Nu.
Lordul Hovenden o luă la stingă.
— Vom ajunge tîrziu la Peruggia ! spuse el.

— Ah ! exclamă domnişoara Elver, cînd ajunseră îii vîrful colinei. Ce frumos ! Bătu din palme. Apoi, aple-cîndu-se, o bătu pe Irene pe umăr. Ce multe lacuri sînt pe-aici ! spuse ea. Pe ţărmul nordic, lordul Hovenden o întrebă din nou. Martori erau Cortona şi Montepulciano.
— Nu văd de ce m-aş lăsa tiranizată, răspunse Irene. Lordul Hovenden aprecie acest răspuns ca fiind mai
promiţător decît cel dinainte.
— Dar nu eşti deloc tiranizată.
— Ba sînt, insistă ea Vrei să mă sileşti să-ţi dau imediat un răspuns, fără să mă gîndese •?
«ir — Ei, nu, răspunse Hovenden, asta-i prea de tot. Te silesc eu să-mi dai imediat un răspuns ?• Dimpotrivă. îşi dau timp să te gîndesti. Dacă vrei, ne invîrtira toată noaptea în jurul lacului. La un sfeit de milă înaintea bifurcaţiei, îi puse din nou întrebarea.
— Eşti o bestie, replică Irene. 3, -— Asta nu-i un răspuns,
.(•;; ■—■ Nu vreau să răspund.
— Nu-si ser să-mi dai un răspuns presis, concedă el. Vreau numai să-mi spui se crezi despre asta. Spune-mi numai că „poate"[4].
— Nu vreau, insistă Irene. Erau acum foarte aproape de bifurcaţie.
— Numai un „poate". Spune-mi numai că ai să te gîndesti la asta.
— Bine, am să mă gîndese, îi răspunse Irene. Dar bagă deseamă, asta nu mă leagă cîtuşi... Nu apucă să termine propoziţiunea, că automobilul, care se îndreptase spre stînga, se abătu brusc spre dreapta cu atîta putere, încît Irene fu nevoită să se apuce de scaun pentru a nu fi proiectată în afară :
— Doamne !
-— Totu-i în ordine ! o linişti lordul Hovenden.
Mergeau acum liniştiţi pe drumul din dreapta. Zece minute mai tîrziu, după ce trecură de o mică trecătoare, văzură Peruggia strălucind în soare, pe deal. Cînd ajunseră la hotel aflară că ceilalţi sosiseră demult.
— Am luat-o pe un drum greşit, le explică lordul Hovenden. Si fiindcă veni vorba, adăugă el, adresîndu-se domnului Cardan, lacul pe care l-am ocolit, nu cumva Hannibal, sau altsineva...
— Atît de multe lacuri, îi povesti domnişoara Elver doamnei Chelifer. Atît de multe !
■— Numai unul singur, îţi spun cu siguranţă, draga mea, insistă cu blîndeţe doamna Chelifer.
— Multe de tot!
■■■71 Doamna Chelifer oftă cuprinsă de milă.

[1] înainte de cină, Irene şi lordul Hovenden plecară să facă un tur prin oraş. Uriaşele palate din piatră îi priveau cum trec. Soarele coborîse atît .de mult, încît numai ferestrele de la etajele superioare, acoperişurile şi cornişele erau luminate. Umbra cenuşie a pămîntului învăluia partea de jos a palatelor, în timp ce acoperişurile erau pictate în corai şi roşu aprins.
— îmi plase aisi, spuse lordul Hovenden. în împrejurările de faţă i-ar fi plăcut chiar şi oraşele Wigan sau Pittsburg.
— Şi mie, îi răspunse Irene.
Prin ferăstruica părului ei des privea o faţă zîmbi-toare, cuprinsă de o fericire copilărească. Părăsind cartierele nobile ale oraşului, se aventurară în labirintul aleilor abrubte, al pasajelor şi scărilor întortocheate din spatele catedralei. Clădite la întîmplare pe povîrnişul dealurilor, casele înalte păreau că se suprapun, ca părţile componente ale unui edificiu imeţns şi fantastic, străbătut de alei ca de nişte coridoare. Drumul, cînd se înfunda printre case formînd un tunel lung şi întunecos, cînd se lărgea şi se transforma în pieţe mici, ca nişte fîntîni deschise spre cer. Prin uşile date la o parte, la capătul scărilor exterioare, puteai vedea la lumina puternică a becurilor cîte o familie adunată la cină. Drumul se transformă apoi în trepte şi trecu prin-tr-un

alt tunel, cu aspect mai vesel, datorita luminilor unei cîrciumi la subsol, care dădea în el. Din gura largă a cavernei venea un miros de băuturi spirtoase, se auzeau voci şi rîsete puternice. Apoi, ieşind de sub clădirile înalte, se pomeniră pe marginea unui povîrniş abrupt, de unde se vedea panorama vastă a cerului palid de seară, festonat de profilurile albastre ale munţilor şi cu o lună rotundă, strălucitoare, ce domina solemn întregul peisaj. Aplecîndu-se peste parapet, văzură jos, la cîţiva zeci de metri, acoperişurile unui alt cartier al oraşului. în timp ce culorile acestei lumi se mai luptau încă cu întunericul devorator, municipalitatea generoasă însăila străzile cu lumini galbene. Prin aerul pur şi transparent se răspîndi un miros

slab de fum şi carne friptă. Liniştea care pogora din cer era atît de profundă şi înălţătoare încît zgomotele oraşului — puzderie de detalii distincte pe întinderea unei. vaste cîmpii —• nu făceau decît s-o adîncească şi mai mult, să atragă atenţia asupra imensităţii ei, în contrast cu zarva meschină din inima spectatorului.

— îmi plase aisi, repetă lordul Hovenden.

Statură aşa mult timp, cu coatele sprijinite pe parapet, fără să scoată o vorbă.

— Ascultă, începu brusc Hovenden. Pe faţa sa apăru expresia umilă, timidă, a pietonului. Îmi pare îngrozitor de rău de tot se am făcut în jurul lacului asela afurisit.

Tînărul gigant de la volanul unui Vauxhall Velox se retrase împreună cu automobilul său în garaj, lăsîndu-l pe Hovenden, cel mult mai puţin formidabil, să continue campania pe care o începuse cu atîta măiestrie. Luna, frumuseţea încîntătoare a feţei care privea gînditoare prin ferăstruica de păr, liniştea enormă şi zgomotele abia perceptibile, ca bătăile unei inimi, mirosul de fum şi de carne friptă — toate acestea conspirau pentru a transforma acea însufleţire veselă de care fusese cuprins lordul Hovenden, într-o melancolie blîndă şi dulce. Faptele pe care le săvîrşise în după-amiaza aceasta i se păreau, în condiţiile noii sale stări de spirit, de o violenţă condamnabilă, îi era teamă că prin comportarea sa brutală a compi-omis cauza. Ar putea, oare, să-l ierte vreodată pentru o asemenea purtare ? Era copleşit de .remuşcări. Singura sa şansă era să ceară iertare.

— îmi pare extrem de rău.

— Adevărat ? Irene se întoarse spre el şi-i zîmbi. I se vedeau dinţişorii albi sub buza de sus puţin răsfrîntă. Ochii larg deschişi, de copilă, străluceau de fericire. Mie, nu. Cîtuşi de puţin.

^

Lordul HoVenden îi luă mina într-a lui.

— Nu eşti supărată ? Deloc ? Ea-şi scutură capul.

— îţi aminteşti de ziua aceea sub măslini ?

— Am fost o brută, şopti el plin de remuşcări."

309

— Am fost o proastă, îi răspunse Irene. Dar m-am schimbat acum.

— Doar nu vrei să spui că...

Ea îşi scutură pletele. Se întoai'seră la hotel ţinîndu-se de mînă. Hovenden vorbi şi rîse tot" drumul. Irene era tăcută. Sărutarea o făcuse şi **pe** ea fericită, **dar într-alt mod.**

\N f.A^A"

Alba

LTI

Capitolul II

Timp şi spaţiu, materie şi spirit, subiect, obiect — cît de strîns se împletiră aceste noţiuni a doua zi pe drumul spre Roma. Călătorul simplu care-şi închipuie că voiajează liniştit prin Umbria şi Latium se pomeneşte dintr-odată azvhiit dintr-o perioadă istorică în alta, rostogolit cu cea mai mare viteză prin tot felul de sisteme economice, pus să escaladeze culmi ale filozofiei şi reli-Irsgi, să treacă vertiginos.de la o concepţie estetică la n\alta. Dimensiunile sînt multiplicate într-un ritm ameţi-Ccstor şi automobilul care pare că merge liniştit pe drum ~

■ este angajat, în realitate — cu viteza pe care i-o pot ^imprima cei 40 de cai putere şi inteligenţele umane din sjj interior -— pe o serie de alte trasee care duc în mod siirmltan în toate direcţiile.
Părăsiră Peruggia pe o dimineaţă senină. Pe cerul albastru, deasupra lui Subasio, pluteau cîţiva nori albi şi masivi. Coborîră în tăcere pe drumul care se încolăceşte în jurul muntelui. La picioarele acestuia, la adăpost de soare, în răcoarea delicioasă a cavoului lor familial, volumnii cei graşi stăteau tolăniţi pe capacele sarcofagelor de marmură ca pe banchetele din jurul meselor de ospeţe. într-o eternă anticipare **a** următorului fel de mâncare suculent, zîmbeau cu acelaşi zîmbet secular. „Ne-a plăcut viaţa, păreau ei să spună, şi nu ne-a înspăimîntat moartea. Gîndul morţii era condimentul care făcea ca cele douăzeci şi cinci de mii de mese luate pe acest pămînt să ni se pară şi mai gustoase."
Cîteva mile mai departe, la Assisi, mumia unei sfinte zace într-un sicriu de sticlă, iluminat puternic de becuri

ascunse cu grijă. „Gîndeşte-te la moarte, spune sfînta, nu uita că toate lucrurile sînt pieritoare, că viaţa asta de sub lună este şi ea trecătoare. Gîndeşte-te, gîndeşte-te mereu ; şi în cele din urmă viaţa însăşi îşi va pierde savoarea şi moartea o va corupe ; îţi va fi ruşine de trupul tău; vei fi dezgustat de el. Meditează profund asupra morţii şi vei ajunge să negi frumuseţea şi sanctitatea vieţii." De fapt mumia fusese pe vremuri o călugărita.
— Cînd Goethe a sosit la Assisi, spuse domnul Car-dan după ce ieşiră din cavoul sfintei Clara, singurul lucru pe care l-a admirat a fost porticul unui templu de categoria a doua, de pe vremea romanilor. Poate că Goethe n-a fost chiar atît de stupid pe cît îl socotim noi.
■— Tfn loc admirabil de jucat halma, exclamă Chclifcr cînd intrară în Tcatro Mctastasio.
Această scenă rococo a fost făcută special ca arta să se proslăvească pe sine. Pretutindeni, de peste două sute de ani încoace, arta nu face decît să se proslăvească.
Dar în bisericile, superioară şi inferioară, ale Sfîntu-lui Francisc, Giotto şi Cimabue au arătat că arta a proslăvit pe vremuri şi altceva decît pe ea însăşi. Acolo arta-e slujitoarea religiei, sau, — cum ar spune psihanaliştii, într-un mod mai ştiinţific — erotismul anal este de cele mai multe ori concomitent cu homosexualitatea incestuoasă.
— Mă întreb, spuse domnul Cardan dus pe gînduri, dacă Sfîntul Francisc a reuşit într-adevăr să facă sărăcia atît de demnă, de fermecătoare şi atractivă, pe cît se spune. In zilele noastre cunosc foarte puţini oameni săraci care să arate într-adevăr frumos.
O privi pe domnişoara Elver care ţopăia ceva mai încolo, pe drum, ca o pasăre de apă pe uscat. Capătul fularului colorat al lordului Hovenden se tîra în urma ei în praf ; îi fusese legat de încheietura mîinii, dar uitase de acest lucru. „Douăzeci şi cinci de mii de lire", se gîndi domnul Cardan şi oftă, Sfîntul Francisc şi Budha şi-au aranjat altfel treburile. Dar în zilele noastre-i greu să cerşeşti cu oarecare demnitate.
Se urcară din nou în automobile ; fluturîndu-şi fularul, domnişoara Elver îşi luă rămas bun de la sfinţii care s-au gîndit atît de mult la moarte îneît au trebuit să-şi mortifice viaţa. în răcoroasele lor palate de vară, vo-lumnii cei graşi zîmbeau dispreţuitori. „Noi nu ne gîn-deam la moarte. Noi făceam copii, ne înmulţeam turmele, ne extindeam ogoarele pogon după pogon, proslăveam viaţa." Lordul Hovenden acceleră ; cele două înţelepciuni — legea veche şi cea nouă — ramaseră în urmă.
Spello se prăvăli peste colină pentru a-i privi. La Fpligno era zi de tîrg. Era atît de multă lume, îneît domnişoara Elver obosi să'tot facă semne şi să tot strige. Pe muntele său conic, Trevi părea un oraş din cărţile cu poze. De o parte şi de alta a drumului, în cîmpia cea mănoasă, se înălţau fabrici ; coşurile înalte erau ca nişte imitaţii mai zvelte ale turnurilor de castele cocoţate pe coline. în vremurile noastre sigure şi civilizate, tîlharii coboară din viziunile lor din munţi şi-şi clădesc turnurile de pază în văi. Călătoreau prin progres ; prin progres, cu o milă pe minut. Şi, deodată, la dreapta lor, se dezvălui miracolul rece şi seînteietor al

Clitumnusului ; izvorul sacru ţîsnea din coasta muntelui şi se revărsa într-un bazin debordant. Malurile îi erau acoperite de un gazon verde, aproape ca cel englezesc. în mijloc se înălţau insuliţe verzi ; sălciile plîngătoare, aplecate deasupra apei, punţile arcuite, transformaseră acest lăcaş roman într-un peisaj chinezesc.
— Alte lacuri, strigă domnişoara Elver.
La Spoleto se opriră pentru a lua masa şi pent'u frescele lui Filippo Lippi, un pictor pe care doamna Aldwinkle îl admira în mod deosebit pentru că — fiind călugăr — a avui curajul să răpească o fată dintr-o şcoală mănăstirească. în abside semiobscure, formele pioase şi elegante, culorile clare şi pure. se armonizau perfect. Erotismul anal era încă servitorul homosexualităţii incestuoase, dar nu în mod exclusiv. Aceste forme luminoase de erotism anal sugerau ceva mai mult decîl erotismul anal. Dar desenatorul acestui narthex din *cmquecento* mai mult decît roman, situat în partea de
312
313
apus a bisericii, fusese cu siguranţă un coprofil pup şi j autentic. Cit de încîntătoare este divina filozofie ! Astrologia, alchimia, frenologia şi magnetismul animal, razele N, ectoplasma şi caii socotitori ai lui Elberfield au fost la modă la vremea lor şi au dispărut. Nu trebuie să-i regretăm deoarece ne putem lăuda şi noi cu o ştiinţă tot atît de populară, tot atit de facilă şi atotştiutoare cum fuseseră pe vremuri frenologia sau magia. Gali şi Mes-mer au cedat locul lui Freud. La timpul său, Filippo Lippi a avut bosa artei. Astăzi e un homosexual incestuos, cu înclinaţii spre erotism anal. Ne mai putem oare îndoi că inteligenţa omenească se află în progres şi se dezvoltă ? Peste 50 de ani, ce interpretare curentă i se va da lui Filippo Lippi ? Cu siguranţă că ceva mai profundă, mai întemeiată chiar decît excrementele şi incestul infantil ; putem fi siguri de acest lucru. Dar ce interpretare anume numai Dumnezeu ştie. Cit de încîntătoare este divina filozofie !
— Îmi plac picturile astea, îi şopti lordul Hovenden Irenei.
0 porniră din nou. Străbătură trecătoarea Somma şi coborîră printr-un defileu lung şi întortocheat spre Terni. Traversară valea înconjurată de munţi prăpăstioşi si ascuţiţi, urcară spre Narni — Narni cel suspendat în mod primejdios deasupra unei văi adinei — şi-şi continuară drumul spre Colinele Sabinelor.
Sabinele, Sabinele... Numele acesta avu darul să abată brusc automobilele din drum. *Kheu, jugaces* ', cum zboară timpul — n-au fost rostite oare pentru prima oară aceste cuvinte, în mod elegant şi peremptoriu, la o fermă sabină ? Dar femeile sabine ! Numai Rubens a ştiut cum arătau şi cum a trebuit să fie răpite. Cît de corpolente şi blonde erau ! Ce veşminte strălucitoare de mătase aveau, şi ce perle ! Iar răpitorii lor romani erau bronzaţi ca nişte indieni. Muşchii le ieşeau in evidenţă : ochii şi armura străluceau. De pe spinările cailor fremătători, ei plonjau direct în marea înspumată a corpurilor feminine care se învolbura şi se rostogolea sălbatic în jurul lor. Arhitectura însăşi devenea tumultuoasă şi orgiacă. Ce
[1] Horaţiu, *Ode,* III.
vremuri ! După ce urcară de la Narni. pătrunseră chiar în inima acestor vremuri. Dar şi alţi pictori, în afară de Peter Paul au trecut pe aici. El a pictat numai sabinele. Ceilalţi, decorul. Un cioban bătrîn apăru dintre ruinele Piranesei şi-i privi, sprijinindu-se în toiag, de pe o stîncă c6 domina drumul. O turmă de capre, rumegînd tolănite la umbra unui stejar, cu boturile lor negre şi bărboase, cu coarnele răsucite profilîndu-se pe cerul albastru şi luminos, stăteau grupate cu mult simţ profesional ; doar studiaseră arta compoziţiei picturale de la cei mai mari maeştri — şi acum nu aşteptau decît sosirea lui Roşa da Tivoli. Şi cu siguranţă că acelaşi olandez italienizat era răspunzător şi pentru turma de oi prăfuită, pentru cîinl, pentru copilandrii cu ciomege şi pentru ciobanul mătăhălos, îmbrăcat ca un caprîpcd, în pantaloni din piele de capră şi călare pe un măgăruş a cărui micime scotea în evidenţă prin contrast demnitatea chipeşă a călăreţului. Dar olandezii şi flamanzii nu au fost singurii străini care au

zugrăvit pe pînză aceste meleaguri italiene. Au existat arbori, poiene, stînci care, în virtutea dreptului cuceritorului, i-au aparţinut lui Nicolas Poussin. Ajunge să închizi ochii pe jumătate şi stînca cenuşie devine un cavou în ruine : *Et ego in Arcadia* '...; satul de colo, pe vîrful colinei, de peste vale, se transformă într-o cetă-ţiiie cu colonade, cupole şi arcuri de triumf ; iar ţăranii care îşi lucrează ogoarele devin cetăţeni ai unei Arcadii transcendentale, angajaţi cu toată gravitatea şi sobrietatea in urmărirea Adevărului, a Binelui şi a Frumosului. Acestea ar constitui primplanul şi planul al doilea. Dar, deodată, de pe creasta unei coline, după care începea o lungă coborîre, se dezvălui fundalul îndepărtai şi vast al lumii ideale a lui Poussin : valea Tibrului, cîmpia ondulată a Campagniei, iar în mijloc — fantastic şi neverosimil — conul solitar al muntelui Soracte, profilîndu-se în mantia s.a azurie de ceaţă pt cerul albastru. » Inscripţie pe celebrul tablou „Pastorii din Arcadia" al lui Nicolas Poussin,

Capitolul HI

De pe culmea Pincio, domnul Falx denunţă oraşul care se întindea la picioarele sale.

— Minunat, nu-i aşa ? exclamase doamna Aldwinkle. Roma era una din proprietăţile sale private.

— Dar fiecare piatră, începu domnul Falx, a fost ridicată prin munca sclavilor. Fiecare piatră ! Milioane de nenorociţi au muncit din greu şi au pierit aici! Vocea domnului Falx deveni mai puternică, vocabularul mai colorat, şi el începu să gesticuleze ca la un miting. Pentru ca aceste palate, aceste biserici grandioase, aceste forumuri, amfiteatre, şi mai ştiu eu ce să fie prezente astăzi aici pentru" a vă desfăta privirea. Merită, oare, aceste sacrificii, vă întreb eu ? Desfătarea de o clipă a cîtorva indivizi fără treabă constituie oare un motiv suficient pentru oprimarea seculară a milioane de fiinţe omeneşti — fraţii, egalii lor în faţa lui Dumnezeu ? Merită oare, vă întreb eu încă o dată ? Nu, de o mie de ori nu ! — şi domnul Falx lovi cu pumnul drept în palma stingă. Nu !

— Uitaţi, însă, i se adresă domnul Cardan, că există o ierarhie naturală.

Aceste cuvinte parcă îi amintiră de ceva. Se uită împrejur. De cealaltă parte a drumului, la una din măsuţele de lingă o estradă pentru orchestră, domnişoara Elver, îmbrăcată în sacul ei de stofă de mobile înflorată, înfuleca unul după altul, cu o expresie de extaz întipărită pe faţa mînjită cu cremă, ecleruri de ciocolată şi meringuri. Domnul Cardan se întoarse şi continuă :

— Există un număr mic de britanici care nu vor fi niciodată sclavi şi un foarte mare număr care nu numaî

că vor fi sclavi, dar care se vor simţi complet pierduţi dacă vor fi lăsaţi liberi. N-am oare dreptate ?

— Numai în mod aparent, îi răspunse sever domnul Falx. Dar vă autorizează oare acest argument să stoar-ceţi vieţile a milioane de fiinţe omeneşti de dragul cîtorva opere de artă ? Cîtc mii de muncitori, cu neveste şi copii, n-au dus oare o viaţă de mizerie pentru ca biserica Sfîntului Petru să fie ceea ce este ?

— La drept vorbind, catedrala Sfîntul Petru nu prea e operă de artă, spuse pe un ton dispreţuitei' doamna Aldwinkle, avînd impresia că a marcat un punct decisiv în discuţie.

— Dacă e vorba de vieţi trăite în mizerie, interveni Chelifer, permiteţi-mi să mă ridic în apărarea mai mult a clasei mijlocii dccît a celei muncitoare. Din punct de vedere material, poate că o duce ceva mai bine ; dar din punct de vedere moral şi spiritual, vă asigur că se situează în însăşi inima realităţii. Intclectualiceşte, bineînţeles, burghezii nu se deosebesc de muncitori. Numai o minoritate neglijabilă şi instabilă, din ambele clase, face parte din cele trei categorii inferioare ale lui Galton. Din punct de vedere moral şi spiritual, burghezii o duc însă mult mai rău ; ei suferă de pe urma unei dependenţe mai mari de opinia publica, sînt torturaţi de snobism, trăiesc mereu într-o stare de teamă şi ură. Pentru că nu numai muncitorilor le este teamă că-şi pot pierde slujbele, ci şi burghezilor, şi din motive mai întemeiate — au mai mult

de pierdut, au de căzut mai de sus ; dintr-un paradis precar în abisurile sărăciei fără de speranţă, unde-i aşteaptă[1]" azilul şi oficiile de plasare supraaglomerate ; şi vă mai miră că trăiesc mereu cu teamă ? Cît priveşte ura — cea a proletariatului faţă de burghezie este floare la ureche în comparaţie cu ura pe care burghezia o nutreşte faţă de proletariat. Burghezul nostru îl urăşte pe muncitor pentru că îi este frică de el. El este înspăi-raîntat de revoluţie care poate să-l azvîrle din paradisul Râu aristocratic în infern. Cu cită invidie, cu ce resentimente amare priveşte burghezul nostru cea mai neînsemnată îmbunătăţire a existenţei muncitorului ! O consideră întotdeauna ca o îmbogăţire pe seama sa. Vă mai amin-
Slî
tiţi de perioada războiului şi a prosperităţii care a urmat, cînd pentru prima oară în istorie muncitorii au primit salarii ce le-au permis să trăiască în condiţii oarecum confortabile ; vă amintiţi de asemenea cu cită furie, cu cîtă ură sălbatică şi plină de veniri au denunţat clasele mijlocii excesele violente la care se deda sărăntocul în clipele lui libere ? închipuiţi-vă ! Monştrii cumpărau pînă şi piane — *piane !* De atunci încoace aceste piane au fost revîndute. Mobilele inutile au luat calea tuturor lucrurilor de care omul se poate dispensa. Pînă şi paltonul de iarnă a fost amanetat. Burghezul, deşi vremurile sînt şi pentru el grele, se simte mai fericit; e răzbunat. Poate să ducă o viaţă relativ * mai liniştită. Şi ce viaţă ! O viaţă după chipul poftelor sale, dar timorată şi convenţională ; distracţiile îi sînt furnizate de societăţi anonime ; nu are nici o religie, doar un mare respect pentru convenţiile aristocratice, care nu au nici măcar justificarea originii divine. A auzit vorbindu-se despre artă şi filozofie şi repetă cele auzite pentru că modelele pe care vrea să le imite fac la fel; capacitatea sa intelectuală. şi lipsa de cultură nu-i permit să obţină însă satisfacţii reale de pe urma artei şi filozofiei. In consecinţă, este mai sărac decît sălbaticul care, chiar dacă nu a auzit niciodată de artă sau ştiinţă, e bogat în schimb în religie şi cunoştinţe transmise prin tradiţie. Viaţa unui animal sălbatic are o oarecare demnitate şi frumuseţe ; numai despre viaţa unui animal domestic se poate spune că este degradată. Burghezul este un animal uman perfect domesticit. Iată de ce, adăugă Chelifer, iată de ce oricine doreşte să trăiască cu adevărat în inima realităţii umane trebuie să trăiască în mijlocul burgheziei. De altfel, în scurt timp, nu va mai fi nevoie de o distincţie — care să suscite invidia — între clase. în curînd toţi vor fi burghezi. Farmecul claselor de jos a constat în trecut in aceea, că erau compuse din animale umane aflate într-o stare de relativă sălbăticie. Ele aveau o înţelepciune tradiţională şi superstiţii tradiţionale ; aveau propriile lor distracţii vechi şi simbolice. Mama poate să vă spună tot ce vă interesează în această privinţă, urmă el făcînd o paranteză. Faptul că Tolstoi i-a preferat pe ţăranii ruşi prietenilor săi bogaţi şi cultivaţi este foarte explicabil. Ţăranii erau sălbatici. Ceilalţi. în fond tot nişte brute, erau dezgustător de domesticiţi. Mai mult decît atît : erau nişte cîini de lux de o rasă complet inutilă ; ţăranii făceau cel puţin ceva pentru a-şi justifica existenţa. In alte ţări din Europa şi în Lumea Nouă sălbaticii sînt pe cale de dispariţie rapidă. Ziarele vîndute în milioane de exemplare, precum şi radiourile îi domesticesc într-un ritm vertiginos. Puteţi umbla mult şi bine prin Anglia zilelor noastre pînă să daţi de un animal cu adevărat sălbatic. Ele mai există, totuşi, la ţară şi chiar in cartierele infecte şi necivilizate ale oraşelor. Iată de ce, repet încă o dată, trebuie trăit în mijlocul burgheziei suburbane. Animalele degradate şi domesticite sînt prototipul animalelor umane din zilele noastre ; ele vor fi cele care vor moşteni pămîntul în generaţiile următoare ; ele sînt cele care caracterizează realitatea modernă. Cele sălbatice nu mai sînt tipice ; ar fi caraghios să fii adeptul lui Tolstoi acum, în Europa occidentală. Cît priveşte bărbaţii şi femeile în adevăratul înţeles al cuvîntului, în opoziţie cu animalele umane — cele sălbatice sau domestice — aceştia constituie o excepţie atît de extraordinară îneît nici nu avem dreptul să ne gîndim la aşa ceva. Această cupolă — şi Chelifer arătă silueta cupolei Sfîn-tului Petru care se înălţa deasupra caselor de cealaltă parte a oraşului — a fost proiectată de Michelangelo. Şi
0 foarte frumoasă. Dar ce legătură există între ea sau

01 şi noi ?
— Blasfemie ! exclamă doamna Aldwinkle, ridieîn-clu-sc în apărarea lui Buonax-roti.
Domnul Falx dădu glas unui resentiment mai veci ii :
— Calomniaţi natura umană, spuse el.
— Toate sînt adevărate şi cît se poate de evidente, începu domnul Cardan. Dar nu văd de ce nu ne îngăduiţi să ne amuzăm cu Michelangelo, dacă vrem. Numai Dumnezeu ştie cît de greu este pentru vin om să înfrunte viaţa ; de ce să-l lipseşti de micile lui plăceri în această sarcină grea ? De pildă vinul, lectura, ţigările şi conversaţia, arta, bucătăria, religia pentru cei cărora le place. sportul, dragostea, umanitarismul, haşişul şi celelalte.
;ît8
Orice om are reţeta lui proprie pentru a-şi uşura viaţa. De ce să nu i se permită să profite în pace de narcoticul lui ? Voi tinerii sînteţi al dracului de intoleranţi. Şi asta o spun mereu. Nu sînteţi decît nişte prohibiţionişti.
— Şi totuşi, interveni doamna Chelifer cu vocea-i blinda şi melodioasă, nu puteţi nega că prohibiţia a făcut mult bine în America.
Se înapoiară la cofetăria de unde plecaseră cu cîteva minute mai înainte pentru a admira priveliştea. Domnişoara Elver tocmai termina un ccler. în faţa ei se aflau doua farfurii goale.
— Ţi-a plăcut ? o întrebă domnul Cardau. Domnişoara Elver dădu din cap ; avea gura plină şi nu putea vorbi.
— Mai vrei prăjituri ? o întrebă el.
Domnişoara Elver se uită la cele două farfurii goale, apoi la domnul Cardan. Era cît pe ce să spună da. Doamna Chelifer, însă, se aşeză lingă ea şl—**i** puse o mină pe umăr.
— Nu cred că Grace mai doreşte cu adevărat prăjituri, interveni ea.
Grace se întoarse spre bătrînică ; privirea ei exprima dezamăgire şi tristeţe, dar după o clipă se însenină. Zîmbi, luă mina doamnei Chelifer şi o sărută.
— Vă iubesc ! îi spuse.
Pe dosul mîinii, buzele lăsaseră o pată cafenie de ciocolată topită.
— Cred că ar fi bine să-ţi ştergi faţa cu şerveţelul, **o** sfătui doamna Chelifer. Poate înmoi mai întîi un colţ în apă caldă...
Se făcu linişte. Dinspre estrada de dans, amenajată sub copaci la vreo sută de metri mai încolo, se auziră sunetele, puţin înăbuşite de distanţă si de zgomotul constant al Romei, ale unei orchestre de jaz. Monoton şi fără întrerupere banjourile îngînau o melodie de dans. Din cînd în cînd se auzea un sunet mai ascuţit, indicînd prezenţa unei viori. O trompetă insista plictisită pe tonice şi dominante acoperind cu sunetele-i clare toate celelalte instrumente ; saxofonul mieuna voluptuos. La această distanţă, toate melodiile păreau identice. Deodată, însă, de
320
pe estrada cofetărioarei în care se aflau, un pian, două viori şi un violoncel intonară Corul Pelerinilor din *Tannhăuser.*
Irene şi lordul Hovenden dansau înlănţuiţi, uşor şi elegant, pe ringul de beton. Urmînd imboldurile jazului, alte patruzeci de cupluri dansau în jurul lor. Infiltrîn-du-se în mod insidios prin palisada care despărţea ringul de dans de restul lumii, frînturi din Corul Pelerinilor se interferau cu muzica de jaz.
— Ascultă, îi spuse Hovenden. Asculfară continuînd să danseze. Se nostim e cînd le auzi pe amîndouă deodată !
Dar muzica de dincolo de palisada nu era destul de puternică îneît să le strice ritmul. Ascultară cîteva clipe, zîmbind de absurditatea acestei muzici de dincolo, şi-şi continuară dansul. După un timp, nici nu se mai osteniră să asculte.
X'.
•v;

J
Y. 0
Xs
21 — Frunze uscate
Capitolul IV
Domnul Falx nu se aştepta, odată ajuns la Roma, să întîmpine vreo dificultate în reducerea discipolului său la, ceea ce considera el, o stare de spirit mai bună şi mai serioasă. Sperase că in atmosfera tonifiantă a unei Conferinţe Laburiste Internaţionale, lordul Hovenden îşi va redobîndi forţele morale şi intelectuale. Ascultmd cu-vîntările, întîlnind tovarăşi de idei străini, el va uita farmecul corupător al vieţii duse sub acoperişul doamnei Aldwinkle şi-şi va îndrepta atenţia spre lucruri mal nobile şi mai importante. Mai mult decît atît, era de aşteptat ca asupra unui spirit tînăr şi generos ca al său, perspectiva unor eventuale persecuţii din partea fasciştilor să constituie un stimulent; faptul de a se afla în opoziţie, ar fi trebuit să-i înflăcăreze şi mai mult sentimentele în favoarea unei cauze care nu se bucura de popularitate. Acestea fuseseră calculele domnului Falx.
Evenimentele au demonstrat, însă, că se înşelase. Odată ajuns la Roma, lordul Hovenden păru să manifeste un interes şi mai redus faţă de politica de avangardă decît în ultimele două sau trei săptămini petrecute k Vezza. Se lăsă totuşi dus, manifestînd o indiferenţă prea evidentă pentru a nu fi remarcată de domnul Falx; la cîteva şedinţe ale conferinţei. Atmosfera lor intelectuală tonifiantă nu avu insă nici un efect stimulator asupra lordului, care în tot timpul şedinţelor nu făcea decît să caşte şi să se uite extrem de frecvent la ceas. Seara, cînd domnul Falx îi cerea să meargă împreună cil el la vreun distins tovarăş, lordul Hovenden fie că aducea vreo scuză vagă, fit- că pur şi simplu dispărea. A

doua zi domnul Falx afla cu amărăciune că îşi petrecuse jumătate din noapte la bar cu Irene Aldwinkle. Nu i-a mai rămas altceva decît să spere în plecarea doamnei Aldwinkle. Conform înţelegerii stabilite înainte de a pleca din Anglia, lordul Hovenden trebuia să rămînă cu el la Roma pină la sfîrşitul conferinţei. Domnul Falx putea spera că, după înlăturarea tuturor tentaţiilor frivole, lordul Hovenden îşi va redobîndi eul său cel bun. Şi totuşi, din cînd in cînd, lordul Hovenden mai avea mustrări de conştiinţă.
— Uneori am impresia că-l cam neglijez pe bătrinul Falx, se destăinui el jenat Irenei in cea de-a doua seară petrecută la Roma. Dar nu poate avea pretensia să-mi petrec toată ziua cu el. Se zişi ?
Irene fu de acord că intr-adevăr nu putea.
— In afară de aseasta, continuă lordul Hovenden, din-du-şi asigurări suplimentare, cred că n-am se căuta in compania prietenilor săi. As mai înselege dacă ar fi singur. Dar are de discutat cu atîta lume ! Ştii. am impresia că într-adevăr l-as stînjeni.
Irene încuviinţă. Orchestra începu să cinte din *nou.* In aceeaşi clipă, cei doi tineri se ridicară şi, ţinindu-se de mină, păşiră pe ringul de dans. Cabaretul în care dansau era sordid şi dezgustător, fiind frecventat de un public internaţional şi italian de cea mai proastă speţă. Femeile erau în majoritate prostituate. într-un colţ se afla un grup gălăgios de tineri englezi şi americani beţi, cu două localnice oacheşe, care arătau prea treze : cuplurile care se aflau pe ring dansau inir-un mod prea exagerat de intim. Irene şi lordul Hovenden discutau despre data căsătoriei şi găseau cabaretul delicios.
Peste zi, cind Hovenden reuşea să scape de conferinţă, hoinăreau prin oraş cumpărînd pentru viitorul lor cămin tot, ce-şi închipuiau că sint antichităţi. O îndeletnicire inutilă, intrucit cuprinşi de febra delicioasă a cumpărăturilor, uitau că viitorul lor cămin era tot un cămin ancestral.
— Se servisiu de masă drăgus ! exclama, bunăoară, lordul Hovenden şi, intrind in prăvălie îl cumpăra ime-

diat. Cam siurucuri — dădea el din cap — dar n-are | importansă.
Printre cele douăzeci şi trei de servicii de masă preţioase pe care le deţinea viitorul lor cămin, exista unul din aur masiv şi altul, pentru ocazii mai «puţin importante, din argint. Şi totuşi era atît de distractiv să fad cumpărături, să hoinăreşti prin magazine. Sub cerul albastru şi străveziu de toamnă, oraşul- alterna între auriu şi negru — auriu acolo unde razele soarelui cădeau pe zidul de stuc sau travertin — şi negru în locurile umbrite ; negru închis sub arcade, sub portalul bisericilor, negru lucios acolo unde sculpturile fîntînilor străluceau ude în bătaia neîncetată a apei. In locurile deschise, soarele ardea ; dinspre mare, însă, adia mereu o boare proaspătă, iar din străduţele înguste, unde de o mie de ani nu mai pătrunsese soarele, venea o răcoare ca de cavou. Umblau ore întregi fără să simtă oboseala.
între timp, doamna Aldwinkle făcea, împreună ei Chelifer, turul locurilor pitoreşti. Ea sperase că poate Capela Sixtină, Via Appia- în apus de soare, Colosseumul în bătaia lunii, grădinile de la Villa d'Este vor trezi la Chelifer emoţii care, la rîndul lor, vor genera o dispoziţie romantică faţă de ea. Ştia din propria-i experienţă că diferitele emoţii nu sînt strict compartimentate; şi cînd una din ele este stimulată, le acţionează şi pe vecinele ei. Se fac mai multe cereri în căsătorie în taxi în drum spre casă după o operă de Wagner, în faţa unui peisaj impresionant, în labirintele vreunui palat în ruină, decît în holuri stereotipe, sau pe o stradă din West Kensington. Dar nici Via Appla — chiar şi atunci cînd, în asfinţit, pinii solitari îşi profilau siluetele negre> iar în cavourile în ruină fantomele cîntau din oboi, nu pentru urechile muritorilor; nici Colosseumul, chiar şi în bătaia lunii; nici chiparoşii, cascadele şi fîntinlle de jad din Tivoli n-avură nici o eficacitate. Chelifer nu se lăsa sedus ; atitudinea sa continua să fie curtenitoare şi corectă.
Aşezată pe o coloană răsturnată, printre ruinele Vilei lui Adrian, doamna Aldwinkle ajunse pînă acolo încît începu să-i povestească despre unele întîmplări amoroase

din viaţa ei. Ii relata, de pildă — aducînd unele mici corecturi faptelor, corecturi în care, în mod implicit, ea însăşi începuse demult să creadă — povestea dragostei ei cu Elzevir, pianistul, — un artist, ce mai !... pînă în vîrful degetelor ; cu lordul Trunion — un *grand seigneur* de şcoală veche ! Relaţiile cu Cardan le trecu însă sub tăcere. Nu pentru că facultăţile mitopoetice ale doamnei Aldwinkle nu ar fi fost capabile să facă ceva extraordinar şi romantic din figura domnului Cardan. O, nu ! — ii descrisese ea de multe ori celor care nu-l cunoşteau : era un fel de Hampden rural, un Erou Necunoscut, care ar fi putut face orice — absolut orice — numai de şi-ar fi dat osteneala. Un mare Don Juan, în adevăratul înţeles al cuvîntului, nu numai din punct de vedere potenţial, avocatul şugubăţ al diavolului dacă nu chiar diavolul în persoană. Şi toate acestea numai pentru că a fost neînţeles — neînţeles de toţi, în afară de doamna Aldwinkle. în fond era un om sensibil, cu o inimă de aur. Trebuia, însă, să fii înzestrat cu harul intuiţiei pentru a putea descoperi toate acestea etc. Făcuse un mit din el. Dar o prudenţă instinctivă o împiedica să prezinte fără nici o reţinere miturile ei celor care cunoşteau originalele. Chelifer nu l-a întîlnit niciodată pe lordul Trunion sau pe nemuritorul Elzevir. L-a întîlnit în schimb pe domnul Cardan. Efectul confidenţelor fu, însă, la fel de neînsemnat ca şi cel al peisajelor romantice şi al marilor opere de artă. Ele nu l-au încurajat pe Chelifer fie să facă confidenţe, la rîndul lui, fie să urmeze exemplul lui Elzevir sau al lordului Trunion. Asculta cu atenţie, îşi exprima, la sfîrşitul povestirii, simpatia în cuvinte bine alese — ca atunci cînd unor cunoştinţe le mor bunicile — şi, după o tăcere destul de lungă, spunea, uitîndu-se la ceas, că era timpul să se întoarcă la hotel : promisese mamei s-o intîlnească la ora ceaiului, după care, adăuga el, o va conduce să viziteze o pensiune. Avînd în vedere că va sta toată iarna la Roma, trebuia să depună toate eforturile pentru a-i găsi o locuinţă agreabilă; nu-i aşa ? Doamna Aldwinkle fu nevoită să se declare de acord. O porniră prin

Campagna cea aridă spre oraş. Tot timpul drumului doamna Aldwinkle păstră o tăcere melancolică.
325
In drum de la liotei la ceainăria din Piazza Venezia doamna Chelifer, domnişoara Elver şi domnul Cardan trecură prin Forul lui Traian. Cele două bisericuţe Işi înălţau turlele gemene, poleite cu aur, spre cer. De pe solul forumului, aflat sub nivelul străzii — se lasă cu cîte 30 cm In fiecare an — se ridica măreaţa columnă ; pilaştrii răsturnaţi şi blocurile de piatră erau împrăştiate in dezordine în jurul bazei. Se opriră să privească.
— Eu am fost întotdeauna protestantă, întrerupse tăcerea doamna Chelifer. Şi totuşi, ori de cîte ori am venit aici, am avut senzaţia că Roma reprezintă ceva aparte; că Dumnezeu a deosebit-o de celelalte oraşe, hărăzindu-i cele mai măreţe Intîmplări. E un loc semnificativ, un loc important — deşi n-aş putea spune de ce. Simţi pur şi simplu că e important, şi atît. Priviţi această piaţă, de pildă: două bisericuţe înzorzonate din perioada contrareformei ; preţiozitatea înşelătoare şi nici un fel de evlavie ; tot felul de clădiri obişnuite împrejur, iar în centrul acestui amalgam, un uriaş monument păgîn pentru comemorarea unui masacru. Şi totuşi, nu ştiu din ce motive, toate acestea mi se par că au o semnificaţie, un înţeles spiritual; sînt importante. Şi aceasta e valabil pentru tot ceea ce se află în acest loc extraordinar. Nu poţi privi indiferent Roma, ca pe oricare alt oraş.
— Şi totuşi, interveni domnul Cardan, un foarte mare număr de turişti şi toţi localnicii reuşesc cu deplin succes să manifeste tocmai o asemenea atitudine.
— Asta numai pentru că n-o privesc cum trebuie, ii răspunse doamna Chelifer. După ce ai privit-o o dată cum se cuvine...
Fu întreruptă însă în mijlocul frazei de o exclamaţie a domnişoarei Elver, care se îndepărtase de ei şi se uita peste grilaj în forumul scufundat.
— Ce se întîmplă ? o întrebă domnul Cardan, după ce trecură strada şi se apropiară grăbiţi de ea.
— Priviţi! strigă domnişoara Elver arătînd cu mîna în jos. Priviţi... pisicile !
într-adevăr, erau acolo. Pe marmura încălzită de soare a unei coloane prăbuşite, stătea tolănit un motan enorm. O familie de pisoi roşcaţi se juca dedesubt. Cîţiva
326
tigrişori se plimbau printre blocurile de piatră. O panteră neagră în miniatură se ridicase pe picioarele de dinapoi şi-şi ascuţea ghearele pe scoarţa unui copăcel. La baza coloanei zăcea un cadavru descarnat.
■— Pisss, pisss, strigă cu vocea-i ascuţită domnişoara Elver.
— Nu te mai osteni, o sfătui domnul Cardan. Nu înţeleg decît italieneşte.
Domnişoara Elver îl privi :
— Atunci, poate că ar fi bine să învăţ puţin italienească pisicilor.
In acest timp, doamna Chelifer privea foarte serios în jos, în forum.
■— Dar sînt cel puţin douăzeci — spuse ea. Cum de-au ajuns aici ? *
— Cei care vor să scape de pisici vin să le arunce peste grilaj în forum, îi explică domnul Cardan.
•— Şi nu pot ieşi de acolo ?
— Se pare că nu.
Pe faţa blinda a doamnei Chelifer se aşternu o undă de durere.
— Ţţ, ţţ, ţţ ! exclamă ea şi dădu tristă din cap. Sărmanele de ele ! Şi cum trăiesc ?
— Habar n-am, ii răspunse domnul Cardan. Poate că se devorează reciproc. Fără îndoială că din cînd în eind şi oamenii le aAincă ceva de inîncare.
,— E una moartă, acolo, în mijloc, observă doamna Chelifer; în vocea ei răsună o notă de reproş, ca şi cind domnul Cardan ar fi fost de vină de acel cadavru mic care zăcea la baza coloanei triumfale.

— Moartă de-a binelea, confirmă domnul Cardan.
Îşi continuam drumul. Doamna Chelifer tăcea. Părea că o preocupă ceva.

Capitolul V

— *An pris caruns flucuthukh;* domnul Cardan făcu semn ghidului : Adu lampa mai aproape, spuse el în italieneşte ; după ce lampa fu adusă mai aproape, continuă să silabisească slove primitive greceşti pe peretele mor-mîntului: *flucuthukh nun tihuial khues khathe anulis mului vizile ziz riin puiian acasri flucuper pris an ti ar vus ta aius muntheri flucuthukh.* Se ridică. Fermecătoare limbă, exclamă el, fermecătoare ! De cînd am învăţat că etruscii îl numeau pe zeul vinului Fufluns am început să mă interesez îndeaproape de limba lor. Fufluns ^- cît de incomparabil mai potrivit este acest nume, în comparaţie cu Bachus sau Liber sau Dionisos ! Fufluns, *Fufluns,* repeta el încîntat. Nici că se poate găsi ceva mai bun. Aveau un autentic geniu lingvistic fiinţele acelea ! Ce poeţi trebuie să fi avut! *Cînd Fufluns flucuthukh-a zis-vl* — imagi-naţi-vă nişte ode în cinstea vinului care ar fi început aşa ! Sînt sigur că în engleză nu veţi putea îmbina opt **silabe suculente, beţive, de acest gen, nu-i aşa ?**

— Dar ce spuneţi de *„Ale in a Saxon rumkin"* * îi sugeră Chelifer.

Domnul Cardan dădu din cap:

— Nu se compară cu etrusca. Nu are suficiente consoane. E ceva prea uşor, prea spumos şi trivial. Parcă ar fi vorba de apă gazoasă.

— Dar după cum prea bine ştiţi, urmă Chelifer, *„flucuthukh[1]"* ar putea să însemne în etruscă şi apă gazoasă. Fufluns.. vă dau crezare, e un nume foarte potrivit- Dar poate că şi acest nume e doar o întîmplare fericită.

[1] Bere într-o cupă saxonă (engl.).

N-aveţi nici o dovadă că şi în ce priveşte alte noţiuni făceau să se potrivească atît de bine sonoritatea cuvintelor cu sensul lor. *Cînd Fufluns flucuthukh-a ziz-ul"* ar putea fi tradus şi „cînd Bachus îşi subţie vinul cu apă gazoasă". N-aveţi de unde să ştiţi.

— Aveţi perfectă dreptate, încuviinţă domnul Cardan. Nu ştiu. De altfel, nici alţii. M-am lăsat purtat de entuziasmul meu pentru Fufluns. S-ar putea ca *flucuthukh* să nu aibă acea semnificaţie suculentă pe care un cuvînt cu o asemenea sonoritate ar trebui să o aibă. Ar putea chiar să însemne, după cum afirmaţi, apă gazoasă. Şi totuşi, continui să sper în mai bine ; am încredere în etruscii mei. **într-o** bună zi, cînd se va găsi cheia pentru a se descifra această limbă fosilizată, cred că mi se va da dreptate. **Atunci** se va descoperi că *flucuthukh* e un cuvînt tot atît de adecvat sensului ca şi Fufluns — ţineţi minte ce vă **spun** ! E **o** limbă extraordinară, afirm încă o dată. Cine ştie ? Poate că peste vreo cîteva generaţii un nou Busby sau Keat vor scanda pe spinările băieţilor noştri din Anglia regulile sintaxei şi prozodiei etrusce. Nimic **nu mi-ar da** o satisfacţie mai mare. Latina şi greaca au o oarecare valoare practică infinitezimală. Etrusca este, însă, total şi absolut nefolositoare. Ce altă disciplină mai bună pentru educaţia unui gentleman ar mai putea fi descoperită ? E marea limbă moartă a viitorului. Dacă etrusca n-ar exista, ar trebui inventată.

— E tocmai ce vor avea de făcut pedagogii, spuse Chelifer, întrucît nu există nici un fel de literatură etruscă **în afară de** inscripţiile şi galimaţiile de pe fîşiile în care sînt înfăşurate mumiile de la Agram.

— Cu atît mai bine, replică domnul Cardan. Dacă am scri-o noi înşine, am găsi poate că literatura etruscă este interesanta[1]. O literatură etruscă scrisă de etrusci ar fi **tot atît "de** plictisitoare ca orice altă literatură din antichitate. **Dar** dacă poemele epice ar fi scrise de dumneavoastră, dialogurile socratice de mine, iar istoria de vreun maestru al ficţiunii ca domnişoara Thriplow, atunci am fi în posesia unei culegeri în care puţinii elevi, capabili **să profite de** pe urma educaţiei ce li se dă, ar putea fi într-adevăr "interesaţi. Iar cînd, după încă o generaţie,

Ideile noastre vor fi considerate la fel de depăşite ca şi cele ale lui Tulius sau Horaţiu, literatura Etruriei va fi scrisă da descendenţii noştri. Fiecare generaţie va folosi această limbă moarta pentru a-şi exprima propriile idei. Şi exprimate într-un idiom atît de bogat ca acel pe care îl consider eu că este etrusca, ideile vor părea şi mai importante şi memorabile. Căci de multe ori am observat că o idee, care, exprimată în limba natală respectivă, pare obtuză, mediocră şi opacă, devine dară pentru ochii minţii, capătă o nouă semnificaţie, cînd i se dă un veşmînt străin, nefamiliar. Un dicton în latină are mai multă greutate, pare mai adevărat, decît acelaşi dicton în engleză. Pe legea mea, dacă studiul limbilor moarte este in general de vreun folos, ceea ce mi-ar părea rău să admit, acesta constă tocmai în dezvăluirea importanţei mediului verbal în care sînt exprimate ideile. A cunoaşte acelaşi lucru în mai multe limbi, înseamnă a-l cunoaşte (în cazul în care nu eşti complet lipsit de inteligenţă) mai profund, mai bine decît într-una singură. Tînărul care învaţă că zeul vinului se numeşte în etruscă Fufluns, are o cunoaştere mai profundă a atributelor acestui personaj divin decît tînărul care îl cunoaşte numai sub denumirea de Bachus. Doresc ca arheologii să descopere cheia limbii etrusce numai pentru a pătrunde mai adine semnificaţia unui obiect sau a unei idei exprimată de cuvinte atît de somptuoase ca *jlucuthukh* sau *khathe.* De rest nu-mi pasă. înţelesul acestor inscripţii este o problemă care mă lasă complet indiferent. Căci, la urma urmei, ce-ar putea descoperi ? Nimic din ceea ce nu cunoaştem. Ar descoperi că înainte ca romanii să fi cucerit Italia, oamenii mîncau şi beau, se iubeau, adunau averi, îi oprimau pe vecinii mai slabi, se distrau făcînd sport, întocmeau legi etc. Toate acestea le-ai putea descoperi şi coborînd pe Piccadiîly în orice zi a săptămînii. Şi apoi, sîntem în posesia imaginilor lor. Arătă cu mîna. Ghidul care ascultase răbdător acest discurs de neînţeles pentru el, răspunse la acest gest ridieîndu-şi lampa de acetilenă. Readuse în mod miraculos la existenţă, de lumina albă şi puternică, o mulţime de forme în culori vii apărură pe pereţii cavoului. încadraţi de arbori stilizaţi, o pereche de luptători de "un

roşu inclus, cu ochi de egipteni şi profiluri de greci, aşa cum le cunoaştem de pe cele mai vechi vase. căutau să se apuce unul pe celălalt. De o parte şi de cealaltă, dincolo de copaci, stăteau două perechi de cai negri, cu picioare lungi. Deasupra lor, în segmentul de cerc dintre linia superioară a acestei picturi şi boltă, zăcea culcat un mare leopard, cu blana albă şi pete negre, aidoma Clinilor şi pisicilor din porţelan chinezesc dintr-o epocă mai tirzie. Pe peretele din stingă era înfăţişat un banchet : etrusci de culoare roşu închis stăteau tolăniţi pe banchete ; femei albe ca de porţelan formau cu partenerii lor bronzaţi acelaşi contrast voluptuos ca între nimfele palide şi durdulii ale lui Boucher şi păstorii negricioşi — amanţii lor. Cu gesturi de hieratică simpatie, ei închinau cupole de vin. Pe peretele opus, nişte păstrări mînuiau praştia sau plasa. Cerul era plin de zburătoare ; pe marea albastră se prindea peştele cu ostia. O lungă inscripţie brăzda peretele de la dreapta la stingă. Pe tavanul boltit erau pictate carouri roşii negre şi albe. Deasupra uşii scunde şi înguste care dădea în anticameră stătea îngenuncheat un taur alb şi binevoitor. Acum două mii cinci sute de ani, aici şi-au plîns ei mortul.

— Ii vedeţi vînînd, bînd, jucîndu-se, iubind — continuă domnul Cardan. Ce altceva v-aţi fi putut aştepta să facă ? Aceste inscripţii nu ne vor spune mai mult decît ceea ce cunoaştem. E adevărat că şi eu vreau să ştiu ce înseamnă. Dar numai pentru că sper că bărbatul cel negricios îi spune albei sale doamne : *„Flucuthiikh* cu ochii tăi," sau cuvinte care să exprime acelaşi lucru, „şi eu mă voi *fluciithukh* cu ochii mei." Dacă într-adevăr aceasta este ceea ce îşi spun. noţiunea de a te îmbăta ar apărea într-o lumină cu totul nouă.

—• Nu însă şi noţiunea de a iubi, în cazul în care sînt amanţi, interveni doamna Aldwvnkle. cu aceeaşi mină sumbră.

— Cum a£a ? exclamă mirat domnul Cardan. Să presupunem, atunci, că *jluciitkukh* s-ar dovedi că înseamnă nu a bea, ci a iubi. Vă asigur că şi în acest caz sentimentele astfel

nominalizate ar fi total diferite de cele pe care le rezumă noţiunea „a iubi[fc]. Puteţi foarte bine ghici după
L
rezonanţa acestui cuvînt in diferite limbi, ce înţeleg prin dragoste cei ce îl rostesc : *Amonr,* de pildă, — acest *ou* prelungit, care se termină cu un *r,* dat parcă de-a dura, cît de semnificativ este ! *Ou* — îţi ţuguie buzele ca pentru a săruta. Apoi, brusc *rrr* — mîrîi ca'un cîine. Ce altceva ar putea exprima mai bine acea lascivitate de la sine înţeleasă care trece drept dragoste în nouăzeci la sută din romanele şi piesele de teatru franţuzeşti ? Dar *Liebe* — ce rezonanţă languroasă, de clar de lună, sentimental, are acest *ie* prelung ! Şi ce bine se potriveşte labiala behăită ce o urmează : — *be, be.* O oaie a cărei voce e sugrumată de emoţie. Tot romantismul german e în rezonanţa acestui cuvînt. Şi acelaşi romantism german, puţin cam *detraque,* se transformă în mod firesc în expresionismul şi extravaganţa erotică şi sălbatică a literaturii germane contemporane. Iar cît priveşte englezescul *Love* — este tipic de neangajant şi timid. Această monosi-labă obscură ilustrează perfect reticenţa englezilor de a spune lucrurilor pe nume. Este simbolul refulăr.ii noastre naţionale. întreaga ipocrizie şi toată frumuseţea platonică a poeziei noastre se află în acest cuvînt: *Love...* Domnul Cardan murmură- acest cuvînt impunînd tăcere, cu degetul ridicat în sus. îşi ciuli apoi urechile pentru a prinde ecoul slab al vocii sale răsfrînt de pereţi sub bolta sepukrală : *„Love"...* Cît de mult se deosebeşte emoţia noastră englezească de ceea ce se exprimă prin cuvîntul *Amore ! Amore* — a doua silabă aproape că o cînţi, cu o yoce baritonală, din piept, şi cu un uşor tremolo terminal, pentru a o face să răsune şi mai palpitant. *Amore* 7— este numele unei calităţi pe care Stendhal o admirase atît de mult la italieni şi a cărei absenţă la compatrioţii săi şi in special la compatrioatele sale l-a determinat să clasifice Parisul după Milano şi Roma. Este mijlocul cel mai adecvat şi perfect de exprimare a pasiunii.
■— Cît e de adevărat! exclamă doamna Aldwinkle, care se mai însenină la faţă. Acest compliment făcut scumpei sale limbi italiene şi temperamentului italian o emoţiona şi-i făcu plăcere. Rezonanţa însăşi a cuvîntului *amore* este plină de pasiune. Dacă englezii ar fi ştiut ce înseamnă
pasiunea," ar fi găsit cu siguranţă un emint mai expresiv ciecît *Iove.* Dar- ei nu ştiu. Oftă.
— Exact, încuviinţă domnul Cardan. *Amore,* nu poate, după cum vedeţi, exprima altceva decît pasiunea sudică, dar închipuiţi-vă acum că s-ar dovedi că *flucuthukh* înseamnă în etruscă dragoste. Ce s-ar întîmpla atunci ? *Amour* înseamnă lascivitate, *Liebe* — sentiment, *Amore* — pasiune. La ce aspect al fenomenului complex al dragostei s-ar referi *flucuthukh?* Microbul staphiloccocus pyo-genes produce la unii pacienţi abcese, la alţii urcioare, în . unele cazuri el este chiar răspunzător de *Keratitis punctata.* La fel şi cu dragostea. Simptomele variază în funcţie de indivizi. Dar datorită sugestibilităţii şi spiritului de imitaţie, care la om sînt nemărginite, simptomele cele mai comune într-o anumită perioadă tind să devină generale la societatea respectivă. Popoare întregi manifestă aceleaşi simptome de boală : unul suferă de *amour,* altul de *liebe* ş.a.m.d. Dar imaginaţi-vă acum un popor la care dragostea ar însemna *flucuthukh.* Care să fi fost simptomele caracteristice ale bolii generate de dragoste, pentru a i se da un asemenea nume ? Nu putem-ghici. Cel puţin e fascinant să facem speculaţii.
Ieşiră unul după altul pe uşa îngustă, străbătură anticamera cavoului şi urcară treptele abrupte care duceau la suprafaţă. Se aflau acum pe colina golaşă' şi bătută de vînturi, orbiţi de lumina acelei după-amiezi senine.
Era un loc singuratic. Arcadele unui apeduct în ruină •făceau paşi de gigant de-a lungul coamei şi, urmîndu-le cu privirea cum se pierdeau în zare, dădeai de zidurile şi turnurile înalte ale oraşului Corneto. La stînga. colina abruptă cobora spre marc ; acolo unde se termina cîmpia îngustă, începea Mcditerana. La dreapta se afla o vale adîncă, închisă la un capăt de un deal mare şi rotund. Povîrnişurile acoperite cu iarbă erau brăzdate şi sfîrtecate de ceea ce

fusese pe vremuri munca unor oameni. Pe acest .deal se înălţase în trecut cetatea sacră a etruscilor Tarquino. Colina prelungă şi golaşă pe care stăteau ei fusese —• timp de cîte secole, oare ? — necropola ei. în căsuţe scobite în stîncile de calcar dormeau somnul de

veci niorţi fără de număr. Ici, colo, ci te o boltă era surpată şi din groapa întunecată adia, chiar în toiul verii,
0 boare imemorabilă. Suprafaţa colinei era pe alocuri bombată, formînd un fel de movile rotunde acoperite cu iarbă. Ieşiseră tocmai din străfundurile unei astfel de movile. Ghidul puse jos lampa şi trînti uşa peste fantomele etrusce. Parcurseră cîteva sute de metri prin timpuri geologice — între mare, coline şi nori ; la orizont, Evul Mediu îşi proiecta turlele ; relicvele înnegrite şi strivite ale Etruriei abia se zăreau sub covorul de iarbă ; dinspre drumul roman din cîmpie se auzea huruitul unui automobil.
Sunetul claxonului o trezi pe lrene din starea de transa în care, tristă şi îngîndurată, cu faţa de un patetism copilăresc, se afla de cîtva timp. Devenise tăcută şi melancolică de ieri dimineaţa, de cînd părăsiseră Roma. Lordul Hovenden rămăsese acolo cu domnul Falx. Sunetul prelung al claxonului electric păru că-i aduce aminte de ceva. Privi spre cîmpia care se întindea pînă la mare. Un noi de praf alb înainta pe drumul Maremmei dinspre Civitta Vecchia. Cam o jumătate de milă norul rămînea opac. după care devenea, treptat transparent spre coadă. La cap, unde praful era cel mai dens, un mic obiect negru înainta ca o insectă rapidă prin cîmpia care se desfăşura la picioarele lor aidoma unei hărţi, tîrînd după el norul. Din direcţia opusă, venea o altă cometă de praf, cu capul negru. Păreau doi şerpi albi care se apropiau unul de celălalt, gata să se încaiere. Aproape, tot mai aproape, lrene se opri pentru a-i privi. Avu o presimţire groaznică.
1 se părea imposibil ca cele două automobile să nu se ciocnească. Mai aproape, şi mai aproape. Capetele celor doi şerpi aproape că se atinseră. Dacă unul din automobile este al lui... Ciocnirea era inevitabilă. Se vor zdrobi — ah! Ce îngrozitor! lrene închise ochii. După cîteva secunde îi deschise. Cei doi şerpi albi se uniseră» formind unul singur — foarte gros şi opac. Micile lor capete negre nu se puteau distinge. Pentru o clipă, care i se păru teribilă, crezu că s-au distrus reciproc. Dar după un timp apărură din nou, îndepărtîndu-se unul de celălalt. Cei doi

şerpi formau încă unul singur, dai' cu doua capete, o lungă amfisbenă. Apoi, treptat, mijlocul amfisbenei începu sâ se subţieze, să devină transparent ; se zări prin el un pîlc de arbori, la început neclar, apoi din ce în ce mai distinct. Amfisbenă se rupse în două şi cei doi şerpi albi se tîrîră mai departe, vinul spre nord, celălalt spre sud. Spaţiul dintre cozile lor transparente se lărgea tot mai mult. lrene scoase un suspin de uşurare şi alergă după ceilalţi. Avusese impresia că asistase la o catastrofă care fusese evitată în mod miraculos. Se simţi ceva mai veselă decît la începutul zilei. Pe un drum alb. două automobile se încrucişaseră. Şi atît.
Ghidul deschidea uşa de intrare într-o altă movilă scobită. îşi reaprinse lampa şi-i conduse pe aceleaşi scări abrupte în cavou. Pe un perete, etruscii călăreau şi se luptau, în mod hieratic, toţi din profil. O zeiţă, sau poate că nu era decît primăreasa oraşului, cu o coafură în chip de bonetă, pe care matroanele romane o împrumutaseră mai tîrziu de la vecinele lor, distribuia premiile. Pe un alt perete, etruscii benchetuiau. Bărbaţi cafenii şi doamne albe stăteau tolănite pe ricliniumuri. Alături de ele era un muzicant care cînta dintr-un flaut dublu, iar o dansatoare, îmbrăcată în ceva ce semăna a costum persan, executa dansul vălurilor pentru a-i distra pe comeseni.
— Se pare că aveau gusturi simple, spuse domnul Cardan. Nu-i absolut nimic sofisticat sau *fin de siecle* aici — nici lupte între femei acrobate şi tauri, ca la Cnos-sos, şi nici lupte de gladiatori, masacre de animale, meciuri de box în mănuşi cu ţinte de aramă, ca în arenele romane. îmi par nişte oameni drăguţi, care se comportă ca nişte elevi cuminţi. Se vede

Că erau insuficient de civilizaţi pentru a fi exigenţi în plăcerile lor.
— Şi mai insuficient de civilizaţi, adăugă Chelifer, pentru a fi cu adevărat vulgari. în această privinţă sint cu mult în urma ultimilor romani. Cunoaşteţi marele mozaic din muzeul Lateran ? Provine dintr-una din băile imperiale, nu-mi amintesc din care, şi se compune din portretele principalilor eroi sportivi ai epocii — boxerii şi luptătorii —- precum şi ale antrenorilor şi suporterilor lor. Aceştia din urmă sînt trataţi foarte-respectuos de

autorul mozaicului, care îi reprezintă îmbrăcaţi în togi, avînd cele mai nobile atitudini. Dintr-o singură privire îţi dai seama că sînt nişte *gens bien* [1], nişte sportivi amatori. Intr-uci cuvînt, oameni care reprezentau un interes pecuniar. Atleţii, însă, sînt reprezentaţi fidel, aşa cum erau în realitate, chiar într-un mod atît de fidel, încît poţi foarte uşor confunda un boxer de categorie grea cu o gorilă căreia i s-ar fi îndepărtat părul. Sub fiecare portret figurează numele eroului reprezentat. Totul seamănă perfect cu o pagină dintr-o revistă ilustrată — numai că e o pagină de 12 m pe 9 şi executată nu din pastă lemnoasă, ci din cele mai durabile materiale inventate vreodată de ingeniozitatea oamenilor pentru întruchiparea şi eternizarea vizuală a ideilor lor. Şi cred că tocmai mărimea şi durabilitatea cvasi-eternă a acestei opere oribile o face să fie mult mai îngrozitoare decît o pagină similară din revistele noastre ilustrate. Să faci eroi efemeri din nişte sportivi de profesie şi vînători de premii e destul de reprobabil; dar ca oamenii să dorească să le imortalizeze gloria, aceasta este cu siguranţă indicele unei şi mai profunde vulgarităţi şi decăderi. La fel ca şi gloata din Roma, gloatele din capitalele noastre moderne se delectează şi ele cu sporturile şi exerciţiile pe care nu le practică ; dar cel puţin faima profesioniştilor noştri nu durează decît o zi după triumf. Noi nu le executăm efigiile pe plăci de marmură care să dureze sute de generaţii. Le executăm pe paste lemnoase, ceea ce e aproape la fel cu a-i picta pe apă. Este reconfortabil gîndul că în anul 2100, din întreaga noastră creaţie publicistică, literară şi filozofică se va alege praful şi pulberea. Mozaicul, însă, va continua să rămână în aceeaşi, stare în care îl vedem astăzi. Numai dinamita sau vreun cutremur vor putea eventual distruge efigiile boxerilor imperiali. Şi aceasta va fi o binefacere pentru viitorii istoriografi ai Romei. Căci nimeni nu poate pretinde că a înţeles cu adevărat Imperiul roman pînă ce nu a studiat acest mozaic. E ca un vas plin de chintesenţa realităţii romane. O singură pictură din această realitate este suficientă pentru a spulbera toate utopiile retrospective pe

[1] Oameni bine (fr.).

care le-a ticluit sau le-ar putea ticlui vreodată istoria pe baza cronicilor Romei Antice. Oricine va examina acest mozaic nu va mai putea nutri iluzii generoase despre oamenii caro l-au admirat sau care au admirat epoca în care a fost executai. *l*\\ dai seama că civilizaţia romană era pur şi simplu Ja fel de sordidă ca a noastră, dacă nu chiar şi mai şi. După ce ai privit însă aceste bolţi etrusce — adăuga Chelifer privind frescele de pe ziduri — nu pleci cu acea impresie de bestialitate organizată şi eficientă pe care ţi-o lasă mozaicul roman. Din aceste distracţii, reprezentate aici. se degajă o anumită prospeţime, cum foarte bine a spus domnul Cardan, un fel de veselie şcolărească. în acelaşi timp, nu nutresc, bineînţeles, nici un fel de îndoieli că o asemenea impresie este cu totul înşelătoare. Arta lor are un anumit farmec arhaic ; dar probabil că artiştii erau tot atît de sofisticaţi şi de respingători ca şi succesorii lor romani.
— Ei ! Dar nu uitaţi că-l numeau pe zeul vinului Fufluns, interveni domnul Cardan. Cel puţin daţi-le ce li se cuvine.
— Dar şi romanii aveau o limbă minunată, obiectă Chelifer. Şi totuşi reproduceau în dimensiuni imense, pe plăcuţe de marmură aşternute pe un strat de ciment, pagina de sport din Daily Sketch.
Ieşiră din nou la lumină. Treptele erau atît do înalte, îar picioarele domnişoarei Elver atît de scurte, încît a trebuit să fie ajutată. Cavoul răsuna de rîsetele şi ţipetele ei ascuţite. în sfîrşit,

ieşiră de sub pămînt.
Pe vîrful unei movile înalte, la vreo două sau trei sute de metri mai încolo, se profila pe cer silueta unui bărbat. Stătea cu mina streaşină la ochi, căutînd parcă ceva. Deodată, Irene roşi toată.
— Ei ! Cred că-i Hovenden, spuse ea cu o voce pe care se străduia s-o facă nepăsătoare.
Aproape simultan, bărbatul îşi întoarse faţa spre ei. Ridică în semn de salut mîna pe care o ţinuse streaşină la ochi. Un voios „Hullo !" răsună peste morminte ; sări, apoi, de pe movilă şi alergă spre ei. într-adevăr era Hovenden ; Irene văzuse bine.

— Mă uitam peste tot după voi, le explică el gîfîmcU cînri ajunse mai aproape. Strinse cu căldură mîinilti| tuturor celor prezenţi ; pe Irene o ocoli în mod diplomatic, i Mi-au spus în oraş că un grup de străini se află aisi susl pentru a visita simitirul sau asa seva. Asa îneît am traşi o fugă încoase după voi, l-am văzut pe bătrinul F.rnstl cu maşina la marginea drumului. Asi fost înăuntru ?l Privi spre intrarea întunecoasă a cavoului. Nu-i de mirare| că nu v-am...
Doamna Aldvvinkle îl întrerupse :
— Dar de ce nu eşti la Roma cu domnul Falx ?
Faţa pistruiată, de copil, a domnului Hovenden se făcuj roşie ca para focului.
— De fapt, răspunse el. cu privirea în pămint. nul m-am prea simţit bine. Doctorul mi-a spus că trebuie sal plec imediat din Roma. Aerul de ţară. ştiţi. Aşa Incit;I am lăsat un bilet domnului Falx şi... lată-mă aisi. '
Ridică din nou ochii, zîmbind.
Capitolul VI
iiCJ
;f: — Dar la Montefiascone — spuse domnul Cardan, încheind povestea episcopului german care a dat faimosului vin de Montefiascone un nume atit de curios — la Mon-tefiascone servitorul episcopului Defuck a găsit vin bun în orice prăvălie şi circiumă : şi cînd stăpinuî său a sosit în oraş, a descoperit pe sute de uşi inscripţia cu creta după cum se înţeleseseră : *Est. Est. Est.* Oraşul era plin de inscripţii. Şi atît de mult i-a plăcut episcopului vinul îneît s-a hotărît să rămină ia Montefiascone toată viaţa. Toată viaţa e numai un mod de a spune, deoarece a băut atît de mult. incit în scurt timp se dovedi că venise aici de fapt ca să moară. L-au înmormintat in biserica aceea de jos. Pe piatra de mormint, servitorul său a gravat portretul episcopului însoţit de acest epitaf scurt : *.,Est Est Jo Defiick. Propter nimitmi hic est. Dnviinus meus mortus est"* '. De atunci, i s-a spus vinului din partea Jocului Est, Est, Est. Vom comanda o sticla şi pentru că e o băutură serioasă îl vom bea sec. Pentru desert vom comanda o sticlă de *moscata* dulce, care e o băutură uşoară ca pentru femei. Şi acum hai să vedem ce se poate mînca aici.
Luă meniul şi, ţinindu-l la distanţă — pentru că era ■prezbit din cauza bătrîneţii — începu să citească rar numele diferitelor bucate, insoţindu-le de comentarii. Domnul Cardan era întotdeauna cel care comanda meniurile (deşi în general lordul Hovenden sau doamna Aldwinkle erau cei care le plăteau) ; exista un consim-
[1] Este este Jo Defuck. Zaep aici din pricina excesului. Stă-pînnl meu a murit.

ţămînt tacit şi unanim că domnul Cardan era expert în mîncăruri şi băuturi, un gurmand de profesie, un băutor priceput şi erudit.
Văzîndu-l pe domnul Cardan că citeşte meniul, patronul se apropie frecîndu-şi mîinile şi zîmbind cordial — un Rolls Royce plin de străini avusese efectul său — pentru a primi comanda şi a face recomandările.
— Peştele — îi împărtăşi el domnului Cardan — peş~ tele-i specialitatea noastră. îşi duse

degetele la gură şi le • sărută. E din Bolsena, din lacul de acolo. Arătă cu degetul spre fereastra întunecată.
Undeva, departe, în acest întuneric se afla lacul Bolsena.
Domnul Cardan îşi ridică mîna.
— Nu, nu, protestă el cu hotărîre, scuturînd din cap. Nu-mi vorbi de peşte. Niciodată în aceste localităţi mici nu poţi avea garanţia că e proaspăt, explică el însoţitorilor săi. Şi mai ales pe o vreme atît de călduroasă. Şi, în afară de asta, imaginaţi-vă ce ar însemna să mîneăm peşte din Bolsena — un loc unde se produc miracole, unde ostiile sfinte sî-ngerează spre convingerea credincioşilor şi ca o demonstraţie de transsubstanţiere. Nu, nu, repetă domnul Cardan. Oricum peştele din Bolsena e suspect. Să perseverăm în ouă prăjite şi muşchi de viţel. Sau poate puţin clapon fript...
— Vreau peşte, interveni domnişoara Elvcr. Tonul serios şi plin de pasiune al vocii ei contrasta în mod izbitor cu tonul glumeţ şi ironic al domnului Cardan.
— Nu te-aş sfătui, repetă domnul Cardan.
— îmi place peştele.
— Dar s-ar putea să fie stricat. Nu poţi şti niciodată-
— Dar eu vreau, insistă domnişoara Elvcr. îmi place peştele. Buza de jos, groasă, începu să tremure şi ochii i se umplură de lacrimi. *Vreau.*
— Bine, dacă vrei îl vei avea, spuse domnul Cardan, grăbindu-se s-o consoleze. Dacă îţi place într-adevăr. îmi era numai teamă că nu-i proaspăt. Dar s-ar putea să fie.
Domnişoara Elver se linişti, îşi suflă nasul şi zîmbi.

•— Mulţumesc, Tomy, spuse ea si roşi c-înd pronunţă numele.
După cină, ieşiră în piaţă să bea cafea şi lichior. Piaţa era plină de lume şi bine luminată. în centrul ei, fanfara Societăţii Filarmonice din localitate dădea concertul obişnuit de duminică seara. întreaga scenă era dominată de marea biserică a lui Sammicheli clădită pe o ridicătură de teren. Zidurile străjuite de pilaştri erau luminate direct : cupola se profila însă neagră pe cer.
— Se pare că n-avem de ales. spuse domnul Cardan privind piaţa, decît între Cafe Moderno şi Bar Ideale. în ce mă priveşte prefer idealul, păcat numai că într-un bar trebuie să stai în picioare, in timp ce într-o cafenea, în ciuda materialismului cras, poţi sta jos. Mi-e teamă că Moderno se impune de la sine.
Porni în direcţia cafenelei.
— Şi fiindcă veni vorba de baruri — deschise vorba Chelifer după ce se aşezară la o măsuţă in faţa cafenelei —^ v-aţi gîndit vreodată la cuvintele englezeşti care au intrat în circuitul internaţional ? E o selecţie cam curioasă şi care pune într-o anumită lumină natura şi semnificaţia civilizaţiei noastre anglo-saxone. Cele trei cuvinte din limba lui Shakespeare, care au o circulaţie cu adevărat universală, sînt : Bar, Sport şi W.C. Ele sînt acum în aceeaşi măsură finlandeze, ca şi engleze. Fiecare din aceste cuvinte şi-a format, aş putea spune, o familie. în jurul noţiunii de Bar sînt grupate o serie de alte cuvinte internaţionale ca : *biţter, cocktail, whisky,* şi altele de acest gen. Cuvîntul „Sport" se laudă cu o mare familie : *match,* de pilda, *Touring Club,* verbul a boxa, *Cycle-Car, performanţă* (în sens sportiv) şi multe altele. Noţiunea de instalaţie sanitară hidraulică nu are decît o odraslă de care îmi amintesc acum şi anume *tub* [1]. Acest cuvînt pare straniu de învechit în limba engleză contemporană. în Iugoslavia, însă, este foarte la modă. Şi în felul acesta ajungem la acea. clasă extrem de bizară de cuvinte englezeşti internaţionale care niciodată n-au făcut parte din engleza bună. *Smoking,* de pildă, *dancing, jive-o'clock* ■— aceste cuvinte n-au avut o existenţă decît pe continen-
[1] Cadă (engl.).

tul european. în ceea ce priveşte *high-life-u\,* cuvint care este atît de popular la Atena, unde se scrie pe litere cam aşa —■ yota, gama, lamda, yota, fi — el ^oate fi localizat în istoria culturii noastre naţionale în epoca victoriană îndepărtată.

—■ Şi *spleen,* .interveni domnul Cardan, aţi uitat spleenul. El provine şi mai demult. E un cuvînt aristocratic, foarte frumos : am fost proşti că l-am lăsat să moară. Acum trebuie să te duci în Franţa ca să-l poţi auzi din nou.

— Poate a dispărut cuvîntul, spuse Chelifer, în schimb acea stare de spirit pe care o exprimă nu s-a manifestat, cred, niciodată mai pregnant ca acum. Cu cit înaintăm pe calea progresului material, cu cit sîntem mai bogaţi şi avem mai mult timp la dispoziţie, cu cit dispunem de mai multe distracţii standard, cu atît sîntem mai plictisiţi. E ceva inevitabil, e o lege a naturii. Cei care au suferit întotdeauna de *spleen* şi care se numără şi acum printre principalele lui victime, sînt cei care au avere, timp la dispoziţie şi educaţie. Deocamdată aceştia formează o minoritate reiativ restrînsă; în statul utopic, însă, în care toţi vor fi rnstăriţi. educaţi şi vor avea timp disponibil, va domni un plictis general: numai dacă nu cumva, bineînţeles, din cine ştie ce motive ascunse, aceleaşi cauze nu vor mai produce aceleaşi efecte. Doar vreo două sau trei sute de oameni dintr-un milion ar putea supravieţui într-un stat utopic cu adevărat eficient. Ceilalţi pur şi simplu ar muri de *spleeji.* Poate că numai pe această cale va acţiona selecţia naturală în direcţia formării unui supraom. Numai un om inteligent va fi în stare să suporte povara aproape intolerabilă a lipsei de ocupaţie şi a prosperităţii. Restul, fie că se vor vesteji, fie că îşi' vor tăia beregata — sau poate că (şi asta este cel mai probabil) vor reveni, de disperare, la deliciile barbariei şi-şi vor tăia reciproc beregata, fără să mai menţionăm beregatele celor inteligenţi.

— Acesta pare.să fie sfîrşitul cel mai firesc şi verosimil, spuse domnul Cardan. Dacă din două alternative posibile una este în armonie cu aspiraţiile noastre eele mai.înalte, iar cealaltă este absolut inutilă şi de prisos din
punct de vedere uman, atunci puteţi l'i sigur că Natura o va alege pe cea de-a doua.

La zece şi jumătate seara, domnişoara Elver se plinse că nu se simte bine. Domnul Cardan oftă şi dădu din cap.

— Peştele acela miraculos ! Se înapoiară la hotel.

—■ Ce noroc, comentă doamna Aldwinkle în timp ce Irene îi pieptăna părul înainte de culcare, ce noroc că n-am avut copii. Deformează atit de îngrozitor corpul.^

— Totuşi, se aventură să obiecteze Irene, cred că sint amuzanţi.

Doamna Aldwinkle pretextă că o doare capul şi o trimise la culcare aproape imediat. La două şi jumătate, Irene fu trezită din somn de nişte gemete şi seîncete care veneau din camera de alături : „Oo, oo ! Oh !■' era vocea domnişoarei Elver. Irene sări din pat şi alergă să vadă ce se întîmplă. .O găsipe domnişoara Elver zvîrcolindu-se de durere pe patu-i' răvăşit.

— Ce s-a intîmplat ? întrebă ea.

Domnişoara Elver nu reuşi să articuleze nici un cuvint. „Oo, oo !•' repeta ea mereu, răsucindu-şi capul, ca şi cum ar fi vrut să scape de durerea sfredelitoare care o chinuia.

Irene alergă spre camera de culcare a mătuşii ei, cipcăni la uşă şi, neprimind nici un răspuns, intră.

— Mătuşă Lilian, strigă ea în întuneric. Iar apoi şî tare : Mătuşă Lilian !

mai

Nu se auzea nici un zgomot. Irene pipăi comutatorul şi aprinse lumina. Patul doamnei Aldwinkle era gol. Fata rămase o clipă locului, uitîndu-se intrigată la pat şi în-cereînd să facă fel de fel de presupuneri. Dinspre coridor se auzeau văicărelile repetate ale domnişoarei Elver. Trezită din stupoarea ei de aceste gemete, Irene se întoarse, traversă vestibulul şi începu să bată la uşa domnului Cardan.

Ii

----------Capitolul VII----------

SELECŢIUNI DIN ÎNSEMNĂRILE LUI FRANCIS CHELIFER

în calendarul sportiv evenimentele cele mai importante sînt prevăzute pentru lunile de toamnă. Primăvara nu se vînează. Chiar şi în Italia există un sezon în care este interzisă vînătoarea de păsări cîntătoare şi care durează de la venirea privighetorilor şi pînă la plecarea ultimelor rîndunele. Distracţia, adevărata distracţie, începe de abia toamna. Vînătoarea de prepeliţe, vînătoarea de potîr-nichi — iată veselele preliminarii. Dar ziua cea mare este întîi octombrie cînd începe masacrul fazanilor aurii. Pac ! Pac ! — puştile cu două ţevi îşi fac auzită muzica îfl pădurile ce încep să-şi lepede veşmîntul. Puţin mai tîrziu se adaugă corul armonios al cîinilor, în timp ce copitele cailor, cum spune foarte bine poetul latin, fac să vibreze pămîntul reavăn in ritmul lor sacadat. Iarna devine veselă în larma vînătoarei.

Aşa se întîmplă şi în anii critici ai unor vieţi <*e* femei. Bang ! Bang ! — la 1 octombrie ies şi ele la vînătoare de fazani. După cîteva săptămîni — iată-le ia ! — începe vînătoarea de vulpi, iar ceva mai tîrziu începe sezonul vînătoarei de bărbaţi. Cînd m-a cules de pe plaja de la Marina di Vezza, gazda mea ajunsese la punctul ei critic, situat undeva între vînătoarea de fazani şi cea de bărbaţi. Se spune că vulpilor le place să -fie vînate ; îndrăznesc însă să pun la îndoială adevărul acestei ipoteze reconfortante. *Experientia* o confirmă, precum spune babacul doamne.i Micawber (ha, ha, din partea domnului Toft)... etc.

344

Dacă a iubi fără a fi iubit poate fi considerat drept o experienţă dintre cete mai dureroase, a fi iubit fără să iubeşti este cu siguranţă una dintre cele mai plictisitoare. poate că nici o altă experienţă nu reuşeşte să ne convingă mai bine de deşertăciunea pasiunii. Cînd vezi pe cineva într-o situaţie ridicolă îţi vine să rîzi. Cind tu însuti te afli într-o asemenea situaţie, plîngi. Dar atunci cînd nu eşti nici în situaţia de imbecil activ şi nici în cea de spectator dezinteresat, ci cauza involuntară a prostiei altuia — atunci te simţi cuprins de acea plictiseală si dezgust care constituie o reacţie firească a omului la orice manifestare de prostie animalică profundă, care se află la rădăcina tuturor relelor.

De două ori în viaţa mea am experimentat aceste orori salutare ale plictiselii : o dată din propria mea vină, pentru că am vrut să fiu iubit, fără să iubesc ; iar, altă dată, pentru eă am avut nenorocul să fiu cules de pe plajă, flasc ca o algă marină, la o dată situată între 1 octombrie şi ziua vînătoarei de oameni. Experienţele au fost dezagreabile tot timpul cît aii durat; pe de altă parte, însă, au fost pline de învăţăminte. Prima din ele încheia, ca să zic aşa, lecţia pe care am primit-o de la Barbara. Al doilea episod a fost înscenat.de Providenţă, cîţiva ani mai tîrziu,. pentru a-mi aminti" de primul şi pentru a-mi întipări şi mai bine în minte ceea ce americanii ar numi „mesajul" său. Providenţa a fost remarcabil de persistentă în. eforturile ei de a mă trezi la realitate. In ce scop, habar n-am.

Biata domnişoară Masson ! A fost o secretară foarte bună. Spre sfîrşitul lui 1917 ştia tot ce se putea şti despre tuburile de cauciuc şi uleiul de ricin. A fost o nenorocire pentru amîndoi că Providenţa a destinat-o să mă instruiască şi mai profund în groaznicele mistere; ale dragostei. E adevărat că eu însumi am fost cel care am a-tras nenorocirea pe capul meu. De data aceea Providenţa şi-a propus să acţioneze indirect şi să dea vina pe mine. Am acceptat-o cu atît mai mult cu cît acţiunea mea demonstra într-vin mod cît se poate de pregnant care sînt consecinţele, îngrozitoarele consecinţe ale prostiei. Exista o anumită satisfacţie în a demonstra pe propria-ţi piele

345

adevărul propriilor tale precepte pline de înţelepciuni', acţionînd împotriva lor.

Da, eu însumi am atras nenorocirea pe capul meu. Pentru că eu am fost cel care am făcut primele avansuri. Eu am fost cel care, dintr-un simplu capriciu, am provocat tigrul adormit, sau cel puţin bine disciplinat, care stătea ascuns în inima domnişoarei Dorothy Masson ; am vîrît bastonul între gratii şi, încălcind toate regulile, l-am împuns brutal între coaste. Şi am

cules ceea ce am semănat.
M-am comportat ca acel negrişor ştrengar din cărţile cu poze comico-mizantropice ale lui Busch.
Ein Mohr aus Bosheit unde Plăsier Schiesst auf das Elefantentier '
Cu săgeata sa micuţă, l-a înţepat pe placidul pachiderm, iar pachidermul s-a răzbunat, minuţios, în cele paisprezece gravuri care au urmat.
Singura mea scuză •— anume că nu trecuse decît puţin timp de la acea catastrofă ridicolă cu care s-a încheiat povestea tragică cu Barbara — era o scuză ce putea servi in egală măsură şi ca argument de a nu face ceea ce am făcut; după ce mă fripsesem cu ciorbă ar fi trebuit să suflu şi în iaurt. Dar în starea de mizerie morală în care mă aflam, am sperat că a doua arsură îmi va distrage atenţia de la prima. Şi nici această scuză nu e tocmai cinstită ; deoarece nu anticipasem nici un moment că mă voi frige pentru a doua oară. M.-am aşteptat pur şi simplu la un fel de diversiune nevinovată şi nu Ia ceva dureros. E adevărat că atunci cînd am descoperit cit de serioasă ameninţa să devină pentru Dorothy Masson întreaga poveste ar fi trebuit să prevăd că în-curînd va deveni serioasă şi pentru mine şi să mă retrag. Dar, animat de acea nepăsătoare iresponsabilitate — care de atunci am ajuns să o admir atît de mult la specimenele umane fireşti şi brutale — am refuzat să iau în considerare eventualele consecinţe şi am continuat cursa pe
[1] Un maur din răutate şi plăcere A tras iii elefant (germ.).

care mă angajasem. N-am fost cîtuşi de puţin îndrăgostit de acea femeie ; şi nici persoana ei nu mi-a suscitat cine ştie ce dorinţi. Forţele care au motivat acţiunea mea au fost suferinţa, însoţită de o oarecare exasperare şi o vagă stare de excitare, generată de apetitul care îmi revenise. Mai mult de jumătate din poveştile de dragoste nu au la bază motive mai precise. Plictiseala şi starea de excitaţie sînt primele lor cauze. în mod subsidiar poate interveni imaginaţia şi aşa se naşte iubirea. Experienţa poate da naştere unor dorinţi specifice, şi poate face ca una din părţi să devină necesară fericirii celeilalte, fiecare necesar celuilalt. Sau, poate să.nu existe nici o evoluţie şi întreaga poveste să se încheie în mod placid, aşa cum a început, cu acea stare vagă de excitaţie şi plictiseală.
Există. însă, cazuri, cum a fost de pildă cazul meu, cind una din părţi poate fi animată de un capriciu, despre care am mai vorbit, în timp ce cealaltă cade pradă imaginaţiei şi se îndrăgosteşte. Biata Dorothy ! Cînd o sărutam, ochii ei căpătau o expresie pe care n-am mat văzut-o nici înainte şi nici după în privirile vreunui om. Era expresia pe care o vezi în ochii unui dine cînd stăpî-nul este supărat şi-şi înalţă cravaşa — o expresie de umilinţă totală, amestecată cu teamă. Era îngrozitor să vezi asemenea expresie in ochii unei femei. E scandalos să vezi o fiinţă umană redusă în braţele tale la starea de cîine speriat şi plin de adoraţie. Cu atit mai mult cu cit în cazul respectiv îmi era complet indiferent dacă era sau nu în braţele mele. Cînd îşi ridica. însă, faţa şi mă privea pentru o clipă cu ochii aceia trişti şi îngroziţi, nu-mi mai era pur şi simplu indiferent ; ci pur şi simplu îmi era scîrbă de mine. Vederea acelor ochi cu pupilele dilatate în care nu mai exista nici un fel de seînteie de raţiune umană ci doar groază animalică şi umilinţă, mă făcea să mă simt dintr-odată vinovat şi. pe deasupra, furios. înciudat şi ostil.
— De ce mă priveşti aşa ? am întrebat-o eu odată *Cu* şi cum ţi-ar fi frică de mine.
Nu mi-a răspuns. Şi-a ascuns doar faţa în umărul meu Şi m-a strîns şi mai tare în braţe.
Tremura toată. Distrat,
în virtutea obiceiului, o mîngîiam. începu să tremure şi mai .tare.
— Nu, mă imploră ea în şoaptă. Nu !
Par mă strînse şi mai tare în braţe.
Se pare că era îngrozită nu de mine, ci de ea însăşi, de 'ceea ce dormitase în străfundurile fiinţei ei, şi a cărui trezire ameninţa să covîrşească, să mătură din cale acel eu ordonat şi

rezonabil care o dirijase în viaţa obişnuită. Era speriată de acea forţă din ea care ar fi putut-o face să devină altceva decît fiinţa cu care se obişnuise, îi era frică să nu-şi piardă stăpînirea de sine. Dar, în acelaşi timp, asta era tot ce dorea. Acea forţă latentă din ea începuse să se mişte şi nu i se mai putea împotrivi, încercările în acest sens erau zadarnice. Ba, dimpotrivă, îi intensificau şi mai mult dorinţa de a ceda. îi era frică, dar în acelaşi timp îmi cerea sărutări care s-o trezeasdâ-din amorţeală. Şi în timp ce mă implora în şoaptă s-o cruţ, mă strîngea şi mai tare în braţe. începusem, între timp, să-mi dau seama de întregul potenţial de plictiseală implicat de această situaţie. Şi vai, ce plictiseală! Să fii mereu urmărit de căldură, cînd singurul lucru pe care îl doreşti este linişte şi răcoare ; să fii acuzat mereu, şi pe drept cuvînt, că nu răspunzi la dragostea ce ţi se oferă şi să trebuiască să respingi slab acuzaţiile, numai din politeţe ; ce nenorocire, ce martiraj să petreci ore întregi într-o companie plictisitoare ! La un moment dat mi-a fost milă de acele femei drăguţe care sînt mereu curtate de un roi de bărbaţi. Dar aceste femei drăguţe, mi-am dat eu seama, au asupra mea avantajul că însăşi natura le-a făcut să fie mult mai interesate în amor decît eram eu. Amorul e îndeletnicirea lor firească, raţiunea lor de a fi; cavalerii lor, oricît de neplăcuţi ca indivizi, nu pot fi pentru ele la fel de plicticoşi şi de nesuferiţi, ciim ar fi, de pildă, pentru o persoană care, în situaţii similare, consideră amorul ca ceva cu totul neinteresant. Pînă şi cel maî plicticos amant compensează întrucîtva, în ochii femeii căreia îi face curte, faptul că este insuportabil ca' individ, prin consideraţiunea generală că este amant. Am descoperit că atunci cînd din naştere eşti lipsit de

348

entuziasm pentru amor e mai greu de suportat martirajul de a fi iubit de domnişoara Masson. îmi veţi obiecta că şi acesta este un caz real, tipic. Aveţi dreptate : dar în vremea aceea nu credeam în latura realistă şi serioasă a vieţii aşa cum cred acum. Chiar şi în prezent găsesc că-i prea de\tot să fii implicat în nişte realităţi deosebit de pregnante. Un om lucid, în cazul in care este raţional- şi curajos,'trebuie să-şi petreacă viaţa între Gog's Court şi Pensiunea domnişoarei Carruthers. Asta nu-l obligă, însă, să facă curte domnişoarei Fluffy. Asta ar fi prea de tot — cel puţin aşa mi se pare mie acum ; deşi, poate că va veni vremea cînd mă voi simţi suficient de puternic ca să iau realitatea în asemenea doze puternice. Există o maşină electrică folosită de maseuri, care face ca iodul să pătrundă în articulaţiile înţepenite. Dragostea are acelaşi rol : ea face ca personalitatea unuia dintre îndrăgostiţi sa pătrundă în personalitatea celuilalt. Acum sînt suficient de puternic ca să mă bălăcesc printre personalităţii 3 animalelor umane obişnuite ; m-aş sufoca, însă, sau aş leşina dacă aceste lături murdare ar fi pompate în sistemul meu spiritual de electricitatea penetrantă a dragostei.

Domnişoara Masson se afla pe scara lui Galton cu o treaptă mai sus decît domnişoara Carruthers sau Fluffy. O femeie din patru e o Fluffy, dar numai una din şase este o Dorothy Masson. E o diferenţă mică, dar perceptibilă. Şi cu toate acestea, vai cît am avut de suferit ! Cînd i-am dus în dar cîteva orhidee şi am remarcat că sînt atît de frumoase pentru că seamănă cu nişte flori artificiale, ea mi-a mulţumit şi mi-a spus că adoră orhideele, adăugind, după ce se gîndi puţin, că îi plac pentru că arată ca nişte flori artificiale. Zîmbi apoi cu un aer satisfăcut, aştcptînd din partea mea aplauze încurajatoare. Fie şi numai pentru asemenea procedee aş fi asasinat-o. Dar solicitudinea ci, reproşurile pe care mi le făcea, în mod expres sau tacit (căci făcea rareori scene, doar mă privea numai cu ochii ei căprui trişti), dorinţa permanentă de a fi lîngă mine, de a mă atinge, a mă săruta şi de a primi sărutări — erau suficiente ca să mă împingă la sinucidere. Toate acestea au durat mai

349

mult de un an, aproape o veşnicie şi, din punct de vedere tehnic, mai durează încă ; pentru că n-am rupt niciodată ou ea, n-am părăsit-o în mod dramatic ; ci pur şi simplu | am dispărut liniştit şi treptat din viaţa ei, ca pisica de Cheshire din *...ilke în Ţara minunilor'.* Ne mai intîlnim, \ chiar, uneori. Şi, ca şi cum nimic *nu* s-ar fi întîmplat, o mai iau în braţe şi o sărut, pînă ce-i apare în ochi acea jalnică expresie de teroare, pînă ce mă imploră, cu o voce

sugrumată de dorinţă, să-i cruţ sufletul bine disciplinat de flecare zi şi să nu-l dau pradă acelui eeva îngrozitor care se trezeşte în ea din somnul cel mai letargic. Şi în timp ce-mi spune aceste cuvinte, continuă să mă | siringă şi mai tare, oferindu-şi gîtul pradă sărutărilor ... Şi înainte, şi după, discutăm despre politică şi despre prietenii noştri comuni. Şi, la fel ca pe vremuri, ea con- j tinuă să repete ca un ecou ultima .propoziţiune pe care am rostit-o, zîmbeşte satisfăcută şi aşteaptă să-i admir ideile originale. In cele din urmă, îmi iau rămas bun.

— Ai să mai vii curînd ? mă întreabă privindu-mă cu ochii trişti şi plini de teamă, de întrebări nerostite, de reproşuri neexprimate.

îi sărut mina şi îi răspund : ,.Bineînţeles". Şi plec, strâ- f duindu-mă să nu mă gîndesc, în timp ce cobor strada, la obiectul gindurilor ei.

Se pare, însă, că Providenţa a apreciat că legătura mea cu Dorothy nu-mi este suficient de instructivă. La urma urmei, Dorothy nu avea decît 26.de ani. pe vremea cînd povestea noastră a început. înseamnă că nu depăşise încă acel sezon al florilor în care, chiar şi în Italia, nu se vînează păsările cîntătoare. Alai trebuie să treacă vreo douăzeci de ani pină să ajungă la acel 1 octombrie ai ei, şî vreo treizeci pînă să înceapă pentru ea sezonul de vinatoare de bărbaţi. Şi-apoi eu am fost cel care a făcut primele avansuri. Dacă nu ar fi fost exhibiţia mea de ? *Bosheit und Plăsier* povestea asta plictisitoare nici n-ar fi început. Din dorinţa ei de a-mi da, din motive încă de neînţeles, o nouă lecţie memorabilă, Providenţa a mers însă atît de departe incît, ca să mă dea pe mîinile unei persoane adecvate, era gata să mă înece. Mai aveam de

învăţat nu numai cit de plictisitoare, ci şi cit de respingător de ridicolă poate fi dragostea.

De data aceasta n-am întreprins nici un fel de avansuri ; chiar de la început n-am făcut altceva decît să bal in retragere. Cele două semnale albastre de alarmă ale doamnei Aldwinkle s-au oprit în faţa mea ; aidoma unui pieton agil în traficul londonez, am ştiut să mă feresc. Cînd m-a întrebat ce femei m-au inspirat i-am răspuns că nimic nu m-a inspirat în afară de magherniţele londoneze *şl* vulgaritatea doamnei Giblet. Cînd mi-a spus că după faţa mea se vede că am fost cîndva nefericit, i-am răspuns eă mă miră acest lucru, întrucit întotdeauna am fost cit se poate de fericit. Cind mi-a vorbit de experienţă, în sensul pe care îl atribuie acestui cuvînt în general femeile, adică pur şi simplu amor, i-am răspuns printr-un discurs despre experienţă in lumina Teoriei Cunoaşterii. Cînd m-a acuzat că port o mască, am protestat afirmîndu-i că-mi expun sufletul gol în văzul tuturor. Cînd m-a întrebat dacă am fost vreodată îndrăgostit, am ridicat din umeri şi am zîmbit, pentru a-i arăta că despre aşa ceva nici nu merită să vorbeşti, iar cînd m-a întrebat odată, direct, dacă am fost vreodată iubit, i-am dat un răspuns foarte adevărat, spunîndu-i că am fost. dar că asta m-a plictisit.

Şi totuşi, şi-a reînnoit cu îndărătnicie atacurile. Ar fi putut avea ceva măreţ această hotărîre a ei inflexibilă, dacă n-ar fi avut ceva grotesc. Providenţa mi-a dat încă o lecţie că o viaţă nechibzuită este anostă şi zadarnică şi că, de fapt, este cea pe care. cu foarte rare excepţii, o duce toată lumea. Cel puţin acest lucru, cred eu, că încerca Providenţa să mă convingă. Dar, în acest proces s-a folosit în mod destul de brutal — cred eu — de doamna Aldwinkle. îmi părea rău de biata doamnă. O forţă iraţională, lăuntrică, ascunsă, o îndemna să se maimuţărească, să se pună in situaţii ridicole, să spere lucruri stupide şi să-şi contorsioneze faţa în tot soiul ck-grimase. Dar n-avea ce face. Nu asculta decît de nişte imperative. încercînd să le execute cit se poate de bine : acest cît se poate de bine era însă ridicol. Şj nu numai

ridicol, ci şi grotesc. Parcă eua un bufon cu un craniu in mină.

Îşi juca tenace rolul deplorabil ce i-a fost repartizat, în fiecare zi îmi aducea flori. „Vreau să înflorească în versurile dumitale", îmi spunea ea. La rîndul meu, îi dădeam asigurări că, singurul miros care mă inspiră să scriu, este cel de măcelărie, în serile de iarnă din Harrow

Road. Ea îmi răspundea zîmbind : „Să nu crezi că nu te înţeleg. Te înţeleg prea bine". Se apleca înainte şi ochii i se aprindeau. Parfumul ei mă învăluia, eram acoperit de valuri de heliotrop. îi vedeam foarte bine ridurile mărunte din jurul ochilor, urmele neglijente de ruj la colţurile buzelor. „Te înţeleg", repeta ea.
într-adevăr mă înţelegea... într-o noapte (eram la Montefiascone, la înapoierea din Roma), pe cînd citeam în pat, am auzit un zgomot. Mi-am ridicat privirea şi am văzut-o pe doamna Aldwinkle închizînd cu grijă uşa în urma ei. Purta un capot de mătase verde marin. Păru-i era strîns în două cozi lungi care-i cădeau pe umeri. Cînd se întoarse, am văzut că faţa îi era fardată şi pudrată cu mai multă grijă decît deobicei. Traversă în tăcere camera şi se aşeză pe marginea patului meu. Era învăluită într-un parfum de ambră gri şi heliotrop.
I-am zîmbit politicos, am închis cartea (ţinînd totuşi un deget între file pentru a marca locul) şi am ridicat uşor sprîncenele în semn de întrebare „Cărui fapt, dorea să exprime mimica mea, îi datorez această onoare ?..."
îl datoram, se pare, nevoii urgente a gazdei mele de a-mi spune încă o dată că mă înţelege.
— Nu puteam suporta gîndul, îmi spuse ea pe nerăsuflate, că eşti aici singur cu acea durere secretă care te apasă. Cînd am schiţat un gest de protest, m-a oprit. Să nu crezi, continuă ea, că nu ţi-am văzut faţa prin masca pe care o porţi. Singur, cu durerea aceea secretă...
— Nici vorbă de aşa ceva... am reuşit eu să pronunţ. Doamnei Aldwinkle nu-i plăcea însă să fie întreruptă.
— Nu mai puteam suporta gîndul că eşti atît de teribil de singur, continuă ea. Doream să ştii că există cel puţin o fiinţă pe lumea asta care te înţelege.
352
Se aplecă asupra mea, zîmbind, dar buzele-i tremurau. Deodată ochii i se umplură de lacrimi, iar faţa i se contorsiona într-o teribilă grimasă de durere. Gemu încet şi, prăbuşindu-se pe pat, îşi îngropa faţa în genunchii mei. „Te iubesc, te iubesc !..." repeta ea cu voce sugrumată. Corpul i se cutremura în timp ce plîngea cu sughiţuri.
Mă gîndeam ce trebuie să fac ? Asta nu mai intra în program. Cînd te duci la vînătoare de bărbaţi, sau de fazani, nu începi să plîngi deasupra victimei. Dar neno-rocirea-i că femeile care vînează bărbaţi se consideră ele însele victime. *Hic Mae lacrimae* [1]. Este imposibil ca două fiinţe umane să cadă complet de acord asupra unui lucru. *Quod homines* — acum că am deschis Dicţionarul de Citate Uzuale, pot să continui să-l folosesc — *Quod homines, tot disputandum est.* [2] Nu există acorduri nici asupra adevărurilor ştiinţifice. Unul e geometrician; altul nu poate înţelege decît analiza. Unul nu înţelege decît ceea ce poate reproduce prin experiment; altul doreşte ca adevărul său să fie cît mai abstract cu putinţă. Cînd ajungi, însă, în situaţia de a decide care din doi este victima şi care antropofagul, te laşi păgubaş. Mai bine să-l laşi pe fiecare cu părerea lui. Oamenii care reuşesc cel mai bine în viaţă sînt cei care nu admit niciodată validitatea opiniilor altora, care neagă însăşi existenţa lor.
— Dragă Lilian, începui eu (insistase să-i spun Lilian după o zi sau două de la sosirea mea), dragă Lilian... Nu mai găseam altceva ce să spun. Un om care a reuşit în viaţă ar fi spus, cred, ceva brutal de sincer, ceva care ar fi făcut să apară clar doamnei Aldwinkle care din doi, după părerea sa este victima, şi care antropofagul. N-am avut puterea necesară. Doamna Aldwinkle continua să
plîngă :
— Te iubesc. Nu mă poţi iubi şi tu puţin ? Numai puţin ? Aş fi sclava ta. Sclava ta ; aş fi sclava ta ! repeta ea tot timpul.
[1] De aici acele lacrimi (lat.). * Cîţi oameni, atîtea păreri.
333
23 — Frunze uscate
Şi cîte n-a mai spus ! O ascultam, cuprins de milă — da, fără îndoială de milă — dar, şi mai mult, de jenă şi de furie împotriva persoanei care m-a adus într-o asemenea situaţie.

— N-are rost — protestam eu. E imposibil.
Dar asta o făcea s-o ia iar de la început, cu disperare.
Cit de mult s-ar fi prelungit această scenă şi ce s-ar fi întîmplat în acest caz, nu ştiu. Din fericire, însă, o agitaţie grozavă zgudui hotelul din temelii. Se auziră uşi trîntite, voci, zgomot de paşi pe coridoare şi pe scară. Surprinsă şi alarmată, doamna Aldwinkle se ridică, se duse la uşă, o întredeschise, şi privi pe coridor. Cineva trecu grăbit. Repede o închise la loc. Cînd trecerea fu liberă, se strecură afară şi se îndepărtă în vîrful picioarelor, lăsîndu-mă singur.
Alarma a fost provocată de agonia domnişoarei Elver. După ce a decis că acţiunea de educaţie întreprinsă asupra mea a progresat suficient, Providenţa a întrerupt lecţia. Trebuie să adaug că mijloacele pe care le-a folosit au fost destul de violente. Un om vanitos ar fi fost mulţumit de gîndul că o femeie a fost făcută să sufere numai pentru a i se administra lui o lecţie, iar o alta, a murit — ca regele John, de pe urma intoxicaţiei cu ţipari — pentru ca lecţia să fie întreruptă înainte de a fi ajuns prea dezagreabilă. Din întîmplare, însă, nu sînt prea vanitos.

-Capitolul VIE

519 ■'

De la bun început, nimeni n-a avut încredere prea mare în medicul din localitate ; însuşi aspectul său inspira neîncredere. Cînd începu însă să flecărească pe deasupra corpului sleit de puteri al bolnavei în comă, şi anume că este absolvent al Facultăţii din Siena, domnul Cardan se hotărî să trimită după un alt medic.
— Siena e renumită, spuse el cu voce joasă celorlalţi. E locul în care se fac medici toţi imbecilii care nu reuşesc să obţină o diplomă la Bologna, Roma sau Pisa.
Doamna Aldwinkle, care îşi făcuse brusc apariţia în mijlocul vacarmului (spre stupoarea Irenei), era îngrijorată. Doctorii erau una din specialităţile ei ; se arăta foarte pretenţioasă în această privinţă. Avusese tot felul de boli interesante în timpul vieţii : trei depresiuni nervoase, o apendicită, gută şi diferite gripe, pneumonii, şi altele de acest gen — toate însă boli aristocratice şi mărturisibile; căci doamna Aldwinkle făcea o distincţie netă între afecţiunile vulgare şi cele nobile. Con-stipaţia cronică, hernia, varicoza — acestea erau, evident, boli vulgare, de care n-ar fi putut suferi nici o persoană decentă, sau dacă ar fi suferit în nici un caz n-ar fi vorbit despre ele. Maladiile sale au fost întotdeauna extrem de rafinate şi, în mod corespunzător, costisitoare. Ceea ce nu ştia ea despre doctorii englezi, francezi, elveţieni, germani, suedezi şi chiar japonezi nici nu merita să se ştie. Observaţia domnului Cardan despre universitatea din Siena o impresiona profund.

23*

— Singurul lucru pe care-l avem de făcut, spuse ea pe un ton energic, este să-l trimitem pe Hovenden direct la Roma pentru a se întoarce cu un specialist. Şi asta fără nici o întîrziere.
Avea un ton peremptoriu. Era o consolare pentru ea, în starea de spirit nenorocită în care se afla, că poate face ceva, să organizeze, să dea dispoziţii, să execute ea însăşi unele treburi mărunte.
— Principesa mi-a dat numele unui om extraordinar. L-am însemnat undeva. Vino ! şi se îndreptă spre camera sa.
Lordul Hovenden o urmă docil ; îşi notă numele miraculos şi plecă. Chelifer îl'aştepta jos.
— Aş dori să plec cu dumneata, dacă n-ai nimic împotrivă, spuse el. N-aş fi decît o piedică pentru Cei de aici.
Era aproape cinci şi jumătate cînd plecară. Soarele nu răsărise încă, dar se luminase de zi. Cerul era cenuşiu deschis. Nori negri acopereau orizontul. Văile erau cufundate în ceaţă. Aerul era rece. Cînd ieşiră din oraş, întîlniră un şir de catîri încărcaţi cu poveri, care urcau încet, în clinchetul clopoţeilor, strada abruptă ce ducea spre piaţă.
Viterbo mai dormea cînd trecură prin el. Soarele le apăru în faţă abia cînd ajunseră pe crestele munţilor Cimini. La ora şapte erau la Roma. Obeliscurile, cu vîrfurile lor ascuţite luminate de soare, acoperişurile şi cupolele aurite, se ridicau din umbra nopţii spre cerul albastru. Urcară

Corso. In Piazza di Venezia se opriră la o cofetărie, comandară cafea şi se interesară de adresa doctorului după care îi trimisese doamna Ald-winkle. Acesta locuia într-un cartier nou, în apropierea gării.
— Vorbiţi dumneavoastră cu el, îl rugă Hovenden pe însoţitorul său. în timp ce-şi sorbea cafeaua. Nu prea sînt tare la limbile străine.
— Dar cum te-ai descurcat alaltăieri, cînd ai fost dumneata la doctor ? îl întrebă Chelifer.
Lordul Hovenden roşi. /..«- >.»-^t. *:eij'*< .< i
356
— In sfirşit... bîlbîi el, de fapt doctorul pe care l-am consultat era englez. Dar acum e plecat — adăugă în pripă de teamă ca Chelifer să nu-i propună să-l aducă pe acest doctor englez ; a plecat la Neapole — specifică el, în speranţa că amănuntele vor face povestea mai verosimilă — la o operaţie.
— înseamnă că e chirurg ? Chelifer ridică mirat din sprîncene.
Hovenden dădu afirmativ djn cap.
— Chirurg, repetă el şi-şi ascunse obrazul în ceaşcă. Porniră mai departe. Cînd cotiră din piaţă spre
Forul lui Traian, Chelifer observă o mică mulţime, formată în special din copiii de pe stradă, care se îmbulzeau în faţa grilajului, de cealaltă parte a forumului, în mijloc stătea o femeie subţire şi palidă, îmbrăcată într-o rochie cenuşie ; chiar de la această distanţă puteai afirma că-i englezoaică, în nici un caz italiancă. Doamna în cenuşiu era aplecată peste grilaj şi cobora cu multă grijă o crăticioară din aluminiu plină cu lapte, legată la capătul unei sfori; alte patru sfori, petrecute, cu multă ingeniozitate prin găurile făcute în marginea recipientului şi legate de prima, asigurau ca aceasta să ajungă, fără să se răstoarne, pînă la fundul forumului scufundat. Dar- nici nu apucă să atingă pămîntul, că vreo jumătate de duzină de pisici însetate se şi repeziră mieunînd şi torcînd şi începură să lipăie laptele. Celelalte le urmară ; din fiecare crăpătură de zid ieşea cîte o pisică. Motani jigăriţi săreau de pe piedestalele lor de marmură şi traversau forumul cu mişcări suple şi unduitoare de leopard. Pisoi de o lună se tîrau ca vai de ei pe lăbuţe nesigure. în cîteva secunde, crăticioara fu asediată de o hoardă de pisici. Copiii ţipau de bucurie.
— Pe legea mea, exclamă lordul Hovenden, care încetinise pentru a admira această scenă duioasă, cred că e mama dumneavoastră.
— Cred că ea este, îi răspunse Chelifer, care o recunoscuse încă de mult. :1 *M*
m
— Vreţi să opresc? întrebă Hovenden. Chelifer protestă :
— Cred că ar fi mai bine să ajungem la doctor, cit de repede cu putinţă.
Privind în urmă, în timp ce se depărtau de forum, Chelifer văzu cum mama lui, fidelă principiilor vegetariene, arunca în bîrlogul pisicilor pîine şi cartofi reci. Ştia că scara o să vină din nou în acelaşi loc. Nu i-a trebuit mult pînă să-şi găsească o ocupaţie la Roma.

Capitolul IX

înmormîntarea nu putea să aibă loc înainte de apusul soarelui. Purtătorii, coriştii, groparul, preotul însuşi, erau probabil cu toţii la culesul strugurilor. Cît era zi aveau ceva mai important de făcut decît să îngroape morţii. Morţii cu morţii, iar viii cu facerea vinului.
Domnul Cardan era singur în toată biserica. Singur ; ceea ce fusese pe vremuri Grace Elver, zăcea în sicriu, pe catafalc, în mijlocul bisericii. Asta nu însemna că era cu cineva; puţină materie într-o cutie. Faţa lui roşie şi noduroasă era imobilă ; dispăruse orice urmă de veselie, de animaţie. Era ca o faţă de mort care trebuia să fie cu morţii. Stătea acolo trist şi îngîndurat, cu bărbia sprijinită în mîini, cu coatele pe genunchi.
încă trei mii şase sute cincizeci de zile, se gîndea el; asta în cazul că ar mai avea de trăit zece ani; trei mii şase sute cincizeci, iar apoi totul se va sfîrşi; numai viermii îşi vor mai

croi tunelul prin trupul său. Există atîtea feluri oribile de a muri. Pe vremuri, cu mulţi ani în urmă, avusese o frumoasă pisică gri de Angora. A mîncat prea mulţi gîndaci negri de bucătărie şi a murit, vomitînd bucăţi din.stomacul ei sfîşiat de elitre. Se gîndea de multe ori la pisica aceea. Intr-o bună zi ai putea muri şi tu la fel, scuipîndu-ţi viscerele. Desigur nu pentru că ai înghiţit prea mulţi gîndaci, ci pentru că ai mîncat peşte stricat. Efectele nu sînt prea diferite. Bătrîn caraghios ce eşti! se gîndea el privind sicriul. A avut o moarte oribilă: dureri, vomismente, colaps, agonie, apoi — sicriul; iar acum fermenţii har-

359

nici ai putrefacţiei şi viermii desăvîrşeau opera. Un final nici prea demn şi nici prea încurajator. Nici un fel de cuvinte de adio, de stări consolatoare de luciditate, ceva în genul „micuţei Nell, sau Paul Dombey". Singurul moment oarecum dickensian a fost atunci cînd, într-o strălucire de luciditate, îl întrebase despre urşii pe care îi va primi după căsătorie.

— Or să fie mari, sau pui ?

— Pui, îi răspunse el şi Grace zîmbise fericită. Acestea fuseseră aproape singurele cuvinte articulate

pe care le rostise. în tot cursul lungii agonii au fost singurele mărturii ale existenţei sufletului ei. în rest, nu fusese decît un cjrp bolnav, inconştient, care plingea şi gemea. Tragedia suferinţei şi morţii trupeşti nu cunoaşte catharsis. Ea îşi urmează scrupulos, pas cu pas, drumul sumbru şi degradant spre deznodămîntul final. Şi nu-l înnobilează nici pe cel ce suferă, nici pe cel care priveşte. Numai tragedia spiritului te poate elibera şi înălţa. Dar cea mai mare tragedie a spiritului este că mai devreme sau mat tîrziu cedează în faţa trupului. Mai devreme sau mai tîrziu este sufocat de corpul bolnav ; mai devreme • sau mai tîrziu ajungi să nu mai gîndeşti ; simţi doar durere, vomiţi, şi te cuprinde amorţeala. Tragediile spiritului nu sînt decît nişte simple fanfaronade şi gesturi retorice pe marginea vieţii, iar spiritul însuşi nu este decît o exuberanţă accidentală, produsul supraabundenţei de energie vitală, ca şi penele de pe capul pupezei sau mulţimea fără de număr de spermatozoizi inutili, condamnaţi dinainte la pieire. Spiritul nu are nici o însemnătate ; nu există decît corpul. Cînd e tînăr, este frumos şi puternic ; pe măsură ce îmbătrîneşte încheieturile-i încep să scîrţîie, se vestejeşte şi începe să miroasă urît; se năruie, viaţa îl părăseşte, şi el se descompune ; oricît de frumoase ar fi penele de pe capul unei pupeze, ele pier odată cu ea. Iar spiritul — podoaba cea mai frumoasă — piere şi el. „Farsa e hidoasă, se gîndea domnul Cardan, şi de cel mai prost gust. Proştii nu-şi dau seama că farsa nu-i decît o farsă. De aceea sînt şi cei mai fericiţi. înţelepţii îşi dau seama,

360

dar se străduiesc să nu se gîndească la ea. In aceasta constă înţelepciunea lor. Ei se dedau la tot felul de plăceri — atît spirituale, cit şi trupeşti — în special la cele spirituale, deoarece acestea sînt cu mult mai variate, au mai mult farmec şi-ţi procură mai multă delectare — iar cînd vine vremea, se resemnează cu maximum de eleganţă la descompunerea trupului şi la stingerea sufletului. între timp, însă, ei nu se gîndesc prea mult la moarte — e o temă prea puţin distractivă ; nu insistă prea mult asupra caracterului de farsă al dramei pe care o joacă, de teamă să nu se dezguste de rolurile lor, şi să nu se mai poată amuza cu piesa.

Cele mai groteşti comedii sînt cele despre oameni care una predică şi alta fac, care ridică pretenţii impresionante şi eşuează în mod lamentabil în procesul realizării lor. Predicăm nemurirea şi practicăm moartea. Tar-tuffe şi Volporie nu fac parte din această categorie.

Un om inteligent nu se gîndeşte la moarte pentru a nu-şi strica plăcerea. Dar există momente cînd viermii dau buzna prea brusc pentru a mai putea fi ignoraţi. Uneori, moartea se impune minţii de la sine şi atunci e greu să mai găseşti plăcere în ceva.

Acest sicriu, de pildă, — cum poate un om să mai găsească plăcere în admirarea frumuseţii bisericii în care se află această cutie plină cu materie în descompunere ? Ce poate fi mai frumos decît să priveşti în sus, într-o mare biserică, şi să vezi la capătul unui lung şi întunecat şir de bolţi în semicerc un fragment puternic luminat al tamburului cupolei — cercul orizontal

con-trastînd în mod armonios cu semicercurile perpendiculare ale arcadelor. Dar sicriul zace aici, sub aceste arcade, anunţîndu-i estetului că nu există altceva decît corpul si că "corpul suferă, în mod degradant, moare şi-i mîncat de viermi."
Domnul Cardan se gîndea cum va muri. încet, sau dintr-o dată ? După chinuri lungi ? Conştient, uman încă ? Sau ca un idiot, ca un animal care horcăie ? Acum, în orice caz, va muri sărac. Prietenii vor pune mînă de la mînă şi-i vor trimite din cînd în cînd cîteva
361
lire. „Bietul domn Cardan, nu-l putem lăsa să moară într-un azil. Trebuie să-i mai trimitem vreo cinci lire. Ce plictiseală. Extraordinar cum de reuşeşte să reziste atît! De fapt, de cînd îl ştim, a fost ca un diavol care nu se lasă răpus cu una, cu două. Bietul de el !"
Se trinti o uşă ; ecoul unor paşi răsună în biserica goală. Era paracliserul. Venise să-i spună domnului Cardan că în curînd vor începe. S-au grăbit în mod special să vină din vie. Strugurii nu sînt nici atît de mulţi şi nici atît de buni ca anul trecut. Dar să-i mulţumim lui Dumnezeu şi pentru atît.
„Fericiţi sînt cei proşti, se gîndea domnul Cardan, pentru că nu văd nimic. Sau poate că văd, şi văzînd, se consolează totuşi cu credinţa în compensaţii viitoare şi în dreptatea veşnică. In orice caz — fie că nu văd, fie că văd dar cred — sînt nişte proşti. Şi totuşi, a crede reprezintă poate cea mai bună soluţie, continuă să reflecteze domnul Cardan. Pentru că îţi permite să vezi şi nu să ignori. Iţi permite să accepţi faptele şi să le justifici. Un sicriu sau două nu poate împiedica pe un credincios să aprecieze arhitectura lui Sammicheli."
Purtătorii intrară şi ei, aducînd din vie un miros sănătos de transpiraţie. Erau îmbrăcaţi special pentru această ceremonie, purtînd ceva care, fără îndoială, trebuia să fie stihare, dar care, de fapt, nu erau decît nişte halate albe contra prafului, destul de murdare şi mototolite. Arătau ca o echipă de cricket, alcătuită numai din arbitri. După purtători, veni şi preotul, urmat de ufi arbitru în miniatură, al cărui halat contra prafului .era atît de scurt, încît i se vedeau genunchii goi. Serviciul divin începu. Preotul îşi depăna cu atîta viteză formulele latineşti de parcă ar fi făcut un rămăşag în acest sens ; purtătorii dădeau răspunsuri de neînţeles, zbie-rînd discordant, la unison. In timpul rugăciunilor mai lungi vorbeau între ei despre cules. Băieţelul începu să-şi scarpine întîi capul, apoi, posteriorul şi, în sfîrşit, nasul. Preotul oficia atît de repede, încît toate cuvintele se îmbinau şi formau unul singur. Domnul Cardan se întrebă de ce biserica catolică nu permite folosirea unor maşini
362
pentru rugăciuni. Un motoraş electric simplu, cu şase sau opt mii de rotaţii pe minut, ar executa un volum uimitor de mare de slujbe religioase pe zi şi ar costa mai puţin decît un preot.
. „Bee, bee, buu-buu, baaa," — behăia preotul. a „Buuu* — îi răspundea turma din răsputeri.
Continuînd să se scobească în nas, micuţul arbitru, care îşi cunoştea la perfecţie rolul, ca un cîine de circ, îi dădu preotului cădelniţa. Tot agitînd-o, acesta înconjură de cîteva ori catafalcul, turuindu-şi formulele sacramentale în latineşte şi împrăştiind miasma cea simbolică şi sacră ; ca semn şi simbol al spiritului, ea se amestecase pe vremuri în staulul din Bethleem cu mirosul amoniacal al dobitoacelor. Fumul albastru s-a ridicat şi s-a pierdut, purtat de vînt. Pe suprafaţa pă-mîntului, dobitoacele au continuat să se înmulţească ; întregul pămînt nu-i decît o baltă colcăind de carne vie. Mirosul ei cald şi apăsător acoperă totul. Ici şi colo, se ridică efemer fumul de tămîie. Mirosul dobitoacelor persistă.
„Bee, bee" — continua preotul.
„Buuu, buu" — îi replicau coriştii, cu o cvintă mai jos. Băieţelul aduse apă şi un fel de şomoiog. Preotul îndonjură încă o dată catafalcul, stropindu-l cu ajutorul şomoiogului; micuţul arbitru îl urma, ţinîndu-l de capătul odăjdiilor. Intre timp, purtătorii discutau serios între ei despre recolta de struguri.

„Uneori, îşi spunea domnul Cardan, spiritul îşi joacă rolul atît de solemn şi bine încît nu poţi să nu crezi în realitatea şi în semnificaţia sa finală. Un ritual executat cu gravitate este extrem de convingător, cel puţin în momentul respectiv. Dar, de îndată ce este executat neglijent şi de mîntuială de oameni care nu sînt preocupaţi de ceea ce simbolizează, îţi dai imediat seama că nu există, nimic în spatele simbolurilor, că numai gestica este cea care contează — acele mişcări deliberate ale corpului — şi că cprpul cel condamnat la pieire, este unica şi înfiorătoarea realitate."

383

Slujba se sfîrşi; purtătorii luară sicriul şi-l transportară în dricul care aştepta în faţa bisericii. Preotul îi făcu semn domnului Cardan să-l urmeze în sacristie. In timp ce micuţul arbitru punea jos cădelniţa şi şomo-iogul, el îi prezentă acolo nota de plată. Domnul Cardan plăti.

PARTEA a V-a Concluzii

Capitolul I

r*

— La ce te gîndeşti ?

— La nimic, răspunse Calamy. • ■ — Ba da, te gîndeşti la ceva.

■— La nimic special, repetă el. : — Spune-mi, insistă Mary. Vreau să ştiu şi eu.

— Bine, dacă ţii atît de mult... începu Calamy încet... " Dar ea îl întrerupse :

— Şi de ce ţii mîna aşa, cu degetele răsfirate ? Ştii că o pot vedea şi eu ? E-n dreptul ferestrei. în cameră era întuneric beznă, dar dincolo de fereastra deschisă se aşternea o noapte înstelată. Calamy rîse — un rîs cam jenat.

— Ah, ai văzut-o ? Ei, bine, de fapt, tocmai la mîna mea mă gîndeam.

— La mîna ta ? exclamă neîncrezătoare Mary. Un subiect cam curios de reflecţie.

— Dar interesant, dacă te gîndeşti la el destul de mult.

. — Mîinile tale, spuse ea blînd, cu altă voce. Mîinile tale. Cînd mă ating...

Cu un gest tipic feminin de recunoştinţă, de mulţumire pentru tot ce a primit, se lipi şi mai strîns de el. H sărută pe întuneric.

— Te iubesc prea mult, îi spuse ea în şoaptă, prea mult.

885

Şi în. clipa aceea, aproape că era adevărat ceea ce spunea. „O personalitate" puternică, totală, consemnase în carnetul ei de note, trebuie să fie capabilă să iubească cu furie, în mod sălbatic, fără rezerve." Ea se considera, nu fără mîndrie, o personalitate puternică şi totală. O dată, la un dineu, avusese ca vecin un argentinian mare şi măsliniu ; desfăcîndu-şi şerveţelul, el îşi rotise ochii negri şi, arătîndu-şi dinţii strălucitori ca de sidef începuse conversaţia într-o franceză trans-pireniană, singura limbă pe care o cunoştea în afară de castiliană : *„Je vois que vous avez du temperamenk". „Oh, a re-vendre"* [i] — îi răspunsese ea veselă, transpunîndu-se în rolul de pariziană uşuratică. Ce amuzant a fost ! Viaţa, viaţa trăită din plin. Raportase de mult incidentul într-o schiţă. Argentinianul o apreciase cu un ochi de expert; avusese dreptate.

— Te iubesc prea mult, şopti ea în întuneric. Da, era adevărat, era aproape adevărat, în clipa aceea, în împrejurările acelea. Ii luă mîna şi i-o sărută. Iată ce gîndesc eu despre mîna ta.

Calamy o lăsă să-i sărute mîna, dar şi-o retrase de îndată ce socoti că, .în limitele decenţei, acest lucru era posibil. Pe întuneric, fără să fie văzut, făcu o mică strîmbătură de nerăbdare. Deocamdată nu era interesat de sărutări-.

— Da, spuse el pe un ton meditativ, e şi ăsta un mod de a gîndi despre mîna mea, un mod al ei de a exista, de a fi reală. Aşa este. La asta mă gîndeam şi eu — la diferitele moduri în care aceste cinci degete — le ridică din nou şi le resfiră în dreptul ecranului de întuneric ceva mai palid al ferestrei — sînt reale şi există. La cele mai diferite moduri, repetă el. Dacă te gîndeşti numai cinci minute la acest lucru, te simţi cufundat în cele mai extraordinare mistere. Tăcu pentru o clipă ; apoi adăugă enigmatic : Şi cred că dacă cineva ar avea

tenacitatea să se gîndească într-adevăr în mod intens la un lucru — la această mînă, de exemplu — timp de
mai multe zile, sau săptămîni, sau luni, ar ajunge să-şi
---------- ;.n».
[1] „Văd că aveţi temperament" (în franceză incorectă). „O, chiar prea mult".

croiască un drum prin acest mister şi să obţină ceva — ar ajunge la un adevăr, la o explicaţie. Se opri şi-şi încruntă sprîncenele. „Adînc, tot mai adînc, prin întuneric, se gîndea el. încet, anevoie, ca Demonul lui Milton, croindu-şi drum prin haos ; la sfîrşit ai ajunge, poate, la lumină, ai reuşi să vezi universul, sferă cu sferă, atîrnînd de tavanul cerului. Ar fi, însă, un proces lung, laborios ; pentru că ţi-ar trebui timp şi libertate. Libertate — mai presus de orice."
— De ce nu te gîndeşti la mine ? îl întrebă Mary Thriplow. Se ridică într-un cot şi se lipi de el. Cu cealaltă mînă îi zbirii părul. Nu merit ? îl întrebă ea.
Apucă un smoc din părul lui des şi începu să tragă încet, ca pentru a-i încerca rezistenţa, în cazul că ar vrea să-i facă un rău şi mai mare. Dorea să-i provoace o durere. Chiar cînd era în braţele ei, îi scăpa ; pur şi simplu era absent.
— Nu merit să te gîndeşti la mine ? repetă ea, tră-gîndu-l şi mai tare de păr.
Calamy nu răspunse. „De fapt, se gîndi el, nu meritä să mă gîndesc la ea. Ca şi la multe alte lucruri. Viaţa de toate zilele nu-i decît un patinaj pe o pojghiţă subţire de gheaţă, goana unei insecte de apă pe luciul adîncurilor. E de ajuns să calci mai apăsat, să insişti mai mult, că te-ai şi prăbuşit; şi te pomeneşti zbă-tîndu-te în acel element periculos şi străin.- Dragostea aceasta, de pildă, pur şi simplu nu rezistă dacă te gîndeşti mai mult la ea ; te ţine la suprafaţă numai dacă nu te opreşti să te gîndeşti. Reflecţia, însă, este necesară ; trebuie să treci o dată prin acea pojghiţă subţire şi să te afunzi în adîncuri. Şi, totuşi, continui să patinezi, disperat, nebuneşte."
— Mă iubeşti ? îl întrebă Mary. . — Bineînţeles, răspunse el.
Dar tonul vocii lui nu era prea convingător.
Amenințătoare, ea îl trase de smocul de păr pe care-l încolăcise pe după deget. Era furioasă că-i scapă, că nu-i al ei în întregime ; şi senzaţia, de ranchiună, pentru că n-o iubea suficient, îi întări convingerea că îl iubeşte prea mult. Furia, combinată cu recunoştinţa

fizică, o făcu să se simtă şi mai pasionată în clipa aceea. Se pomeni dintr-odată că joacă în mod spontan şi fără nici o dificultate rolul unei *grande amoureuse,* al pasionatei de Lespinasse.
— îmi vine să te urăsc, îi spuse eă cu ciudă, pentru că mă faci să te iubesc atît de mult.
— Dar eu ? o întrebă Calamy gîndindu-se la libertatea sa. N-am oare şi eu dreptul să urăsc ?
— Nu. Pentru că nu mă iubeşti atît.
— Dar nu asta-i problema, răspunse Calamy uitînd să mai protesteze împotriva acestei acuzaţii. Nu sînt împotriva dragostei ca atare, ci împotriva faptului că vine în conflict cu alte lucruri.
— O ! am înţeles, exclamă supărată Mary. Era prea rănită în amorul ei propriu ca să mai dorească să-l tragă de păr. Se întoarse cu spatele. îmi pare rău că sînt un obs'tacol în calea ocupaţiilor tale importanţe, îi răspunse ea pe tonul cel mai sarcastic. Ca de pildă, să te gîndeşti la mîna ta.
Rîse batjocoritor. Se aşternu o lungă tăcere. Calamy nu încercă să o rupă ; era supărat că fusese luat în de-rîdere un subiect care pentru el era foarte serios, într-un fel, chiar, sacru.
Mary fu cea care rupse tăcerea.
— Vrei să-mi spui aşadar la ce te gîndeşti ? îl întrebă supusă, întorcîndu-se spre el. Cînd iubeşti, îţi înăbuşi mîndria şi cedezi. Vrei să-mi spui ? repetă ea întrebarea şi se aplecă peste el.

Ii luă mîna şi începu să o sărute ; îl muşcă apoi atît de tare de deget, incit îl făcu să ţipe de durere.
— De ce mă faci atît de nefericită ? îl întrebă printre dinţi.
Se şi văzu, în timp ce rostea aceste cuvinte zăcînd cu faţa-n jos pe patul ei şi plîngînd amarnic. Trebuie să ai un suflet mare ca să poţi fi cu adevărat foarte nefericită.
— Te fac nefericită ? îi repetă Calamy iritat cuvintele. Muşcătura îl mai durea încă. Dimpotrivă, te fac extraordinar de fericită.
— Mă faci să sufăr, îi răspunse ea.

— In acest caz aş face mai bine dacă aş pleca şi te-aş lăsa în pace.
Îşi retrase mîna petrecută pe după umerii ei, ca şi cum s-ar fi pregătit într-adevăr să plece. Dar Mary îl cuprinse în braţe.
— Nu, nu, îl imploră ea. Nu pleca. Nu te supăra pe mine. îmi pare rău. M-am purtat îngrozitor. Spune-mi te rog, ce gîndeai despre mîna ta. Mă interesează cu adevărat să ştiu. Crede-mă.
Spuse toate acestea pe un ton copilăresc de serios, ca o elevă scoasă la tablă.
Calamy nu se putu stăpîni să nu rîdă.
— Ai reuşit aproape să-mi înfrîngi entuziasmul pentru acest subiect. îmi vine greu să încep să vorbesc din nou despre el, la rece.
— Te rog, insistă Mary.
Deşi ofensată, ea era cea care cerea iertare, cea care căuta să se-mpace. Cînd iubeşti...
— M-ai făcut să nu pot discuta cu tine decît fleacuri, obiectă Calamy.
Dar, în cele din urmă, se- lăsă convins. Ezitînd, stingherit — '■ întrucît atmosfera spirituală în care rumegase aceste idei se şi risipise, iar judecata i se zbătea în gol, în vidul cel rece, ca să spunem aşa — începu să-şi expună ideile. Pe măsură, însă, ce vorbea, vechea stare de spirit îi reveni ; lucrurile pe care le spunea îi deve-niră din nou familiare. Mary îl asculta cu atenţia încordată, fapt de care îşi dădea seama chiar pe întuneric.
— In sfîrşit, iată, începu el anevoie, cam asta voiam să spun. Mă gîndeam la modurile diferite în care poate exista un lucru : mîna mea, de pildă.
— înţeleg, îl încuraja Mary în mod inteligent.
Dorea foarte mult să arate că îl ascultă, că înţelege orice, că a putut să vadă şi ceea ce nu putea fi văzut.
— E extraordinar, continuă Calamy, cînd te gîndeşti cîte moduri de existenţă are un lucru. Şi cu cît te gîndeşti mai mult, cu atît orice lucru devine mai obscur şi mai misterios. Tot ce ţi se pare evident şi inteligibil devine extrem de misterios. In jurul tău încep să se

deschidă abisuri — din ce în ce mai multe abisuri, ca şi cum un cutremur ar despica pămîntul. Cred totuşi că dacă ai continua să te gîndeşti suficient de mult şi suficient de intens, ai putea străpunge, ai putea ieşi cumva de cealaltă parte a întunericului. Dar unde anume ? Iată întrebarea. Tăcu cîteva momente. „Dacă ai fi liber, îşi spuse el, ai putea să explorezi întunericul. Dar trupu-i slab ; sub ameninţarea delicioasei torturi, el devine laş şi trădător."
— Şi ? interveni în sfîrşit Mary. Se lipi şi mai tare de el ; uşor, buzele-i atinseră faţa, îi mîngîiară delicat umărul şi braţul. Mai departe.
— Ei bine, continuă el serios, îndepărtîndu-se puţin de ea. îşi ridică din nou mîna în dreptul ferestrei. Priveşte. Nu e decît o formă care întrerupe lumina. Pentru un copil care n-a învăţat încă să înţeleagă ceea ce vede, nu-i altceva decît o pată colorată, de o formă oarecare, cu nimic mai semnificativă decît una din ţintele colorate care reprezintă capul şi umerii unui om la care te antrenezi să tragi. Să presupunem acum că încerc să privesc acest lucru ca un fizician.

— Perfect, încuviinţă Mary Thriplow. Şi din mişcarea unei şuviţe de păr ce-i trecu peste umăr, el ştiu că făcuse un semn afirmativ cu capul.
— Prin urmare, continuă Calamy, îmi imaginez un număr aproape infinit de atomi, fiecare constînd din-tr-un număr mai mare sau mai mic de unităţi de electricitate negativă, rotindu-se de mai multe milioane de ori pe minut în jurul nucleelor de electricitate pozitivă. Vibraţiile atomilor aflaţi la suprafaţă cern, ca să spunem aşa, razele electromagnetice care cad asupra lor, permi-ţînd să atingă ochiul nostru numai acele raze care ne dau senzaţia de' culoare brun-roşcată. In treacăt fie spus, comportarea luminii este explicată în mod satisfăcător de o teorie a electro-dinamicii, în timp ce comportarea electronilor din atomi nu poate fi explicată decît printr-o teorie care nu se potriveşte deloc cu prima. In interiorul atomului, ni se spune acum, electronii se mişcă de pe o orbită pe alta, fără să fie nevoie de timp pentru acest voiaj şi fără să străbată spaţiu. într-adevăr,
370
în atom nu există nici timp, nici spaţiu. Etc. etc. Cele spuse mai sus nu trebuie să le iau drept adevărate, căci din toate acestea nu înţeleg aproape nimic, sau numai atît cît să mă apuce ameţeala, cînd mă gîndesc la ele.
— Da, ameţeala, aprobă Mary, ăsta-i cuvîntul. Ameţeala — insistă mult pe litera ţ.
•— Iată. deci. două moduri de existenţă ale murai mele — continuă el. Dar mai există şi un mod chimic. Aceşti atomi, care constau din mai mulţi sau mai puţini electroni ce se învîrt în jurul unui nucleu cu o încărcătură mai mare sau mai mică, sînt atomi de elemente diferite care se leagă după nişte tipare arhitectonice în molecule complicate.
Inteligentă şi plină de solicitudine, Mary repetă :
„Molecule."
— Şi acum, dacă aidoma lui Cranmer, mi-aş vîrî mîna dreaptă în foc pentru a o pedepsi că a făcut ceva rău sau nedemn (de altfel aceste cuvinte nu au nimic comun cu chimia), dacă mi-aş pune mîna în foc, aceste molecule s-ar desface în atomii lor componenţi, care apoi s-ar lega din nou în alte molecule. Dar aceasta ne transpune dintr-o dată într-o cu totul altă realitate. Deci, dacă mi-aş vîrî mîna în foc, aş simţi durere ; şi dacă n-aş face, aidoma lui Cranmer, un enorm efort de voinţă pentru a o menţine acolo, aş retrage-o ; sau, cel mai probabil este că aş retrage-o chiar fără să-mi dau seama, şi înainte de a şti ce fac, pentru că sînt viu şi această mînă este o parte a unei fiinţe a cărei primă lege este conservarea. Fiind vie, această mînă a mea, în cazul în care m-aş frige, s-ar apuca să se refacă. Văzută de un biolog, mîna apare ca un agregat de celule, fiecare cu funcţia sa bine determinată, coexistînd în mod armonios şi fără să se stînjenească una pe alta, fără să se dedea la aventuri sălbatice de creştere, ci trăind, murind şi dezvoltîndu-se cu o singură finalitate — ca întregul pe care îl alcătuiesc să-şi atingă menirea — şi ascultînd parcă de un plan preconceput. De jur împrejurul arsurii, celulele sănătoase vor genera celule noi care să umple şi să acopere locurile vătămate.
371
— Ce frumoasă-i viaţa ! exclamă . Mary Thriplow. Viaţa...
— Mina lui Cranmer, continuă Calamy, a făcut ceva nedemn. Mina constituie o parte a unei fiinţe care nu numai că este vie, ci ştie să şi facă distincţia între bine şi rău. Această mină a mea ştie să facă lucruri bune şi lucruri rele. A ucis un om, de pildă ; a scris tot felul de cuvinte ; a ajutat un om care a fost lovit; ţi-a atins corpul. îşi lăsă mîna pe sînii ei ; ea tresări şi, fără să vrea începu să tremure sub mîngîierea lui. Ar fi trebuit să fie măgulit de acest lucru, nu-i aşa ? Era un semn al puterii lui asupra ei — al puterii ei, din păcate, asupra lui. Şi cînd îţi atinge corpul, continuă Calamy, îţi atinge şi spiritul. Iat-o cum se plimbă nu numai pe epiderma, ci şi prin conştiinţa ta. Şi intelectul meu este cel care îi ordonă acest lucru. îmi aduce corpul tău în conştiinţă. El există în conştiinţa mea ; este o realitate care face parte din sufletul meu, la fel ca şi din al tău.

Domnişoara Thriplow se gîndi fără să vrea că toate acestea îi ofereau material pentru o foarte largă digresiune într-unui din romanele sale. „Această tînără scriitoare plină de idei"... se va cita din părerile criticii pe coperta viitoarei ei cărţi.
— Continuă, îi ceru. Calamy continuă :
— Iată, deci, cîteva — şi bineînţeles că sînt considerabil mai multe — din modurile în care mîna mea există şi este reală. Această formă care întrerupe lumina — e deajuns să te gîndeşi la ea tirnp de cinci minute pentru a-ţi da seama că există simultan în vreo duzină de lumi paralele. Există ca sarcini electrice, ca molecule chimice, ca celule vii, ca o parte a unei fiinţe morale, ca instrument al binelui şi al răului, în lumea fizică şi în conştiinţă. Şi, inevitabil, îţi pun, atunci, întrebarea : ce relaţii există între aceste moduri diferite de existenţă ? Care este elementul comun între viaţă şi chimie ? între bine, rău şi sarcinile electrice; între un ansamblu de celule şi conştiinţa unei dezmierdări ? Aici încep să se deschidă abisurile. Pentru că nu există nici o legătură — în orice
372
caz nu una vizibilă. Un univers se suprapune peste celălalt, un strat peste altul, distincte şi separate...
— Ca o casată.
Gîndurile lui Mary prinseră imediat din zbor această comparaţie fantastică şi neaşteptată. „Această tînără scriitoare plină de idei..." Citatele figurau de pe acum pe copertă.
Calamy rîse :
— Perfect, ca la o casată, dacă vrei. Ceea ce-i adevărat în stratul de ciocolată de la fundul îngheţatei, nu-şi mai găseşte confirmarea în vanilia de deasupra. Şi adevărul unei lămîi este diferit de adevărul unei căpşune. Şi fiecare dintre ele are acelaşi drept la existenţă şi este la fel de reală. Şi nu poţi explica pe una din ele cu ajutorul celeilalte. Este evident că nu poţi explica vanilia cu ajutorul straturilor inferioare, că nu poţi explica conştiinţa ca fiind pur şi simplu viaţă, sau o entitate chimică, sau fizică. Cel puţin acesta-i un lucru cît se poate de evident şi de la sine înţeles.
— Evident, se declară de acord Mary. Şi care-i concluzia ? Eu n-o văd.
— Nici eu — răspunse Calamy şi rîse cu melancolie. Singura speranţă, continuă el încet, este că dacă ai continua să te gîndeşti îndeajuns de mult şi de intens, ai ajunge poate la o explicaţie a ciocolatei şi a lămîii cu ajutorul vaniliei. Poate că într-adevăr totul e doar vanilie, totul e numai conştiinţă, numai spirit. Restul nu-i decît aparenţă, iluzie. Dar nimeni n-are dreptul să afirme acest lucru înainte de a fi meditat îndelung, în libertate.
— în libertate ?
— Mintea trebuie să fie deschisă, netulburată, debarasată de tot ce nu e semnificativ, liniştită. Gîndurile n-au ce căuta într-o minte numai pe jumătate deschisă, confuză. Ele nu vor intra într-o minte plină de vacarm; gîndurile sînt timide şi rămîn în ascunzătoarea lor obscură, undeva dedesubt, şi nu pot fi aduse la suprafaţă atîta timp cît mîntea-i plină de altceva şi în ea domneşte vacarmul. Cei mai mulţi dintre noi trec prin viaţă fără să-şi dea seama de existenţa lor. Dacă vrei să le ademeneşti, trebuie să le pregăteşti un loc curat, să deschizi
373
larg mintea, şi să aştept'. Şi nici un fel de preocupări nesemnificative nu trebuie să-ţi mai dea tîrcoale. Trebuie să scapi de ele.
— De aici deduc că sînt una din preocupările tale nesemnificative, spuse Mary Thriplow după o scurtă pauză.
Calamy rise dar nu protestă.
— Dacă e aşa, urmă Mary, de ce m-ai dorit ?
Calamy nu răspunse. „într-adevăr,- de ce ?" Şi-a pus şi el de multe ori această întrebare.
— Cred că ar fi mai bine, adăugă ea după ce se scurseseră cîteva clipe în tăcere — să punem capăt acestei istorii.

Va pleca, va suferi în tăcere.
— Să-i punem capăt ? repetă Calamy. Dorea, evident, şi el acest lucru. Mai presus de orice. Să pună capăt — să fie liber. Dar se surprinse adăugind, cu un rînjet care-i altera vocea : Şi te crezi *în stare* să-i pui capăt ?
— De ce nu ?
— Să presupunem că ţi«-aş interzice ! îşi închipuie ea oare că nu e în stare, că nu poate s-o facă să asculte ori-cînd de voinţa lui ? Iţi interzic, îi porunci şi vocea-i tremură de rîsul care-l năpădea. O cuprinse în braţe şi începu s-o sărute şi s-o dezmierde.
„Ce nebunie !" îşi spunea singur.
— Nu, nu.
Mary se luptă cu el puţin; în cele din urmă, însă, se lăsă învinsă. Zăcea nemişcată, tremurînd, ca pe scaunul de tortură.

Capitolul II

Cînd doamna Âldwinkle şi invitaţii ei s-au întors, cam abătuţi, de la Montefiascone, au găsit-o pe Mary Thriplow singură în palat.
— Şi Calamy ? o întrebă doamna Âldwinkle.
— A plecat în munţi; răspunse domnişoara Thriplow pe un ton serios, ca şi cum plecarea lui ar fi fost ceva foarte firesc.
— De ce ?
— Aşa a vrut el, îi explică Mary. Voia să rămînă singur ca să poată medita. II înţeleg foarte bine. Era aproape înspăimîntat de perspectiva înapoierii voastre. A plecat acum două-trei zile.
— In munţi ? repetă ca un ecou doamna Âldwinkle. Doarme în pădure, sau într-o peşteră, sau ceva asemănător ?'
— A închiriat o cameră în casa unui ţăran, pe drumul spre carierele de marmură. E un loc plăcut.
— Foarte interesant, interveni domnul Cardan. Va trebui să mă caţăr să-l văd.
— Sînt sigură că nu va fi prea încîntat, îi răspunse domnişoara Thriplow. Vrea să fie lăsat singur. îl înţeleg atît de bine, repetă ea.
Domnul Cardan o privi curios : faţa domnişoarei Thriplow era serioasă şi calmă.
— Mă mir de ce nu vă retrageţi şi dumneavoastră din această lume, îi răspunse el, făcînd gestul obişnuit cu ochiul.
Nu se mai simţise de mult atît de bine dispus, de la înmormîntarea bietei Grace.

Domnişoara Thriplow îi răspunse cu un zîmbet serafic :
— Credeţi că glumesc ? Dădu dojenitor din cap. Cî-tuşi de puţin, doar o ştiţi prea bine.
— Sînt încredinţat că nu aţi făcut o glumă — se grăbi domnul Cardan să protesteze. Şi credeţi-mă, n-am considerat-o niciodată ca atare. Niciodată, pe cuvîntul meu. Pur şi simplu am fost sincer mirat de ce nu şi dumneavoastră...
— Pentru că, vedeţi dumneavoastră, nu consider că este necesară deplasarea fizică — îi explică domnişoara Thriplow. întotdeauna am fost de părere că poţi duce o viaţă de pustnic, dacă vrei, chiar şi în inima Londrei; oriunde.
— Aşa este — răspunse domnul Cardan. Aveţi perfectă dreptate.
— Cred că s-ar fi cuvenit să aştepte pînă mă înapoiam, comentă doamna Aldwinkle pe un ton ranchiunos. Cel puţin să-mi fi lăsat un bilet. O privi supărată pe domnişoara Thriplow, ca şi cum ea ar fi fost vinovată de impoliteţea lui Calamy. Acum mă duc să mă schimb de hainele astea prăfuite, adăugă îmbufnată şi se îndreptă spre camera ei.
Iritarea pe care o manifesta era un camuflaj pentru starea ei de profundă deprimare. „Toţi pleacă, se gîn-dea ea ; care încotro. Intîi Chelifer, acum Calamy." La fel şi ceilalţi. Viaţa-i apăru în culori sumbre. „Toţi şi toate mi-au alunecat mereu printre degete." Totdeauna i-a scăpat tot ce era cu adevărat important şi interesant; nu ştia de ce, dar toate evenimentele

aveau loc, de regulă, undeva pe aproape, dar nu în prezenţa ei. Cît de scurte, cît de puţine erau zilele ! Moartea se apropie, se apropie mereu. De ce-o mai fi adus Cardan pe acea creatură oribilă şi imbecilă să moară aşa, în faţa ei ? Nu mai dorea să-şi amintească de moarte.
Doamna Aldwinkle se înfiora. „îmbătrînesc", se gîndea ea, şi ticăitul ceasornicului de pe cămin îi ţinea isonul în tăcerea camerei spaţioase : „îmbătrîneşti, îmbătrîneşti, îmbătrîneşti" — repeta el mereu, la nesfîrşit. „Imbătrînesc — doamna Aldwinkle se privi în oglindă — şi aparatul
376
acela electric de masaj nici n-a sosit încă." E adevărat că era pe drum, dar vor mai trece săptămîni pînă să ajungă aici. Poşta merge atît de încet! Totul era împotriva ei : ah, dacă l-^ar fi avut mai înainte, dacă ar fi arătat ceva mai tînără... Cine ştie ? „îmbătrîneşti, îmbătrîneşti" — ceasornicul îşi repeta refrenul. Peste cîteva zile Chelifer se va întoarce în Anglia. Va pleca, va trăi departe de ea, va duce o viaţă atît de minunată, de frumoasa! Şi ea nu va fi de faţă la toate acestea. Iar Calamy a şi plecat; ce-o fi făcînd acolo în munţi ? Se gîn-deşte cu siguranţă la acele lucruri minunate care ascund în ele taina pe care întotdeauna a vrut şi ea s-o afle, dar care i-a scăpat mereu; se gîndeşte la ceva ce i-ar aduce şi ei acea linişte şi consolare de care a avut atîta nevoie întotdeauna. Şi toate acestea ea nu le va avea şi nu va şti niciodată de ele. „îmbătrînesc." Îşi scoase pălăria şi-o aruncă pe pat. Avea impresia că este cea mai nefericită femeie de pe lume.
Seara, în timp ce-o pieptăna pe doamna Aldwinkle, Irene, înfruntînd pericolul îngrozitoarelor ironii, îşi adună curajul şi-i spuse :
— Niciodată nu ţi-aş putea fi suficient de recunoscătoare, mătuşica dragă, pentru că mi-ai vorbit de Hovenden.
— Şi ce-i cu el ? o întrebă doamna Aldwinkle. încercările prin care trecuse în ultima săptămînă îi şterseseră complet din memorie asemenea fleacuri.
Stînjenită, Irene roşi. Nu se aşteptase la această întrebare. Era oare posibil ca mătuşa Lilian să fi uitat complet cuvintele memorabile pe oare i le-a spus ?
— Ei bine, începu ea împleticindu-se la vorbă, ceea ce mi-ai spus despre... vreau să spun... cînd mi-ai spus că arată ca şi cum... în sfîrşit, ca şi cum m-ar place.
•— A, da, răspunse doamna Aldwinkle fără nici un pic de interes.
— Iţi aminteşti ?
— Da, da. Şi ce-i cu asta ?
— Ei bine, continuă Irene cu sfială, îţi dai seama... acest lucru... acest lucru m-a făcut să-i acord atenţie, nu ştiu dacă mă-nţelegi ?
377
— Hm ! făcu doamna Aldwinkle. Se aşternu tăcerea. „Imbătrîneşti, îmbătrîneşti", repeta nemilos ceasornicul.
Irene se aplecă înainte şi îşi deşertă dintr-odată tot sacul de confidenţe :
— îl iubesc atît de mult, mătuşă Lilian, începu ea foarte repede, atît de mult, mult de tot. De data asta, cu adevărat. Şi mă iubeşte şi el. Şi ne vom căsători de Anul Nou. Fără tămbălău. Fără lume care se amestecă în ceea ce n-o priveşte. Liniştit şi rezonabil, la primărie. Şi după aceea vom pleca cu Veloxul...
— Ce tot vorbeşti acolo ? o apostrofă doamna Aldwinkle pe un ton furios, aruncîndu-i o privire atît de mîni-oasă, încît Irene se dădu înapoi, nu numai mirată, ci şi speriată. Nu cumva vrei să-mi spui... începu doamna Aldwinkle, dar nu găsi cuvinte. să continue. Dar ce vă închipuiţi, zevzecilor ? reuşi ea să articuleze în sfîrşit.
...„îmbătrîneşti, îmbătrîneşti" ; ticăitul nemilos se făcea auzit ori de cîte ori se lăsa tăcerea. Expresia de fericire şi însufleţire copilărească a Ire-nei se transformă într-una de stupoare şi durere. Era palidă, buzele-i începură să tremure puţin.
— Dar am crezut că vei fi bucuroasă, mătuşă Lilian, îi spuse ea. Am crezut că o să-ţi pară

bine.
— Bucuroasă, că aţi înnebunit ? se răsti la ea doamna Aldwinkle gîfîind.
— Doar tu ai fost cea care mi-ai sugerat... începu Irene.
Doamna Aldwinkle i-o reteza însă scurt, înainte de a mai spune ceva, cu o violenţă care unui psiholog ceva mai experimentat decît Irene i-ar fi revelat că-şi dă seama că e nedreaptă.
— E absurd, spuse ea. Doar n-ai să-mi pretinzi, continuă pe un ton sarcastic, că eu am fost cea care ţi-am cerut să te măriţi cu el ?
— Desigur că nu, răspunse Irene.
— Ei, vezi ? exclamă triumfătoare doamna Aldwinkle.
— Dar mi-ai spus că te miri de ce nu m-am îndrăgostit...
— Fleacuri! Am glumit. M-am gîndit la un simplu flirt.'

— Dar, de ce să nu mă mărit cu el ? o întrebă Irene. Din* moment ce îl iubesc şi mă iubeşte, de ce să nu mă mărit ?
într-adevăr, de ce ? Era o întrebare delicată. „îmbătrîneşti, îmbătrîneşti", repetă ceasornicul în tăcerea scurtă care se lăsă. Poate că acesta era o jumătate de răspuns, „îmbătrîneşti! Toţi pleacă ; la început Chelifer, apoi Ca-lamy, acum Irene". „îmbătrîneşti, îmbătrîneşti". „Curînd vei fi complet singură. Dar nu numai atît. Ai fost lovită în amorul tău propriu şi în plăcerea ta de a domni. Irene a fost sclava ta ; te-a divinizat; a luat cuvintele tale drept lege ; părerile tale ca un adevăr biblic." Acum Irene era gata să-şi transfere supuşenia. Doamna Aldwinkle era pe punctul să piardă un supus — să-l cedeze unui rival mai puternic. Acest lucru era intolerabil.
— De ce să nu te măriţi ? Doamna Aldwinkle repetă fraza pe un ton ironic, de două sau trei ori, în timp ce căuta un răspuns. De ce să nu te măriţi cu el ?
— De ce nu ? o întrebă din nou Irene.
Ochii îi înotau în lacrimi. Dar cu toate că arăta atît de nenorocită, era ceva hotărît şi implacabil în atitudinea ei, ceva încăpăţînat în expresia şi vocea ei. Doamna Aldwinkle avea toate motivele să se teamă de rivalul ei.
— Pentru că eşti prea tînără, spuse ea în cele din iirmă. Era un argument slab, dar nu putea găsi unul mai jj>un.
— Dar, mătuşă Lilian, adu-ţi aminte că întotdeauna ^mi spuneai că oamenii trebuie să se căsătorească de
tineri. îmi aduc atît de bine aminte cum odată, cînd vorbeam de Julieta care avea paisprezece ani cînd l-a văzut prima oară pe Romeo, tu mi-ai spus...
— Asta nu are nici o legătură, doamna Aldwinkle puse scurt capăt demonstraţiei de mnemotehnică a nepoatei sale. Mai avusese ea de multe ori prilejul să se plîngă de memoria prea bună a Irenei.
— Din moment ce ai spus că... începu din nou Irene.
— Romeo şi Julieta n-au nimic de-a face cu tine şi cu Hovenden, îi replică doamna Aldwinkle. Iţi repet: eşti prea tînără.

M —Am nouăsprezece ani. fe J- — Optsprezece.
— Practic nouăsprezece, insistă Irene. împlinesc în decembrie.
— Te măriţi în grabă, ca să te căieşti pe-ndelete, îi răspunse doamna Aldwinkle, folosind primul proverb care-i veni la îndemână. După şase luni ai să vii plîn-gînd şi,, tînguindu-te şi rugîndu-mă să te scot din belea.
— Dar de ce ? Doar ne iubim.
— Toţi spun aşa. Nici nu ştiţi ce vreţi.
— Ba ştim.
Doamna Aldwinkle îşi schimbă brusc tactica.
— Şi de oe vrei să pleci acum de lîngă mine ? o întrebă ea. Nu suporţi să mai stai nici o clipă

mai mult? Sînt eu chiar atît de insuportabilă ? Şi de odioasă şi... şi... de brutală şi... Căuta în aer cuvintele. Mă urăşti atît de mult încît...
— Mătuşă Lilian ! protestă Irene, care începu să plîngă de-a binelea.
Cu acea lipsă de tact şi de măsură care o caracteriza, doamna Aldwinkle începu să pună o întrebare retorică după alta, pînă reuşi- în cele din urmă să strice complet efectul pe care îl scontase, exagerînd pînă la ridicol ceea ce ar fi putut fi înduioşător.
— Nu mă poţi suporta ? Mnam purtat oare rău cu tine ? Spune-mi, te-am tiranizat, te-am certat, sau— sau nu ţi-am dat suficient de inîncare ? Spune-mi!
— Cum poţi spune toate astea, mătuşă Lilian ? Irene îşi şterse ochii cu un colţ al capotului. Cum poţi spune că nu te iubesc? Dar mereu mi-ai repetat că trebuie să mă mărit, adăugă ea izbucnind din nou în plîns.
— Cum pot spune că nu mă iubeşti ? îi replică doamna Aldwinkle. Este sau nu adevărat că vrei să mă părăseşti la prima ocazie. Spune-mi! Vreau să ştiu numai, care e motivul, atît!
— Dar motivul e că vrem să ne căsătorim, că ne iubim.
— Sau oă mă urăşti, insistă doamna Aldwinkle.
— Dar nu te urăsc, mătuşă Lilian, cum poţi spune aşa ceva ? Doar ştii că te iubesc.

— Şi totuşi vrei să fugi de lîngă mine cit mai repede cu putinţă şi să mă laşi singură, singură. Vocea începu să-i tremure. îşi închise ochii, îşi schimonosi faţa pentru a o menţine rigidă. Lacrimile începură să i se prelingă pe sub pleoape. „Singură", repetă ea izbucnind în plîns. „Imbătrîneşti, repeta ceasornicul de pe cămin, imbătrîneşti, îmbătrîneşti."
Irene îngenunche lîngă ea, îi luă mîinile într-ale ei şi le lipi de faţa-i scăldată în lacrimi.
— Mătuşă Lilian, se rugă ea, mătuşă Lilian. Doamna Aldwinkle continua să plîngă.
— Nu mai plînge, o rugă Irene plîngînd la rîndul ei. îşi închipuia că numai ea era cauza nefericirii mătuşii.
în realitate ea nu era decît un pretext; doamna Aldwinkle îşi plângea întreaga-i viaţă, plîngea pentru că se apropia moartea. La un moment dat, cuprinsă de un elan de efuziune şi de căinţă, Irene fu gata să spună că va renunţa la Hovenden, că-şi va petrece restul zilelor cu mătuşa Lilian. Dar ceva o opri, totuşi. Undeva, în sinea ei, îşi dădea seama că nu se poate, că acest lucru e imposibil, că ar fi chiar o greşeală. O iubea pe mătuşa Lilian şi-l iubea şi pe Hovenden. Intr-un anumit fel, o iubea chiar pe mătuşa Lilian mai mult decît pe Hovenden, acuma. Dar o forţă care sălăşluia în ea şi care anticipa profetic viitorul, ceva care coborîse din vieţi ne-numărate, din negura vremurilor, o reţinu. Conştiinţa ei ca individ îi poruncea să rămînă cu mătuşa Lilian. Dar, conştiinţa, individualitatea —>■ cît de precare, cît de relativ neînsemnate erau aceste flori care îşi trăgeau seva din străvechile rădăcini ale vieţii, implantate în adîncurile obscure ale fiinţei ei! Florile erau pentru mătuşa Lilian, rădăcinile pentru Hovenden.
— Dar n-ai să fi singură! protestă ea. Vom fi mereu cu tine. Vei veni şi vei locui cu noi.
Aceste asigurări n-o consolară prea mult pe doamna Aldwinkle. Continua să plîngă. In cameră răsuna ticăitul conştiincios al ceasornicului.
m
Capitolul
In ultimele cîteva zile, adnotările domnişoarei Thrip-low îşi schimbaseră caracterul. Din amoroase, deveniseră mistice. Pasiunea sălbatică şi nebunească fusese înlocuită prin contemplare calmă. De Lespinasse se transformase în de Guyon.
„Iţi mai aduci aminte, dragă Jim, scria ea, cum, pe vremea cîrîd aveam zece ani, discutam în ce constă păcatul împotriva Sfîntului Duh ? îmi aduc aminte că am căzut de acord că a folosi altarul drept W.C. este, probabil, un păcat de neiertat. îmi pare rău că nu e aşa, căci în acest caz ar fi extrem de uşor de evitat. Nu, cred că nu-i chiar atît de facil păcatul împotriva Sfîntului Duh. Şi-i mult mai periculos de uşor să cazi în el. A înăbuşi vocile interioare, a-ţi umple mintea cu tot felul de deşertăciuni lumeşti încît să nu mai fie loc pentru Dumnezeu, a nu oferi

spiritului posibilitatea să se manifeste — acesta este păcatul împotriva Sfîntului Duh. Şi el este de neiertat, pentru că este iremediabil. Regretele de ultimă oră n-au nici o valoare. Atît păcatul acesta, cît şi respectiva virtute, sînt rodul unei vieţi întregi. Şi aproape fiecare comite acest păcat; şi toţi mor ne-mîntuiţi, după care reîncep imediat o altă viaţă. Numai după ce-au trăit în virtutea Sfîntului Duh sînt mîntuiţi, eliberaţi de durerile vieţii şi li se îngăduie să se unească cu întregul. Nu acesta, este, oare, sensul adînc al textului biblic ? Este foarte greu să nu păcătuieşti. De cîte ori mă opresc şi mă gîndesc, rămîn îngrozită de viaţa urîtă pe care am dus-o. O, Jim, Jim, cît de uşor uiţi, cît de uşuratic te laşi îngropat sub un munte de interese

lumeşti meschine ! Vocile sînt înăbuşite, mintea rămîne blocată şi nu mai este loc pentru spiritul lui Dumnezeu. Cînd lucrez, simt că totu-i în ordine. Trăiesc cu virtutea Sfîntului Duh, căci atunci realizez ce-i mai bun în mine. In restul timpului, merg pe căi greşite. Dar nu poţi lucra tot timpul, nu poţi da mereu, trebuie să mai fii şi pasiv, să primeşti. Ceea ce eu nu reuşesc. Sînt fluş-turatecă, îmi umplu mintea cu tot felul de fleacuri şi mi-e imposibil să mai primesc. Dar asta nu mai poate dura ; nu poţi continua să păcătuieşti împotriva Sfîntului Duh, nu, din moment ce ai devenit conştient de acest lucru".
Lăsă un rînd liber. Următoarea notă începea astfel : „A gîndi în mod perseverent şi intens la un lucru este un exerciţiu mintal minunat; el serveşte la descoperirea misterelor care se află dincolo de aparenţele existenţei obişnuite şi poate, dacă te-ai gîndi aşa îndeajuns de mult şi de intens, ai ajunge să pătrunzi misterul şi să-i găseşti explicaţia. Cînd mă gîndesc de pildă la mîna mea..." Nota era lungă; se întindea, scrisă cu caligrafia citeaţă şi cultivată a domnişoarei Thriplow, pe mai mult de două pagini de caiet.
„Recent — scrisese ea după aceea — mi-am spus rugăciunea, aşa cum obişnuiam cînd eram copil. Tatăl nostru carele eşti în ceruri — cuvintele ajută la limpezirea gîndurilor, la purificarea minţii de tot felul de fleacuri şi la eliberarea ei pentru a primi Spiritul."
Următoarele trei note fuseseră înserate din greşeală. Locul lor nu era în caietul secret, personal, ci în celălalt, în care consemna citatele care i-ar putea eventual fofosi în viitoarele ei romane. Aceasta nu înseamnă, bineînţeles, că pentru redactarea operelor sale de ficţiune nu se servea yneori şi de adnotările din caietul secret; dar ele nu erau făcute special în acest scop.
„Un bărbat în pantaloni de călărie — se spunea în prima notă ; cînd merge se aude un foşnet asemănător celui pe care îl produc lebedele în zbor cînd îşi mişcă aripile albe, aripile mari şi albe."
Apoi urma un dialog comic.

I
„Eu Consider că *Prăbuşirea casei Usher* este o povestire care îţi îngheaţă sîngele în vine.
Un francez: Da, da, îmi sîngerează şi gheaţa mea."
A treia notă consemna că „Muşchiul după ploaie, cînd ziua a fost înăbuşitoare, arată ca un burete încă ud, scos dintr-o baie fierbinte."
Urma un corolar la nota despre rugăciune : „Nu există nici o îndoială că actuala tehnică a rugăciunii —. îngenuncherea, ascunderea feţei în palme, pronunţarea cuvintelor *CIL voce tare,* lansarea lor în spaţiu gol, contribuie — prin simplul fapt că nu suferă nici o asemănare cu acţiunile obişnuite ale vieţii de toate zilele — la crearea unei stări de spirit mistice..."
In noaptea asta stătu mult timp în faţa caietului deschis, cu stiloul în mînă, fără să scrie nimic. Se încruntă ca să-şi adune gîndurile şi muşcă din capătul stiloului. In sfîrşit, consemnă că „Sfîntul Augustin, Sfîntul Fran-cisc şi Ignatius de Loyola au dus o viaţă desfrînată înainte de a se converti." Apoi, deschizînd celălalt caiet, care nu era secret, scrise următoarele : „X şi Y sînt prieteni vechi, din copilărie. X este energic, Y timid, Y îl admiră pe X. Y se însoară, în timp ce X este la război, cu o fată plină de pasiune care-l ia pe Y mai mult din milă (el a fost rănit) decît din dragoste. Au un copil. X se înapoiază, se îndrăgosteşte de soţia lui Y, A. O

mare pasiune în condiţ-iile unor suferinţe morale crescînde — din partea lui A, pentru că-l înşeală pe Y la care ţine şi pe care-l respectă — şi nu îndrăzneşte să spună adevărul, de teamă să nu piardă copilul; — din partea lui K, pentru că simte că trebuie să renunţe la toate acestea şi să se dedice lui Dumnezeu etc ; de fapt el are presentimentul convertirii. Intr-o noapte se hotărăsc că a sosit timpul să se despartă. Nu mai pot continua aşa
— ea din cauză că nu mai poate suporta înşelătoria, el din cauza misticismului etc. Este o scenă dintre cele mai înduioşătoare, care durează toată noaptea, ultima şi castă. Din nenorocire, Y descoperă dintr-un motiv oarecare
— copilu-i bolnav, sau ceva de acest gen — că A nu se află la mama ei, cum i-a spus, ci în altă parte. In zorii

zilei, Y vine la X şi-l roagă să-l ajute s-o caute pe A. Vede haina şi pălăria lui A pe sofaua din hol; înţelege totul. Cuprins de furie se repede la X care, în legitimă apărare, îl ucide. Sfîrşit. Se pune, totuşi, întrebarea : Nu cumva e un sfîrşit prea zgomotos, prea epigramatic, ca să spunem aşa ? Mă întreb dacă în acest secol al douăzecilea îţi poţi permite luxul unor procedee dramatice atît de tari. Nu e oare mai bine să prezinţi lucrurile într-un mod ceva mai plat. Mai *terre ă terre ?* Mai cum-se-n-tîmplă-în-viaţă ? Am impresia că a încheia în genul descris mai sus înseamnă a abuza de cititor. Trebuie aranjat altfel. întrebarea este : cum ? Să-i las să se despartă şi să arăt cum trăiesc : ea *en bonne mere de familie,* iar el ca un călugăr ? Ar însemna să lungesc prea mult povestea, nu-i aşa ? Trebuie să mă gîndesc cu grijă."
îşi închise caietul şi înşuruba capacul stiloului, cu senzaţia că a făcut o treabă bună în noaptea asta. Calamy fusese pus la murat şi putea să aştepte în toată siguranţa să fie consumat, de-ndată ce ea va duce lipsă de provizii literare.
După ce se dezbrăcă, se spălă, se pieptănă, îşi făcu unghiile, îşi unse faţa şi se spălă pe dinţi, domnişoara Thriplow stinse lumina şi, îngenunchind lîngă pat, rosti cu voce tare mai multe rugăciuni. Se urcă apoi în pat şi, zăcînd pe spate, cu toţi muşchii relaxaţi, începu să se gîndească la dumnezeire.
„Dumnezeu este spirit, îşi spuse ea, spirit, spirit." încercă să-şi imagineze ceva uriaş şi vid, dar viu. O mare întindere de nisip, de pildă, iar deasupra o uriaşă cupolă de cer gol. Deasupra nisipului totul tremură şi palpită de căldură, un gol care este totuşi plin de viaţă. Un spirit, imanent. „Dumnezeu este spirit." La orizont, pe întinderea de nisip apărură trei cămile care trecură de la dreapta la stînga cu mersul lor legănat şi absurd de dizgraţios. Domnişoara Thriplow făcu un efort să le elimine. „Dumnezeu este spirit, spuse ea cu voce tare. Dintre toate animalele, cămilele sînt aproape cele mai bizare ; cînd te uiţi la boturile lor teribil de dispreţuitoare, cu buza inferioară ieşită în afară, ca la ultimii regi spanioli din familia Habsburgilor... Nu, nu, nu ; Dumnezeu

este spirit imanent şi atotprezent. Toate universurile se unesc în el. Un strat peste altul." O casată apăru în întuneric. Nu-i mai plăceau casatele de cînd fusese la expoziţia franco-britanică şi mîncase una, apoi se urcase în maşina zburătoare captivă a lui Sir Hiram Maxim. Şi s-a tot învîrtit, s-a tot învîrtit. Doamne ! Ce rău i-a fost, după aceea, în Grota de Azur din Capri ! „Şase pence, doamnelor şi domnilor. Numai şase pence de persoană la celebra Grotta Azzura din Capri. Celebra Grotta Azzura doamnelor şi domnilor..." Ce rău i-a fost! Cred că a fost tare dezagreabil pentru cei mari... Dar Dumnezeu este spirit. Unitatea universurilor se realizează prin spirit. Mintea şi materia în toate manifestările lor sînt unice prin spirit. Toate sînt unul şi acelaşi lucru şi ea, şi stelele, şi munţii, şi copacii, şi animalele, şi locurile goale între stele, şi... peştii din acvariumul din Monaco... Şi ce peşti! Cită fantezie extravagantă ! Dar se poate spune fără nici o exagerare că nu erau mai extravaganţi şi mai fantezişti decît babornitele de afară vopsite şi încărcate de juvaeruri. Ar putea fi un pasaj foarte reuşit într-o

carte : vreo două baborniţe de acest gen, privind peştii prin geam. O descriere foarte plastică şi discretă ; iar asemănarea esenţială dintre creaturile aflate de ambele părţi ale geamului ar rezulta de la sine, în mod discret ; nu explicit, oh, nu ! Ar fi ceva prea grosolan, ar strica tot efectul; ci în mod implicit, prin simpla descriere, ca cititorul inteligent să priceapă isingur aluzia. Iar apoi, la Casino... Domnişora Thriplow îşi întrerupse brusc firul gîndurilor. „Dumnezeu este spirit." Da. Dar ea, ce era ? „Toate sînt unul şi acelaşi lucru, ah, da, da. Toate, toate, toate* — repetă ea. Dar ca să ajungi să realizezi această unicitate, trebuie să urci pînă la spirit. Trupul separă, spiritul uneşte. Trebuie să renunţi la trup, la eu; trebuie să-ţi pierzi viaţa pentru a o cîştiga. Să-ţi pierzi viaţa, să te descotoroseşti de Eul, Eul care separă. îşi strînse mîinile puternic, mai puternic, şi mai puternic, ca şi cum ar fi vrut să stoarcă din ele viaţa individuală. De-ar putea numai s-o stoarcă complet, să se golească complet. Atunci, cealaltă viaţă s-ar năpusti pentru a-şi ocupa locul.

386

Domnişoara Thriplow stătea liniştită, abia respirînd. Golită, îşi spunea ea, din cînd în cînd. Complet golită. Se simţi extraordinar de liniştită. Cu siguranţă că Dumnezeu era foarte aproape. Tăcerea se făcu şi mai adîncă, sufletu-i se linişti şi se goli şi mai mult. Da, Dumnezeu era foarte aproape.

Poate că uruitul îndepărtat al unui tren care trecu prin vale fu cel care-i aminti de zgomotul unui sfredel stomatologic. Sau poate că dîra subţire şi strălucitoare de lumină care pătrundea dinspre coridor printr-o crăpătură din partea de sus a uşii vechi şi şubrede, ajungînd pînă la jumătatea plafonului, chiar deasupra capului — poate că într-adevăr această sondă lungă şi subţire de lumină fu cea care-i aminti de instrumentul chirurgical. Indiferent care ar fi fost cauza, domnişoara Thriplow se pomeni la un moment dat că se gîndeşte la dentistul ei. Ce om încîntător ! Pe căminul cabinetului avea un buldog de porţelan alături de fotografia soţiei şi a gemenilor lui. Părul îi era vîlvoi, ochii cenuşii şi blînzi. Şi avea o fire entuziastă. „Acesta-i un instrument de care sînt deosebit de mîndru" obişnuia el să spună, luînd un mic harpon îndoit din dulap. „Deschideţi gura mai mult vă rog, dacă nu vă supăraţi..." Ce-ar fi să scriu o nuvelă despre un dentist care se îndrăgosteşte de clienta lui ? Ii arată toate instrumentele şi .doreşte cu tot entuziasmul să-i placă cele pe care le preferă el. Pentru a o vedea mai des, pretinde că dinţii ei sînt într-o stare mult mai proastă decît în realitate.

Dentistul se estompă treptat, repetînd mereu aceeaşi mişcare, foarte încet, fără s-o poată termina, uitînd la jumătatea drumului, ce intenţiona să facă. In cele din urmă, dispăru complet. Domnişoara Thriplow se cufundă într-un somn adînc şi liniştit.

«5*

Capitolul IV

Furtuna trecuse ; vîntul şi ploaia încetară şi printre norii grei îşi făcu apariţia soarele. Castanii cu frunze argintii stăteau încremeniţi în aerul limpede şi nemişcat, strălucind de rouă. Se auzea zgomotul unui torent. Pe pajiştile abrupte iarba scînteia în soare. Calamy ieşi din camera întunecoasă şi sufocantă pe care o închiriase la un ţăran şi urcă potecuţa pieptişă ce dădea în drum.

In acel loc, drumul, săpat în povîmişul muntelui, trecea pe deasupra unei văi adinei. Pe alocuri, versantul era abrupt, aproape prăpăstios. Jos, fîneţele verzi şi strălucitoare, presărate ici-coio de pilcuri de castani, coborau în valea cea adîncă, pe care soarele de după amiază o cufundase într-o penumbră aburindă. De cealaltă parte a acestei văi înguste, munţii erau complet în întuneric. Siluetele lor masive şi negre învăluite de aburii care se ridicau din hăurile adînci se profilau net pe cerul puternic luminat. Peste piscurile încununate de nori, peste prăpastia cea adîncă şi povîrnişurile însorite ale colinei pe care se afla Calamy, soarele împrăştia o lumină, care, în contrast cu munţii negri din faţă, părea aproape supranaturală. La dreapta, la capătul văii, un uriaş pisc de stîncă goală, cafeniu deschis, străbătut pe alocuri de vinişoare de marmură albă ca zăpada, ajungea pînă la nori şi-i străpungea, făcînd ca vîrful să

strălucească pe cerul albastru în bătaia soarelui ca o piatră nestemată. Cîţiva nori albi şi vaporoşi se odihneau pe umerii muntelui. Dedesubt se zăreau, umbrite de nori şi neînsufleţite, contraforturile inferioare de stîncă şi pantele lungi, acoperite de păduri şi de poiene, care coborau în vale ;

doar cîte o pajişte de iarbă, sau un pîlc de pădure, sau vreo stîncă, prinse într-un fascicul puternic de raze aurii ce străbăteau printre nori, se trezeau din cînd în cînd la o viaţă intensă şi precară.

Calamy privi mult timp acest decor. Cît era de frumos ! Copacii cu frunze ruginite, pline de lumină, păreau că se pregătesc de sărbătoare. Da, de sărbătoare ; şi totuşi îi aştepta iarna, moartea. Frumoşi erau munţii, dar ameninţători şi teribili ; teribilă era şi prăpastia adîncă ce se căsca dedesubt, cu umbre vaporoase care fumegau colo jos, departe, dincolo de verdele strălucitor al poie-nelor.

Şi cu fiecare clipă ce trecea, umbrele se urcau tot mai sus pe măsură ce apunea soarele. Ce fel de taine, simbolurile căror realităţi formidabile se ascund oare în aceste frumuseţi teribile şi misterioase ?

De jos, dinspre casă, se auziră clinchete de tălăngi şi strigăte ascuţite de copil. Vreo jumătate de duzină de capre negre şi albe, cu bărbi lungi şi smolite, coarne lungi, arcuite şi ochi galbeni, crestaţi în pungile înguste, apărură gonind la deal şi scuturîndu-şi tălăngile turtite. Un băieţel alerga în urma lor, amenințîndu-le cu băţul şi strigînd. îl salută pe Calamy dueîndu-şi mîna la pălărie ; schimbară cîteva cuvinte în italieneşte despre ploaie, capre şi cele mai bune păşuni ; apoi, copilul o luă în susul drumului, tot ame-ninţînd cu băţul şi îndemnînd cu strigăte energice mica sa turmă. Caprele alergau înainte, lovind pietrele cu copitele; din cînd în cînd, se opreau pentru a înşfăca o gură de iarbă de la marginea drumului ; băieţelul nu le lăsa, însă, nici o clipă de răgaz: „Via !" * striga el, lovindu-le cu băţul. Caprele o zbugheau atunci înainte. După puţin timp, păstorul şi turma dispărură.

Dacă s-ar fi născut aici, ca acest băieţel, se gîndea Calamy, ar fi continuat, oare, să lucreze şi acum printre aoeşti munţi, fără să-şi mai pună întrebări ? îngrijind de vite, tăind lemne, ducînd din cînd în cînd cu căruţa vreascurile şi brînza pe drumul cel lung, la Vezza ? Ar fi continuat, el, oare, să facă toate acestea fără să-şi-

[1] Pleacă de aici! (it.). *r,MU* -J »V "~*

pună întrebări ? Ar mai fi văzut că munţii sînt frumoşi — frumoşi şi teribili ? Sau pur şi simplu ar fi găsit că sînt un pămînt ingrat, care cere muncă multă şi dă puţin ? Ar fi crezut, oare, în rai şi iad ? Şi, uneori, cînd lucrurile ar fi mers prost, ar fi invocat el oare cu toată seriozitatea ajutorul pruncului Iisus, al Sfintei Fecioare şi al Sfîntului Iosif, această Trinitate familiară, patriarhală — tatăl, mama şi copilul ■— a ţăranului italian ? S-ar fi însurat oare ? Este foarte probabil că copiii săi mai mari ar fi avut acum zece sau doisprezece ani şi ar fi minat caprele la păşune cu strigăte ascuţite şi beţe lungi. Ar fi dus el, oare, viaţa tihnită şi plină de bucurii a unui tînăr patriarh, fericit cu copiii, soţia, turmele şi cirezile sale ? Ar fi fost oare fericit dacă ar fi trăit atît de aproape de glie, dacă ar fi dus o asemenea viaţă rurală ancestrală, instinctivă, de animal inteligent ? Nu prea îi venea să creadă. Şi, totuşi, la urma urmelor, ar fi fost ceva foarte verosimil. E nevoie de un caracter extrem de puternic, pasionat şi activ ca să te poţi degaja de tradiţiile din copilărie, de viaţa pe care împrejurările ţi-o impun ; avea el oare un asemenea caracter ?

Fu întrerupt brusc din meditaţii, la auzul numelui său strigat de aproape. Se întoarse şi-i văzu pe domnul Cardan şi pe Chelifer, urcînd drumul spre el. Le făcu semne cu mîna, ieşindu-le în întîmpinare. Era o'are bucuros că îi vede, sau nu ? Nu ştia nici el.

— Ei! i se adresă, pe un ton jovial domnul Cardan, cînd fu mai aproape, cum e viaţa în Tebaida ? Ai ceva împotrivă dacă doi profani din Alexandria vin să te viziteze ?

Calamy rîse şi le strînse mîinile fără să răspundă.

— Nu v-a udat ploaia ? întrebă el ca să 'schimbe vorba.
— Ne-am ascuns într-o peşteră, răspunse domnul Cardan, admirînd priveliştea. Destul de frumos, spuse el pe un ton încurajator, ca şi cum Calamy ar fi fost autorul ei — trebuie să mărturisesc că-i destul de frumos.
— Agreabil şi Wordsworthian, întări Chelifer cu vocea sa precisă.
— Şi unde locuieşti ? îl întrebă domnul Cardan.

390

Calamy îi arătă casa ţărănească. Domnul Cardan dădu înţelegător din cap.
— Inimi de aur ; dar cam miroase, nu-i aşa ? întrebă el ridicînd mai sus sprînceana-i căruntă.
— Nu contează, răspunse Calamy.
— Ceva fete drăguţe ? continuă domnul Cardan. Sau numai guşate ?
— De nici un fel.
•— Şi cît timp intenţionezi să rămîi aici ? -— Habar n-am.
— Pînă ce dai de fundul Cosmosului ? Calamy zîmbi :
— Cam aşa ceva.
— Splendid, exclamă domnul Cardan, bătîndu-l pe umăr. Splendid ! Te invidiez ! Doamne, ce n-aş da să am vîrsta dumitale.! Ce n-aş da ? Dădu trist din cap. Ah, dar ce-aş mai putea oare da în împrejurările de acum? La ora actuală, vreo mie două sute de lire, asta-i toată averea mea. Ce-ar fi să stăm jos ? adăugă el pe alt ton.
Calamy îi conduse pe potecă în jos. In faţa casei, sub ferestre, se afla o bancă lungă. Cei trei se aşezară la soare ; era cald şi plăcut. La picioarele lor, se deschidea valea cea îngustă, cu umbrele-i aburinde ; în faţă — munţii negri se profilau cu căciulile lor de nori pe cerul însorit.
— Şi voiajul la Roma, se interesă Calamy, a fost agreabil ?
— Suportabil, preciza Chelifer.
— Şi domnişoara Elver ? se adresă amabil Calamy domnului Cardan.
Domnul Cardan îi aruncă o privire :
— N-ai auzit ? îl întrebă el.
— Ce să aud ?
— A murit.
Brusc, faţa domnului Cardan se pietrifică.
— îmi pare rău, răspunse Calamy. Nu ştiam.
Găsi că e mai bine să nu prezinte alte condoleanţe. Tăcură.
— Există ceva, spuse în sfîrşit domnul Cardan, de care e greu să scapi prin contemplaţie, oricît te-ai. uita de mult şi de mistic la propriu-ţi buric.

391

— Ce anume ? întrebă Calamy.
— Moartea. Nu poţi trece peste faptul că în cele din urmă trupul pune stăpînire pe suflet şi stoarce viaţa din el, aşa incit un om se transformă în ceva ce nu-i cu nimic mai presus de un animal bolnav care horcăie. Şi pe măsură ce trupul slăbeşte, slăbeşte în mod vizibil şi sufletul. In cele din urmă trupul moare şi putrezeşte ; şi-i de presupus că şi sufletul putrezeşte. Şi cu asta s-a zis cu omphaloskepsisul dumitale, împreună cu toate derivatele sale : Dumnezeu, dreptatea, mîntuirea şi celelalte.
— Poate că aşa este, îi răspunse Calamy. Să admitem chiar că, în mod cert, este aşa. Nu văd însă prin ce ar schimba acest lucru datele problemei...
— Nu le schimbă chiar deloc ? Calamy scutură din cap.
— Mîntuirea nu-i de găsit în lumea de apoi ; ci în lumea asta. Doar nu te porţi bine aici, de dragul unei harpe şi unor aripi după moarte — şi nici chiar de dragul de a contempla în vecii vecilor pe Dumnezeu, adevărul şi frumosul. Dacă vrea cineva mîntuire, o vrea aici şi la prezent. împărăţia cerurilor e în tine — dacă îmi este îngăduit să citez — adăugă el, zîmbindu-

i domnului Cardan. Cucerirea acestei împărăţii, acum, în această viaţă, iată ambiţia celui ce caută mîntuirea. Poate să mai fie, sau nu, o alta viaţă ; asta nu mai contează pentru esenţa problemei. A te tîngui că sufletul se descompune odată cu trupul este ceva medieval. Cinismul îngrozitor al teologului dumneavoastră medieval în privinţa lumii acesteia îşi găsea contraponderea în optimismul său copilăresc în privinţa celei viitoare. Justiţia viitoare avea menirea să răsplătească ororile dezgustătoare ale prezentului. Dacă dai la o parte viaţa de apoi, rămîn ororile, neatenuate şi fără paliative.
— Asta aşa este, încuviinţă Chelifer.
— Privită din punct de vedere medieval, continuă Calamy, perspectiva este dintre cele mai dezolante. *în-r* dienii — şi din aceast punct de vedere şi întemeietorul creştinismului — aduc un corectiv prin doctrina mântuirii
392
chiar în această viaţă, abstracţie făcînd de viaţa de apoi. Orice om poate ajunge pe calea, sa proprie la mîntuire.
— îmi pare bine că admiţi acest lucru, spuse domnul Cardan. îmi era teamă că ai să-ncepi să ne spui că toată lumea trebuie să se hrănească cu salată şi să-şi contemple buricul.
— Chiar dumneavoastră, care sînteţi o autoritate în această materie, îi răspunse rîzînd Calamy, mi-aţi declarat 'că sînt — cîte ? — optzecişipatru de mii — nu-i aşa ? — de căi diferite de a te mîntui.
— Chiar atîtea, îi replică domnul Cardan. Şi încă mai multe ca să ajungi în iad. Dar, toate acestea, tînă-rul meu prieten, continuă el dînd din cap, nu atenuează cîtuşi de puţin faptul dezagreabil că, încetul cu încetul, devi *gaga*[1], mori şi eşti mîncat de viermi. In viaţa asta toţi găsim mîntuire, desigur; dar acest lucru nu face mai puţin insuportabil faptul că, în cele din urmă, sufletul îţi este doborît în mod inevitabil de trup. Să presupunem că sînt mîntuit — dau un caz cu totul ipotetic — că în ultima jumătate de secol, de cînd am ajuns la vîrsta pubertăţii, am trăit într-o stare de integritate morală şi de mîntuire în această lume. Să admitem că aşa ar fi. Este, oare, acesta un motiv suficient ca să fiu mai puţin mîh-nit de perspectiva de a deveni peste vreo cîţiva ani un imbecil senil, chior, surd, fără dinţi, fără minte, lipsit de orice interes, parţial paralizat, respingător semenilor mei — şi tot ce mai scrie în catalogul lui Burton ? Cînd sufletul îmi va ajunge la discreţia trupului, intrat încet în putrefacţie, la ce-mi va mai folosi atunci mîntuirea ?
— V-a folosit în cursul celor cincizeci de ani de viaţă sănătoasă, îi răspunse Calamy.
— Dar eu vorbesc de anii de boală, insistă domnul Cardan, cînd sufletu-i la discreţia trupului.
Calamy tăcu.
— Este greu, urmă el dus pe gînduri, e Îngrozitor de greu. Problema esenţială este următoarea : poţi afirma oare că sufletul e la discreţia trupului ? Poţi găsi vreo explicaţie conştiinţei recurgînd la materie ? Dacă porneşti de la ideea că mintea omenească este cea care a
» Ramolit (fr.).
26 — Frunze uscate
393
inventat spaţiul, timpul şi materia, luîndu-le din realitate într-un mod cu totul arbitrar — mai poţi oare încerca să explici un lucru prin ceva pe care el însuşi l-a inventat ? Aceasta-i problema esenţială. ■
— întocmai ca şi problema cine este autorul *Iliadei,* rîse domnul Cardan. Fie că este Homer, fie că este altcineva cu acelaşi nume. Tot aşa, în termeni filozofici şi, chiar — potrivit fizicii' noi — ştiinţifici, materia poate să nu fie, *cu adevărat,* materie. Rămîne, însă, faptul că ceva ce are toate proprietăţile pe care întotdeauna le atribuim materiei ne aţine mereu calea, iar conştiinţa noastră cade, de asemenea, sub imperiul unor fragme te ale acestei materii, cunoscute sub denumirea de trupuri omeneşti, schimbîndu-se odată cu ele, şi ţinînd

pasul cu descompunerea lor.
Calamy îşi trecu perplex degetele prin păr.
— Da, într-adevăr, e al dracului de greu. Nu rămîne decît să te comporţi ca *şi cum* lucrurile ar fi aşa cum par să fie. In acelaşi timp, însă există o realitate care-i total diferită şi de care ne-ar ajuta să ne apropiem mai mult o anumită schimbare în mediul nostru fizic, o înlăturare a limitelor noastre trupeşti. Poate concentrîhdu-ne suficient de mult gîndurile... Făcu o pauză şi-şi scutură capul. Cîte zile a stat Gotama sub copacul sfînt ? Poate că dacă stai destul de mult şi ai o minte adecvată, ajungi într-adevăr să poţi depăşi, pe cine ştie ce căi stranii, limitele existenţei obişnuite ; să vezi că tot ce pare real nu-i de fapt decît o iluzie, — *maya* — iluzia cosmică ; iar în spatele ei să întrezăreşti o licărire de realitate.
— Misticii dumitale au scris multe elucubraţii despre asta ! ripostă domnul Cardan. L-ai citit vreodată pe Boehme, de pildă ? Lumini şi umbre, roţi şi remuşcări, bucurii şi amărăciuni; mercur, sare şi sulf — ce gargară !
— Nici nu putea face altfel, răspunse Calamy. Cum poate să descrie cineva un lucru total diferit de fenomenele existenţei cunoscute, într-un limbaj inventat pentru a descrie tocmai asemenea fenomene ? Oricît de amănunţit ai descrie prin cuvinte unui surd Simfonia
394
a V-a, el nu va deveni mai edificat asupra ei şi va crede că-i spui baliverne, care din punctul său de vedere...
— E-adevărat, îl întrerupse domnul Cardan, dar am îndoielile mele că statul sub copaci sfinţi, vreme îndelungată, ar putea într-adevăr îngădui cuiva să se descotorosească de limitele omeneşti şi să ajungă în culisele fenomenelor.
— In ce mă' priveşte, spuse Calamy, sînt înclinat să cred că îngăduie. Asupra acestui punct trebuie să acceptăm să nu fim de acord. Dar chiar dacă este imposibil să af.i realitatea, faptul că ea există şi că este în mod evident foarte diferită de ceea ce presupunem deobicei că ar fi, aruncă cu siguranţă o oarecare lumină asupra problemei oribile a morţii. Judecind după aparenţe, trupul, desigur, este cel care pune stăpînire pe suflet şi-l ucide. Realitatea, însă, ar putea fi total diferită. După cîte ştim, trupu-i o invenţie a minţii. Care este realitatea în baza căreia mintea noastră, operînd cu abstracţii şi simboluri, îşi desfăşoară munca de abstractizare şi simbolizare ? Poate că o vom descoperi cînd vom muri. Şi) în orice caz, ce-i moartea cu adevărat ?
— Păcat, se auzi vocea seacă, clară şi precisă a lui jbhelifer. Păcat că mintea omenească nu şi-a îndeplinit piai bine la vremea ei munca de născocire. Ar fi trebuit, de pildă, să facem abstracţiile noastre simbolice, pornind ,de la realitate, în aşa mod încît să dispensăm un suflet jbreator şi eventual nemuritor de a mai *ţi* tulburat jle hemoroizi.
jj Calamy rîse.
— Sentimental incorijibil ce eşti !
% — „Sentimental ?" — repetă surprins Chelifer. \ — Un sentimental pe de-a-ndoaselea, spuse Calamy. Credeam că de cînd a fost răsturnat Louis Philippe s-a |îus capăt unui asemenea romantism primitiv ca al dumnitale.
Chelifer rîse din toata inima :
— Poate că ai dreptate. Deşi, trebuie să spun, că eu însumi aş fi cedat premiul de sentimentalism celor care pnsidera ceea ce în mod obişnuit este denumit realitate *Y~* de pildă Harrow Road, sau Cafe de la Rotonde din
395
Paris — drept o simplă iluzie, celor care fug de aceasta şi-şi consacră timpul şi energia unor ocupaţii pe care domnul Cardan le rezumă şi le simbolizează prin cu-vîntul *omphaloskepsis.* Nu sînt ei, oare, nişte debili mintali, nişte imbecili din cale afară de susceptibili şi sentimentali ?

— Dimpotrivă, ripostă Calamy, e un fapt istoric că ei au fost în general nişte oameni extrem de inteligenţi. Buda, Iisus, Lao-ţe, Boehme, în ciuda roţilor şi remuşcă-rilor sale, a sării şi sulfului său, Swedenborg, ca să nu mai vorbim despre Sir Isaac Newton care practic după vîrsta de treizeci de ani a renunţat la matematică pentru misticism. Nu vreau să spun că el ar fi fost un mistic deosebit de valoros ; nu. Dar a încercat să fie ; şi nu se poate spune că s-a caracterizat prin imbecilitate. Nu, nu proştii sînt cei care devin mistici. E nevoie de o oarecare inteligenţa şi imaginaţie ca să-ţi dai seama cit de stranie şi misterioasă este lumea în care trăim. Proştii, nenumăraţii proşti, o iau ca atare, patinează voioşi pe suprafaţa gheţii şi nu le trece niciodată prin minte să se întrebe ce-i dedesubt. Ei se mulţumesc cu aparenţele
— ca Harrow Road al dumitale, sau Cafe de la Rotonde
— le numesc realităţi, şi-i insultă pe cei care se interesează de ce se află dedesubtul acestor simboluri superficiale, etichetîndu-i drept imbecili romantici.
— Dar este o laşitate să fugi de aşa ceva, insistă Chelifer. Nu ai dreptul să ignorezi ceea ce este o realitate pentru nouăzeci şi nouă la sută din oameni — chiar dacă de fapt s-ar putea să nu fie asta realitatea. N-ai dreptul.
— De ce nu ? îl întrebă Calamy. Doar ai dreptul să fii înalt de doi meri şi să porţi numărul 45 la pantofi. Oricine are acest drept, chiar dacă nu sînt deeît trei sau patru dintr-un milion ca el. De ce n-ai dreptul să te naşti cu o minte neobişnuită, o minte care nu poate să fie mulţumită cu aparenţele ?
— Dar o asemenea minte este netipică, e o ciudăţenie, răspunse Chelifer. In viaţa reală — sau, dacă preferi, în. viaţa pe care o considerăm ca fiind reală — celelalte minţi sînt cele care predomină, care constituie regula.
396
Repet, nu ai dreptul să fugi de asemenea lucruri. Dacă vrei să ştii ce este viaţa omenească, trebuie să fii curajos şi să trăieşti aşa cum trăieşte în prezent majoritatea oamenilor. Te asigur, însă, că o asemenea viaţă este extrem de revoltătoare.
— Iar vii cu sentimentalismul dumitale! exclamă exasperat Calamy. Nu eşti decît un sentimental de tipul cel mai comun, dar pe de-a-ndoaselea. Tipul comun pretinde că aşa-numita viaţă reală este mai frumoasă decît în realitate. Sentimentalul pe de-a-ndoaselea se desfată cu ororile ei. In ambele cazuri se porneşte de la un principiu greşit; o preocupare exagerată de ceea ce este iluzoriu. Un om cu bun simţ nu vede lumea aparenţelor în culori prea trandafirii, dar nici nu-şi face prea mult venin din cauza ei, ci trece mai departe. Există o realitate ulterioară care merită să fie examinată ; ea e mai interesantă...
— Aşadar, condamni dintr-odată nenumăratele fiinţe umane care trăiesc viaţa la suprafaţă ?
— Desigur că nu. Doar un nebun poate condamna ceea ce este un fapt. Este adevărat că aceşti oameni există. Şi ei n-au decît să aleagă între cele optzecişipatru de mii de căi care duc la mîntuire. Calea pe care o aleg eu va fi probabil foarte diferită de a celorlalţi. Asta-i tot.
— Şi-i foarte probabil, interveni în discuţie domnul Cardan care fusese ocupat cu aprinderea unei ţigări de foi, că ceilalţi îşi vor găsi mai uşor calea spre mîntuire decît dumneata. Fiind mai simpli au mai puţine motive de nemulţumire. Mulţi dintre ei se află încă, practic, în tribalism, ascultînd orbeşte de regulile de convieţuire socială ce le-au fost insuflate încă din copilărie. Ei nu cunosc încă păcatul originar ; n-au muşcat încă din mărul cunoaşterii binelui şi răului — sau mai bine zis întregul trib a fost cel care a muşcat — nu fiecare individ în parte. Iar individul constituie în aşa măsură o părticică din trib, încît nici nu-i trece prin gînd să acţioneze împotriva regulilor acestuia, aşa cum nici propriilor mei dinţi nu le vine să înceapă să-mi muşte în mod violent, aşa, de la sine putere, limba. Aceste suflete simple — şi au mai rămas multe dintre acestea, chiar
397
în epoca autobuzelor — îşi vor găsi foarte uşor calea spre salvare. Greutăţile survin atunci cînd indivizii încep să fie pe deplin conştienţi de ei înşişi ca entităţi distincte de trib. Există un

imens număr de oameni care ar fi trebuit să fie membri ai unor triburi sălbatice, dar care au devenit conştienţi de individualitatea lor. Ei nu mai pot asculta orbeşte de morala tribului, dar în acelaşi timp sînt prea slabi ca să poată judeca singuri. Aş spune chiar că majoritatea oamenilor dintr-un stat modern, civilizat şi democratic, se află în acest stadiu — prea conştienţi de ei înşişi pentru a mai asculta orbeşte şi prea inepţi ca să fie în stare să se manifeste într-o manieră rezonabilă, pe cont propriu. De aici rezultă acea delicioasă situaţie în care ne aflăm şi care dă atitea satisfacţii prietenului nostru Chelifer. Sîntem între două luntre — tribul şi o societate de oameni conştienţi şi inteligenţi.

— Este reconfortantă ideea, spuse Chelifer, că civilizaţia modernă face tot ce poate pentru a restabili regimul tribal, dar la scară enormă, naţională şi chiar internaţională. Publicaţiile ieftine, radioul, trenurile, automobilele, discurile etc, fac posibilă consolidarea unor triburi nu de mii de oameni, ci de milioane. Dacă ar fi să judecăm după romancierii din Middle West, acest proces a avansat foarte mult în America. S-ar putea ca după cîteva generaţii, întreaga planetă să fie locuită de un singur trib uriaş de limbă americană, alcătuit din nenumăraţi indivizi care vor gîndi şi vor acţiona exact ca personajele dintr-un roman de. Sinclair Lewis. E o speculaţie dintre cele mai atrăgătoare — deşi, bineînţeles, viitorul ne este complet indiferent, adăugă Chelifer.

Domnul Cardan încuviinţă şi pufăi din ţigară :

— Aceasta, desigur, e o posibilitate, afirmă el. Aproape chiar o probabilitate ; deoarece nu cred cîtuşi de puţin că vom fi în stare să educăm, cel puţîn în viitorii cîteva mii de ani, o rasă de oameni suficient de inteligenţi pentru a fi în stare să formeze o societate netribală stabilă. Educaţia a făcut vechiul tribalism imposibil. Şi nu a acţionat în nici un fel — şi nici nu va acţiona vreodată — pentru a face posibilă societatea netribală. în conse-

cinţă, din moment ce avem nevoie de stabilitate socială, va fi necesar să creăm pe baza sistemului de educaţie generală a proştilor un nou fel de tribalism, folosind presa, radioul şi restul de mijloace prin care urmează să fie întemeiată noua ordine. După o generaţie sau două de muncă conştiincioasă şi perseverentă, ar trebui să fie posibil, cum spunea Chelifer, să transformăm pe toţi locuitorii Planetei, cu excepţia a două sau trei sute la fiecare milion, în nişte indivizi ca Babbitt.

— Poate că ar fi necesar un barem ceva mai cobo-rît, sugeră Chelifer.

— E un fapt remarcabil, continuă domnul Cardan pe un ton meditativ, că cel mai mare şi cel mai influent reformator al vremurilor noastre, Tolstoi, a propus şi el o revenire la tribalism ca singurul remediu la neliniştea şi nesiguranţa generate de civilizaţie. Dar în timp ce noi propunem un tribalism bazat pe realităţi — sau poate că ar trebui să spun aparenţe ? — domnul Cardan îi făcu lui Calamy un semn amical cu ochiul — ale vieţii moderne, Tolstoi a propus întoarcerea la tribalismul autentic, primordial, necivilizat şi murdar al sălbaticului. Acest lucru, desigur, nu e posibil ; pentru că este puţin probabil că oamenii, după ce au gustat din *le confort moderne* — cum i se spune în hoteluri — vor permite ca acesta să le fie luat înapoi. Sugestia noastră este mai practică : crearea pe întreaga planetă a unui trib de indivizi ca Babbitt. Vor fi mai uşor de propagat acum, decît mujicii. Şi totuşi, principiul rămîne acelaşi în ambele proiecte — o revenire la starea tribală. Şi dacă Tolstoi, Chelifer şi cu mine cădem de acord asupra unui lucru, credeţi-mă, continuă domnul Cardan, că merită să fim luaţi în consideraţie. Apropo, adăugă el, sper că nu ţi-am lezat susceptibilitatea, Calamy ? Cred că nu te-ai transformat în mujic, nu-i aşa ? N-ai început să sapi, să tai porci şi aşa mai departe ? Sînt sigur că nu.

Calamy rîse :

— Tai lemne dimineaţa, ca exerciţiu fizic. Dar nu din principiu vă asigur, nu din principiu.

— Ah, atunci totu-i în ordine, exclamă domnul Cardan. îmi era teamă că o faci din principiu.

399
— Ar fi o prostie, răspunse Calamy. La ce-ar servi să fac ceva prost pentru care nu am nici o aptitudine ; mai mult decît atît, ceva care m-ar împiedica să fac un lucru pentru care s-ar putea, cred eu, să am oarecare capacitate din naştere.
— Şi ce anume, dacă mi se îngăduie să întreb — i se adresă domnul Cardan, cii o prefăcută modestie şi curtoazie plină de tact — ce anume ar putea fi acest lucru ?
— E o întrebare cam veninoasă, spuse zîmbind Calamy. Dar aveţi tot dreptul să o puneţi. Pentru că a fost, evident, greu de văzut, pînă în prezent, la ce am avut talent. N-am ştiut nici eu. La dragoste ? La călărie ? La vînătoare de antilope în Africa ? La a comanda o companie de infanterie ? La citit cu viteza fulgerului tot ce-mi cădea sub mînă ? Sau la ce ? Personal sînt înclinat să cred că am avut talent la dragoste.
— Nu-i deloc un talent de lepădat, replică pe un ton judicios domnul Cardan.
— Dar nu unul, după părerea mea, care să fie cultivat la infinit, spuse Calamy. Şi acelaşi lucru e valabil şi pentru celelalte, valabil cel puţin pentru mine... Dacă n-aş avea decît aceste aptitudini, ar trebui să mă dedic cu toată seriozitatea exclusiv agriculturii. Dar sînt pe cale de a găsi în mine unele aptitudini pentru meditaţie care mi se par că merită să fie cultivate. Şi mă-ndoiesc că cineva poate cultiva în acelaşi timp meditaţia şi pă-mîntul. De aceea nu tai decît lemne, ca exerciţiu fizic.
> — Asta-i bine, aprobă domnul Cardan. Mi-ar fi părut \rău dacă ai fi făcut cu toată rîvna ceva util. Păstrează instinctul de gentleman. Asta-i excelent...
— Piei satană ! exclamă Calamy rîzînd. Credeţi că nu-mi dau foarte bine seama că puteţi aduce cele mai grave acuzaţii împotriva pustnicului trîndav care stă şi îşi contemplă buricul în timp ce alţii lucrează ; credeţi că nu m-am gîndit la asta ?
— Sînt sigur că te-ai gîndit — răspunse domnul Cardan făcînd şăgalnic cu ochiul.
— O asemenea acuzaţie este fără îndoială destul de gravă. Dar ea este cu adevărat convingătoare numai dacă pustnicul nu-şi face treaba cum trebuie, dacă-i născut
400
să fie activ şi nu contemplativ. Imbecilii care se grăbesc să proclame că acţiunea este scopul vieţii şi că gîndirea n-are valoare decît în măsura în care duce la acţiune, nu vorbesc decît ca să se afle în treabă. Există cele opt-zecişipatru de mii de căi. Contemplativul are pur şi simplu şi el dreptul la una din ele.
— Sînt ultimul om cate i l-aş nega, răspunse domnul Cardan.
— Şi, dacă voi descoperi că aceasta nu-i calea mea, continuă Calamy, mă voi întoarce înapoi şi voi încer:a ceva ce se poate face pe tărîmul vieţii practice. Pînă în prezent, trebuie să spun că n-am văzut perspective mai luminoase pentru mine în acest domeniu. în acelaşi timp,
> însă, trebuie să recunosc că nici eu nu mi-am căutat drumul în locurile unde aş fi avut şansele să-l găsesc.
— Ceea ce întotdeauna mi s-a părut a fi principala h obiecţie la omphaloskepsisul prelungit, spuse domnul | Cardan după o mică pauză, este faptul că prea mult timp | eşti lăsat în seama propriilor tale resurse; că trebuie sâ
.trăieşti, ca să zic aşa, din propria ta grăsime intelectuală ! în loc să te poţi hrăni din afară. A te cunoaşte pe tine
Jnsuţi devine imposibil, deoarece nu te poţi cunoaşte pe , jtine însuţi decît în raport cu alţii.
— E adevărat, răspunse Calamy. Cu «iguranţă că nu poţi cunoaşte o parte a persoanei tale decît în raport cu lumea din afară. In cursul celor doisprezece sau cincisprezece ani de viaţă adultă, cred că am reuşit să cunosc foarte temeinic această parte din mine. M-am întîlnit cu o serie de oameni, am fost pus în foarte malte situaţii curioase, aşa încît orice posibilitate latentă din acea parte a fiinţei mele a avut prilej să se manifeste. De ce să mai continui ? Nu mai

există nimic care să vreau într-adevăr să aflu despre acea parte a persoanei mele. Nu mai există nimic, cred eu, de oarecare însemnătate, pe care să-l mai pot afla din contactele cu lumea din afară. Pe de altă parte, există un întreg univers în mine care este necunoscut şi care aşteaptă să fie explorat; un întreg univers care nu poate fi abordat decît prin introspecţie şi gîndire răbdătoare şi neîntreruptă. Fie şi numai din curiozitate, şi tot merită să-l explorezi. Există,

un fel de legătură cu morala. Numai în raport cu altceva se poate spune că satisfacerea unui instinct natural este bună sau rea. Ea poate fi rea, de pildă, dacă presupune înşelăciune, sau cruzime. Cu siguranţă că este rea atunci cînd înrobeşte o minte care simte singură cînd trebuie să fie liberă — liberă să contemple şi să se re-culeagă.

— Fără îndoială, încuviinţă domnul Cardan. Dar ca om practic nu pot spune decît că va fi îngrozitor de greu să-ţi păstrezi o asemenea libertate. Legănatul acela din şolduri... îşi mişcă ţigara într-o parte şi în alta. Am să revin după şase luni să văd cum te vei simţi atunci. Este extraordinar efectul pe care-l au apetiturile naturale asupra bunelor hotărîri. Cînd eşti sătul crezi că regenerarea va fi foarte uşoară; dar cînd din nou ţi-e foame — ce greu îţi pare! Tăcură cu toţii. Umbrele de ceaţă se căţăraseră între timp şi mai sus pe coline. Munţii din faţă erau acum complet negri, iar norii, în care-şi ascunseseră vîrfurile, deveniseră întunecaţi şi ameninţători, cu excepţia părţilor superioare care străluceau parcă şi mai intens, pe măsură ce soarele apunea. Umbra, care ajunsese pînă la o sută de metri de locul în care stăteau, se pregătea să-i cuprindă şi pe ei. Cu clinchete voioase şi tălăngi şi răpăit de copite mici şi puternice, cele şase capre bălţate veniră în fugă pe cărarea abruptă dinspre drum. Băieţelul alerga în urma lor ameninţîndu-le cu băţul : „Hei, hei !" striga el cu un fel de furie homerică : dar la vederea celor trei bărbaţi de pe bancă în faţa casei, dintr-o-dată tăcu, roşi şi se făcu nevăzut într-un mod foarte puţin eroic, abia îndrăznind să mai şoptească ceva caprelor, în timp ce le închidea în staul pentru noapte.

— Drăguţele de ele, exclamă Chelifer care urmărise cu oarecare curiozitate mişcările animalelor ; cred că sînt primele capre pe care le-am văzut sau mirosit, în carne şi oase, de cînd am început să scriu despre ele în revista mea. Foarte interesante. Eşti înclinat să uiţi că asemenea ~\ creaturi există în realitate. ***' v L

— In general eşti înclinat să uiţi că există ceva sau cineva în afară de tine, spuse domnul Cardan. Ai întotdeauna un fel de şoc cînd descoperi contrariul.

— Peste trei zile, spuse Chelifer dus pe gînduri, voi fi înapoi la birou. Iepuri, capre, şoareci ; Fetter Lane ; pensiunea de familie. Toate ororile familiare ale realităţii.

— Sentimentalule ! rîse de el Calamy.

— între timp, spuse domnul Cardan, Lilian a hotărît brusc să se mute la Monte Carlo. Plec cu ea, bineînţeles; nu poţi refuza mesele gratuite atunci cînd ţi se oferă, îşi aruncă ţigara de foi, se ridică şi se întinse. Ei, trebuie să coborîm înainte de a se lăsa întunericul.

— înseamnă că nu o să vă văd un timp ? întrebă Calamy.

— Să nu-ţi fie teamă, mă întorc înapoi aici peste şase luni, îl asigură domnul Cardan. Chiar dacă ar fi să vin pe cont propriu.

Urcară poteca abruptă care dădea în drum.

— La revedere. 1*2 | — La revedere.

| Calamy îi privi cum se îndepărtau pînă dispărură după 'cotul drumului. îl cuprinse o profundă melancolie. Odată cu ei se ducea vechea lui viaţă cu care se obişnuise atît de mult. Fusese lăsat complet singur în tovărăşia a ceva nou şi straniu. Ce va rezulta din această despărţire? Sau poate că, se gîndi el, nu va rezulta nimic. Poate că nu a fost decît o nebunie din partea lui.

Umbra învălui casa. Privind în susul colinei, văzu deasupra valului de întuneric care înainta, un pîlc de arbori strălucitori, pregătiţi parcă de sărbătoare. Iar în capătul văii, ca o imensă nestemată strălucind de propriul ei foc lăuntric, piscul de calcar străpungea norii, înălţîn-du-se spre cerul palid. „Poate că-i o nebunie ce fac", gîndi Calamy. Privind acest pisc strălucitor, se simţi, însă, oarecum mai asigurat.

404
BA?)

Cu prins

Huxley moralistul .....•• 8
Partea I O seară la doamna Aldwinkle 19
Partea a Ii-a Fragmente din autobiografia lui Francis Che-
lifer.....103
Partea a IlI-a Iubiri paralele 199
Partea a IV-a Călătoria.....297
Partea a V-a Concluzii •.,.....365

Valoarea timbrului literar se virează în contul UNIUNII SCRIITORILOR nr 451 01 032